

Ἡ ΠΕΙΡΩΤΙΚὴ Ἑστία

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΟΣ Θ'

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1960

ΤΕΥΧΟΣ 102ον

Τ. ΜΠΕΤΤΗ Δημ)λου

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΡΑΝΑΣ ἢ Αἰσωπος

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΖΩΣΙΜΑΙΑΣ ΣΧΟΛΗΣ

(μικρὴ συμβολὴ στὴν Ἱστορία τοῦ Ἰδρύματος)

Ἀνάμεσα στοὺς μεγάλους Δασκάλους ὁ ὀνομάσθηκε ἀπὸ τὴν κλεινὴν κώμη ἀμμένο καὶ κατηύγασαν μὲ τὴ δυνατὴ ὄψα τοῦ πνεύματός τους τὸν ἡπειρωτικὸν ἄρο κατὰ τὸ πρῶτον ἰδίως μισὸ τοῦ ἡρασιμένου αἰῶνα, ξεχωριστὴ ἀνακρίβια θέσει κατέχει ὁ Γεώργιος Κρανῶς ἢ Αἰσωπος. Ὁ ἀναστάσιος Γοῦδας, ὁ περὶ Πλούταρχος, μεγάλος ἐπίσης ἀμμενιάτης, αὐτὸν τὸ δάσκαλον τῶν παιῶν του χρόνων, τὸν Κρανῶν, βρῖσκει τὸ μόνον σφόδρ ἄνδρα, πὺν μπορεῖ χω- ἐπιφύλαξι νὰ σταθῆ γιὰ παραλληλι- δίπλα στὸ σύγχρονόν του διαπρεπῆ Ἡ- ρώτη σχολάρχῃ τοῦ Βουκουρεστίου Λάμ- Φωτιάδη.

Στὸν ἄξιον λοιπὸν εὐτὸν μαθητὴν του ἂν κέρσιο λόγο καὶ στὸν Ἀραβαντινὸ ἴσκι, πὺν καὶ οἱ δύο τους γνώρισαν ἀπὸ τὰ καὶ ἔγραψαν βιογραφίας του, ἐκτενῆ ἴως ὁ πρῶτος, συντομώτατη ὁ δεῦτε- (1), θὰ στηριχτοῦμε καὶ μεῖς προκει- ον νὰ σκιαγραφήσουμε τὸν ἐκπληκτι- ερο ἴσως ἄλλὰ καὶ πὺν λησιμονημένο ἄ- τοῦς ἐργάτες τῆς παιδείας τοῦ τόπου στὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς. Αὐτὸν πὺν ἀστέρι πρῶτον μεγέθους φανερώθηκε φώτισε τὸ θολώτατον ἡπειρωτικὸν οὐρα- καὶ πὺν —ἀλλοίμονο!— ἔσβηγε μοναχὸ

του στὴν ἀρχὴ τῆς λάμπης του . .

Ὁ Γεώργιος Κρανῶς γεννήθηκε στὸ Γραμμένο γύρω στὰ 1795. Ὁ πατέρας του φτωχὸς καὶ ἀγοράματος δουλευτῆς ἐ- λέγονταν Ἀναστάσιος καὶ ἡ μάνα του Κα- τερίνη. Τοῦτην πάλι πὺν βίβιξε λίγο ἀπὸ τὸνα τῆς ποδάρου καὶ οἱ χωριανοὶ τὴν ἔλε- γαν Κουτσουκατερίνη, ἦταν ἀδελφὴ τῆς γυαγιάς τοῦ Γοῦδα Ἀλεξάνδρου. Τὰ πρῶ- τα χρόνια, τὰ χρόνια ὅπου τότε τῶλεγον, ἐδιδάχθη ὁ Κρανῶς στὸ σχολεῖον τοῦ χω- ριοῦ του ἄγνωστο ἀπὸ ποιὸν δασκάλον. Διψῶντας ὅμως γιὰ περισσότερη μάθηση καὶ μιμούμενος τὸ παράδειγμα τῶν χωρια- νῶν του Ἀσωπίου καὶ Φιλητῶν, διαπρεπῶν κατὰτι Πανεπιστημιακῶν δασκάλων, κατέ- φηγε στὰ Γιάννινα στὸ μεγάλο σχολεῖον, πὺν λίγα χρόνια προτίτερα (1795) εἶχεν ἰδρύσει ὁ ἀείμνηστος Καπλάνης θεῖος του καὶ διημήθηνε ὁ πολὺς Ἀθανάσιος Ψαλί- δας. Ἐδῶ ὁ Κρανῶς γράφεται στὴν τάξην πὺν δίδασκε σὺν ὑποδιδάσκαλος ὁ Ἀσώ- πιος καὶ ἀπὸ τῆς πρῶτης κίβλας μέρες κατέ- πλιξε μὲ τὴ φιλομαθίαν καὶ ἐργατικότητά του.

Εἶναι δύσκολον ἂν ὄχι ἀδύνατον νὰ φαν- τασθῆ κανεὶς κατὰ ἀπὸ ποιὸν στερήσει ἀ- μοιόλογητες καὶ συνθήκες διαβιώσεως σκλη- ρές ἐμάθαιναν τότες τὰ παιδιὰ γράμματα

και πιο πολύ τα χωριατόπουλα σαν τον Κρανά.

Στόν περίβολο τῆς Σχολῆς καθὼς ἀναφέρει μάρτυρας ἐπιτόπτης ὁ ἴδιος ὁ Γούδας, ἦταν χτισμένα μερικὰ ἄθλια κελιά ὅπου στεγάζονταν τρεῖς—τρεῖς οἱ μαθητὲς κοιμώμενοι στὴν ψάθα, γράφοντας στὸ γόνα καὶ τρώγοντας ψωμί ξερὸ μὲ λίγο τυρὶ, ἑλῆξ ἢ κοκόσιες, πὺν τοὺς προμήθευαν ἀπὸ τὸ χωριὸ οἱ καθημένοι οἱ γονεῖς τους καὶ ἀπ' τὸν τρουβά του βέβαια ὁ καθηνας, πὺν ἐκρέμονταν στὸν τοῦχο ἄραια καὶ πὺν γερὸς μὰ συνώτερα ἀλαφρωμένος πρὸς μεγάλη λύπη τοῦ νοικοκύρη του...

Πότε—πότε καμμιά Κυριακὴ ἢ γιορτὴ δεσποτικὴ—γιατὶ σπάνια ἔβγαιναν στὸ χωριὸ—ἐμαγεύρεναν κανὰ κοψίδι κρέας, πὺν τῶτρωγαν ὅλοι μαζί καὶ νόστιμα—νόστιμα οἱ ταλαίπωροι οἱ συγκάτοικοι. Ἡ ζωὴ μ' ὅλα ταῦτα τοῦ Κρανᾶ ξεπερνοῦσε σὲ κινιζότητα ἐκείνη τῶν ἄλλων συμμαθητῶν του, γι' αὐτὸ καὶ τοῦ κόλλησαν ἀπὸ τότε τὸ παρατσούκλι Αἰσωπος (2). Αὐτὸ ὁμῶς δὲν τὸν ἐμπόδιζε νὰ προκόβῃ καὶ ν' ἀνεβαίνει ν' ἀνεβαίνει ὅλο καὶ πιὸ ψηλά τὰ σκαλοπάτια τῆς γνώσης, ἔτσι πὺν πολὺ σύντομα προεβιάστηκε στὴν τάξη τοῦ ἴδιου τοῦ Ψαλίδα καὶ ἔγινε ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ εὐνοοίμενους μαθητὲς του. Τρανὸ δεῖγμα τῆς ξεχωριστῆς αὐτῆς εὐνοίας τοῦ Δασκάλου πρὸς τὸ μαθητὴ, ἦταν νὰ τ' ἀναθέσῃ ὁ ἴδιος τὴ μόρφωση τῶν μικρῶν παιδιῶν του στὸ σπίτι, πράγμα πὺν συνέτεινε πολὺ στὴν καλλιτέρευση τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς τοῦ φτωχοῦ μαζὶ Κρανᾶ. Τὴν ἴδια ἐποχὴ (1814) φεῖγει καὶ ὁ Ἀσώπιος στὴν Εὐρώπη γιὰ εὐρύτερες σπουδὲς καὶ τὸν διαδέχεται στὴν τάξη του ὁ Κρανᾶς μὲ 500 γρόσια μισθὸ τὸ μῆνα, ποσὸ σεβαστὸ γιὰ τὴν ἐποχὴ καὶ ἀληθινὰ ἀστρονομικὸ γιὰ τὸν ἀποδέχτη του.

Ἄλλ' ἐπ' ὁ φτωχὸς καὶ ἡ μοῖρα του» ἀνέλεγε στὴν προκείμενη περίπτωση ὁ θυμώσορος. Οἱ καλὲς μέρες δὲν ἐβάσταξαν πολὺ. Μὲ τὴν ἀποστασία τοῦ Ἀλῆ Πασῆ στὰ 1820 καὶ τὴν πυρπόληση ἀπὸ τὸν τύραννο μεγάλου μέρους τῆς πόλης τῶν Γιαννίνων, οἱ δυὸ ξακουστὰ σχολῆς πὺν λειτουργοῦσαν τότε, τῶν Μπαλαναίων καὶ

τοῦ Κασπᾶνη, ἔλειψαν καὶ οἱ πλούσιες βιβλιοθήκες τους καθὼς καὶ τὰ ὄργανα τῆς Φυσικῆς Πειραματικῆς μὲ τὰ ὁποῖα θαυματουργοῦσε ὁ Ἀρχιδιδάσκαλος τῆς Κασπᾶνη, ἀρπαχτήκαν καὶ χάθηκαν.

Ὁ Κρανᾶς ὑστερ' ἀπ' αὐτὰ κατέργηε στὸ Γρομμένο στὸ πατρικὸ του σπίτι, ὅπου παρὰ τὴ μεγάλη του μόρφωση μὲ τὰ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά, τὰ Λατινικά, τὰ Ἰταλικά, τὰ Γαλλικά καὶ τὰ Γερμανικά πὺν τὰ χει μᾶθει—τὰ τελευταῖα τὸ μολογοῦσε ὁ ἴδιος—μόνος καὶ ἀβοήθητος, ἐπένοταν στερούμενος καὶ αὐτὸ ἀκόμα τὸ ξερὸ ψωμί. Καὶ τοῦτο γιὰτὶ καθὼς λέει ὁ Γούδας ἐνεκα τῆς μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἑλλάδος ἐπελθοῦσης τότε καταστροφῆς τῶν μερῶν ἐκείνων οὐδένα εὑρισκε πρόθυμον ν' ἀνταλλάξῃ τὴν σοφίαν του ἔστω καὶ μετ' αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου». Γιὰ νὰ μὴν κἀθεταῖ λοιπὸν ἀνεργὸς περνοῦσε τὸν καιρὸ του δουλεύοντας τὴ γῆς, κόβοντας ξύλα ἢ σκιάζοντας τ' ἀγριοπούλια πὺν τοῦ χαλοῦσαν τὰ σπαστά, ἀσχολίες πὺν ἔδιναν ἀπορρομὴ σὲ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς χωριανοὺς του εἴτε ἀπὸ ἔλλειψη κατανόησης εἴτε γιὰ κοροϊδία νὰ τοῦ φωνάζουν σκαλόσοφο!...

Καθὼς ὁμῶς ἀποκαταστάθηκε κατὸς τὴν τάξη καὶ προτοῦ προφθάσιν νὰ συνέλθουν καλά—καλὰ ἀπὸ τὸ χαλασιὸ τῆς ἑξιδίας αὐτῆς χρονιάς (3), οἱ φιλομαθεῖς Γραμμεινιάτες ἐσκέφτηκαν νὰ ἀφελῆθουν ἀπὸ τὴ σοφία τοῦ χωριανοῦ τους καὶ τὸν διώρισαν διδάσκαλο τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμεινιάτων στὸ μικρὸ τοῦ χωριό, πὺν μόλις ἔξινητα φαιλίας ἀριθμοῦσε τότες, μὲ βοηθὸ γιὰ τὰ κεινὰ γράμματα κάποιου διδάσκοντος Ἀργυροκαστρίτη, Χρύσανθο ὀνόματι, μαθητὴ καὶ ἀχώριστο φίλο τοῦ Κρανᾶ. Παιδικῶς σὲ τόσο μικρὴ Κοινότητα γιὰ τὸ νεοῖδημένο πρῶτο Σχολαρχεῖο τοῦ χωριό δὲν ὑπῆρχαν καὶ ὁ Κρανᾶς μὲ τὸ Χρύσανθο μαζί καταθρόνονταν διδάσκοντας τὰ κεινὰ γράμματα μὲ λίγους κανόνες τῆς Γραμμεινιάτικῆς. Σ' αὐτοὺς καὶ ἰδιαίτερα στὸ Χρύσανθο διδάχτηκε καὶ ὁ Γούδας, καθὼς ὁ ίδιος διηγείται, πρῶτη ἀνάγνωσις καὶ γραφή. Μέσα σ' ἕνα χρόνον ἀπὸ τὴ σύστασιν τῆς Σχολῆς αὐτῆς καταρτίστηκαν δυὸ τὰ ξεῖς, ὅπου μαζί μὲ τὰ κεινὰ γράμματα ἐδιδάσκονταν καὶ λίγα Ἀρχαῖα Ἑλληνικά

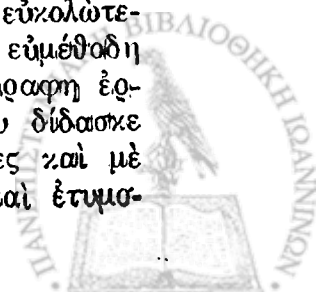
τοράγματα για τὰ ὅποια ἔφτανε κι ἕνας μοναχὰ δάσκαλος. Τὴ πολυτέλεια αὐτὴ σὲ δασκάλους τῶν Γραμματειατῶν τὴν ἔμαθαν οἱ κληρικοί τοὺς Ζιτσιῶτες, πού ἔστειλαν καὶ κάλεσαν στὸ χωριό τους —λίγο μεγαλύτερο τότες ἀπὸ τὸ δικό του— τὸν Κρανά, μὰ νὰ τοῦ ἀναθέσουν αἰθέτως τὴ σύσταση καὶ διεύθυνση τοῦ Σχολαρχείου τους, οὐ διατηρήθηκε ὡς τελευταία(4). Ἐδῶ ὁ Κρανὰς ἐδίδαξε μὲ τὴν μεθοδικότητα, αὐτομιμῶδη ἐργατικότητα καὶ πίστη πού ἴσως διέκρινε τέσσερα περίπου χρόνια, διάστημα ἀρκετὸ γιὰ ν' ἀναδείξει πλῆθος ἀπὸ ἀλλοίους μαθητὲς ἱκανοὺς νὰ τὸν διαδεχθοῦν ὡς χροιάζονταν, ὡς τὸ 1826, χρόνο δηλαδὴ, πού τὸν κάλεσε κοντά του ὁ τότε Μητροπολίτης Βενέδικτος(5), στὴν πρόσκληση ἐν ὅποιον ὁμοῦς ἀρχικὰ δὲν ὑπάκουσε ὁ Κρανὰς φοβούμενος τὶς ἀνωμαλίες. Σύντομα ὁμοῦς ὑποχώρησε, ἀφοῦ τοῦ ὑποσχέθηκε ὁ Δεσπότης, πὼς θὰ μένη κοντά του ἡ Μητρόπολη σὰν δάσκαλός του καὶ δὲν ἔχε νὰ φοβηθῆ τίποτε.

Καθὼς ἐγύρισε πίσω στὰ ρημαγμένα ἴκτινα ὁ Κρανὰς, ὅπου τὸ κάθε τι εὐρίσκονταν ἀκόμα στὴ διάκριση τῶν Ἀλβανῶν ἀπάκτων, κύριο μέλημά του στάθηκε μὲ συμπαρασπαση βέβαια τοῦ ἀληθινὰ φιλοπονοῦ ἐκείνου Μητροπολίτη ἢ ἐπαναστασιοῦ μιᾶς ἀπὸ τὶς παλιὰς ἔνδοξες Σχολές. Ἄλλὰ ποῦ πόροι, βιβλία, ἄλλοι κλάδοι, οἶκημα κατάλληλο γιὰ Σχολεῖο; μόνον τότε οἰκήματα πού δὲν παραβίαζαν τὸ κέφι τους οἱ ἄγριοι Ἀρβανίτες ἦταν τὰ τούρκικα καὶ ἰδιαίτερα οἱ γυναικίτες τους, πού διακρίνονταν καὶ ἀπὸ τὴν κατασκευὴ τους.

Ἐνα ἀπ' αὐτὰ τὰ σπίτια(6) ἀνάγκασε ὁ Δεσπότης τοὺς Γιαννιώτες ν' ἀγοράσουν τὸ μετὰ τρεῖς ὅπως—ὅπως σὲ σχολεῖο μόνον ἀρχικὰ δάσκαλο τὸν Κρανά, πού ἔπρεπε νὰ διδάσκη τὸν ἐπόμενον κλάδο (1827—28) μὲ ἐτήσιο μισθὸ 2.000 ἰστανλίκων. Τὰ χρήματα βέβαια πού διατέθηκαν γιὰ τὴ σύσταση τῆς Σχολῆς αὐτῆς ἔρχονταν ἀπὸ τὸν στὴ Νίζνα τῆς Ρωμανίας ἐγκατεστημένο τελευταῖο ἐπιζῶντα ἀπὸ τοὺς ἀοίδιμους Ἀδελφοὺς Ζωσιμάδες Νίλαιο Ζωσιμά, ὁ ὅποιος ἀπὸ τὸ 1828 ἔδιδε στὰ Γιάννινα μόνιμη Ἐπιτροπὴ ἐκκλησιαστικῶν συμπολίτες, τῶν Σχολείων

λεγόμενῃ, σὰν ἐκτελεστές τῶν ἐντολῶν του. Ἔτσι μέσα ἀπὸ τὴ στάχτη τῶν παλαιότερων φημισμένων Σχολῶν καὶ ὑπερα ἀπὸ μακροχρόνη περίοδο σκοταδιοῦ καὶ δοκιμασιῶν σκληρῶν γιὰ τὴν πόλη καὶ τὴν περιοχή τῆς γεννιέται ἡ κατόπι μεγαλόνημη Ζωσιμαία Σχολή(7). Σὲ μικρὸ χρονικὸ διάστημα ἀπὸ τὸ ἀνοιγμὰ τοῦ Σχολείου, ἀρχισαν νὰ συρρέουν σ' αὐτὸ «ὡς διψῶσαι ἔλαφοι» πλῆθος μαθητῶν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Μακεδονίας ἀκόμη γιὰ ν' ἀκούσουν τὸν Κρανά, πού ἡ φήμη του σὰν ἑξοχοῦ Δασκάλου εἶχε ξεπεράσει τὰ στενὰ σύνορα τοῦ τόπου του. Τότε ἦταν πού ὁ βασιανισμένος Δάσκαλος ἀνέπτυξε σὲ σημεῖο ἀπροσέγγιστο τὴ δραστηριότητα, τὴν ἀντοχὴ καὶ τὴ διδακτικὴ του δεινότητα τόσο, πού νὰ ἐπωνομασθῆ ἀπὸ τοὺς σύγχρονούς του Χαλκέντερος!... Ἀπὸ βαθειὰ χαράματα καὶ κάθε μέρα ἐσυνήθιζε νὰ πηγαίνει ὁ Κρανὰς στὴν ἐκκλησιά καὶ νὰ προσεύχεται. Ἦταν ἀπαραίτητο αὐτὸ νὰ γένη, γιὰ τὴ Σχολὴ τοῦ Ψαλίδου, ἢ Καπλάνειος, πού μαθητῆς τῆς ὑπῆρξε καὶ ὁ Κρανὰς, εἶχε κατηγορηθῆ στὸν καιρὸ τῆς ἀπὸ τοὺς Μπαλαναίους σὰν ἀθεΐουσα(8). Ἐπρεπε λοιπὸν ὁ Δάσκαλος νὰ δώσῃ ἀναντίρρητα σημάδια τῆς εὐσεβείας του γιὰ νὰ διασκεδασθῆ ἢ παλιὰ αὐτὴ συκοφαντία καὶ νὰ προσελκυσθοῦν περισσότεροι μαθητῆς. Γυρίζοντας ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά τὴν ὥρα πέντε πού ἔδυνε ὁ ἥλιος, ἐρχόνταν στὴ δουλειὰ μ' ὅλη τὴ φλόγα τῆς διδασκαλικῆς του ψυχῆς καὶ τῶν τριάντα περίπου χρόνων του καὶ δὲν ἔφευγε ἀπὸ τὴν αἴθουσα ἂν δὲν τὸν πρόφτανε ἐκεῖ τὸ φεγγάρι!... Ποῦ καὶ ποῦ σταματοῦσε μισὴ ἢ μιὰ τὸ πολὺ ὥρα τὸ μεσημέρι γιὰ τὸ λιτότατο γεῦμα του καὶ γυρίζοντας ἀργὰ τὸ βράδυ στὴ Μητροπολιτικὴ κατοικία, ἐδίδασκε ὡς παράωρα τὸ Δεσπότη καὶ τὸν ἐπίσης φιλομαθῆ διάκονό του Παῖσιο τὸν κατόπι ἐπίσκοπο Δρουνοπόλεως.

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὄντας μοναχός του ἐχώρισε τοὺς μαθητῆς του σὲ δύο τάξεις στὴ μικρότερη πού δίδασκε τοὺς εὐκολώτερους ἑλληνικοὺς συγγραφεῖς καὶ εὐμέθοδη γραμματικὴ ἀπὸ δική του χειρόγραφη ἐργασία καὶ στὴν ἀνώτερη, ὅπου δίδασκε Πλούταρχο, Θουκυδίδη ἢ ῥήτορες καὶ μὲ τὸν καιρὸ ποιητῆς, συντακτικὸ καὶ ἔτυμο-

λογικῶ κατὰ δική του ἐπίσης μέθοδο. Μὲ τὸν καιρὸ καὶ καθὼς προάγονταν οἱ μαθητὲς του αὐτοὶ καὶ ἄλλοι πού στο μεταξύ κατέφθιναν, ἀναγκάστηκε νὰ σχηματίσῃ τέσσερες τάξεις διδάσκοντας ὁ ἴδιος στὶς ἀνώτερες μὲ βοήθους του ἀπὸ τὸ 1829 γιὰ τὶς κατώτερες τὸν Γιαννιώτη ὑποδιδάσκαλο Ἰωάννη Χαρισιάδη μαθητὴ τῶν Μπαλάνων καὶ τὸ Γρηγόριο Μπαλάνο ἢ Γρηγοράσκο, ἕγγονο τοῦ γεννάρχου τῆς μεγάλης οὐνυμῆς διδῆκῆς οἰκογένειας Μπαλάνου Βασιλοπούλου(9). Ἦταν ἐνθερμὸς θιασώτης τοῦ ἀείμνηστου Κοραῆ, φορὲς—φορὲς ὁμῶς χρησιμοποιοῦσε καὶ τὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ «ἐχιδάτῆς» καθὼς θάλεγαν οἱ λογῶτατοι καὶ ὁ Μισοτριώτης ἀργότερα.

Κάποτε μάλιστα, καθὼς ἀναφέρει ὁ Γοΐδας, «ἐπέληξεν ἡμῶς διότι μετεχειρίσθημεν ἀρθῶς τὴν δοτικὴν ἀντὶ τῆς ἐν τῇ χρήσει τοῦ λαοῦ αἰτιατικῆς». Καὶ συνεχίζει στὸν ἴδιο τόνο θαυμασμοῦ γιὰ τὸ δαιμόνιο δάσκαλό του. «Ἦταν ἐρωτευμένος οὕτως εἰπεῖν μὲ τὸν Πλούταρχον. Ἀφοῦ ἐδίδαξεν ἐν τῇ τάξει ἡμῶν τοὺς βίους Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου καὶ Ἰουλίου Καίσαρος, Ἀγησιλάου καὶ Παιπηίου, Εὐμένους καὶ Σερτωρίου, Δημοσθένους καὶ Κικέρωνος, ὑπεχρέωνε ἕλπιτα ἅπαντας τοὺς μαθητὰς νὰ μελετήσωσι κατ' ἰδίαν καὶ ἅπαντες τοὺς λοιποὺς βίους τοῦ Πλουτάρχου. Καὶ ἐν μὲν ταῖς τοῦ συγγραφέως συγκρίσεις νὰ προσθέσωσι καὶ ἑτέρας ὁμοιότητας καὶ διαφορὰς μεταξὺ τῶν συγκρινόμενων. Ὅσον δὲ βίον παρέλειπεν ὁ Χαιρωνεὺς φιλόσοφος νὰ γράψῃ σύγκρισιν, ὁ Κρανὰς ὑπεχρέωσεν ἅπαντας τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ νὰ πράξωσι τοῦτο. Καὶ ἐν ταῖς ἕξτάσεσι ὑπερετήνει τοὺς ἐμβροιδέστερον μελετήσαντες καὶ σαφέστερον γράψαντας τὰς συγκρίσεις ταύτας».

Τὶς γλῶσσες Λατινικὰ, Ἰταλικὰ καὶ Γαλλικὰ πού δίδασκε ἐκτὸς βέβαια τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καὶ πάρα ἀπὸ τὴν πλατεῖα φιλοσοφικὴ τὴν κατάρτιση—γιατὶ παρέδιδε καὶ Φιλοσοφία—κατεῖχε τόσο καλὰ ὥστε καθὼς ἐξηγοῦσε τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου—ἄκου τὸ θερίο—παρέθετε ταιπτόχρονα καὶ ἀπὸ στήθους καὶ τὸ κατὰ μίμησὴ τῆς χωρίο τῆς Αἰνειάδας τοῦ Βιργίλιου τῆς Ἀπελευθερωμένης Ἱερουσαλήμ τοῦ Τάσσο ἢ τῆς Ἐρριάδας τοῦ

Βολταίρου. «Οὐδὲν τῷ ὄντι συντελεστικότερον τούτου, παρατηρεῖ σὲ συνέχεια διαπρεπῆς βιογράφος καὶ μαθητῆς τοῦ εἰς τὸ νὰ διεγείρῃ τὸν θαυμασμὸν τῶν μαθητῶν ὑπὲρ τοῦ προγόνου των Ὀμήρου εἰς οὐτινος τὰ ἴχνη ἐβάδισαν οἱ τὰ ἄλλων ἐθνῶν καὶ ἄλλων ἐποχῶν ποιηταί».

Αὐτὸ βέβαια ἦταν ἀρνητικὸ ὡς εἰς βαθμὸ στοιχεῖο τῆς διδασκαλίας τοῦ Κρανὰ, γιατί δημιουργώντας στ' αὐτὰ τὰ ἐκλεκτῶν μαθητῶν του ἕναν ἀληθινὸ καὶ κενὸν ἀλλόγλωσσων στίχων, τοὺς ἐμπόδι ἀπὸ τὸ νὰ κατανοήσουν σ' ὅλο του τὸ βθος τὸ διδασκόμενον ποιητῆ. Τὰ μαθηματὰ δὲν παρὰ τ' ἀγαποῦσε ὁ Κρανὰς ποτε δὲν τὰ δίδαξε. Συνιστοῦσε ὁμοίως τοὺς μαθητὲς του ἀργότερα νὰ παρακολουθοῦν τὶς παραδόσεις τοῦ Ζαχαρίου Σακελλάριου, πού προσλήφθη κατ' ἀποτίμησιν τῶν Γιαννιωτῶν στὴ Σχολὴ ἀπὸ 1833 ὡς Γυμνασιάρχης καὶ δίδαξε μαθηματικὰ καὶ Φιλοσοφία.

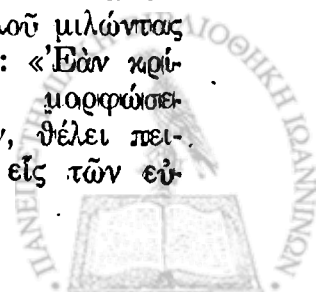
Μὲ τὶς γνωστὲς μᾶς ἀνωμαλίαις τῆς ποχῆς αὐτῆς στὰ Γιάννινα—διαρκὸς ἀπόκη ἢ Μεγάλῃ Ἐπαναστάσει—οἱ Ἰβανίτες εἰσέβαλαν καὶ μέσα στὸ ἴδιο κτίριο τῆς Σχολῆς. Κάποια μέρη μάλιστα κτίστηκαν ἐπὶ τὸ ἴδιον κατὰ τὴν αἰσα διδασκαλίας ἀναφαν μεγάλη φωτιὰ ἔπυεναν οἱ ἀλάδωτοι ἀρνιά στὴ σοῦβλα νῶ ὁ Κρανὰς ἐδίδασκε ἐπάνω. Ἀπὸ πικρὸ ὄμως καπνὸ, πού ἀνακατωμένος τὴν ποίνα τῶν ψητῶν ἐντοιμάνιασε τὴν αἴθουσα, λίγο ἔλειπε νὰ λιποθυμήσῃ τὰ μαῦρα πὰ παιδιά, πράγμα πού ἀνάγκασε τὸ Δάσκαλο νὰ διακόψῃ τὸ μάθημα γοντας: «Ἄγωμεν εἰς τὸ ἴπαιθρον νὰ λειώσωμεν τὸ μάθημα ἵνα μὴ ἀποπνιγῶ ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ καπνοῦ ὡς στορνδιῶ. Ἄλλὰ μήπως καὶ ἐκεῖ οἱ ἀγριάνθρωποι κείνοι τοὺς ἄφηξαν ἠούχους; Πολλὰ τὰ παιδιά τ' ἀγγάρεψαν τραβώντας τὰ τὸ ζόρι νὰ γυρίζουν πρὸς σοῦβλες, ἀλλὰ τοὺς κουβαλοῦν χροσὶ καὶ ἄλλα τέλος τοὺς κερνοῦν τὴν ὄρα πού περιδρομαῖ. Ὁ Κρανὰς δὲν ἐβάσταξε. «Τετέλεσται. Τὰ θερία ταῦτα ἀπεφάρισαν νὰ ξεφωλιάσωσι» καὶ τὰ πρόσταξε ὅσα μείναν ν' ἀναμερίσωιν. Φρόντισε ὁμοίως τὸν προστάτη του Μητροπολίτη νὰ κουνε στ' αὐτὰ τοῦ Διοικητῆ τὰ κατὰ

τα τῶν Ἀρβανιτῶν, πού τοὺς διέταξε ν' ἀπολύσουν τὰ παιδιά καὶ ν' ἀδειάσουν ἀμέσως τὸ κτίριο, πράγμα πὸ ἐπέτρεψε στὸν Κρανᾶ νὰ συνεχίσι ἀπόσκοπτα τὴν ἐργασία του. Παρόμοιες βέβαια σκιηρὲς ἦταν τρατᾶρι συνηθισμένο τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἐκούραζαν οὔτε ἀπέλειπταν αὐτοὺς πὸ τὸ τραβοῦσαν, ἀποτελοῦν ὅμως δεῖγμα τρανὸ τῶν ἀφόρητων συνθηκῶν ὑπὸ τίς ὁποῖες ἐσπούδαζαν τότε τὰ καιμμένα τὰ σκλαβόπουλα. Πέντε χρόνια περίπου ἐδίδαξε στὴ νεαρὴ Ζωσιμαία ὁ Κρανᾶς σάν Σχολάρχης τῆς Οἱ Ἐπιτροπῆς τῆς ὅμως, παρὰ τὴ φαινόμενη ἐκτίμησι πρὸς τὸν ἀκαταλόγητο Δάσκαλο καὶ στὴν προσπάθειά του νὰ βελτιώσουν τὴ λειτουργία τῆς αὐξάνοντες τὸ λειψὸ προσωπικὸ τῆς, προσκάλεσαν, κατὰ σύστασι καὶ τοῦ Βενέδικτου, ἀπὸ τὴν Πρέβεζα πὸν δασκάλευσεν τὸν Βραδετινὸ Ἀναστάσιο Σακελλάριο ἀπὸ τοὺς ἀριστοὺς μαθητῆς τοῦ Ψαλίδα «τὸν ἐπενεγκόντα διὰ τῆς εὐδοκίμου διδασκαλίας του κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῆς ἐρημώσεως τῆς Ἑλλάδος τὸν χουσοῦν αἰῶνα τῶν γραμμῶν ἐν Ζαγορίῳ» καὶ διώρισαν αὐτὸν Γυμνασιάρχην μὲ μισθὸ 6.000 γρόσια τὸ χρόνο, ἀφαιρώντας τὴ διεύθυνση ἀπὸ τὸν Κρανᾶ (1833). Ἐκάλεσαν ἀκόμη ἀπὸ τὴν Κέρκυρα καὶ τὸν Πάργιο Παναγιώτη Ἀρβαντινὸ, τὸν ἴδιον αὐτὸν ἱστορικὸ τῆς Ἡπείρου, πὸν πρῶτος ἔφερε καὶ ἐφάρμοσε στὰ Γιάννινα τὴν ἀλληγοδιδακτικὴ μέθοδο καὶ τὸν συμπεριέλαβαν στὸ προσωπικὸ τῆς Σχολῆς. Τὸν Κρανᾶ βέβαια τὸν ὠνόμασαν ἔτσι «χάριν φιλοτιμίας» ἀρχιδιδάσκαλο, τίτλο πὸν ἐπάξια ἔφερε παλαιότεροι ὁ σοφὸς δάσκαλός του Ψαλίδας, ἓνα εἶδος ὑποδιευθυντῆ τῆς Σχολῆς δηλαδὴ. Ὅμως ἀπὸ τότε ἄρχισαν νὰ τὸν παραμελοῦν φανερὰ καὶ δὲν ἤθελαν μὲ κανένα τρόπο καὶ παρὰ τὰ σιγὰ παρὰ τὸν νὰ τ' αὐξήσουν τὸν πενιχρὸ τοῦ μισθοῦ (10), μὲ τὴν πρόφασιν πὸς σάν ἀντίπατρος πὸν ἦταν, δὲν εἶχε καὶ μεγάλες ἀνάγκες. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε πεθάνει καὶ ὁ καλὸς Ἀρχιερεὺς Βενέδικτος ὁ προστάτης του πὸν θὰ μπορούσε, ἂν ζοῦσε, νὰ κεντρίσῃ καὶ χωρὶς μισθὸ τὸ φιλότιμο τοῦ Δασκάλου καὶ νὰ τὸν συμπαροσπαθῇ, ὅπως ἄλλοτες. Αὐτὸν τὸν ὑποβίβασμό λοιπὸν ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά καὶ

τὴν ἀφτιμένη μὲ ἀχαριστία ἀδιαφορία τῶν Γιαννιωτῶν γιὰ τὸ ἄτομό του ἀπὸ τὴν ἀλλή (11), ὁ Κρανᾶς τὰ θεώρησε σάν περιφρόνησι τῆς ἀξίας του καὶ τῶν πολυτιμῶν πρὸς τὴ Σχολὴ ὑπηρεσιῶν του, καὶ περιέλεσε λίγα—λίγα σὲ μελαγχολία βαθύτατη, ὡς τὸ πρῶτὸ τῆς 14)11)1835, πὸν ῥίχτηκε στὸ πηγάδι τῆς αὐλῆς τῆς καὶ αὐτοκτόνησε σὲ ἡλικία μόλις 40 ἐτῶν!...

Αὐτὸ ἦταν σὲ ἀδρές γραμμῆς τὸ διάγραμμα τῆς σύντομης σχετικῆς ζωῆς τοῦ Κρανᾶ, μὲ βάσιν τίς λιγοστὲς πληροφορίες πὸν μᾶς διέσωσαν οἱ γνωστοὶ μας βιογράφοι του, ἐπειδὴ ἡ παράδοσι τοῦ χωριστοῦ (12) τίποτε σημαντικὸ γι' αὐτὸν δὲν διατήρησε. Χαρακτηρίζεται ἀπὸ μιὰ γοργότατη, ἐπώδυνη καὶ τόσο θαυμαστὴ ἀνοδο καὶ ἓνα ἄδοξο καὶ ἀπρόσμενο γιὰ τέτοιον ἄνθρωπο τέλος. Τὰ κυριώτερα σημεῖα πὸν μᾶς ἀναγκάζουν νὰ σταματήσουμε ἔτσι καθὼς συγκινημένοι καὶ ἐκστατικοὶ τὴν ἀντιζοῦμε, εἶναι ἀκριβῶς αὐτὴ τοῦ ἡ σπάνια καὶ σὲ πείσμα τῶν εἰδικῶν καὶ γενικώτερων δυσμενῶν συνθηκῶν, πὸν τὸν περιέβαλλαν, κατάρτισι καὶ εὐρυμάθειά του, ἡ καταπληκτικὴ τοῦ ἐργατικότητά σάν Δασκάλου καὶ αὐτοῦ τοῦ ὁ πρόωρος χαμός, πὸν σίγουρα θὰ στάθηκε αἰσθητότατος στὴν Παιδεία τοῦ τόπου τοῦ τὸν καιρὸ ἐκεῖνον. Τὶ ἄλλο νὰ ὑποθέσουμε γιὰ τὴν σὲ τόσο σύντομο χρονικὸ διάστημα ἐντελῆ ἐκμάθησι τόσων γλωσσῶν ξένων μὲ τὴ φιλοσοφία τους γιὰ τὴν πλατεῖα κλασσικὴ καὶ φιλοσοφικὴ τοῦ μόρφωσι, παρὰ ὅτι ἐδιάβαζε ἀσταμάτητα νύχτα καὶ μέρα; Γι- τί, ἂς τὸ ὑπογραμμίσουμε, ὁ Κρανᾶς πέρα ἀπὸ τὴν περιορισμένη σὲ δυνατότητες λιγὸχρονη μαθητεία του, ἦταν αὐτοδίδακτος.

Ὁ Γούδας τὸν προβάλλει σάν παράδειγμα μοναδικὸ «πρὸς ἐναργῆ ἀπόδειξιν ὅτι ὁ θέλων νὰ φωτισθῇ δὲν ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν Δύσιν καὶ ἀκροασθῇ ἐν Πανεπιστημίοις σοφῶν καθηγητῶν, ἀλλὰ καὶ οἴκοι δύναται νὰ διδαχθῇ καὶ αὐτοδιδασχθῇ ἀρκεῖ μόνον νὰ θελήσῃ καὶ νὰ ἐπιμεῖν». Καὶ ἄλλοῦ μιλώντας ὁ ἴδιος γιὰ τὸν Ψαλίδα λέγει: «Ἐὰν κρίνῃ τις τὸν Ψαλίδα ἐκ τῆς μορφώσεως τῶν ἰδίων αὐτοῦ μαθητῶν, θέλει πεισθῆ ἴσως ὅτι οὗτος ὑπῆρξεν εἰς τῶν εὐ-

τυχεστέρον Διδασκάλων τοῦ Γένους κατὰ τὴν τότε ἐποχὴν. Διότι μαθητῆς αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ χαλκέντερος Κρανᾶς, ὅστις ἠδύνατο ἴσως νὰ ἐκπύξῃ τὸν φιλοσοφικὸν κόσμον διὰ τῆς πολυμαθείας καὶ εὐμαθείας του, ἂν ἐξίργετο ποτὲ τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἐπεσκέπτετο Πανεπιστήμιον τῆς Εὐρώπης, μαθητῆς αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἐν μέρει καὶ τὸ σέμνομα τῶν ξένων Διδασκάλων τοῦ Γένους, ὁ σεβάσμιος καθηγητῆς Κωνσταντῖνος Ἀσώπιος...».

Ἡ παντελής ἄλλωστε ἔλλειψη μέσων ὑλικῶν δὲν ἐστάθηγε καθόλου ἱκανή ν' ἀνακόψῃ τὸ κίνητρο πέταγμα τοῦ πνεύματος του πρὸς τὶς σφαῖρας τῆς ολοκληρωμένης μόρφωσης, «πρὸς τὰ ὕψη πρὸς τὸ φῶς». Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Κρανᾶς ἀπέτελεσε χωρὶς ὑπερβολή, σύμβολο ἀκατάλυτο καὶ παράδειγμα ὑψηλοῦ ὄλων τῶν φτωχόπαιδων τοῦ χωριοῦ του, —κι' ἦταν πολλά— πὺ ἐθήτευσαν ἀπὸ τότε στὰ ἔσχατα τὰ γράμματα. Βαθύτατη ἐντύπωση προξενεὶ καὶ τὰ ὄρια τοῦ ἀπίστευτου ἐγγίζει ἢ ἀκατάβλητη καὶ προπόφαντη ἐργατικότητά του σὰν δασκάλου. «Παραξέτεινε, λέγει ὁ Ἀραβαντινὸς ἐπαληθεύοντας στὸ σημεῖο αὐτὸ τὸ Γοῦδα, τὰς ὥρας τῆς ἀδιαλείπτου παραδόσεώς του ἀπὸ πρωῆς μέχρι ἑσπέρας ἀπαξ τῆς ἡμέρας ἄρτον ξηρὸν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀλλὰ καὶ ἄφθονον ἐσθίων». Μποροῦσε βέβαια νὰ ζήσει ἀνθρωπινώτερα μὲ τὶς ἀποδοχὰς πὺ ἐπαιρνε, ὅσο πενιχρὲς κι' ἂν ἦταν κι' ὁσηδήποτε ἀραιύμαξιν κι' ἂν τῶκαναν ἀπὸ τὸ χωριὸ οἱ δικοὶ του. Ἐμεινε ὅμως αἰχμάλωτος τῆς κακοζωῆς τῶν μαθητικῶν του χρόνων, μ' ὅλα τῆς τὰ παρεπόμενα, ὅσον ἀφορᾷ κυρίως τὴ διαμόρφωση τοῦ χαρακτῆρα του. Ἐίχε μάθει γυμνὸς κι' ἐντρέπονταν φορεμένος κατὰ τὴ σοφὴ λαϊκὴ ὀρήσιν, ζηλωτῆς νεότερος τῆς βιοθεωρίας τῶν ἀρχαίων ἐκείνων κενναίων. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν πρέπει νὰ μᾶς παρεξενέψῃ ἢ πληροφροῖα τοῦ ἴδιου τοῦ Ἀραβαντινοῦ, πὺς «οἱ ἀνεπιμοὶ αὐτοῦ κληρονομήσαντες αὐτὸν παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα, εὖρον χρηματικῶν ὑπερβαίνον τὰ 1000 τάλληρα!...». Γνήσιος μαθητῆς τοῦ Ψαλῖδα ὁ Κρανᾶς ἐνστερνίσθηκε τὸ πᾶθος τοῦ Δασκάλου γιὰ τὴ ζωντανὴ γλῶσσα καὶ παρὰ τὰ ἀσπληρὰ καθωρισμένα πλαίσια μέσα στὰ ὁποῖα ἦταν ὑποχρεωμένος σὰ Σχολάρχης νὰ κ-

νῆται, δὲν παρέλειπε καθε παρουσιαζόμενῃ εὐκαιρία νὰ ἐκφράξῃ τὴ συμπάθειά του γι' αὐτή. Ἐπίσημα βέβαια εἶχε τοποθετηθῆ μὲ τὴν προοδευτικώτερη μερίδα τοῦ καιροῦ του, δίπλα στὸ σοφὸ Κοραῆ, πὺ ἀντίθετα πρὸς τὸ στεῖρο λογικισμὸ τῆς ἐποχῆς μὲ τὴν ἀρχαῖουσα συνιστοῦσε ἀπὸ τὸ Παρίσι τὴ λύση τῆς μέσης ὁδοῦ στὸ γλωσσικὸ ζήτημα γιὰ τὸ πνευματικὸ ξύπνημα τοῦ Γένους. Ὅμως ἡ καρδιά τοῦ Κρανᾶ ἦταν αἰχμάλωτος τῆς λαϊκῆς γλώσσας, λαχταροῦσε τὸ ταμπούρι τῆς τὸ γιαννιώτικου, πὺ δόξασαν λίγο προτύτερα ὁ Βηλασᾶς κι' ὁ Ψαλῖδας. Δὲν ξέρω ἂν διασώθηκε σὲ τετραῖδιο μαθητῶν του ἀτόφια καμμιὰ ἀπὸ κείνες τὶς εὐμέθοδες παραδόσεις του, ὅπως συνέβηκε μὲ τὸ μεγάλο Δάσκαλό του. Θὰ μπορούσαμε τότε νὰ ἐπιμήσουμε ἀντικειμενικώτερα καὶ μὲ πῶς συγκεκριμένα στοιχεῖα τὴ θέση του πάνω στὸ ἐπίμαχο αὐτὸ ζήτημα. Τυπικὸ ὅμως παράδειγμα γραφοῦ λόγου του ἀποτελεῖ τὸ παρακάτω ἰδιόγραφόν του ἀπολυτήριον, πὺ μᾶς διέσωσε ὁ Γοῦδας καὶ τὸ ὁποῖο αὐτοῦσιο παραθέτω: «Πιστοποιῶ διὰ τοῦ παρόντος ὅτι ὁ Λογιώτατος... εἰς τὸ πενταετὲς διάστημα τὸ ὁποῖον ὡς μαθητῆς διέτριψεν εἰς τὸ ἐνταῦθα Σχολεῖον, ἐξηκολούθησε μὲ ὄλην τὴν ἀνήκουσαν ζέσιν καὶ ἐπιμέλειαν τὸν δόξαν τῆς σπουδῆς τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων, Ἑλληνικῶν, λατινικῶν, Ἰταλικῶν καὶ Γαλλικῶν. Ἐκράσθη δὲ καὶ τὰς λοιπὰς ἐπιστήμας εἰς τοὺς ἄλλους διδασκάλους διαφυλάττων ἐν αὐτῷ καὶ τὴν ἀπαιτούμενιν εἰς τὸ ἐπάγγελμά του τιμίαν διαγωγὴν καὶ χρησιμοφειαν, δι' ὃ καὶ ἐδόθη αὐτῷ τὸ παρὸν εἰς ἔνδειξιν.

Ἰωάννινα τῆ 15 Ἰουνίου 1835

Ὁ Διδάσκαλος τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΡΑΝΑΣ

Μοναδικὸ δὲ δείγμα γραφῆς του στὴν ὁμιλοῦμενη, μετρητὴ ἐνθύμησι ἀναφερόμενη στὴν ἐκτέλεση τοῦ Ἀλῆ Πασῖα καὶ ἀποκείμενη σὲ μικρὸ βιβλίον τοῦ μοναστηριοῦ τῆς Ζίτσας, τὴν ὁποῖα ἐπίσης παραθέτω: «1822 Ἰανουαρίου 24 ἡμέρα Τρίτη τὸ βράδυ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἔκοψαν τὸν Ἀλῆ Πασῖαν στὸ νησί στὸ μοναστήρι τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος διὰ προσταγῆς τοῦ ὑψηλοτάτου Βεζίρη Ἀχμέτ Χουρσίτ Πασῖα.

γεωργίος Αἰσωπος Διδάσκαλος τοῦ χωρίου Ἐγραφα» (13).

Δὲν μένει ἄλλο παρὰ νὰ διατυπώσουμε ἐν τέλει κάπως ἀναλυτικώτερα τὶς σκέψεις μας πάνω στοὺς λόγους πού ὤθησαν τὸ πηγαδιό ἀπὸ πρώτη ὄψη — γιὰ τὴν βαρύτερα ἔκρουε περίσσια εὐαισθησία — καὶ ἰδιότροπον τοῦτον ἄνδρα στὴν ὀλέθρια ἀπόφαση νὰ τερατίσει τὴ ζωὴ του πέφτοντας στὸ πηγάδι τῆς Σχολῆς. Ἡ βάνουση βία, ἡ χωρὶς μέτρο σχολικὴ ἐργασία, ἡ ἀλειψὴ κοινωνικότητας, τὸ ἀτημέλητο ἴσως παροικιαστικὸ του καὶ ὁ τραχὺς του χαρακτήρας, εἶναι βέβαια στοιχεῖα πού κάθε ἄλλο παρὰ συμπάθειες δημιουργοῦν. Ἡ ἐμφάνιση ἔπειτα στὸ στερέωμα τῆς Σχολῆς τοῦ Σακελλάριου ἀνθρώπου ὁλοτετακτοῦ καὶ ἡ ἀντικατάστασή του π' αὐτὸν στὴ διεύθυνσή της, ἐπεσκίασαν τὴν προσωπικότητά του καὶ ἐπλήγωσαν τὴν ἀγάπην τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ φιλαυτία του. Ὅποιο ἔντονο συναίσθημα μειονεξίας — καὶ νὰ μιλήσουμε στὴ γλῶσσα τῶν ψυχολόγων — κρυφόβασκε τὸ δίχως ἄλλο στὴν ἀποκατωμένη ἄλλωστε καρδιά τοῦ ἀτυχουρανῆ, γεννημένο ἀπὸ τὴ συνείδησή του τὴν φτώχειαν καὶ τῆς ταπεινῆς καταγωγῆς, πού ὁ ἴδιος εἶχε βαλθῆ προπύτερα ν' ἀποπληρώσῃ μετὰ τὴ θαναωστικὴ ἐδουμάθειαν τὴν φιλοργία του. Ἡ νέα ὁμῶς ἀφόρητη αὐτὸν κατάστασις, πού δημιουργήθηκε ὅσα καὶ ὅξω ἀπὸ τὴ Σχολὴ ἀπὸ τὸ 1833, ἡ πού δυὸ χρόνια μᾶλλον σιωπηλὰ καὶ ἄρις φανερὴ ἀντίδρασις ὑπόφερε, θέρειον τὸ συναίσθημα ἐκεῖνο, πού σὰν καυτὴ βλασφῆμὴ κατέκλυσε τὸν ἐσωτερικὸν τοῦ κόσμου, μαζὶε τὶς ἐλπίδες καὶ τὰ ἰδανικά του ὅλα ἔτσι συντριμμένου καὶ ἀδειοῦ ἀπὸ κάθε τὸν ὠδήγησε στὸ θεληματικὸν καὶ βίαιον γατο!...

Μ' ὅλα ταῦτα ὁ Κρανᾶς δὲν παύει νὰ εἶναι ἡ πιὸ ἴσως παρὰξενὴ καὶ μιὰ ἀπὸ τὰ καταπληκτικώτερες καὶ πιὸ προσθετικὰ διδασκαλικὰ φυσιογνωμίαις πού ἀνέδειξε ὁ τόπος μας τὸν περασμένο αἰῶνα, σπᾶμφαινόμενον πολυμάθειαν καὶ ἐργατικὸς (14) καὶ γιὰ τὶς μέρες μας ἀκόμα σὰν τέτοιον ἀκριβῶς τὸν παρουσιάζουσαν ἀνασύροντας τὸν βαρὺ πέπλο τῆς ληθηνίας, πού ὡς τώρα τὸν σκέπαιζε. Τὸ ἀμυγνέον, τὸ χωριὸν πού τὸν γέννησε, μα-

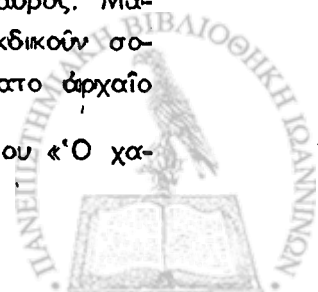
κροθυμῶντας στὸ βαρὺ του ἀμάρτημα, κατέταξε τὸ Γεωργίον Κρανᾶ — τιμὴ του καὶ καμάρου του — στὴ χορεία τῶν πιὸ ἐνδοξῶν τέκνων του, πού μαρμαρίνη στήλην μπροστὰ στὴν εἰσοδὸν τοῦ ἱστορεῖ τὰ ὀνόματά τους. Ἡ Ζωσιμαία ὁμῶς, ἡ γεωργὸς Σχολῆς, ἐστέφθη ποτὲς τὸν καταφρονεμένο Διδάσκαλον, τὸν χαλκέντερον πρῶτον Διευθυντὴν της, πού τὴν βάσταξε νήπιον στὰ σπιβερὰ του χέρια καὶ τὴν ἀνέστησε μετὰ τὸ αἷμα τῆς καρδιᾶς του; Σὰν ν' ἀνεβαίνῃ τὸ πικρὸν τοῦ παρᾶπτον ἀπὸ τὸ βάθος μέσα τοῦ πηγαδιοῦ της!...

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

(1) Ἄ. Γούδα: Βίοι παράλληλοι Τ. Δ' σελ. 234—244 Π. Ἀραβαντινοῦ: Βιογραφικὴ συλλογὴ Ἑλλήνων τῆς Τουρκοκρατίας σελ. 96.

(2) Γιὰ τὸ πῶς ὁ Κρανᾶς ἐπῆρε τὸ ὄνομα τοῦ Φρύγου μυθολογιστοῦ πιθανώτερον φαίνεται ἡ πληροφορία τοῦ Ἀραβαντινοῦ, κατὰ τὴν ὁποία «διὰ τὸ δυσειδὲς τοῦ προσώπου καὶ τὸ εὐφρὲς τοῦ νοῦς προσηγόρευσε αὐτὸν ὁ Διδάσκαλος Αἰσωπον καὶ τὸ ἐπώνυμον τῷ διέμεινε ἔκτοτε καὶ συνέτεινε οὕτως εἰπεῖν εἰς τὴν μὴ μεταβολὴν τῆς βαναυσοδιαίτης καὶ συμπεριφορᾶς του». Κι εἰν' ἀλήθεια πῶς τὸ χρησιμοποιοῦσε πολλὰ φορὰς χωρὶς τὸ Κρανᾶς καθὼς φαίνεται καὶ στὴν ἐνθύμησίν του τῆς Ζίτσας, μᾶλλον ὁμῶς ἀνεπίσημα. Γιὰ τὸν Ψαλῖδα εἶναι βέβαιον γνωστὸ, πῶς εἰρωμακῶς καθὼς ἦταν, ἐσυνήθιζε νὰ κολλᾷ παραγκῶμα στυλὸς μαθητᾶς του, πού διατηρήθηκαν ἀπὸ τότε δίπλα στὰ οἰκογενειακά τους ὀνόματα ἢ τὰ ἐπεσκίασαν ὀλωσδιόλου. Ἔτσι ὁ Χριστόφορος Φιλητᾶς, πού λέγονταν προπύτερα, τὸν καιρὸ δηλαδὴ πού φοιτοῦσε στὴ Μπαλαωνία Σχολῆς Χρῆστος Δημητρίου, «καταρτισθεῖς δὲ καὶ ὡς εἴ τις ἄλλος τῶν φοιτητῶν τοῦ Ψαλῖδα εὐδοκιμήσας, προσέλαβεν τὸ ἐπίθετον Φιλητᾶς, ἐπιδοθὲν αὐτῷ παρὰ τοῦ σοφοῦ Διδασκάλου του! (Δὲς καὶ Γούδα ἐν. ἀ. σελ. 211). Τὸ ἴδιο συνέβηκε καὶ μετὰ τὸν πολὺ Ἀσώπιον, πού ἐλέγονταν Τζιόλμπας στὸ χωριὸν, μετὰ τὸ Σακελλάριον πού τὸν προσφωνοῦσε Βροδεντικὸν καὶ μετὰ τὸσους ἄλλους. Δὲν ἀποκλείουμε ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου του νὰ πῆρε ὁ Κρανᾶς τὸ παρατσούκλι αὐτό, ἐπειδὴ Αἰσωπος σημαίνει μαῦρος. Μάλιστα οἱ σημερινοὶ Ἀφρικανοὶ διεκδικοῦν σοβαρὰ γιὰ δικὸν τους τὸν τετραπέρατον ἀρχαῖον δούλο.

(3) Δὲς καὶ σχετικὴ ἐργασία μου «Ὁ χα-

λασμός τῶν Γραμμοχωρίων στὰ 1821». Ἡ Ἔστια τεύχος 47.

(4) Ὁ Γούδας ἀναφέρει σὰν χρόνο μετάβασης τοῦ Κρανᾶ στὴ Ζίτσα τὸ 1824. Ἀπὸ ὁμῶλογο ὁμῶς τῆς Σχολῆς Ζίτσας ὑπὸ ἡμερομηνία 1)9)1822 συνταγμένο καὶ μαρτυρημένο ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Κρανᾶ, ἀποδεικνύεται ὅτι ἀπὸ τὸ σχολ. ἔτος 1822—23 ἦταν κιάλας διευθυντῆς στὴν Ἑλλην. Σχολὴ τῶν Ταξιαρχῶν τοῦ χωριοῦ αὐτοῦ. Στὸ Γραμμένο λοιπὸν θὰ ἐδίδαξε τέλη το 1821 ὡς τὸ καλοκαίρι τοῦ 22. (Δὲς καὶ Σ. Γ. Παπαῖ—Γκέλκου «Τὸ Δασκαλιὸ». Ἡ Ἔστια Τεύχος 48

(5) Ὁ Δεσπότης αὐτὸς καθὼς ἀναφέρει ὁ Γούδας (ὅπου πρὸ πάνω σελ. 239) ἐστάληκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους μ' ἄλλους δυὸ στὴν ἐπαναστατημένη Ἑλλάδα γιὰ νὰ τὴν εἰρηνέψῃ. Τὸ πατριωτισμὸ καὶ τὴ φρόνησὶ του ἐθαύμασε ὁ Κυβερνήτης, πού τὸν παρακάλεσε νὰ μείνῃ κοντὰ του, πράγμα πού αὐτὸς δὲ δέχθηκε εἰπώντας: «Ἄμεινον ἓνα ὑπὲρ τῶν παλλῶν ἀπωλέσθαι».

(6) Τὸ σπῆτι αὐτὸ καθὼς πληροφορήθηκα εὐρίσκονταν στὴ σειρά τῶν κάτω ἀπὸ τὸ νέο κτίριο τῆς Ζωσιμαίας σπιτιῶν, καὶ στὴ θέση τοῦ τελευταίου, παλῆν ἐβραϊκὰ μνήματα. Στὴν ἴδια αὐτὴ σειρά τῶν σπιτιῶν, ὑπῆρχε καὶ τὸ πολὺ Νοσοκομεῖο τῆς πόλης, τοποθεσία πού διατηρεῖ ὡς σήμερα τὴν χαρακτηριστικὴ ὀνομασία σπιτάλια. Ὡδηγήθηκα στὴν ἔρευνά μου αὐτὴ ἀπὸ περικοπὴ ἐπιστολῆς (21—9—1832) τῶν Ἑιτρόπων τῶν Σχολείων πρὸς τὸν Νικόλαο Ζωσιμᾶ, πού λέει: «Κατὰ τὸ παρὸν ἀκολουθεῖ τὸ Σχολεῖον, ὅπου πρότερον ἦτον, πλησίον εἰς τὸ Νοσοκομεῖον εἰς τὰ Ἑβραϊκὰ μνήματα. Τὴν ἴδια χρονιὰ ἀγοράστηκε μὲ χρήματα τῆς Ζωσιμαίας Ἀδελφότητος τὸ σπῆτι τοῦ Δ. Ἀθανασίου καὶ τὸ συνεχόμενὸ του οἰκόπεδο τῆς Μπέρκεβας, ὅπου μεταφέρθηκε καὶ λειτούργησε ἀμέσως τὸ Γυμνάσιο ὡς τὰ 1902, χρόνο πού στὸ ἴδιο μέρος χτίστηκε τὸ παλαιὸ χτίριο τῆς Σχολῆς.

(7) Τὸ Μάρτη τοῦ 1832, προτιθέμενος ὁ Ζωσιμᾶς νὰ ἰδρύσῃ δικὴ του Σχολὴ στ' ὄνομα πλέον τῆς Ζωσιμαίας Ἀδελφότητος, γράφει στὴν Κοινότητα Ἰωαννίνων νὰ περιβάλλῃ μὲ τὸ κύρος τῆς ἐκλογῆς τῆς τὴν ἀπ' αὐτὸν ὑποδειχθεῖσα τὸ 1828 Ἐπιτροπὴ τῶν Σχολείων, ἡ ὁποία ἀπὸ δῶ καὶ πέρα θὰ προχωρήσῃ γοργὰ στὴν ἀρτιώτερη ὀργάνωσὶ τῆς. Ἡ Σχολὴ βέβαια ἦταν ἀρχικὰ γνωστὴ ὡς Γενικὸν Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, ἀπὸ δὲ τὸ 1832, χρόνο ὀριστικῆς ἰδρυσῆς τῆς, ὡς Σχολὴ τῆς

Ζωσιμαίας Ἀδελφότητος, δὲν εἶναι δὲ γνωστὸ πότε ἀκριβῶς τὸ γυμνάσιο πῆρε τὸ σημερινὸ του τίτλο. (Δὲς καὶ Φ. Σιγκοῦνη «Ἀνέκδοτὴ Ἀλληλογραφία τῶν Ζωσιμάδων». Ἡπ. Χρον. Τόμος ΣΤ' καὶ Η').

(8) Κάποτε μάλιστα ὁ Ψαλίδας κατηγορήθηκε σὰν ἄθεος, γιὰτὶ σύστησε σ' ἄρρωστο μαθητὴ του νὰ φάῃ κρέας, κατὰ παραγγελία βέβαια τοῦ γιατροῦ, μέρα σαρακοστιανῆ. Κατὰ γενόμενῃ δὲ σχετικὴ συζήτηση ὁ Δάσκαλος ἀπέδειξε, ὅτι ἄθεος εἶναι ἐκεῖνος, πού ἀπὸ δεισιδαιμονία ἀπαγορεύει τὴν κρεωφαγίαν σὲ παρόμοια περίπτωσι. Εὐτυχῶς πού ἐφρόντιζε τὸ μαθητὴ ἐκεῖνον ὁ Βηλαρᾶς ὁ ἴδιος, ἰδιαίτερος τότε γιατρός κι εὐνοούμενος τοῦ Βελῆ Πασιά, πού σατύρισε δεικτινιώτατα τοὺς συκοφάντες μὲ τὸν ἀμίμητο ἐκεῖνο «ἐξομολογούμενόν» του. Βλέποντας ὁ Ψαλίδας τὸν κίνδυνον τῆς Σχολῆς του ἀπὸ τέτοιες ἀπανκωτὲς συκοφαντίες καὶ μὴ θέλοντας νὰ πάθῃ ὅσα καὶ ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης παιλαίτερα, ἀναγκάστηκε νὰ πλησιάζῃ περισσότερο τὸν Ἀλῆ Πασιά καὶ τὰ παιδιά του, καταθέλοντας τὸν πρῶτον μὲ τὴν εὐγλωττίαν του καὶ κείνα μὲ τὰ πειράματα τῆς Φυσ. Πειραματικῆς. (Δὲς καὶ Γούδα ὅπου πρὸ πάνω σελ. 292).

(9) Τὸ πρόβλημα τῆς ἔλλειψης προσωπικοῦ πού ἀνέκυπτε ὀξύτερον μὲ τὴ σύστασιν τῆς Σχολῆς κι ὑποχρέωνε τὸν Κρανᾶ νὰ καταβάλλῃ τόσο ὑπεράνθρωπες προσπάθειες, ὅσο τὸ ἔλυσε ὁ ἴδιος προοδευτικὰ κατὰ τὴ μέθοδον τοῦ Δασκάλου τοῦ Ψαλίδα. Ἐκεῖνος ἀφοῦ κατάρτιζε μερικοὺς ἀπὸ τοὺς πρὸ καλοὺς μαθητῆς του ἱκανοὺς νὰ διδάξουν καὶ ἄλλους, ταῦτα ἔβανε ὑποδιδάσκαλους στὶς μικρότερες τάξεις κι αὐτὸς ἐδούλευε στὶς ἀνώτερες, καθὼς συνέθετε μὲ τὸν Ἀσώπιον, τὸ Σακελλάριον καὶ τὸν ἴδιον τὸν Κρανᾶ.

(10) Μήπως κι αὐτὰ πού τοῦδιναν, τὰ πλήρωσαν ταχτικὰ οἱ προκαταρκτικοὶ οἱ Ἐπιτροποὶ; Πολλὲς φορὲς καὶ χρόνο ἀκέρηρον ἔβαν νὰ τὸν πληρώσουν. «Οἱ διδάσκαλοι τοῦ Σχολείου, γράφουν σὲ γράμμα τους στὸ Ζωσιμᾶ, ἔχουν νὰ λαμβάνουν τὸν μισθὸν του διὰ ἓνα χρόνο ὅπου τελειῶνι τὸν παρόντων μῆνα». Λίγο ἀργότερα οἱ ἴδιοι αὐτοὶ ἐπιτροποὶ (Ν. Δρόσος, Κ. Ἀθανασίου, Ν. Ζίνης καὶ Β. Δημητρίου) τὸν ἀνακατεύουν στὰ ἀμαρτωλά τους δευτέρια, παρασταίνοντας τὸν ἀειμνηστο Εὐεργέτη, πῶς ὅταν ἀκόμα ἐδούλευε στοῦ Καπλάνη σὰν ὑποδιδάσκαλος, τὸν πλῆρωναν μὲ χρήματα τῆς Ζωσιμαίας Ἀδελφότητος, ἐνῶ στ' ἀλήθεια ἐπληρώνονταν ἀπὸ τ

λάσσα του Πικραζώη και τῶν Ζωσιμαδῶν τὰ κράτασαν αὐτοὶ γιὰ λόγου τους. Ἐγραφε λοιπὸν ὁ Νικόλαος στοὺς ἀντικαταστάτες τους συγγενεῖς του (Λ. Σαμαρινιώτη, Δ. Λαμπαδάριο καὶ Α. Φίλιο) τὸ 1839. «Ἐτσι σὰς κάμω γνωστὸν ἀπὸ μέρους μου θέλετε προβάλλει τοῖς πρῶν ἐπιτρόποις τῆς Γενικῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας νὰ σὰς ἐπιστρέψουν τὰ ὅσα εἶχαν κληρῶσει ἀπὸ ἀργύρια τῆς Ζωσιμαίας Ἀδελφότητος τοῦ δ)λου Γ. Κρανᾶ εἰς τὸ Σχολεῖον τοῦ μακαρίτου Ζῶη Καπλάνη, ἐπειδὴ μοῦ εἶται γνωστὸν ἀπὸ τὴν καιρὸν τοὺς ἐμβαζαν ἀπὸ τὴν λάσσα του». Καὶ σ' ἄλλο γράμμα: «Οἱ πρῶν ἐπιτροποὶ τῆς Σχολῆς νὰ δώσουν τὰ ὅσα κληρῶσαν ἀπὸ ἀργύρια τῆς Ζωσιμαίας Ἀδελφότητος τοῦ Δ)λου (Κρανᾶ), ὅπου παρέδιδε εἰς τὸ Σχολεῖον Καπλάνη». Καὶ τοῦ ἀπαντοῦν οἱ νέοι ἐπιτροποὶ. «Περὶ δὲ τοῦ Δ)λου Κρανᾶ, μᾶς εἶπον οἱ πρῶν ἐπιτροποὶ, ὅτι θέλουν ἀγροικηθῆ μετὰ τὴν οἰκογένειάν του ἐπ' εὐθείαν». Κι ὡς λίγο πρὶν τὸ θάνατό του, ὅπως γράφει ὁ ἀοίδιμος, ἀναφέροντας τὸ ὄνομα τοῦ καμμένου τοῦ Κρανᾶ γιὰ τὸ ἴδιο ζήτημα: «μάλιστα οἱ ἴδιοι (πρῶν ἐπιτροποὶ) ἀπηγαίνουν χρεῶσται καθὼς εἰς τοὺς λογαριασμοὺς των φαίνονται, ὅπου ἔχουμ ἀπερανεμένα ἀπὸ γρόσια τρεῖς χιλιάδες (3000) διὰ τὸν δ)λον Γ. Κρανᾶν, ὅπου παρέδιδε εἰς τὸ Σχολεῖον τοῦ μακαρίτου Καπλάνη καὶ δὲν ἔβλεπα νὰ τοὺς γράφω περὶ αὐτῶνόπου νὰ μοὶ ἐπιστρέψουν καὶ ὡς τὴν σήμερον δὲν τὰ ἔβλεπα». (Δὲς καὶ Φ. Σεγκοῦνη ὅπου πῶς κάτω).

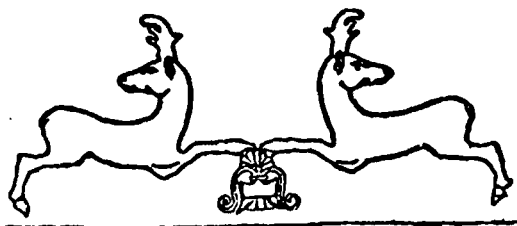
(11) Καθόλου παράξενο νὰ μπλέχτηκε, ἐκτὸς τοῦ βέβαιου, ὁ Κρανᾶς στὶς καταστρεμτικὰς γιὰ τὰ Γιάννινα μεταξὺ τῶν ἐπιτρόπων

ἔριδες τῆς ἐποχῆς, γενόμενος ἀντικείμενον ἐκβιασμῶν, παζαρευμάτων καὶ ποιῶς ξέρει ποιῶν ἄλλων καταπρεγμῶν, πού, ἄμαθος κι ἀνίσχυρος καθὼς ἦταν, τόκωναν τὴ ζωὴ ἀδύωτη καὶ τὸν ἔσπρωξαν στὴν αὐτοκτονία. Κάτι τέτοιο μπορεῖ κανεὶς νὰ μαντέψῃ ἀπὸ τὶς τελευταῖες λέξεις τοῦ χωρίου τοῦ Ἀραβαντινοῦ (ὅπου πῶς πάνω σελ. 182) λέγοντος: «Τὸ 1833 κατέλαβε τὴν τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς διεύθυνσιν ὁ Ἄν. Σακελλᾶριος ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν τὸν τέως Σχολάρχην Γεώργιον Κρανᾶν τὸν μετ' ὀλίγον αὐτοκτονηθέντα χαμερπούς φθόνου ἐνεκα».

(12) Στὸ χωριὸ σῶζεται ἀρκετὰ παραλλαγμένο τὸ πατρικὸ σπίτι τοῦ Κρανᾶ μετὰ ἐνοικο τὸν μόνον ἐπιζῶντα ἀπόγονο τῆς οἰκογένειάς του, ἀνεπρόκοπο κι αὐτὸν.

(13) Μετὰ τὴν ἐνθύμησιν αὐτῆς, πού γράφηκε ἀπὸ τὸν Κρανᾶ κατὰ τὴν γνώμην μας τὸ Σεπτέμβριον τοῦ 1822, σὰν τὸ σημαντικώτερον τοπικὸ γεγονός τῆς Χρονιάς, λύεται νομίζω ὀριστικὰ καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἡμέρας ἐκτέλεσης τοῦ Ἀλῆ Πασιά στὸ νησί, πού τόσο ἀπασχόλησε παλιότερα τοὺς ἐρευνητὰς.

(14) Ἐρώτησα κάποτε πάνω σ' αὐτὸ παλιὸν σεβαστὸ μου δάσκαλο —γιατί ἦταν γενικὸ τὸ φαινόμενον τῆς σκληρῆς ἐργασίας τῶν δασκάλων στὰ χρόνια τῆς Τουρκίας— τί τέλος πάντων ἦταν ἐκεῖνο πού τοὺς ἔσπρωχνε νὰ ἐντείνουν σὲ τέτοιο βαθμὸ τὶς δυνάμεις τους, καθὼς ἐνασκούσαν τὸ λειτουργημά τους. Καὶ μοῦ ἀπάντησε μ' ἕνα λόγο: Ἡ πίστη. Ἡ ἀσάλευτη πίστις στὴ δύναμιν τῆς Παιδείας σὰν μέσον ἀκαταγώνιστον γιὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Γένους!...

ΣΤΑΥΡΟΥ ΙΩΣ. ΠΑΠΑΔΑΤΟΥ

ΑΙ ΣΛΑΥΙΚΑΙ ΔΙΕΙΣΔΥΣΕΙΣ ΕΝ ΑΓΙΩ ΟΡΕΙ*

Υ. Ἡ διεθνῆς κατοχύρωσις τῆς καταλήψεως.

Εὐθὺς μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ἡ Ρωσικὴ Κυβέρνησις, ἤρχισε πλέον ἐνεργῶς κινουμένη διὰ τὴν διασφάλισιν τῶν ἀποκτηθέντων ὑπὸ τῶν ὁμογενῶν τῆς μοναχῶν δικαιωμάτων ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Αἱ μέχρι τοῦδε ἔμμεσαι αὐτῆς ἐνέργειαι ἔλαβον ὀριστικὴν μορφήν καὶ σταθερῶς κατηυθύνθησαν ἐπὶ τὴν κατοχύρωσιν διὰ διεθνoῦς συνθήκης τῶν κτηθέντων προνομιῶν.

Τρία ἔτη μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Μονῆς, ἡ Ρωσσία νικήσασα τὴν ἀντίπαλόν της Ὄθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν, ἠνάγκασεν αὐτὴν πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς ὑπογραφήν τῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου τῆς 3ης Μαρτίου τοῦ 1878. Νιζήτρια οὖσα ἡ Ρωσσία ἐπέβαλε τὸς θελήσεις της, μετὰ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Ρωσικῆς μειονότητος καὶ τῶν προνομιῶν αὐτῆς. Οὕτω εἰς τὸ ἄρθρον 22 αὐτῆς ἀνεγνωρίζοντο αἱ παραχωρηθεῖσαι προνομίαι καὶ ἀσυδυσίαι εἰς τοὺς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Ρώσσοις μοναχοὺς (1).

Ὅριστικὴν ἁμῶς κατοχύρωσιν τῆς καταλήψεως τῆς Μονῆς, παρέσχεν ἡ τῆς 1)13 Ἰουλίου 1878 Συνθήκη τοῦ Βερολίνου, διὰ τοῦ ἄρθρου 62 τῆς ὁποίας ἀνεγνωρίσθησαν αἱ προνομίαι καὶ τὰ δικαιώματα πασῶν τῶν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μειονοτήτων (2).

Ἀποτέλεσμα τῶν δύο τούτων συνθηκῶν ἦτο ἡ ὑπὸ τῆς Ρωσσίας ἀνάληψις δραστηρίου δράσεως διὰ τὴν ἐπέκτασιν καὶ κυριαρχίαν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους (3).

ΥΙ. Ὁ διωγμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου.

Εὐθὺς μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ὁ Ἀρχιμανδρίτης Μακάριος καὶ οἱ προϊστάμενοι τῆς Μονῆς Ρῶσοι μοναχοὶ ἤρχισαν ἐξοντωτικὸν διωγμὸν κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου. Κατ' ἀρχάς εἰσηγήθησαν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, τὴν παρεμπόδισιν τῆς ἐπιστροφῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει εὐρισκομένης εἰσέτι ὑπὸ τῶν μοναχῶν Δανιὴλ ἐπιτροπῆς, τὸ Πατριαρχεῖον δὲ ἐξώρισεν αὐτὴν εἰς τὴν Μονὴν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας (4).

Ἐν συνεχείᾳ οἱ Ρῶσοι ἐστράφησαν κατὰ τῶν ἐν τῇ Μονῇ Ἑλλήνων μοναχῶν, τοὺς ὁποίους ἐξηνάγκασαν διὰ παντὸς θεμιτοῦ καὶ ἀθεμίτου μέσου νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν Μονὴν τῆς Μετανοίας αὐτῶν. Εἰς τοὺς ἀδυνάτους ἐκ τούτων ἐχορήγησαν χρηματικὸν ποσόν, ἀντὶ ἀποζημιώσεως δῆθεν. Ἄλλους δέφεραν, γενναίως αὐτοὺς δωροδοκῆσαντας, ἄλλους, ἐκ τῶν μὴ ὑποκυψάντων, κατέστησαν τὸν βίον ἐν τῇ Μονῇ προβληματικὸν καὶ ἠνάγκασαν οὕτω αὐτοὺς, νὰ τραπῶσιν εἰς ἐ-

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ 717

1. Βλ. κατωτέρω παρ. 63 τὸ γείμενον τῆς Συνθήκης καὶ κριτικὴν αὐτῆς.

2. Βλ. κατωτέρω παρ. 64 τὸ κείμενον τῆς Συνθήκης καὶ κριτικὴν αὐτῆς.

3. Ὄ; ἀνωτέρω ἐν παρ. 28 διελέγομεν.

4. Πρβλ. Σμυρνάκη ν σελ. 66δ Δανιήλ σελ. 50.

τέρας Μονάς (1). Ἴνα μὴ ὁμως ἔλθωσιν εἰς φανεράν ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ Πατριαρχικοῦ Σιγίλιου, ὅπερ ἐπιτάσσει τὴν ἐν ἴσοις δικαιώμασι παραμονὴν τῶν Ἑλλήνων, ἐκράτησαν μικρὸν τινα ἀριθμὸν Ἑλλήνων μοναχῶν ἐν τῇ Μονῇ, βεβαίως ἐκ τῶν πλέον δι' αὐτοὺς ἀκινδύνων. Οὕτω ἀφ' ἐνὸς μὲν οὗτοι ἐμειναν ἀποκλειστικοὶ κύριοι τῆς Μονῆς, οἱ ἐναπομείναντες δὲ Ἕλληνες δὲν ἠδύναντο οὐδὲ νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ θρησκευτικὰ τῶν καθήκοντα.

Ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῆς Μονῆς, οὐδεὶς ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐχειροῖτο εἶτο ἱερεὺς καὶ οὕτω διὰ τὴν Θεϊαν λειτουργίαν, Ἐξομολόγησιν καὶ Θεϊαν Μετάληψιν ἐχρησιμοιοῦντο Ρῶσσοι (2).

Ἡ κατάσταση αὕτη, δυστυχῶς, διειρηθή μεχρι σήμερον, εἰς τρόπον ὥστε νῦν (1957) εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος νὰ εὐρίσκωνται μόνον τέσσαρες (4) Ἕλληνες μοναχοὶ καὶ οὗτοι εἰς τὰς δυσμὰς τοῦ βίου τῶν (3).

28. ΔΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΥΡΙΕΥΣΙΝ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΙ ΕΠΕΚΤΑΣΕΩΣ

Ἀναθαρρήσαντες οἱ Ρῶσσοι, μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς κατακτιήσεως τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ἤρξαντο στρέφοντες τὴν προσοχὴν τῶν ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Σκηνωμάτων, ὧν ἡ λεία ἐφαίνετο εἰς αὐτοὺς πρόσφορος καὶ ἐπιδεκτικὴ προσβολῆς, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν πλησίον τοῦ Ἁγίου Ὄρους κειμένων ἐδαφῶν. Οὕτω ἀμέσως ἐτεδίωξαν νὰ καταλάβωσι τὰ παρὰ τὰ ὄρια τοῦ Ἁγίου Ὄρους κτήματα, ἰδρύσαντες μάλιστα παρὰ τὸ χωρίον Ρεβενίκιον Μοναστήριον γυναικῶν, πλὴν ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν κατοίκων, διαγνωσάντων ἐγκαίρως τὰς ἐπιδιώξεις τῶν Ρώσσω (4).

Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν οἱ Ρῶσσοι τῆς Σκήτεως τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου ἐξηγόρασαν κτήματα ἐν Σιθωνίᾳ παρὰ τὸ χωρίον Ἅγιος Νικόλαος, ὕλου ὀλιμὴν τῆς Βορβιροῦ, ἐνθα συγκεντρώσαντες ἀφθονὰ ὑλικά ἤρξαντο ἀνεγείροντες ἐγκαταστάσεις προοριζομένας διὰ τὴν ναυστάθμισιν τοῦ Ρωσικοῦ στόλου, πλὴν ὁμως οἱ κάτοικοι φοβηθέντες τοὺς κατακτητοὺς σχολοὺς τῶν Ρώσσω, ἐνέπεσαν κατ' αὐτῶν μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παίδων τῶν, καὶ κατέστρεψαν πᾶν ὅ,τι οἱ Ρῶσσοι εἶχον δημιουργήσει (5).

Ἀκολούθως οἱ Ρῶσσοι προσεπάθησαν, ὅπως προσεταιρισθῶσι τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου Ἱερισσοῦ τῇ βοηθείᾳ τοῦ Ρώσσου Μοναχοῦ Χαντζῆ Γεωργίου, πλὴν ὁμως ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν κατοίκων αὐτοῦ (6).

1. Συμφορῆς σελ. 665. «Ἐκτοτε οἱ Ἕλληνες πατέρες ἤρξαντο διασκορπιζόμενοι, ἄλλοι μὲν ὡς παραξίαι ἐκβαλλόμενοι ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς φρουρᾶς καὶ εἰς διαφόρους Μονὰς, ὡς τοῦ Ζωγράφου, Ἁγίου Παύλου κ.λπ. ἀπουτελλόμενοι, ἄλλοι δὲ μὴ ἀνεχόμενοι τὴν τῶν Ρώσσω δεσποτείαν ἀνεχώρουν καὶ ἄλλοι δελεαζόμενοι χρήμασιν ἐξήρχοντο τῆς Μονῆς πρὸς ἀγορὰν κελλίων, ἵνα ἐφεξῆς ἀθροῦτως καταβιώσωσιν. Ἀτυχῶς δὲ πολλοὶ τῶν ἐκβληθέντων πατέρων κατεστράφησαν ψυχικῶς...»

2. Συμφορῆς σελ. 665. «...Δυσκόλως δὲ κοινοβιάζουσιν Ἕλληνας ἐν αὐτῇ, ὅπως μὴ ὑπάρχουσι διακονοῦντες ἐν τῷ Ναῶ, οὐδὲ χειροτονοῦσιν Ἱερεῖς Ἕλληνας, ἵνα ἐκλείψωσι τὰ Ἑλληνικὰ ταῦτα λείψανα ἐξ ὀλοκλήρου, ἐναντίον τῶν ὄρων τοῦ ἁμαρτωλοῦ Πατριαρχικοῦ Σιγίλιου...»

3. Σφβόμενοι τοὺς ὄρους τοῦ Πατριαρχικοῦ Σιγίλιου, εἰ ἐν τῇ Μονῇ νῦν διευθύνοντες οὐδεμίαν ἀντιρροίαν φέρουσι πρὸς κοινοβίσιον παντὸς Ἑλλήνος μοναχοῦ ἐπιθυμοῦντος. Δυστυχῶς ὁμως οἱ Ἕλληνες μοναχοί, ἐκ μόνου τοῦ λόγου τῆς κακῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διαβιώσεως, λόγῳ τῆς παρεχομένης εἰς τοὺς μοναχοὺς τῆς Μονῆς ἀεπαρκοῦς καὶ ἀνθυγιεινῆς τροφῆς, δὲν δέχονται νὰ κοινοβιάσωσιν ἐν αὐτῇ. Οὕτω μετ' οὐ πολὺ τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον θὰ ἐκλείψῃ παντελῶς, ἀκολουθοῦν τὴν τύχην καὶ τοῦ Ρωσικοῦ τοιούτου. ἐὰν βεβαίως δὲν ληφθῇ προσηλατευτικὴ τις μέριμνα.

4. Συμφορῆς σελ. 227—228.

5. Συμφορῆς σελ. 228.

6. Συμφορῆς σελ. 229 καὶ 235.

Παραλλήλως όμως πρὸς τὰς ποσοπαιθείας αὐτὰς τῶν Ρώσων πρὸς κατάκτησιν τῶν ἐκτὸς τοῦ Ἁγίου Ὄρους Μοναχικῶν κτημάτων, χωρίων καὶ ἐπικαίρων σημείων, ἐντὸς τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἤρχισεν ἐπιδεικνυόμενον ζῶηρον τὸ ἐνδιαφέρον τῆς ἐπικυριαρχίας αὐτῶν ἐπὶ τῶν λοιπῶν εὐαγῶν Σκηνωμάτων, πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ τοῦ σκοποῦ τῶν αὐτοῦ, διετέθη πᾶν μέσον, ὅπερ κατὰ τὴν κρίσιν τῶν ἤτο πρόσφορον καὶ συμφέρον. Οὕτω ἀρχίζει μία σοβαρωτάτη Ρωσικὴ κίνησις ἐπεκτάσεως καὶ μία λίαν ἐπικίνδυνος ἀπειλὴ περισφίγγει τὰ Ἑλληνικὰ Σκηνώματα. Ὁ καταχθόνιος σκοπὸς τῶν Ρώσων καὶ ἡ σθεναρὰ τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν ἀντιδρασίς, διαρκέσασα ἐπὶ τέσσαρες περίπου δεκαετηρίδας ἐμφανίζει ζῶηράν τὴν εἰκόνα τῆς ὑπουλότητος τῶν Σλαύων τοῦ Βορρᾶ καὶ τῆς καρτερίας καὶ τῆς σθεναρότητος τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν.

Ἀφετηρίαν εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν Ρώσων ἀποτελεῖ ἡ προβληθεῖσα ἀξίωσις ὑπὸ τῶν μοναχῶν τῆς Σκήτεως τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ὑπαγομένης εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Παντοκράτορος, κατὰ τὰ ἔτη 1881-1882, ὅπως ἐπιτραπῆ αὐτοῖς νὰ ἀνοικοδομήσωσι τὸ Κυριακὸν τῆς Σκήτεως, εἰς διπλάσιον τοῦ ὑπάρχοντος μέγεθος, ὡς τὸ παρὰ τῆς κτήτορος τῆς Σκήτεως Μεγάλης Δουκίσσης Ἀλεξάνδρας Πετρόβνας, ἀποσταίεν σχέδιον. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ ἰδία ἀφίχθη ἐν Ἁγίῳ Ὄρει κατὰ μῆνα Ἰούνιον 1881, μὴ ἀπιβιβασθεῖσα ὅμως, ὡς σεβαθεῖσα τὸ ὄβριον αὐτοῦ, (1) ἀποστείλυσά δὲ πρὸς θεμελίωσιν τοῦ Ναοῦ τὸν Κυβερνήτην τοῦ Σκάφους Ἀντιναύρχον Δημήτριον Γαλοβατσώφ. Ὁ ἀνεγειρόμενος οὗτος Ναός, ἤτο ὑπερμεγέθης καὶ προὔκαλεσε τὰς πρὸς τὴν Ἱερὰν Κοινότητα διαμαρτυρίας τῆς Μονῆς, ἣτις ἀπηγόρευσε τὴν συνέχισιν τῆς ἀνεγέρσεως, πλὴν ὅμως τὸ Πατριαρχεῖον, εἰς ὃ οἱ Ρῶσοι κατέφυγον, ἐδικαίωσεν αὐτοὺς καὶ ἐπέτρεψε τὴν ἐπέκτασιν τῆς Σκήτεως, πραγματοποιηθεῖσαν ὀλίγον βραδύτερον, μεταβληθείσης οὕτω τῆς Σκήτεως εἰς μικρὰν Μονήν (2).

Συνεχίζοντες τὰς ἐκνόμους ταύτας ἐνεργείας τῶν οἱ Ρῶσοι, τὴν 7 Φεβρουαρίου 1884 κατέφυγον εἰς τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ Πρωτοδικεῖον, ὅπερ δικάσαν διαφορὰν μεταξὺ τῆς Κυρίαρχου Μονῆς καὶ τῆς ρηθείσης Σκήτεως, ἀπεράνθη, ὅτι ἡ Σκήτη εἶναι μὲν ἰδιοκτησία τῆς Μονῆς καὶ οἱ Ρῶσοι εἶναι μισθωταί, πλὴν ὅμως ἐπειδὴ τὸ ὁμόλογον δὲν εἶναι συσταταγμένον κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ ἀστικοῦ δικαίου, καταργεῖται πᾶσα σχέση τῆς Μονῆς πρὸς τὴν Σκήτην. Οἱ Ρῶσοι, ὡς καθίσταται δῆλον, διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἐπετύγχανον τοῦ σκοποῦ τῶν, ὅστις ἤτο ἡ ἀνακήρυξις τῆς Σκήτεως ἀνεξαρτήτου καὶ ἡ προαγωγή της εἰς Μοναστήριον. Εὐτυχῶς ὅμως, ἡ Μονὴ ἐφασίβηλε τὴν ἀπόφασιν εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀκυρωτικόν, δικαιοθεῖσα, μαιταιωθέντων οὕτω τῶν ὑπὸ ἑαυτῶν σκοπῶν τῶν Ρώσων (3).

Τὸ αὐτὸ ἔτος (1884) οἱ Ρῶσοι κατέλαβον τὸ Κελλίον «Ἁγίου Ἰωάννης ὁ Θεολόγος» τῆς Μονῆς Ἰβήρων, ὅπου ἤνοιξαν καὶ Σχολεῖον πρὸς ἐκμάθησιν εἰς τοὺς ὁμογενεῖς τῶν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Τὸ Κελλίον τοῦτο διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 159 Συνεδρίας τοῦ ἐν τῇ Μονῇ Ἁγίου Παντελεήμονος ἐδρεύοντος Ρωσικοῦ Κομιτάτου τῆς Μοναχικῆς Ρωσικῆς Ἀδελφότητος, προήγετο εἰς Μονήν, ἥτις ἐμελλε νὰ ἀνεγερθῆ ἐκ βάθρων. Ἡ ἀπόφασις βεβαίως αὕτη οὐδέποτε ἐπραγματοποιήθη, διότι τὸ παρανόμως συσταθὲν Κομιτάτον (4) οὐδεμίαν ἐκτελεστέην ἀπόφασιν ἠδύνατο νὰ ἐκδώσῃ (5).

Κατὰ τὸ ἔτος 1889 ἡ Μονὴ Σταυρονικήτα διέτρεξε τὸν κίνδυνον τῆς πωλῆ-

1. Πρὸς τοῦ ὄβριον τοῦ Ἁγίου ὄρους, λεπτομερῶς ἀναφερόμεθα εἰς μὴ δημοσιευθεῖσαν εἰσέτι μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ πρόβλημα τοῦ Ἀβάτου τοῦ Ἁγίου Ὄρους».

γ. Βλ. Σμυρνάκην σελ. 234, 539, 540—541 καὶ 669.

β. Βλ. Σμυρνάκην σελ. 234.

4. Πρὸς βλ. κατωτέρω παράγφ. 31.

δ. Σμυρνάκησ σελ. 236—237.

σιώς της ἐκ μέρους τῶν προϊσταμένων αὐτῆς, εἰς τὸν ἀπεσταλμένον τῆς Ρωσικῆς πλέον Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος Ρῶσον Μοναχὸν Ναθαναήλ, ὅστις μετ' αὐτῶν εἶχεν συμβληθῆ, ματαιωθείσης ὁμως τῆς ἐξαγορᾶς τῆς Μονῆς λόγῳ τοῦ θανάτου του. (1). Λαβόντες γινῶσιν τῆς προθέσεως τῶν προϊσταμένων τῆς Μονῆς οἱ λοιποὶ μοναχοὶ αὐτῆς, προέβησαν εἰς τὴν ἀντικατάστασιν αὐτῶν καὶ τὴν διάσωσιν οὕτω τοῦ Ἱεροῦ τούτου Σκηνώματος.

Τὴν 6 Αὐγούστου 1890 ἡ Μονὴ Ἐσφιγμένου, ἄγνωστον διὰ ποίαν αἰτίαν, ἐνῶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς καταλήψεως τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος ἐτήρησε στάσιν ἄκρως ἐθνικὴν, ἐπώλησεν εἰς τὸν Ρῶσον Μοναχὸν Νεόφυτον τὸ Κελλίον Βουραζέρη, ὀλίγον κάτωθι τῶν Καρυῶν, ὅπερ οὗτος ἠθέλησε νὰ μεταρρῆψῃ εἰς Σκήτην, ἐμποδισθεὶς ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος (2). Φαίνεται, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτήν, ἤρχισεν ἐπικρατοῦν ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ Ρωσσόφιλον πνεῦμα, ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποῖου ὑπῆρξεν, ὁ κοινοβιασμός ἐν αὐτῇ πολλῶν Ρώσων καὶ λοιπῶν Σλαύων μοναχῶν, οἵτινες ἀπετέλουν διαρκῆ ἀπειλὴν ἀπωλείας τῆς Μονῆς. Τὸν κίνδυνον τοῦτον διαισθανθεὶς ὁ Ἱερομόναχος Σμυρνάκης, ὅτε ἐξελέγη κατὰ τὸ ἔτος 1906 καθηγούμενος τῆς Μονῆς ταύτης, προέβη εἰς τὴν ἄμεσον ἐκδίωξιν οὐχὶ μόνον τοῦ Ρωσικοῦ στοιχείου ἀλλὰ καὶ τῶν φίλων αὐτῷ προσκειμένων Ἑλλήνων.

Κατὰ τὸ ἔτος 1892 ἐτέθη καὶ πάλιν ἐπὶ τάπητος τὸ ζήτημα τῆς Σκήτεως τοῦ Προφήτου Ἥλιου, τῶν Ρώσων ἐπιτυχόντων τὴν παραχώρησιν Κανονισμοῦ Διοικήσεως αὐτῆς, παρέχοντας ὀλικὴν οὕτως εἰπεῖν αὐτοτέλειαν. Ὁ Κανονισμός οὗτος ἐκυρώθη κατὰ μῆνα Αὐγούστου 1892 διὰ Πατριαρχικοῦ Σιγιλίου τοῦ Πατριάρχου Νεοφύτου Η' (3).

Τὴν 5 Ἰουλίου 1896 ἐπωλήθη ὑπὸ τῆς Μονῆς τοῦ Καρακάλλου εἰς τοὺς Ρώσους τὸ παρὰ τὴν Μονὴν ταύτην Ἑλληνικὸν Κελλίον «Τίμιος Σταυρός» παρὰ τὰς ἀντιδράσεις τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος (4).

Τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν ἐδημιουργήθη τὸ ζήτημα τῆς κατασκευῆς Ντωρίου τῆς Σκήτεως τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου (Σερᾶϊ) παρὰ τὴν Μονὴν τοῦ Βατοπεδίου. Τὴν σθεναρὰν τῶν Ρώσων ἐπιμονήν, ἣν ἐνίσχυε καὶ ἡ ἐπέμβασις τοῦ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει τότε (1890) εὐρισκομένου ὑπασπιστοῦ τοῦ Τσάρου τῆς Ρωσσίας Πρίγκιπος Κωνσταντίνου Γκεδροῖσκη, ἀνεχαίτισεν ἡ ἄρνησις τῆς κυριάρχου Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου, ἣτις ἀντέταξεν εἰς τὴν αἴτησιν τῶν Ρώσων «ἐν ἀπόλυτον *non possumus*» (5). Τὸ θέμα τοῦτο παρέμεινεν ἐπὶ μακρὸν ἐκκρεμές, ἐξέλιπε δὲ ἐσχάτως, ὅτε παρήκμασε πλέον ἡ Ρωσικὴ Σκήτη τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἡ Μονὴ Φιλοθέου εἶχε περιέλθει εἰς πραγματικὴν ἐνδειαν, οἱ δὲ Ρῶσοι ἐποφθαλμιοῦντες τὴν κατάληψιν αὐτῆς, προσεφέροντο νὰ παρέξωσι χρηματικὴν ἐνίσχυσιν πρὸς ἐξόφλησιν τῶν χρεῶν τῆς καὶ οἰκονομικῆν τῆς ἀνάρρωσιν. Ἡ Ἱερὰ Κοινότης ἀντιληφείσα ἄμέσως τὰς Ρωσικὰς ἐνεργείας κατὰ τὸ ἔτος 1960, ἔθεσε τὴν Μονὴν ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ κηδεμονίαν τῶν λοιπῶν Μονῶν μέχρις ἐξοφλήσεως τῶν χρεῶν τῆς, ἀπομακρυνθέντος οὕτω τοῦ Ρωσικοῦ κινδύνου (6). Οἱ Ρῶσοι τότε ἤρχισαν μεταβάλλοντες ἐς τὸ παρὰ τὴν Μονὴν ταύτην Κελλίον «Ἀντίληψις», ὅπερ εἶχον ἀγοράσει, εἰς Σκήτην, πλὴν ὁμως ἐγκαίρως παρημποδίσθησαν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος (7).

Ἄλλο σημαντικόν γεγονός τῆς κατακτητικῆς τῶν Ρώσων ἐπιβουλῆς ὑπῆρξεν

1. Ἐπὶ τοῦ νεκροῦ Ναθαναήλ ἀνευρέθησαν 12.000 ὀθωμανικαὶ λίρες, ὅσον τὸ τίμημα τῆς Μονῆς τοῦ Σταυρονικήτα.

2. Σμυρνάκης σελ. 241.

3. Σμυρνάκης σελ. 247, 249—250—251 καὶ 250.

4. Σμυρνάκης σελ. 259, 276—277 καὶ 285—286.

5. Κεφελίδης: Ἡ ἐνεσιῶσα κατάστασις ἐν Ἁγίῳ Ὄρει σελ. 104 ἐπὶ.

6. Σμυρνάκης σελ. 266, 272, 274—275.

7. Σμυρνάκης σελ. 266.

ἡ πραγματοποιηθεῖσα τὴν 16ην Ἰουλίου 1900 ἑορτὴ τῶν ἐγκαινίων τοῦ Καθολικοῦ Ναοῦ τῆς Σκήτεως τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, τοῦ ὁποῦ τὸν θεμέλιον λίθον εἶχε θέσει ὁ Μέγας Δοῦς τῆς Ρωσσίας Ἀλέξανδρος Ἀλεξάνδροβις τὴν 16ην Ἰουλίου 1867. Ἡ τελετὴ ἦτο ἄκρως ἐπιβλητικὴ, ἐμαρτύρει δὲ τὸ ἐνδιαφέρον, ὅπερ ἡ Ρωσικὴ Κυβέρνησις ἐσφραφεν ἐπὶ τοῦ Ρωσικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Ἁγίου Ὄρους (1). Εἰς τὴν τελετὴν ἐχοροσιάτησεν ὁ εἰδικῶς πρὸς τοῦτο κληθεὶς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἰωακείμ Γ', παρίσταντο δὲ ὁ Ναύαρχος τοῦ στόλου τῆς Μεσογείου Ἀλέξιος Ἀλεξίεβις Βερίλεβ, ὅστις ἐξεπροσώπει τὸν μέγαν Δοῦκα Ἀλέξανδρον Ἀλεξάνδροβις, ὁ ἐν Κων)πόλει Ρῶσσοις Πρεσβευτὴς Ἰωάννης Ἀλεξίεβις Ζηνόβιεφ μετὰ τοῦ προσωπικοῦ τῆς Πρεσβείας, ὁ Πρύτανις τῆς Ἀκαδημίας τῆς Μόσχας Ἀρσένιος, Ἐπίσκοπος Βαροκολίμας, μέλη τῆς Ἀκαδημίας, ὁ Γενικὸς Πρόξενος Θεσσαλονίκης Νικόλαος Ἀλεξάνδροβις Ἰλαριόνωφ καὶ ὁ Πρόξενος Καβάλας Βουλγαρίδης, Ἕλληνας τὴν καταγωγὴν (2).

Κατὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην τελετὴν ὠμίλησεν ὁ Ναύαρχος Βερίλεβ, ὅστις μετὰ ἄλλων ἀπεκάλεσε τὴν Σκήτην Μονὴν, προκαλέσας οὕτω τὴν δικαίαν ἀγανάκτησιν τῶν παρευρισκομένων Ἑλλήνων μοναχῶν, ἐξ ὧν ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Μονῆς Βατοπεδίου μετὰ τὴν ὁμιλίαν αὐτοῦ, δι' ὀλίγον εὐθυρῶς ἐξήγησεν, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ Μονῆς, ἀλλὰ περὶ Σκήτεως ὑπαγμένης εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Βατοπεδίου, δοῦς οὕτω ἀποστοματικὴν ἀπάντησιν εἰς τὴν πρόκλησιν τοῦ Ναυάρχου Βερίλεβ.

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς τελετῆς οἱ Ρῶσσοι ἐπίσημοι καὶ οἱ μοναχοὶ τῆς Σκήτεως ἐπεδείκνυον στάσιν περιφρονητικὴν ἔναντι τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν καὶ ἐπισήμων (3).

Τὴν προτεραίαν τῆς τελετῆς ταύτης ὁ Πρεσβευτὴς Ζηνόβιεφ τῇ παρακλήσει τοῦ Δικαίου τῆς Σκήτεως τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ἔθεσε τὰ ἐγκαινία τοῦ Καθολικοῦ αὐτῆς, παρισταμένου καὶ ἱερουργήσαντος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ Γ' (4). Ἡ Σκήτη αὕτη εἶχε θεμελιωθεῖ τὸ ἔτος 1757 ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Παῖσιου Βελιτσκόβσκη, πρωθιερέως ἐν Ρωσσίᾳ, ὅστις ἀφικθεὶς εἰς ἡλικίαν 24 ἐτῶν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μετέφρασε εἰς τὴν Σλαβικὴν γλῶσσαν πολλὰ βιβλία τοῦ τότε ἐμωνούμου Κελλίου (5). Τὴν προαγωγὴν τοῦ Κελλίου εἰς Σκήτην ἐπιβοήθησεν ἐν μέρει καὶ ἡ Ἱερὰ Κοινότης διὰ τῆς διὰ πρώτην φορὰν ἐμφανισθείσης φιλοπόρου πολιτικῆς τῆς (6).

Τὸ ἐτόμενον ἔτος (1911) διὰ τοῦ μοναχοῦ Ἰνοκέντιου τῆς Σκήτεως Ἁγίου Ἀνδρέου ἐπεδιώχθη, ἀνεπιτυχῶς ὅμως, ἡ ἔξαγορὰ τῆς Σκήτεως τοῦ Ξενοφώντος, ἧτις εἶχε περιέλθῃ εἰς δεινὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν (7).

Ἡ Ρωσικὴ ὅμως κατὰ τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἐπιβουλὴ ἐκορυφώθη τὸ ἔτος 1902, ὅτε κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον εἰς τὰς Ρωσικὰς ἐφημερίδας ἐδημοσιεύθη ἡ εἶδη

1. Ἐκ τοῦ μνησθέντος πολυπληθοῦς καὶ ἐξόχου προσωπικοῦ τῆς Πρεσβείας, τῆς ἐμφανίσεως πολεμικῶν πλοίων, τῆς ἀνόδου τῶν πληρωμάτων εἰς τὴν Σκήτην καὶ τῆς ἀναρτήσεως τοῦ Ρωσικοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Θυρεοῦ κατὰ τὴν τέλει ἐγκαινίων Ρωσικοῦ Ναοῦ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, ἀριδῆλως καταδεικνύεται ὅτι ταῦτα πάντα ἐτελέσθησαν πρὸς τεκμαιρίωσιν τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἐπικρατήσεως τοῦ Ρωσικοῦ στοιχείου ἐνώπιον τῶν πεπολιτισμένων ὁμμάτων καὶ τῆς νοσηρᾶς καταστάσεως τῶν Ἑλλήνων Μοναχῶν». Σμυρνάκης σελ. 271.

2. Σμυρνάκης σ. 270.

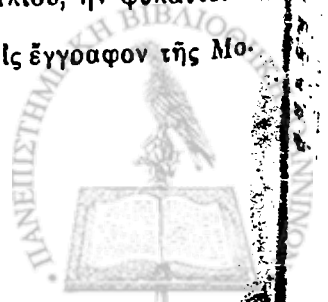
3. Σμυρνάκης σελ. 271.

4. Σμυρνάκης σελ. 270, 510—541 Ὁ Πατριάρχης Ἰωακείμ πρὸ ὀκτώ ἐτῶν (8—11—1892) εἶπεν ἀφιερῶσαι εἰς τὴν Σκήτην ταύτην εἰκόνα μετὰ τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν «Πατριάρχης πρῶτην Κων)πόλειος Ἰωακείμ Γ' τῇ σεμνῇ Ἱερᾷ Σκήτι τοῦ Προφήτη Ἡλιοῦ, ἣν φυλάττει ὁ Κύριος ἀπὸ ὄρατοῦ καὶ ἀειράτου ἐχθροῦ».

5. Σμυρνάκης σελ. 538. πρβλ. ἴδιον σελ. 539 ὅπου ἀναφέρει, ὅτι εἰς ἐγγράφον τῆς Μονῆς Σιμωνος Πετρα φέρεται οὕτως ὡς Σέρβος τὴν καταγωγὴν.

6. Σμυρνάκης σελ. 539.

7. Σμυρνάκης σελ. 626.

σις, ὅτι οἱ ἐν Ἀγίῳ Ὄρει Ἕλληνες καὶ ἰδίᾳ οἱ ἐξ Ἑλλάδος καταγόμενοι, ἐποιήσαντο ἔκκλησιν πρὸς τὴν Α.Μ. τὸν Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων, ἐξαιτούμενοι τὴν ἐνωσιν αὐτῶν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἐλευθέρου Βασιλείου (1). Προφανῆς σκοπὸς τοῦ δημοσιεύματος τούτου, ἦτο ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἑλληνικοῦ μοναχικοῦ στοιχείου, τοῦ μόου ἀντιδρῶντος εἰς τὰς προσπάθειάς τῶν Ρώσων, ὡς ὑποθάλλοντος κίνησιν ἀποσπάσεως τοῦ Ἀγίου Ὄρους ἐκ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἑνώσεως αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, ἵνα οὕτω οὗτοι (οἱ Ρῶσοι) ἐπιτύχωσι τὴν καταδυναστευσιν τῶν Ἑλλήνων ἐκ μέρους τῶν Τούρκων δι' ὑποκινήσεως κατ' αὐτῶν τῆς ὀργῆς τοῦ Σουλτάνου καὶ τὴν ἀποπομπὴν τῶν ἐκ τοῦ Ἀγίου Ὄρους, ἵνα οὕτω οὗτοι ἀπομείνωσι μόνοι ἐπ' αὐτοῦ κυρίαρχοι. Ἡ Ἱερὰ Κοινότης ὁμως, σπεύσασα ἀμέσως διὰ δημοσιεύματός της εἰς τὸ Πατριαρχικὸν ὄργανον «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» τῆς 17—5—1902 ἀπέκρουσε τὰ δημοσιευθέντα, δημοσίευμα ὅπερ δὲν εἶναι μὲν οὐδόλως κολακευτικὸν δι' αὐτήν, πλὴν ὁμως ἐπιβεβλημένον ἀπολύτως ἐκ τῶν περιστάσεων (2).

Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος (3), οἱ Τούρκοι ἐφησύχασαν καὶ οἱ Ρῶσοι ἀντελήφθησαν τὸ μάταιον τῶν ὑποῦλων ἐνεργειῶν των.

Ἐνταῦθα ἀνακόπτεται πρὸς τὸ παρὸν ἡ ἐπεκτατικὴ τῶν Ρώσων προσπάθεια, ἵνα ἐμφανισθῇ καὶ πάλιν μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1912 ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τοῦ Τυρκικοῦ Ζυγοῦ τοῦ Ἀγίου Ὄρους. Αἱ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο λαβοῦσαι χώραν ἀσήμαντοι διενέξεις μεταξὺ τῶν Ρώσων καὶ Ἑλλήνων μοναχῶν, μὴ ἔχουσαι ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐπέκτασιν τῶν Ρώσων ἢ τὴν ἀπώλειαν τῶν ὑπ' αὐτῶν κατεχομένων Σκηνωμάτων, δὲν εἶναι ἄξιοι ἱστορικῆς περιγραφῆς. Ἄλλωστε, οὐδενὸς συγχρόνου γράψαντος περὶ αὐτῶν δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἀκριβὴς αὐτῶν περιγραφή, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ παράδοσις οὐδὲν τὸ ἄξιον λόγου, ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦτο διετήρησε. Δυστυχῶς ὁ τότε ἐκδιδόμενος Ἑλληνικὸς τύπος οὐδεμίαν πληροφορίαν παρέχει ἡμῖν περὶ τῶν Ἀγίῳ Ὄρει συμβαινόντων, οὐχὶ μόνον τότε ἀλλὰ καὶ πρότερον ὡς καὶ μετέπειτα μέχρι τῆς πλήρους αὐτοῦ διεθνοῦς κατοχυρώσεως.

Πάντως ὁμως ἡ ἀπειλὴ τῶν Σλαύων ἐξηκολούθη ὑπάρχουσα καὶ ἡ κατάστασις τῶν Ἑλληνικῶν Μονῶν ἐξηκολούθη εὐρισκομένη εἰς κατάστασιν μαρασμοῦ, ὁ κίνδυνος δὲ μελλοντικῆς ἀπωλείας τοῦ Ἀγίου Ὄρους οὐδόλως ἀπεμακρύθη αὐτοῦ. Ὄθεν ὁ κατὰ τὸ ἔτος 1902 ἐπισκεφθεὶς τὸ Ἅγιον Ὄρος πρόεδρος τῆς ἐταιρίας «Ἑλληνισμὸς» καὶ Πρύτασις τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου Νεοκλῆς Κατάξης, διαπιστώσας τὴν πραγματικὴν κατάστασιν ἣν ἐνεφάνιζεν ὁ Ἀγιορειτικὸς Μοναχισμὸς

1. Σμυρνάκης σελ. 282.

2. Πρβλ. κατωτέρω παρ. 54.

3. Τὸ κείμενον τοῦ δημοσιευθέντος ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν γράμματος ἔχει ὡς ἑξῆς: «Οὐ πρὸ πολλοῦ ἐγράφη ἐν τοῖς ἡμετέροις, ἀλλογλώσσοις τε καὶ ἡμετέραις καὶ διεσσελεύθη, ὅτι οἱ ἐν Ἀγίῳ Ὄρει βιοῦντες ὀσιώτατοι πατέρες, ἀφορμὴν δῆθεν λαβόντες ἐξ ἐπισκέψεως, ἀννήχθησαν πρὸς ἡγεμόνας καὶ ἄρχοντας ξένους αὐτῆς πολιτικῆς. ζητοῦντες τοῦτο ἢ τὸ ἄλλο καὶ διακυπῶντες αἰσθήματα πρὸς αὐτοὺς μὴ συνάδοντα τῇ θέσει, τῇ ἐπαγγελίᾳ καὶ τῇ τῆς ὑπεκότητος αὐτῶν καθήκοντι. Καίπερ τὰ φιληνσφήματα ταῦτα ἀρμοδίως καὶ ἐπισήμως διεψεύσθησαν καὶ οὐδεμία χρεὶα νὰ μακρογορῶμεν, οὐχ' ἦττον ἐπειδὴ σημαῖνον ὄργανον τοῦ Ρωσικοῦ τύπου, ἐξ Ἀγίου Ὄρους δῆθεν λοβὸν τὴν εἶδησιν, ἀναγράφει ἐπίσης αὐτήν, ἀναγκασόμεθα ἐξ ἐπιβαλλομένου ἡμῶν καθήκοντος νὰ διαψεύσωμεν κατηγορηματικῶς τὴν τοιαύτην εἶδησιν—προῖόν πάντως νοσοῦσης κεφαλῆς ἂν μὴ καχοβούλου καὶ ἐπιβούλου διαθέσεως—διακηρύττοντες καὶ διαβεβαίουντες, ὅπως πολλάκις μέχοι τοῦδε, ὅτι οἱ Ἀγίῳ Ὄρει ὀσιώτατοι πατέρες οὐδένα ἔχουσι λόγον νὰ παρεμβαίνοσι τῆς καιονικῆς τῆς ὑπεκότητος οὐτῶν τροχιάς, τούναντίον μάλιστα ἀφορμᾶς σπουδαίας καὶ λόγους ἰσχυροῦς ἔχουσι νὰ εὐγνωμονῶσι πρὸς τὴν Α.Α. Μεγαλειότητα τὸν περινοῦστατον Ἀνακτα ἡμῶν Σουλτάνον Ἀβδούλ—Χαμίτ—Χάν, ἐφέντην ἡμῶν καὶ τὴν Ὑψηλὴν αὐτοῦ Κυβέρνησιν, ἐφ' οἷς πάντοτε παρέχει τῷ Ἱερῷ ἐκείνῳ τόπῳ αὐτοκρατορικῆς εὐμενοῦς προστασίας δόγματα. Ταῦτα πρὸς φήμωσιν τῶν φιληνάφων κατ' ἐπίσημον αἴτησιν τοῦ Ἱεροῦ κοινού τῆς τῶν ἀντιπροσώπων καὶ προῖσταμένων Ἱερᾶς Συνάξεως». Πρβλ. Σμυρνάκης σελ. 282.

καὶ ἰδίᾳ τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον καὶ ἐξ ἐπόψεως δυνάμεως καὶ ἐξ ἐπόψεως Μοναστικῆς ἀκμῆς καὶ διαγνώσας πλήρως τὸν κίνδυνον τῆς Ρωσικῆς ἐπεκτάσεως, ἐφίστα τὴν προσοχὴν τοῦ ἐλευθέρου Ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ ἰδίᾳ τῶν τότε Κυβερνόντων διὰ λίαν ἔκτενοῦς καὶ ἔμπεριστατωμένου δημοσιεύματός του, ὅπερ ὁμως εἶχεν τὴν τύχην νὰ ἀφήσῃ ἀσυγκινήτους τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ (2).

29. EN AGIO OREI ASXHMOSYNNH TΩN PΩCΣΩN

Πρὸς μεγάλον ἔμπαιγμὸν τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, ἡ ζωὴ τῶν Ρώσων μοναχῶν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει δὲν ἦτο καὶ πολὺ ἐνάρετος. Ἄνθρωποι μὴ ἔχοντες ἐν Ρωσίᾳ οὐδένα πόρον ζωῆς, μὴ ἀποβλέποντες εἰς τὴν δημιουργίαν οἰκογενείας λόγῳ τοῦ φόβου τῆς βιοπάλης, ἀσεβεῖς ἀλλὰ φιλοχρήματοι, φεύγοντες τὴν στρατεύειν ἢ τὴν δίωξιν τῶν ἀστυνομικῶν Ἀρχῶν διὰ τὰ τελεσθέντα ὑπ' αὐτῶν ἐγκλήματα, κατέφευγον ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, ὅπου ὑπὸ τὰς κρατούσας τότε συνθήκας τῆς πλημμελοῦς λειτουργίας τῶν Κρατικῶν Ἀρχῶν, εὕρισκον καταφύγιον ἀσφαλὲς καὶ τὰ μέσα πρὸς τὸ ζῆν ἀφθονα. Ἀκόμη δὲ καὶ μία στρατιὰ Ρώσων Στρατιωτικῶν, ἐτοιμῶν πάντοτε ὅταν τοὺς καλέσει ἡ πατρίς των νὰ φέρωσι τὰ ὅπλα, συνεπλήρουν τὴν Ρωσικὴν μοναχικὴν μειονότητα ἐν Ἁγίῳ Ὄρει.

Καὶ ἀσφαλῶς μὲ τοιοῦτον ἔμψυχον ὑλικὸν δὲν ἠδύνατο νὰ σταθῇ τὸ ἀνεγειρόμενον ἐντὸς τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας Ρωσικὸν ὄχυρόν. Οἱ στρατιωτικοὶ βεβαίως ἠδύναντο νὰ φανῶσι χρήσιμοι ἀλλὰ οἱ λοιποὶ τὶ ἠδύναντο νὰ προσφέρωσιν; Ἀναντιρρήτως οὐχὶ μόνον ἐν συρράξει ἀλλ' ἀ καὶ ἐν εἰρήνῃ κατέστρεφον ἐν μέρει τὰς Ρωσικὰς προσπάθειάς. Τὸ μειονέκτημα τοῦτο οἱ Ρῶσοι ἰθύνοντες προσεπάθησαν νὰ ἐξουδετερώσωσι διὰ τῆς εἰσροῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, ὡς εἶδωμεν, ἀφθόνου χρήματος.

Οὕτω ἐν Ἁγίῳ Ὄρει εἰσέρρευσεν χρῆμα καὶ ἡ ζωὴ κατέστη πολυτελής. Τὰ διατεθέντα μέσα ἀφθονα καὶ ἀπάδοντα εἰς τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν τοῦ ἀφοσιώσαντος τὸν βίον του πρὸς λατρείαν τοῦ Θεοῦ, διέφθειρον αὐτὸν ψυχικῶς καὶ σωματικῶς,

2. Τὸ ἀφορῶν τὸ Ἅγιον Ὄρος τμῆμα τοῦ δημοσιεύματος τοῦ Νεοκλή Καζαζη ἔχει ὡς ἀκολούθως: «...Ἰδιαιτέρως ἐπέστησα τὴν προσοχὴν μου εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἐπειδὴ ἤκουον ἄλλοτε μὲν, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ ἐπιτροπὴ ἐξέλιπεν ἐντελῶς ἄλλοτε δὲ, ὅτι οὐδεὶς φόβος ὑπάρχει ἐκ τῆς Σλαβικῆς ἐπιδρομῆς... ὑπὸ τὴν ἐποψιν τοῦ πληθυσμοῦ δὲν ὑπερτεροῦσιν οἱ Σλαῦοι τοὺς Ἕλληνας παρ' ὅλας τὰς προσπάθειάς των... ὅτι, ἰδιαιτέρως μου ἐκίνησε τὴν προσοχὴν εἶναι ὁ βίος ὃν διάγουσιν οἱ Ρῶσοι μοναχοί. Δὲν εἶδον οὐδεμίαν διαφορὰν μεταξὺ τοῦ κοσμικοῦ καὶ τοῦ καλογερικῶν βίου τῶν Ρώσων. Αἱ Μοναὶ των ἔχουσι στολιοθῆ μεγαλοπρεπέστατα καὶ ὁ εἰσερχόμενος εἰς αὐτὰς ἀμφιβάλλει ἐὰν εὕρισκῃται εἰς ἀνάκτορα ἢ εἰς Μοναστήρια. Ἀφθονος ὁ χρυσὸς εἰς κοσμήματα ἔχει γυθεὶ πανταχοῦ καὶ καταπλήσεται τις, βλέπων τὴν σωρείαν τῶν πολυτίμων δώρων. ἅτινα οἱ Ρῶσοι ἀποπέλλουσιν εἰς τοὺς καλογήρους των... καὶ ἡ δίκαιά των δὲν εἶναι καλογερικῆ... ὁ ἐν Θεσσαλονικίᾳ Ρώσος πρόξενος ἐπισκέπτεται συχνάτατα τοὺς Ρώσους μοναχοὺς καὶ ἡ ἀφιξίς του γίνεται πάντοτε ἀφορμὴ ἐπιδείξεων. Ἐπιδαψιλεύουσιν εἰς αὐτὸν ἀπείρους περιποιήσεις, συνεννοοῦνται ἐπὶ τῶν ἀναφανομένων ἐκάστοτε ζητημάτων καὶ ἐνίοτε ἀμφιβάλλει κανεὶς, ἐὰν ἐκεῖ εἶναι καλογερικὴ οὐγκέντρωσις ἢ ρωσικὸν διπλωματικὸν πρακτορεῖον... Τὴν σημαίαν τῆς Ὀρθοδοξίας κρατοῦσι πάντοτε ὑψηλά οἱ Ἕλληνες μοναχοὶ καὶ ἀγωνίζονται νὰ ματαιώσωσι τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Ρώσων... Εἶναι πολλὰ τὰ σχέδια, ἅτινα ἔχουσι οἱ Ρῶσοι καὶ παντοιοτρόπως προσπαθοῦσι νὰ τὰ πραγματοποιήσωσι. Ζητοῦσιν, ἐπὶ παραδείγματι μίαν Σκῆτιν καὶ ἀντὶ νὰ σταλῶσιν εἰς αὐτὴν οἱ ὠρισμένοι καλόγεροι, ἀποστέλλεται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὀλόκληρον στρατεύμα μοναχῶν. Οἱ μοναχοὶ μας φωνάζουσι, διαμαρτύρονται καὶ ἐπικαλοῦνται τοὺς Κανονισμοὺς, διὰ νὰ καταδείξωσι τὸ παράνομον τῆς ἐπιδρομῆς... ἰδοὺ λοιπὸν ποῖος εἶναι ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος, ὃν διατρέχουσιν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ πού πρέπει νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν μας. Οἱ Ἕλληνες μοναχοὶ, ἐνισχυόμενοι καταλλήλως, πρέπει νὰ μὴ ἐπιτρέλωσιν εἰς τοὺς Ρῶσους οὐδὲ τὴν ἐλαχιστὴν τῶν Κανονισμῶν ὑπέρβασιν. Δι' εἰωνόδηποτε μέσων εἶναι ἀνάγκη νὰ περιστείλωσι τὰς ὀρέξεις των καὶ κυρίως νὰ μὴ ἐπιτρέψωσιν εἰς αὐτοὺς νὰ μεταβάλλωσι τὰς ἀπλᾶς Σκῆτας εἰς Μοναστήρια, ἔχοντα δικαίωμα ψήφου εἰς τὴν Συνέλευσιν». Βλ. Σμυρνάκη σελ. 285.

μέ τὸ δυσάρεστον διὰ τοὺς Ρώσους, ἀλλὰ καὶ τὸν Μοναχισμόν ἐν γένει ἀποτελέσ-
μα τῆς διαπράξεως σωρείας ἀσχημοσυνῶν, αἵτινες παραμένουσι ὡς μελανὰ στίγ-
ματα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ρωσικοῦ Μοναχισμοῦ ἐν Ἀγίῳ Ὄρει. Ἀπόπειραι καὶ
ἐπιτεύξεις δωροδοκιῶν πρὸς ἑξαγορὰν Ἱερῶν Σκηνομάτων, παροχὴ ἀδειῶν πρὸς
μετάβασιν εἰς Ρωσίαν διὰ τὴν ἐνέργειαν ἐράνων, εἰσαγωγή γυναικῶν παρὰ τὰ
ἀνέκαθεν κρατοῦντα ἀπαγορευτικὰ θέσμια, ἀποτελοῦσι τὰς κυρίας ἀσχολίας αὐτῶν.
Βεβαίως αἱ ἀσχημοσύναι αὗται τῶν Ρώσων, ὑπέπεσαν ἐνωρὶς εἰς τὴν ἀντίληψιν
τῆς Ρωσικῆς Κυβερνήσεως, ὡς δὲ θέλωμεν ἶδει, παραλλήλως πρὸς τὰς προσπα-
θείας ἐπεκτάσεως αὐτῶν ἐν Ἀγίῳ Ὄρει, ἐλήφθη μέριμνα περιορισμοῦ τοῦ κακοῦ,
κατὰ τὸ δυνατόν.

Ἐναρξιν τῶν Ρωσικῶν ἀσχημοσυνῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀποκορύφωσιν αὐτῶν,
ἀποτελεῖ ἡ ἐν Ἀγίῳ Ὄρει ἀποστολὴ τοῦ Πορφυρίου Οὐσπένσκη, μετέπειτα Ἐπι-
σκόπου Τσιγιρίνσκι πρὸς οὐλλογὴν ἐπισήμων στοιχείων διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ σιγ-
γραφὴν Ἀγιορειτικῆς Ἱστορίας. Ἐπειδὴ τὰ τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ εἶδομεν ἀνωτέ-
ρω (2, III) ἐνταῦθα θὰ σημειώσωμεν μόνον, ὅτι ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος Ρώσος
κακοποιὸς τῆς ἀληθείας, εἷς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων Ἱεροσύλων, ὅστις δὲν ἐδίστασεν,
οὐχὶ μόνον νὰ διαμορφώσῃ κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀρέσκειαν τὸ συ'λεγὸν ἱστορ. κὸν
ὕλικόν, ἀλλὰ νὰ προβῆ εἰς τὴν κλοπὴν Κωδίκων καὶ χειρογράφων, ἅτινα προσέ-
φθρεν ὡς δῶρον εἰς τοὺς πάτρωνάς του Ρώσους Αὐτοκράτορας (1).

Πολλαί, ἀναφέρονται παραβάσεις τοῦ ἀβάτου τοῦ Ἀγίου Ὄρους ἐκ μέρους
Ρωσίδων ἐρχομένων διὰ Ρωσικῶν πλοίων εἰς τὴν Μοῆν τοῦ Ἀγίου Παντελεή-
μονος καὶ ἀτοβιβαζομένων αὐτῇ νύκτωρ. Διασωθεῖσα παράδοσις ἀναφέρει, ὅτι ἡ
ἐπισιμβάσα κατὰ μῆνα Αὐγούστου 1878 πυρκαϊὰ εἰς τὴν Μοῆν ταύτην, ἀπέτελε
σμά τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ ἀποτέφρωσις μιᾶς πτέρυγος τῆς Μοῆς, ὀφείλεται εἰς
τὴν παρουσίαν ἐκεῖσε Ρωσίδος πριγκηπίσσης.

Βεβαίως ἔγγραφα κείμενα ἀποδεικνύοντα τὴν εἴσοδον Ρωσίδων ἐν Ἀγίῳ
Ὄρει, δὲν ὑπάρχουσι πολλά, διότι ἡ πρᾶξις αὕτη κρύφα ἐνεργουμένη δὲν περιήρ-
χετο εἰς γνῶσιν τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος ἀμέσως. Διεσώθησαν ὅμως χάριν τῆς ἱστο-
ρικῆς ἀληθείας ἔγγραφα τινά, ἀδιαψεύστως μαρτυροῦντα τὴν παρὰ βίβασιν τοῦ ἀφ' ἡ-
του ἐκ μέρους τῶν Ρωσίδων.

Λίαν σκανδαλώδης καὶ ἄκρως θρασεῖα καὶ ἀσεβής, ὑπῆρξεν ἡ ἐν ἔτει 1905
ἀπόπειρα εἰσαγωγῆς Ρωσίδος ὑπὸ τοῦ Ἱερομονάχου Θεοδοσίου, Ρώσσου Κελλιῶ-
του, φερούσης ἀνδρῶν ἐνδύματα. Ὁ Ἱερομόναχος οὗτος, γνωστὸς διὰ τὰ σάν-
δαλά του ἐν Ἀγίῳ Ὄρει, ὅσον καὶ ἐν Ρωσίᾳ, ἐθεωρεῖτο παρὰ πάντων τῶν Ἀ-
γιορειτῶν μοιχῶν ὡς ὑποπτος, δι' ὃ καὶ παρηκολουθεῖτο. Προῦκάλεσεν ὅθεν τὰς
ὑποψίας τῶν ἐν τῷ λιμένι τῆς Δάφνης ὀργάνων τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος, εὐθὺς ἀμ-
τῇ ἀποβιβάσει των, ἐνεργηθείσης δὲ ἀμέσως ἐρεύνης, διεπιστώθη, ὅτι ὁ συνοδὸς
αὐτοῦ, ὡς ὑποψήφιος μοναχὸς φερόμενος, ἦτο γυνή, λάθρα τὰ Ἀγιορειτικὰ γώ-
ματα πατήσασα. Ἀμέσως ἡ μὲν γυνὴ ἀπεπέμφθη τοῦ Ὄρους διὰ τοῦ ἰδίου μέσου,
ὁ δὲ ἀσεβὴς Θεοδόσιος, ἀπεστάλη ἑξορῶν εἰς Ρωσίαν (2).

Ἡ ἀσχημοσύνη αὕτη τοῦ Θεοδοσίου, περιῆλθεν ἀμέσως εἰς γνῶσιν τοῦ Οἰ-

1. Πλείονα περὶ τούτου βλέπε εἰς Εὐλογίου Κουρίλλα—Λαυριώτου. Τὰ Ἀγιορειτικὰ
Ἀρχεῖα καὶ ὁ κατάλογος τοῦ Οὐσπένσκη σελ. 182.

2. Πολλοὶ ἐν Ἀγίῳ Ὄρει σήμερον ἰσχυρίζονται, ὅτι, ἡ εἰσελθοῦσα γυνὴ ἐφρονεῖ ἡ
ὑπὸ τοῦ ἐν Δάφνῃ ὑπαλλήλου τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος (Σερδάρη) κατόπιν ζωηρᾶς λογομαχίας
μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἱερομονάχου Θεοδοσίου, τοῦ τελευταίου ἐπιμένοντος καὶ προσκυ-
θοῦντος βίβη νὰ κρατήσῃ μεθ' ἑαυτοῦ τὴν εἰρημένην σύντροφόν του.

κουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὃπερ δι' ἐγγράφου του πρὸς τὴν Ἱερὰν Κοινότητα, συνέστησε τὴν ἐπιβλήν τῶν δεουσῶν κυρώσεων (1).

Παράδοσις ἀναφέρει ἐπίσης, ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν παρ' ἑτέρου Ρώσου μοναχοῦ εἰσήχθη κρυφίως ἐν Ἁγίῳ Ὄρει καὶ ὠδηγήθη εἰς τὸ παρὰ τὴν Μογὴν Φιλοθέου Κελλίον, Τίμιος Σταυρὸς, Ρωσὶς τις, ἣτις ἐγένετο ἀντιληπτὴ, κατὰ τὴν ἐκ τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀποχώρησίν της.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω δύο περιπτώσεων καὶ ἕτερα περιστατικὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἠθικὴν κατάστασιν τῶν Ρώσων μοναχῶν, ὡς καὶ τὴν πρὸς τὰς ἀγνάς παραδόσεις τοῦ τόπου συμπεριφορὰν αὐτῶν, προὐκάλεσαν τὴν ἐτέμβασιν τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἣτις καὶ αὐτὴς ἐξήτει τὴν λήψιν κατασταλτικῶν μέτρων ἐκ μέρους τῆς Κοινότητος καὶ τὴν ἐπιβολὴν αὐτῆς πρὸς ἐπαναφορὰν τῶν ἑτραπέντων. Φαίνεται, ὅτι περὶ τὸ ἔτος 1907 Κελλιῶται τινὲς Ρῶσοι μοναχοί, εἶχον παρεκλίνοι τῆς ὁδοῦ τῆς ἠθικῆς καὶ ἀποβαλλόντες πᾶσαν περὶ σεβασμοῦ τῆς ἀνδρικῆς αὐτῶν ἀξιοπρεπείας ἰδέαν, διῆγον ἐντελῶς ἔκλυτον βίον, διαπράττοντες καὶ σωρείαν ἀδικημάτων ποινικῶν τε καὶ ἀστικῶν (2).

Εἰς ἀτάσας τὰς ἀνωτέρω περιπτώσεις ἡ ἐπέμβασις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, εἶχεν ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα, διότι ἐπὶ τινα χρόνον τοῦλάχιστον ἡ παρατηρηθεῖσα πρὸς τὴν ἀπώλειαν τροπῆ τῶν Ρώσων μοναχῶν ἀνεστάλη (3).

(Συνεχίζεται)

1. Τὸ ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀποσταλὲν πρὸς τὴν Ἱερὰν Κοινότητα γράμμα ἔχει εὐθὺς: «Ἰωακείμ ἐλέφ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης. Ἀριθ. Πρωτ. 5307. Τῇ Κοινότητι τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Εἰλήφθη καὶ μετ' εὐλόγου ἐκπλήξεως καὶ λύπης ἀνεγνώσθη συνοδικῶς, τὸ τηλεγράφημα τῆς Ὑμῶν ἀσπίδος, καθὼς καὶ τὸ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῶν Ἰβήρων ἀποσταλὲν, δι' ὧν ἀνεκρινόυτο ἡμῖν ἢ ὑπὸ τοῦ ἀνιέρου Ρώσου Κελλιῶτου ἀποτολμηθεῖσα εἰσαγωγή εἰς τὸν Ἱερὸν Ὑμῶν τόπον Ρωσίδος γυναικὸς ὑπ' ἀνδρικὰ ἐνδύματα. Καὶ περὶ μὲν τοῦ γυναιίου τούτου ἐνεργήθησαν ἐγκαίρως τὰ δέοντα καὶ αἴα τῇ ἀφ' ἧς παρελήφθη αὐτὴ ἐκ τοῦ ἀτμοπλοίου ὑπὸ τοῦ Ρωσικοῦ Προξενείου. Ἐπειδὴ, ὅμως τὸ πρᾶγμα τυγχάνει λιαν σπουδαῖον καὶ πρωτοφανὲς κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, εἰς πολλὰς ἐμβάλλον σκέψεις, ἀνάγκη ἵνα ἡ Κοινότης λάβῃ ὑπὸ σπουδαίαν ὄψιν αὐτὸ καὶ κρίνῃ κατὰ τὰς Ἱερὰς καὶ Σεβασμίας παραδόσεις τὰς συνηθείας τοῦ τόπου καὶ τὰ σχετικὰ σιγίλια, ὑποβάλλῃ δὲ τῇ Ἐκκλησίᾳ τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς διὰ τὰ περαιτέρω» α. 1907 Σεπτεμβρίου α. Πρβλ. Δ. Πετρακᾶκον: Νέαι πηγαὶ τῶν θεσμῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, σελίς 144, 145. Πρβλ. Σμυρνάκη σελ. 255, ὅπου ἀναφέρεται ἡ ὅλη αὐτοῦ διαγωγή, πλὴν τῆς παρούσης βεβαίως, οὗτης μεταγενεστέρως.

2. Βλέπε εἰς Πετρακᾶκον ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 145 τὸ ὑπ' ἀριθ. 2451 ἀπὸ α. 1907 Ἀπριλίου κς Γράμμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ Γ' πρὸς τὴν Ἱερὰν Κοινότητα τοῦ Ἁγίου Ὄρους, εἰς τὸ ὁποῖον σὺν τοῖς ἄλλοις ἀναγράφεται «... ζοφερὰ περιγράφεται ἡ καὶ ἀλλοθεν γνωστὴ ἐπίφογος καὶ ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν καθαρότητα καὶ τὰς ἀγνάς παραδόσεις τοῦ Ἱεροῦ ἡμῶν τόπου ἠθικὴ κατάστασις καὶ πολιτεία τῶν αὐτόθι Ρώσων Κελλιῶτων...» Βλ. ὁμοίως εἰς σελίδα 111 ἀντιπειθαρχικὰς ἐνεργίας καὶ σκάνδαλα ἑτέρου Ρώσου μοναχοῦ, ὡς καὶ εἰς σελίδας 135—136 καὶ 143.

3. Ἐκιστα κολακευτικὴν περιγραφὴν παρέχει ἡμῖν ὁ Κουτρούμτσας (Σ.Χ.Κ.) ἐν τῇ σελίδι 46η τοῦ βιβλίου του: Τὸ Ἅγιον Ὄρος ὑπὸ Ἐθνικὴν ἀποψιν, περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Ρώσων μοναχῶν. Ἀναφερόμενος οὗτος εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ Μοναχισμοῦ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἀναφέρεται καὶ εἰς τοὺς Ρώσους μοναχοὺς, ἐπὶ λέξει ἀναγράφων τὰ ἐξῆς: «...πλὴν καὶ αὐτὴ ἡ πρὸς τὴν τοιαύτην διαφθορὰν ἀκατάσχετος ἐπίδοσις, τοῖς Ρῶσοις ὀφείλεται, διότι ἀφ' οὗτοι οἱ Ρῶσοι ἐπάτησαν τὸν Ἄθω οὐχὶ ὡς εὐλαβεῖς προσκυνηταί, ἀλλ' ὡς λαῦροι κατακτηταί, ἀνεπέχθησαν ἢ ἀνεπέμψθησαν διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἀπομιμήσεως, παρὰ τοῖς Ἑλλησι τοῦ Ἄθω μοναχοῖς, πᾶσαι αἱ κακίαι αἱ συνεπάγεται ἡ πολιτικὴ ἢ διπλωματικὴ ἀνάιδεια. Ἴδου οἱ λόγοι δι' οὓς οἱ πλείστοι τούτων ἐγένοντο ραδιοῦργοι, ὑπουργοὶ, κρυψίνοι, συκοφάνται, ἀσεβεῖς, ὑβριστοὶ θρησκείας τε καὶ Πατρίδος, καὶ χρηματράτρουι στρεφόμενοι πρὸς τὸ χρεῖμα μετὰ τόσης εὐκολίας, μεθ' ὅσης τὸ ἡλιετρόκιον πρὸς τὸν ἥλιον καὶ ἔχοντες ἀνάγκην νὰ βαπτισθῶσιν ἐκ νέου, διότι τοῦ Χριστιανικοῦ βαπτίσματος τὸ Ἅγιον μύρον τὸ ἀπέπλυνεν ὁ Ρωσικὸς Πακτωλός, εἰς ὃν ἀρέσκονται ἡδουκαθῶς νὰ λούωνται.

ΚΑΘΩΣ ΧΑΡΑΖΕ Η ΛΕΥΤΕΡΙΑ*

» Φόβος και τρόμος κατέλαβεν τοὺς Τουρκογιαννιώτες, καὶ ἔντρομοι, συνήλθον εἰς τὸ Τζαμί τῆς Καλούτσιανης οἱ φαταχικοί ἀγάδες: Τσουκαλαῖοι, Ἐμιναγάδες, Λερθεντζήδες, Ἰσοῦφ Μπαράχους κ.λ.π., καὶ τὴν πρωΐαν, δι' ἐπιτροπῆς πρὸς τὸν Βαλῆν (Διοικητὴν), ἐξήτουν τὴν ἄδειαν νὰ σφάζωσι τοὺς γκιαούρηδες (ἀπίστους) μὴ ἐτόλμησαν νὰ φονεύσωσι τοὺς συμμορίτας.

» Ὄφειλον ἐν' ἀποδόσωμεν τιμὴν καὶ παίνοιον εἰς τοὺς συλληφθέντας, καὶ ἐπὶ πολλοὺς μῆνας φυλακισθέντας, καὶ ποικιλοτρόπως βασανισθέντας ἀδελφοὺς Λάμπια ἐκ τῆς Νήσου Ἰωαννίνων, κατηγορηθέντας ὡς ἔνοχοι, διότι εἶχον τὴν κακὴν τύχην νὰ χάσῃ ἐνοικιασμένο τὸ χάνι Ντουραχάνη, ἔνθα εἶχον ἀφήσει τὸν ὄπλισμόν (σελ. 42) συμμοριταὶ κατὰ τὴν κἀθοδὸν τῶν ἐκ Πετσόβου.

Ὄφειλον ἐν' ἀποδόσωμεν τιμὴν καὶ ἔξω εἰς τοὺς ἀποθανόντας ἥρωας καὶ πλειεστάς Ἰωάννην Τζιαφᾶν καὶ Κώσταν Καναβιάρη, οἵτινες διὰ τοῦ ἥρωϊκοῦ καριώματος, ἔσωσαν τὴν τιμὴν τῶν Ἰωαννιτῶν, καὶ ἐξίψωσαν τὸ φρόνημα τῶν ποτῶν.

» Καὶ γιὰ τοὺς Προξενικούς, ἦτοι γιὰ τοὺς μεινωμένους εἰς τὴν Ἡπειρωτικὴν Ἐκείνην, οἱ Μητροπολιτικοί, μετὰ τὰς κῶπας στιγμᾶς ἀνακουφίσεως, ἤρριξαν ἐκ μνημοσύνης καὶ δόσεως συνήτων εἰς τοὺς δρόμους τοὺς Προξενικούς, ἤλλαξαν ἰσοδρόμιον, ἀποφεύγοντες τὴν συνάντη-

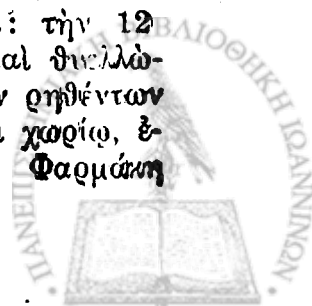
σιν, ἵνα μὴ μολυνθῶσι καὶ ἐνοχοποιηθῶσιν (σελ. 43).

» Ὁ ἀντίκτυπος τῆς ἐξοντωθείσης συμμορίας Σκουμπραίων—Μποτάσηδων, ἔδωκε μέγα ἐνθαρρυντικὸν σθένος, τῶσον εἰς τὴν πόλιν ὅσον καὶ εἰς τὴν ὑπαιθρον ὥστε ἄνθρωποι προσήρχοντο ἵνα ὀπλισθῶσι, καὶ ὀπλισθῶσι.

» Μετὰ τὴν ἐξόντωσιν τῆς συμμορίας, ἔπαυσεν ὁ καταδιωγμὸς τῶν Ἑλλήνων διδασκάλων καὶ ἑλληνοδιδασκαλιστῶν, ἐπανελθόντων εἰς τὰς θέσεις τῶν οὐχ' ἦττον, τὰ ὑπολείμματα τῆς συμμορίας τῶν Σκουμπραίων, ἐξηκολούθουν τὸ καθαρῶς ληστρικὸν τῶν ἔργων.

» Βαίνομεν πρὸς τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 1906, αἱ δὲ πληροφορίες τῆς Αἰης Διευθύνσεως, ἀνέφερον ὅτι, τὰ ὑπολείμματα τῶν συμμοριτῶν, κατερχόμενα ἀπὸ τὰ Ζαγοροχώρια, ἐληλάτουν τοὺς Ἑλληνας, ἀρπάζοντες ἄλογα, μουλάρια (σελ. 44), πρόβατα καὶ πᾶν ζωντανόν, καὶ ἔβαινον εἰς Παραμυθίαν πρὸς παραστήμασιν τῶν ποιμνίων τῶν.

» Τώρα πλέον, τὸν λόγον ἔχει ὁ Καστετᾶν Βοργιά—Ἰωάννης Πουτέσης, ὅστις πνέων μένεα ἐκδικήσεως κατὰ τῶν συμμοριτῶν, μόλις τοῦ ἐδόθη ἡ ἄδεια τῆς ὁδοσεως, ἔσπευσε καὶ κατέλαβε μετὰ τοῦ σώματος τοῦ τῶν ἀνατολικῶν ὑπαρξίας τῆς Ὀλύτσικας, ἀναμμένων τὴν κἀθοδον τῶν ἀρθανιτοβλάχων. Καὶ πράγματι: τὴν 12 Νοεμβρίου, ἡμέραν βροχερὴν καὶ θυελλώδη, κατὰ τὴν κατασκήνωσιν τῶν ρηθέντων Ἀρθανιτοβλάχων ἐν τῷ ρηθέντι χωρίῳ, ἐπετέθη μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ του Φαρμάκη

καί ἔξ, ἄλλων, ἐπιλέκτων ἀνδρῶν (σελ. 45).

»Οἱ ἀρβανιτόβλαχοι, ἦσαν πολλοὶ καὶ ὀπλισμένοι· ἀντέστησαν μαχόμενοι, ἐπὶ δύο ὥρας, ὅποτε, ἔξαντληθέντων τῶν φυσιγγίων, ἠναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσωσι, παραδόντες εἰς τὸν Καπετὰν Βοργιὰν τέσσαρας ἐκ τῶν ὑπολεμιμάτων τῆς συμμορίας.

»Θοῖνος καὶ ὀδυρομὸς κατέλαβε τὰ γυναικόπαιδα, καὶ ὅλοι, μὲ κλάμματα καὶ φωνές, προσέπιπτον γονυπετοῦντες ἐνώπιον τοῦ Καπετὰν Βοργιᾶ, ζητοῦντες σωτηρίαν, καὶ ὑποσχόμενοι ὅτι, εἰς τὸ ἔξῃς, θὰ εἶναι οἱ φανατικώτεροι Ἕλληνες.

»Μετὰ τὴν ἐξόντωσιν τῆς συμμορίας, ἡ δροῶσις τῆς Αἰῆς Διειθύνσεως, ἐστράφη εἰς τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς ὑπαιθρου χώρας, καὶ ἀπὴλλάξε αὐτὴν ἐκ τῶν ἀφεντάδων, ἀγάδων, γαιοκτημόνων (σελ. 46), μουλτεζιμηδων, Τούρκων καὶ Χριστιανῶν· καὶ ἔτσι μᾶς βοήθη τὸ ἔτος 1907, ὅποτε ἡ ὑπαιθρος χώρα ἦτο ἔρημος μουλτεζιμηδων καὶ παντὸς τούρκου ὑπαλλήλου, εἶχε δὲ σταματήσει καὶ ἡ μικροτέρα εἰσπραξις φόρου· ἡ δὲ Κυβέρνησις, ζητοῦσε ὁδηγίαις ἐκ τῆς πρωτευούσης, τί πραπτέον.

»Δὲν παρήλθε πολὺς καιρὸς, καὶ οἱ Νεότουρκοι, διὰ στρατιωτικῆς ἐπαναστάσεως ἐκήρουξαν τὸ Τουρκικὸν Σύνταγμα· καὶ διὰ διαταγῶν ἐκ τοῦ Κέντρου ἔπαυσε πᾶσα δροῶσις τῆς Ἡ. Ἐ.

»Πολλὰ ἐλέχθησαν κατὰ τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἐταιρείας, ἰδίως μετὰ τὸν ἐμπρησμὸν χωρίων τινῶν τοῦ Ζαγορίου. Ὁ ἐμπρησμὸς ὅμως, ἀφείλεται εἰς αὐτόθουλον καὶ ἄσκοπον δροῶσιν τοῦ σώματος τοῦ Καραγεώργη (σελ. 47)· οὐδαμῶς δὲ εὐθύνεται ἡ Διείθνησις, ἥτις, οὔτε ἠρωτήθη, οὔτε συνεβούλευσε μονομερῆ δροῶσιν ἀνταρτικοῦ σώματος, ἀνευ ὑποστηρίξεως τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους.

»Εἶναι ὅμως ἀναμφισβήτητα τὰ ἐξῆς γεγονότα, ἅτινα, καὶ οἱ μᾶλλον καθόπιστοι δὲν θ' ἀρνηθῶσι νὰ τὰ ὁμολογήσωσι καὶ νὰ τὰ παραδεχθῶσι· τὰ ἐξῆς:

α) ὅτι μετεκομίσθησαν καὶ διενεμήθη-

σαν ἐντὸς τῆς πόλεως Ἰωαννίνων, (300) τριακόσιοι γκράδες βραχύκανοι καὶ (20.000) εἴκοσι χιλιάδες φυσιγγίων, χωρὶς νὰ πάρουν μυροιδιά, οὔτε ἡ Τουρκικὴ ἀστυνομία, οὔτε οἱ διάφοροι χαφιέδες, Τούρκοι καὶ Χριστιανοί, εὐτυχῶς, ἐλάχιστοι τῶν τελευταίων (σελ. 48).

»β) ἡ μεταφορὰ καὶ διανομὴ τῶν ὀπλων, ἐγένετο μὲ τοιαύτην μυστικότητα, ὥστε ὀλίγοι τῶν μεμνημένων ἐγνώριζον τὰ τῆς μεταφορᾶς· ἐκπληκτοὶ δὲ (οἱ μεμνημένοι), εἰδοποιοῦντο ὑπὸ τοῦ Νικόλα Μαῖου νὰ εἶναι ἔτοιμοι νὰ δεχθῶσι τὰ ὄπλα καὶ τὰ φυσιγγία, ὅλα μαζί ἐντὸς τοῦ τραγοδέσματος μεταφερόμενα, ἐν πλήρει μεσημβρία.

»γ) ὅτι διὰ τοῦ ἐξοπλισμοῦ τῶν μεμνημένων, ἐξηκολούθη τόσον τὸ φρόνημα τῶν πολιτῶν, ὥστε κατὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως κ. Δημητρίου Ράλλη, ἐκαίετο κυριολεκτικῶς ἡ συνοικία Σαράβας καὶ ἡ λίμνη (λέξη δυσανάγνωστος) κατὰ τὴν μετάβασιν εἰς Ντουραχὰν ἐκ τῶν πυροβολισμῶν, οἱ δὲ Τούρκοι διερωτήθησαν ἂν οἱ γκισούρηδες ἐκήρουξαν ἐπαναστάσιν (σελ. 49).

»δ) ὅτι μετεφέρθησαν καὶ διενεμήθησαν εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν, (2.500) δύομισι χιλιάδες γκράδες καὶ ἑκατὸν χιλιάδες φυσιγγίων, χωρὶς νὰ προδοθῆ οὔτε ἓνα ὄπλον οὔτε ἓνα φυσιγγιον· οὔτε κανεὶς τῶν Χριστιανῶν ἔπαθε τι.

»ε) ὅτι τὸ φρόνημα τῶν χωρικῶν, εἶχε ἐξηκολούθη εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε ἐνῶ κατὰ τὸν ἀτυχῆ Ἕλληνο—τουρκικὸν πόλεμον τοῦ ἔτους 1897 εἶχον προσέλθῃ εἰς Φιλιππιάδα τριάντα μόνο χωρικοὶ ἐκ τῶν χωρίων Λάσκα Σοῦλι γιὰ νὰ λάβωσι ὄπλα κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 προσῆλθον εἰς Φιλιππιάδα 3.000 χιλιάδες χωρικοὶ, ἐξ ὧν οἱ πλεῖστοι ἔφερον μαζί τους πλήρη ἐξοπλισμὸν, καὶ ἐτέθησαν εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου» (σελ. 50).

Τὸ Ἀρχεῖο Ἀριστοτέλη Χρησιδῆ τελείωσε.

Στὶς τελευταῖες του σελίδες 51 καὶ 52, περιέχεται τὸ ὑπ' ἀριθμ. 701 τῆς 10ης Νοεμβρίου 1909 ἔγγραφο τῆς Ἡ. Ἐ. πρὸ τὸν ἑταῖρον Γύλιππον, πὸν ἔχει δημοσιεύθῃ στὰ προηγούμενα.

Για τὸν ἄλλο πληροφοριοδότη μας, χορηγητὴ τῶν ἐγγράφων στοιχείων (τὸ κείμενο διηλ. μᾶς διᾶλεξης πού δόθηκε στὴ Ζωσιμαία Ἀκαδημία, καὶ χειρόγραφο μὲ τίτλο «Οἱ τελευταῖες ἡμέρες τῆς σλαβιάς καὶ οἱ πρώτες τῆς ἐλευθερίας», πού γι' αὐτὰ ἐγινε λόγος σὲ προηγουμένα) Καθηγητὴ τοῦ Γυμνασίου Θηλέων Γιαννίνων πυνταξιούχο τώρα, Γεώργιο Οἰκονόμου, κομίζω ἀναγκαῖο νὰ προσδέσω καὶ τὰ πιὸ κάτου.

Γεννήθηκε αὐτὸς στὰ Γιάννινα, στὰ 1888· ἀποφοίτησε ἀπὸ τὴ Ζωσιμαία Σχολή, στὰ 1905· καὶ ἀπὸ τὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, στὰ 1911· πρὸ τὰ 1912, ὑπηρετήσε στὴ θέση τοῦ καθηγητῆ τῶν Ὀρθοπεδικῶν. Στὰ 1942, ἀτόπι ἀπὸ θρησκευτικὰ καὶ πατριωτικὰ κινήματά του, φυλακίστηκε ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς, καὶ πέρασε σὲ κατάσταση ὀμηρίας τὴν Ἰταλία καὶ τὴ Γερμανία, τριανταενέα μῆνες. Ἐπίτιμος ἱεροκήρυκας τοῦ Θεοῦ ἰάδιστου ὄρου Σινᾶ, ἐπὶ σειρά μνηῶν, ἔγραψε στὴν ἐφημερίδα «Κραυγὴ» τὶς «παλιὲς Γιαννιώτικες Ἱστορίες», ἐργασία ἱστοριογραφικὴ, προῖον πλουσιωτάτης μνήης καὶ ἀξιοσημείωτη γιὰ τὸ ἀντίστοιχο λιτό. Ἔχει ἐπίσης δημοσιεύσει καὶ τὶς ἑξῆς ἄλλες, ἱστοριοδιφικῆς: Ἡ Ἱερατικὴ Σχολὴ τῆς Νήσου Ἰωαννίνων 1872—1929. Ἡπειρώται ἀγωνισταὶ τῶν ἐτῶν 1830—1930. 40 Ἅγιοι τῆς Ἡπείρου. Τὸ ἀναίτικόν Μετόχιον τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης Ἰωαννίνων. 140 Ἐνεργεταὶ Ἰωαννίνων. Τὰ τρία Ἐλισαβέτια Παρθενωγαυῖα Ἰωαννίνων καὶ ἡ Ἀστικὴ Σχολὴ ὄν, 1848—1930.— Ἔδωκε ἐπίσης καὶ ἰσὺ ἀπὸ διᾶλεξεις, ὅπου περιλαμβάνεται αὐτὴ πού ἔκανε στὰ 1946, στὴ Ζωσιμαία Ἀκαδημία γιὰ τὴ δούση τῶν Γιαννιῶν καὶ τῶν Ἡπειρωτῶν, κατὰ τὴν προαπελευθερωτικὴν εἰδικώτερα περίοδο, ἢ γενικώτερα, ἀπὸ τὰ 1821.

Μὲ τὸ χειρόγραφο ἐπίσης τομίδιο τῆς ἐπιτομῆς Τζαβέλλα, θ' ἀσχοληθοῦμε εἰδικώτερα στὰ τελευταῖα τῆς ἐργασίας μας, ἢ μὲ ἄλλα, τῆς ἴδιας περιόδου θέματα.

Συμπληρωματικὰ τώρα πρὸς τὰ στοιχεία τοῦ Ἀρχείου Χρησιδῆ, μεταφέρου-

με ἐδῶ καὶ τὶς— σχετικῆς μὲ τὸ θέμα: «Ἀναμνήσεις ἐνὸς πρωτοπόρου»: —Κατόπι ἀπὸ παρώκλησή μας, ἕνα ἀπὸ τὰ πρωτοπορικὰ στελέχη τοῦ ἀρχικοῦ πυρήνα τῆς Ἡ. Ἐ. καὶ κατόπι ἑταῖρος τῆς, ὁ μακαρίτης τώρα, Δημήτριος Βλαχλεῖδης, μᾶς εἶχε στείλει τὴν πιὸ κάτου δημοσιευμένη ἐπιστολὴ του, πού ἀποτελεῖ συμβολὴ στὴν ἀποκαλλιπῆ τῶν ἱστορικῶν τοῦ Ἡπειρωτικοῦ Ἀγῶνα τῆς προαπελευθερωτικῆς περιόδου:

Ὁ Δημήτριος Βλαχλεῖδης, γεννήθηκε στὰ 1876. —Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν σπουδῶν του στὴν Ἰατρικὴ Σχολὴ τοῦ Ἐθνικοῦ μας Πανεπιστημίου, κατατάχτηκε ἐθελοντῆς στὸν Ἑλληνικὸ Στρατό, καὶ ἔλαβε μέρος στὶς κατὰ τὸν πόλεμο τοῦ 1897 ἐπιχειρήσεις στὴν Ἡπειρο.— Μετὰ τὴν ἀποπεράτωση τῶν σπουδῶν του, πῆγε γιὰ συμπλήρωσὴ τους στὸ Παρίσι, καὶ κατόπι, ἐγκαταστάθηκε στὰ Γιάννινα, ὅπου ἀπὸ τότε καὶ ἴσαμε τὸ θάνατό του, ἐξασκουῖσε τὸ ἱατρικὸ ἐπάγγελμα.

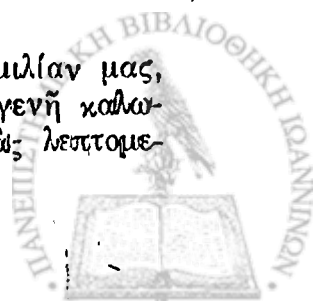
Ἐπὶ δυὸ καὶ πλέον δεκαετηρίδες, διετέλεσε συνεχῶς Δίμαρχος Ἰωαννιῶν. Στὰ βιογραφικὰ του αὐτὰ στοιχεῖα, πρέπει νὰ προστεθῆ καὶ ἡ «ἔξοχος πατριωτικὴ, φιλόπολις καὶ φιλόδημος» —ὅπως ἀναφέρεται στὴν ὑπ' ἀριθμ. 61214 ἀπὸ 15—12—1941 ἀναφορὰ τῆς Ἀν. Διοικήσεως Χωροφυλακῆς Ἡπείρου πρὸς τὸ Ἀρχηγεῖον Χωροφυλακῆς— δράση του κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ τελευταίου πολέμου καὶ τῆς κατοχῆς. Γιὰ «τὰς ἐξόχους του αὐτὰς πρὸς τὴν Πατρίδα ὑπηρεσίας εἰς μίαν ἐποχὴν ἐθνικῆς δοκιμασίας», ἡ ΓΥΠη Μεραρχία, τοῦ εἶχε ὑποβάλει (10—1—1942) πρόταση ἀποναιῆς Μετάλλιου ἐξαιρέτων πράξεων.

Νὰ τώρα καὶ τὸ κείμενο τῆς ἐπιστολῆς του:

«Ἰωάννινα 24—11—1950

»Φίλε Κύριε Σαλαμάρκα,

»Μετὰ τὴν χθεσινὴν συνομιλίαν μας, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχετε τὴν εὐγενῆ καθυσύνην νὰ μοῦ ζητήσετε μερικὰς λεπτομε-

ρείας, περί τῆς δράσεως τῆς νεολαίας καὶ τῶν Ἡπειρωτῶν ἐν γένει κατὰ τὴν ἀληθινὴν ἐξέλιξιν ἐποχὴν, καθ' ἣν εἶχε ἀρχίσει νὰ ροδίσῃ ἡ αἰγὴ τῆς ἐλευθερίας, θέμα τὸ ὁποῖον, ὑμεῖς, μετὰ τῆς ἐπιμελείας καὶ ἀκριβείας διαπραγματεύεσθε, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παράσχω τὰς ἀπαραιτήτους πληροφορίες, ὅσαι ἐξ αὐτῶν συνεκράτησεν ἡ μνήμη μου, καθ' ὅσον τὸ ἀρχεῖον τῆς ἐθνικῆς δράσεως, εἶχεν ἀνατεθεῖ νὰ συμπληρῶνται ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ μακαρίτου Γεωργίου Σταυροῦ, καὶ τὸ ὁποῖον πιθανώτατα θ' ἀπωλέσθῃ ἐν τῇ οἰκίᾳ του, μετὰ τὸν ἐπισημάντα θάνατόν του.

»Μὲ τὸν μακαρίτην Ἀριστοτέλην Χρηστίδην, εἴμεθα συμμαθηταὶ ἀπὸ τῶν σχολικῶν τάξεων.

»Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν γυμνασιακῶν μαζ σπουδῶν, ἐνεγράφημεν εἰς τὴν Ἱατρικὴν Σχολὴν μετὰ πλείστων ἄλλων συμμαθητῶν μας. Οὐδεὶς ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν, διότι μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐνώπιον τῶν τουρκικῶν δικαστηρίων, δὲν παρείχετο στάδιον δράσεως εἰς τοὺς νέους, λόγῳ ἀγνοίας τῆς τουρκικῆς γλώσσης.

»Κατὰ τὴν διάρκεια τῶν σπουδῶν μας, ἐν ἔτει 1897, ἐξεγράφη, λόγῳ τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως, ὁ ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος.

»Ἐν Ἀθήναις, ἔδρα τότε ἐνεργῶς, ἡ Ἐθνικὴ Ἐταιρεία, εἰς τὴν ὁποίαν μετεῖχον ἐπιφανεῖς προσωπικότητες τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ὁ Χειμναριώτης Σπύρος Μήλιος. Ἡ ἐν λόγῳ Ἐθνικὴ Ἐταιρεία, εἶχεν ἐμπνεύσει μεγάλον ἐνθουσιασμόν, καὶ οὐδεὶς ὑπέσχετο νὰ ἀμιλῇ περὶ εἰρηνικῆς διευθετήσεως τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος.

»Εἰς τὰς παλαιονὰς τοῦ ἐπιχειρούμενου πολέμου, προσεφέρθημεν νὰ ὑπηρετήσωμεν ἐθελουσίως εἰς τὸν στρατόν, ὁ ὑποφαινόμενος, ὁ Ἀριστοτέλης Χρηστίδης, ὁ Κωνσταντῖνος Σκούρτης, ὁ Ἐξαρχος, ὁ Μπουραζάνης, ὁ Γιαννακοῦλης, ὁ Γεώργ. Μόσχος, ὁ Λουκᾶς Κόντης ἐκ Δελφίνου καὶ τινες ἄλλοι Ἡπειρωταί, ὧν δὲν ἐνθυμοῦμαι τὰ ὀνόματα, μόνον οἱ κάτοικοι Ἀθηνῶν. Μᾶζ κατέταξαν εἰς τὸ Ὑγειονομικὸν σῆμα, καὶ ἀπεστάλημεν εἰς τὰς ἐν Ἡπείρῳ ταξιαρχίας, ὑπὸ τοῦ συνταγματάρχου Κίτσου Μπότσαρη καὶ Σέχον.

»Ἀμα τῇ ἐνάοξει τοῦ πολέμου συνεχροτήθη ἐν σύνταγμα τριῶν χιλιάδων Ἡπειρωτῶν, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ συνταγματάρχου τοῦ πυροβολικοῦ Μάρκου Μπότσαρη. Εἰς τὸ σύνταγμα αὐτό, κατετάχθησαν ὡς ἱατροί, οἱ Σταυροῖδης, Μίνως καὶ Εὐάγγελος Παπαῦς.

»Τὸ ἐν λόγῳ Ἡπειρωτικὸν σῆμα, εἶχεν ἀποσταλῆ πρὸς κατάληψιν τῆς Προβέσης.

»Ἐτερον Ἡπειρωτικὸν Τάγμα, συνεχροτήθη ἐξ ἐπιλέκτων Χειμναριωτῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σπύρου Μήλιου, τὸ ὁποῖον ἐστάθη εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ μαχομένου στρατοῦ εἰς Γρόμποδον.

»Μετὰ τὸν τετρατισμὸν τοῦ ἀτυχῆς αὐτοῦ πολέμου, ἐπανήλθουμεν εἰς Ἀθήνας πρὸς συνέχισιν τῶν σπουδῶν μας.

»Ἀφοῦ ἐδώσαμεν διδακτορικὰς ἐξετάσεις, μετέβημεν εἰς Παρισίους πρὸς συμπλήρωσιν σπουδῶν, ὁ Ἀριστ. Χρηστίδης, ὁ Εὐάγ. Παπαῦς καὶ ὁ ὑποφαινόμενος.

»Ὅταν μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν ἐγκατεστάθημεν ἐν τῇ πόλει μας, εἶχεν ἤδη ἀρχίσει ἡ ροιμανικὴ προπαγάνδα νὰ ἐργάζεται δραστηρίως, περὶ τῆς ὁποίας ὑμεῖς, τόσον εὐσέως ἠσχολήθητε εἰς δημοσιεύματά σας.

»Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον, ἤρχισε νὰ δοῦν καὶ μία ἄλλη προπαγάνδα, περισσότερο ἐπικίνδυνος διὰ τὸν Ἑλληνοεὐρωπαϊκὸν πόλεμον, ἡ Ἀλβανικὴ, ἣτις ὑπεστηρίζετο ἐκθρομῶς παρὰ τῶν Τουρκικῶν πολιτῶν καὶ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως.

»Εἶχον τότε καταρτισθεὶ ἔνοπλα Ἀλβανικὰ σῆματα, τὰ ὁποῖα ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ διάφορα πανδοχεῖα τῆς πόλεώς μας, τῇ ἀνοχῇ τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν.

»Πρὸ τῆς τοιαύτης καταστάσεως, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ἑλληνοσυνταγματάρχη Προξένου, κατηρτίσαμεν τρία τμήματα τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἐταιρείας, ἐκ δώδεκα μελῶν ἑαστον, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Σταυροῦ, Μίνως καὶ Ζῶη Πατανικολάου. Εἰς τὰ τμήματα αὐτά, μετεῖχον μετ' ἐμοῦ οἱ Γεώργιος Τσαβέλλας, Ἀλέξανδρος Λιβαδεῖς καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν συμπολιτῶν μας.

»Ἴνα μὴ ἐγερθῇ ἡπόνοια τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν, εἰ συνεδριάσει, ἐλάμβανον χώραν εἰς τὸ φαρμακεῖον τοῦ μακαρίτου Ζῶη Πατανικολάου, ὅπου ἡμεῖς ὡς ἱατροί,

έσιγνώσαμεν δι' επαγγελματικούς λόγους.

»Προσήρχετο εις τὰς συσκέψεις, καὶ ὁ τότε διεσκηθεύς τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου, μακαρίτης Νικόλαος Χαντέλης καὶ ἀντιγλάσσοντο γινῶμαι, ἐλαμβάνοντο σοβαραὶ ἀποφάσεις, ἅμα δὲ παρείχοντο πρὸς γινῶσιν τοῦ Προξενείου, ὅλαι αἱ λεπτομέρειαι τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἀλβανικοῦ Κομιτάτου.

»Κύριος σκοπὸς τῶν τηρημάτων, ἦτο ἡ ὁργανώσις ἑλληνικῶν ἀνταρτικῶν σωματίων πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἁλβανικῶν τοιούτων.

»Μεγίστη ὑπῆρξεν εἰς τὴν ἐνθάρρυνσιν τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου, ἡ συμβολὴ τοῦ σώματος ὑπὸ τὸν καπετὰν Γιάννην Πουτέσην, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ χωρικοὶ εἶχον ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην.

»Δὲν εἶχον ἀκόμη ἀρχίσει οἱ συγκρούσεις τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου μετὰ τῶν ἁλβανικῶν, ὅτε μίαν ἡμέραν, ὁ Καπετὰν Γρηγόρης ἀνεπιδὸς τοῦ καπετὰν Γιάννη (Πουτέση), ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐντολῆς ἐκ τοῦ κέντρου παρὰ μόνον ἐκ παραπόνων χωρικῶν, ἐφόρευσε τὸν Χότζαν Καντρῆ πρόεδρον τοῦ Ἀλβανικοῦ Κομιτάτου, καὶ κάτοχον κάποιου Τσιφλικίου, ὃχι πολὺ μακρὰν τῆς πόλεως.

»Ὁ φόνος αὐτός, ἐξήγειρε τοὺς Μουσουλμάνους καὶ ἀνεμείνοντο ἀντεκδικήσεις.

»Πολλοὶ τῶν σιμσολιτῶν μας, μέλη τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου, μετὰ Πρόεδρον τὸν Τζέτζον, κατέφυγον εἰς Κέρκυραν, φοβηθέντες ἀντίποινα ἐκ μέρους τῶν Ἀλβανῶν.

»Εὐτυχῶς, δὲν ἐπρόφθασαν οἱ Ἀλβανοὶ ν' ἀρχίσουν δολοφονίας, ὡς ἐκ τῆς ἐνάργεως τῶν ἀπελευθερωτικῶν πολέμων 1912—1913.

»Εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν θὰ ἐβροάδυνεν ἡ ἔναρξις τοῦ πολέμου ὀλίγους μῆνας, θὰ παριστάμεθα πρὸ ἐνὸς ἀγῶνος ἀλληλοεξοντώσεως μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν, πολὺ σκληροτέρου τοῦ ἀγῶνος μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων ἐν Μακεδονίᾳ.

»Σὰς ἔκαμα μίαν ἱστορικὴν ἀνασκόπησιν, καθ' ὅσον δὲν γνωρίζω ἀκριβῶς ποῖα σημεῖα τοῦ γῶνος σὰς ἐνδιαφέρουν περισσότερο.

»Ἔμεις δίνασθε νὰ χρησιμοποιεῖτε εἰς τὰ δημοσιεύματά σας ὅσα ἐκ τῆς ἱστο-

ρικῆς ἀφηγήσεώς μου εἶναι χρήσιμα καὶ ἀπαραίτητα».

«Μετὰ φιλικωτάτων αἰσθημάτων»

Δ. ΒΛΑΧΛΕΪΔΗΣ

Ὁ φόμος τοῦ Χότζα Καντρῆ —μπέτῦ Γκιάτα, πὸν γι' αὐτὸν ἔκαμε λόγο στὴν ἐπιστολὴ του ὁ Δ. Βλαχλεΐδης, ἔγινε τὸν Ἰούλιο τοῦ 1912, (ὅπως αὐτὸ, καθὼς καὶ οἱ ἄλλες λεπτομέρειες του καθορίζονται σὲ ἐπιστολὴ τοῦ Ἀ. Λιβαδέως).

Παραθέτομε πρὸ κάτου λεπτομέρειες αὐτοῦ τοῦ φόνου, πὸν μᾶς δίνει ἄλλως τε τὴν εὐκαιρίαν νὰ συμπληρώσουμε, μετὰ πληροφορίας τῶρα καὶ τοῦ Ἀ. Λιβαδέα, τὰ ὅσα εἶχαμε ἱστορίσει γιὰ τὸ Γιαννιάτικο παλληκάρι Γεῶργο Ζωγοράφο ἢ Μακαρόνα καὶ τὴ δράση του.

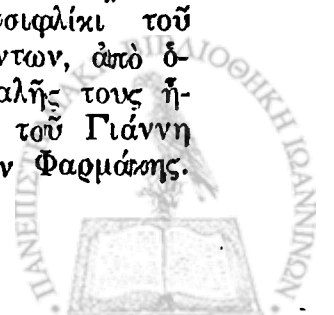
Ὁ Μακαρόνας λοιπὸν, κατὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Ράλλη, ἦταν σημαιοφόρος τῶν βυρσοδεψῶν. Στὸ πλάτωμα ἀκριβῶς τοῦ Σπητιοῦ τοῦ Στροσιώτη, ἦταν μαζεμένοι ρεντίφηδες (ἐφεδροὶ) Τσαμηδες, πὸν δὲν εἶχαν ἀκόμα ντυθεῖ. Καμμιὰ εἰκοσαριά ἀπ' αὐτοὺς, μόλις εἶδαν τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν, πηδοῦν ἀπὸ τὸν τοῖχο, καὶ ὁμοῦν νὰ τὴν πάρουν ἀπὸ τὰ χέρια του.— Στὴ δύσκολη αὐτὴ περίστασις, ὁ κτηνώδης αὐτὸς παίδαρος», ὅπως τὸν ἀποκαλεῖ ὁ Α. Λιβαδέης, τίλιξε τὴν σημαίαν στὸν κοντό, τραβάει ἀπὸ τὴ μέση τὴν κάμα, καὶ «ῶρμησε σὰν ἀετὸς» ἀπάνω τους· τοὺς κληγγήσε ἴσαμε τοῦ Παπαγγέλη τὸ πηγάδι (τὸν Τουρκοστάλο, ὅπως τὸν ἔλεγαν ἐκείνη τὴν ἐποχὴ), σὰ γελάδια.

«Γέτοια καρδιά εἶχε τὸ πανύψηλο αὐτὸ παλληκάρι».

Τὸ κληγγητὸ αὐτὸ μοῦ τὸ ἱστόρησε καὶ ὁ Γ. Μπαμπτούρης.

Ὁ Μακαρόνας λοιπὸν, ἔλαβε μέρος καὶ στὸ φόνον τοῦ Γκιάτα.

Ἡ ἐπίθεσις ἐκδηλώθηκε στὸ δημόσιο δρόμο, ἀνάμεσα Ροδοτόβι (τσιφλικὶ τοῦ Γκιάτα) καὶ Τζοντίλα Κουρέντων, ἀπὸ ὁμᾶδα ἀνταρτῶν, πὸν ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς ἦταν ὁ Γρηγόρης, ὁ ἀνεπιδὸς τοῦ Γιάννη Πουτέση, ὁ γνωστὸς καπετὰν Φαρμάκης.

ΚΩΝ. ΑΘ. ΔΙΑΜΑΝΤΗ

Ο ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΦΙΛΗΤΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΣΠΕΡΙΑΝ*

Ε Π Ι Σ Τ Ο Λ Α Ι

2

Κων)νος Ἀσώπιος ἐκ Τεργέστης τῆ 8 Μαΐου 1818 πρὸς Χρ. Φιλητᾶν εἰς Παρισίους (Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη, Ἀρχεῖον Ἀσωπίου ἀριθ. 1802)

Φιλητᾶ περιπόθητε,

Ἐκ Τεργέστης 8 Μαΐου 1818

»Τὸ προσκλητικὸν γράμμα μου, γραμμένον, ἐὰν δὲν λανθάνωμαι, τῆ 4 Μαΐου

Ὁ Καντοῆ — Γκιάτας, δύο ὥρες πρὶν νὰ δύσῃ ὁ ἥλιος, γύριζε ἀπὸ τὸ τοιφλίκι του στὰ Γιάννινα. Οἱ ἀντάρτες πού τοῦ εἶχαν στήσει καρτέρι, πυροβόλησαν καὶ τοῦ σκότωσαν τὴ φοράδα, καθὼς καὶ ἓνα συνοδό του Ἀλβανό.

Ὁ Γκιάτας τότε ξέφυγε πρὸς τὰ χωράφια, μὲ κατεΐθνηση πρὸς τὸ μέρος τῶν ὀχυρωμάτων τοῦ Γαοδικιοῦ, ὅπου ἦταν στρατωνισμένη πολυάριθμη τούρκικη φρουρά.

Ὁ Μακασόνας ὅμως, ἄριστος σκοπευτής, τὸν πυροβολεῖ καὶ τὸν πληγώνει ἀπὸ 600—700 μέτρα καὶ τὸν παίρνει κατόπι στὶς πλάτες του.

Οἱ Ἀλβανοὶ φίλακες τοῦ Ροδοτοβιοῦ, εἶχαν ἀκούσει τοὺς πυροβολισμούς· καὶ ὄταν εἶδαν νὰ ἐπιστρέφῃ τὸ ἄλογο τοῦ συνοδοῦ χωρὶς τὸν καθάλαρόν του, πῆραν τὰ ντουφέκια καὶ πιάσαν τὸν ἀγχένα Γκασέμιδα, ἀπ' ὅπου ἦταν ἀναγκασμένοι νὰ περάσουν οἱ ἀντάρτες.

Ὁ Καντοῆς ὅμως, τραυματισμένος καὶ ἀπειλοῦμενος νὰ σφαγῇ ἐπὶ τόποι, μὲ τὸ μαντήλι του ἔδωσε σιινιάλο στοὺς Ἀλβανούς του νὰ μὴ πυροβολήσουν, καὶ ἔτσι τὸ μικρὸ ἐκεῖνο ἀντάρτικο σῶμα πέρασε τὸ Γκασέμιδα ἀνενόχλητο.

(Συνεχίζεται)

πρέπει τώρα καὶ νὰ τὸ ἔλαβες, καὶ νὰ τὸ ἀνέγνωσες καὶ νὰ ἀπεφάσισης τὴν ἀπόκρισιν.

Γράφω δὲ τώρα πάλιν δὲν σὲ ἐπαναλαμβάνω τὰ αὐτά, ὡς περιττά· οὔτε προσθέτω ἄλλους λόγους ἵνα σὲ πείσω· ἐπειδὴ ἐὰν μέλλῃς νὰ πευσιθῆς, φθάνουσιν οἱ πρότερον· ἐὰν ὄχι εἶναι περιττός πᾶς λόγος. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ παρὸν γράμμα τὸ λαμβάνεις διὰ τοῦ Κοραῆ, ἐὰν ἀποφασίσῃς νὰ ἔλθῃς, ἐρώτησέ τον ἐὰν ἔχη ἢ παραγγελίαν, ἢ γράμμα, ἢ βιβλία ἢ ἄλλο πρᾶγμα ὅ,τι χρειάζεται νὰ σὲ δώσῃ νὰ τὸ φέρῃς εἰς τὸν φίλον του καὶ φίλον μου καὶ φίλον σου Ρῶταν.

Ἄσπασαι ἀπὸ μέρος μου τὸν Βασίλειον Νίτσον καὶ Κλεόβουλον, εἰς τὸν ὁποῖον εἶπέ ὅτι τὸν προσμένω εἰς Γοττίνγην ἵνα μὲ βοηθήσῃ διὰ τὰ *Dentsche*.

Ὁ Κ. Ἰατροπόπουλος φίλος μου καὶ πρῶτον σύννοκός μου ἀνεχώρησε προχθὲς διὰ Βοικουρεστίου, ὡς διδάσκαλος τῶν μαθηματικῶν ἐπὶ συντάξει οἰκ. εὐκαταφρονήτων διδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς, ὡς λέγει ὁ Λ. Ε. διωρίσθη ὁ κ. Ψωμάκης, τὸν ὁποῖον μέγαν καὶ πολὺν ἠγοῦνται· ἀλλ' ὅσον ἐκ τοῦ ἀναγνωσκόμενου λόγου του εἰς τὸν Λ. Ε. σχολαστικὸν ὁρῶ τὸν ἄνδρα.

Ἐὰν δὲν εἶναι δυνατὸν ἐδῶ ἐπιθιμισα νὰ μὲ ἀνταμώσῃς εἰς Βιέννην, ὅπου πρέπει νὰ εὔρεθῶ τῇ πρώτῃ Ἰουλίου.

Ἐξέτασε περὶ τοῦ Ἀτλαντος, ἐρώτησε τὸν Δ. Νίτσον, ἐὰν ἔρχεται σκέψου, μελέτα, κοῖνε, ἀποφάσισε, γράψε καὶ ἀποκρίνου.

Ἀσώπιος

* Συνέχεια ἐκ τοῦ 99—100ον τεύχους σελ. 539.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ εἰς τὴν ὑπ' ἀρ. 2 ἐπιστολὴν

28 Ἀδαμ. Κοραῆς (1748—1833).

Ἐγενήθη εἰς τὴν Σμύρνην ἀπὸ τὸν Ἰωάννην Κοραῆ ἐκ Χίου καὶ τὴν Θωμαΐδα Ρωσίου ἐκ Σμύρνης. Ἀπὸ τὸν ἐν Σμύρνη Ὀλλανδὸν ἱερέα Βερνάρδον Κεῦνον ἐδιδάχθη τὴν λατινικὴν. Τῷ 1772 μετέβη εἰς Ἀμστελόδαμον ὅπου ἐδιδάχθη μαθηματικὰ ἀπὸ τὸν ἱερέαν *Adrien Buurt* (Βύρτον) καὶ λογικὴν ἀπὸ τὴν σύζυγον τούτου *Iosina Carolina van Lynden*. Ἐκεῖ ἐδιδάχθη γλώσσας, ἐπιστήμας, μουσικὴν, κιθάραν, ξιφασκίαν. Τῷ 1778 ἐπιστρέφει εἰς Σμύρνην διὰ Βιέννης ὅπου συνήντησε τὸν θεῖον του καὶ ἔμεινε 40 ἡμέρας, διὰ Τεργέστης καὶ διὰ Βενετίας, ὅπου ἔμεινε ἄλλον τὸν χειμῶνα τοῦ 1778. Τὴν 9 Ὀκτωβρίου 1782 ἦλθεν εἰς Μομπελιέ (*Montpellier*) τῆς Γαλλίας ὅπου ἐπὶ ἐξαετίαν ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν. Τὴν 24 Μαΐου 1788 ἦλθεν εἰς Παρισίους ἐξ οὐσιαστικῶν ἐπιστολῶν τῶν καθηγητῶν *Broussonet*, *Qrimaud* καὶ *Choptal*. Εἰς Παρισίους γνωρίσθη μετὰ τοὺς σοφοὺς τῆς ἐποχῆς καὶ συζήτησε τὸ ὄνειρον τοῦ διαφωτισμοῦ καὶ τῆς ἀστυνείας τῶν ὁμοεθνῶν του διὰ τῶν ἐκδόσεων τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων μετὰ μακρὰ προεγόμενα.

Ἐν Γαλλίᾳ ὁ Κοραῆς εἰργάσθη ἀκαταπόνητος ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ ὅλον τὸν βίον του. Ἐξέδωκεν 66 τόμους ἑξ ὧν ὅποῖον 17 ἀποτελοῦν τὴν «Ἑλληνικὴν βιβλιοθήκην» του, 9 τὰ «Πάρεργα τῆς Ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης» καὶ 40 συγγραφεῖς, μεταχάσεις κ.λ.π. Ἐκ τῶν καταλοίπων του ἐξεδόθησαν 15 προσέτι τόμοι. Ἡ οἰκία αὐτοῦ ἐν Παρισίοις ἦτο τὸ κέντρον πρὸς τὸ ὅποῖον ἐτρέφοντο αἱ σκέψεις καὶ αἱ καρδίαι τοῦ γένους. Ἡ ἐπιρροὴ τοῦ Κοραῆ διήγειρε καὶ ἐνίσχυσε τὸν φιλελληνισμὸν ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἀλλοῦ. Τὰ συγγράμματα αὐτοῦ εἶναι ἱατρικά, ἠθικά ἐκδόσεις ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, μεταφράσεις, γλωσσικὰ κ.ά. Ἀπὸ τὴν ἐγκόσμιον κριτικὴν ὁ Κοραῆς θεωρεῖται ὡς ἕκ τῶν μεγαλυτέρων κριτικῶν φιλολόγων. Ἄλλοι οἱ Ἑλληνισταὶ ὡς οἱ *J. F. Boissonade* (1774—1857), *Fr. Thurot* (1763—1832), *Shäfer* (1764—1810), *J. Q. Orelli* (1787—1849), *Th. Reich* (1800—1928), *Ul. von Wilamowitz-Moellendorf* (1845—1931), *Chr. Brandis* (1790—1867) ὁμιλοῦν μετὰ θαυμασμοῦ περὶ τοῦ Κοραῆ. Ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις τὴν 6—4—1833. περὶ αὐτοῦ βιβλιογραφία εἶναι μεγίστη. μειοῦμεν ἐνταῦθα τὰ σπουδαιότερα βοηθήματα:

Ἄνδρ. Παπαδοπούλου Βρετοῦ, *Νεοελληνικὴ Φιλολογία*, Μέρος Βον, ἐν Ἀθήναις 1857, σελ. 281—284. —Κ.Ν. Σάθα, *Νεοελληνικὴ Φιλολογία*, ἐν Ἀθήναις 1868, σελ. 662—672. Ἄν. Ν. Γούδα, *βίοι Παράλληλοι τ. Β'* Παρισίων, ἐν Ἀθήναις 1870, σελ. 81—121. — Ἀ-

δαμαντίου Κοραῆ τὰ μετὰ θάνατον εὑρεθέντα συγγράμματα βουλή μὲν καὶ δαπάνη τῆς ἐν Μασσαλίᾳ κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς «Κοραῆς», ἐπιμελεῖα δὲ Ἀ. Μάμουκα συλλεγέντα τε καὶ ἐκδιδόμενα, τόμος Α', ἐν Ἀθήναις 1881 (ἡ εἰσαγωγή τοῦ Ἀ. Μάμουκα εἶναι σπουδαία μελέτη περὶ τοῦ Κοραῆ), οἱ λοιποὶ τόμοι Β'—Η' ἐξεδόθησαν ἐπιμελεῖα Ν. Δαμαλά.

Σ. Β. Κουγέα. Ὁ Κοραῆς εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Ἀσωπίου. *Περιοδ. Ἑλληνικά*, τόμ. 6 (1933) σελ. 55—77.—Τοῦ αὐτοῦ, Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ Κοραῆ καὶ πρὸς Κοραῆν. *Περιοδ. Ἑλληνικά*, τόμ. 11 (1939) σελ. 307—328.—Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ *Hase* καὶ οἱ ἐν Παρισίοις Ἕλληνες. *ΠΑΑ*, τόμ. 8 (1933) σελ. (69)—(70).

Κων. Ἀμάντου, Ἀδαμάντιος Κοραῆς. *Περ. Ἑλληνικά*, τόμ. 6 (1933), σελ. 7—36.—Τοῦ αὐτοῦ, τὸ ἔργον τοῦ Ἀδ. Κοραῆ, *ΠΑΑ*, τόμ. 8 (1933), σελ. (10)—(27).

Στεφ. Δ. Καβδάδα, Ἡ ἐν Χίῳ βιβλιοθήκη Κοραῆ. Ἐν Ἀθήναις 1933.—Ἰωάν. Καλιτσουνάκι, Ἀδαμάντιος Κοραῆς καὶ Κάρολος Βενέδικτος *Hase* *ΠΑΑ*, τόμ. 8 (1933), σελ. (49)—(69).

Ἀ. Κούζη, Ὁ Κοραῆς ὡς ἱατρός *ΠΑΑ*, τ. 8 (1933), σελ. (71)—(93).

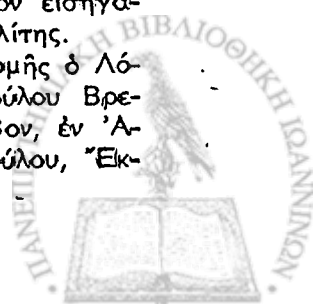
Γ. Κ. Πουρναροπούλου, Ἀδ. Κοραῆς ὁ ἐθνεγέρτης ἱατρός. Ἐν Ἀθήναις 1949 σελ. 1—18.

Ἡ σπουδαιότερα μονογραφία περὶ τοῦ Κοραῆ εἶναι τὸ βιβλίον: Διον. Θερεσιανοῦ, Ἀδαμάντιος Κοραῆς. Τόμοι Α'—Γ', ἐν Τεργέτη 1889—1890.

Γράμματα τοῦ Κοραῆ βλ. καὶ εἰς *περιοδ. Ἀθηνᾶ*, τόμ. NB' (1948).

29 Γ. Κ. Κλεόβουλος. Ἐγενήθη εἰς τὴν Φιλιππούπολιν περὶ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος ὅπου ἔμαθε καὶ τὰ πρῶτα γράμματα. Ἐν συνεχείᾳ ἐσπούδασεν εἰς Κυδωνίας μετὰ τοῦ Στεφ. Καραθεοδωρῆ ὑπὸ τοὺς Βενιαμῖν τὸν Λέσθιον καὶ τὸν Γρηγ. Σαράφην καὶ ἔπειτα εἰς Παρισίους ὅπου ἐδιδάχθη τὴν ἀλληλοδιδασκατικὴν μέθοδον, τὴν ὅποιαν εἶχον ἐφεύρει οἱ Μπέλλ, Λογικάστερ καὶ Πεσπαλότσι καὶ ἀνέπτυξεν ὁ Γάλλος Σιραζέν, τοῦ ὁποῦ τὰ συγγράμματα καὶ τοὺς πίνακας μετέφρασεν ὁ Κλεόβουλος, τὰ ἐξέδωκε καὶ τὰ ἐφήρμοσεν ἐν Ὀδησσῷ (1819) καὶ Βουκουρεστίῳ (1820—1821). Ἐν Ἑλλάδι ὁ Κλεόβουλος ἐδίδαξεν ἐν Τήνῳ τῷ 1824 καὶ ἔπειτα ἐν Σύρῳ μέχρι τοῦ θανάτου του τὴν 28 Ἰουνίου 1828. Τὴν ἀλληλοδιδασκατικὴν ἐφήρμοσεν ὁ Καποδίστριας εἰς ὅλον τὸ Κράτος. Εἰς τὴν Ἐπτάνησον εἰσήγαγε τὴν μέθοδον ταύτην ὁ Ἀθαν. Πολίτης.

Περὶ τοῦ Γ. Κλεοβούλου βλ. «Ἐρμῆς ὁ Λόγιος», πολλαχού.—Ἀ. Παπαδοπούλου Βρετοῦ, *Νεοελληνικὴ Φιλολογία*, Μέρος Βον, ἐν Ἀθήναις 1857 σελ. 277.—Γ. Κλεοβούλου, «Ἐκ-

θεσις περί τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου. Ἐν τῷ Τυπογραφείῳ τοῦ Ἰασίου 1820. Ἐγχειρίδιον τῆς Ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου, συνταχθέν ὑπὸ Ἀθαν. Παλίτου καὶ ἐκδοθέν δαπάνῃ τῆς Κυβερνήσεως, εἰς χρῆσιν τῶν κατὰ τὸ Ἰονικὸν Κράτος Παιδαγωγῶν Κερκύρα ἐκ τῆς Τυπογραφίας τῆς Κυβερνήσεως, 1820.

Τρ. Εὐαγγελίδου, Λόγιοι Θράκης. Περ. Θρακικά, Παράρτημα τοῦ Γ' Τόμου (1931), σελ. 125.

30 Κ ω ν. Ἰατρόπουλος. Κατήγετο ἐκ Προύσης καὶ ἐσπούδασεν εἰς Κυδωνίας τῷ 1809 μετὰ τοῦ Στεφ. Καραθεοδωρῆ καὶ Γεωργ. Κλεοβούλου. Ἐδίδαξεν εἰς Ἰάσιον καὶ Βουκουρέστιον. Πληροφορίας περὶ αὐτοῦ βλ. εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἐρμῆς ὁ Λόγιος» 1819 σελ. 697 καὶ 699. *R. Nicolai, geschichte der neugriechische Literatur.*

Λειψία 1876 σελ. 118 καὶ 128.— Ἡλ. Τανταλίδου, Βίος Στεφ. Καραθεοδωρῆ. Ἐφημερὶς Βουκουρεστίου «Πατρίς» ἔτη 1899 καὶ 1901 ἐνθα δημοσιεύεται μελέτη: «Νικ Δοσίου, τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἐν ταῖς παριστιαῖς ἡγεμονίαις κατὰ τὰς δύο παρελθούσας ἑκατονταετηρίδας» (ἐκεῖ παρέχει καὶ κατάλογον τῶν διδασκάλων Ἰασίου καὶ Βουκουρεστίου).

Ἀθανασίου Θεοδώρου, περὶ τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων ἐν Ρουμανίᾳ. Ἀθήναι 1896.— Τρ. Ε. Εὐαγγελίδου, Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας, τόμ. Β', ἐν Ἀθήναις 1936 σελ. 400, 408 καὶ 410.

31 Ἡγεμονίαι. Εἰς τὰς Παριστινοὺς Ἡγεμονίας Μολδαβίαν καὶ Βλαχίαν οἱ εὐποροὶ ἐκ τῶν ἰθαγενῶν, ἐπειδὴ εἶχον σχέσεις πρὸς τὴν Κων)λίαν ἐλάμβανον ἀγωγήν καὶ παιδείαν Ἑλληνικὴν. Ὅταν ὁμως Ἕλληνες Ἡγεμόνες ἀνήλθον εἰς τοὺς θρόνους τῶν Ἡγεμονιῶν τούτων, τότε ἰδρύθησαν εἰς τὰς πρωτεύουσας αὐτῶν (Ἰάσιον τῆς Μολδαβίας καὶ Βουκουρέστιον τῆς Βλαχίας Ἑλληνικὰ Γυμνάσια μὲ βιβλιοθήκας καὶ τυπογραφεία, ὅπου αἱ Μοῦσαι εὗρον ὄχι μόνον ἄσυλον, ἀλλὰ καὶ εὐκρινεῖς θεράποντας. Εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Ἰασίου ἐδίδαξαν ἀπὸ πᾶν μέσων τοῦ 17ου αἰῶνος μέχρι τοῦ 1821 διάφοροι Ἕλληνες διδασκαλοὶ, ὡς: Παῖσιος ὁ Λιγαριδῆς, Ἱερεμίας ὁ Κακαθέλας, Ἰωάννης ὁ ἐξ Ἀγραφῶν, Νικόλαος Ζερζούλης, Νικηφόρος ὁ Θεοτόκης, Στέφανος ὁ Δούγκας, Παναγ. Ἰωαννίδης, Δημήτριος Γοβδελάς, Ἰωσήπος Μοισιόδαξ, Γεώργιος Κλεοβούλος, Κ' Ἰατρόπουλος, καὶ πολλοὶ ἄλλοι.

Καὶ εἰς τὸ Βουκουρέστιον συνέστη σχολή, ἣτις κατὰ καιροὺς ὠνομάζετο Ἀκαδημία, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδίδαξαν Σεβαστὸς ὁ Κυμιμήτης Τραπεζούντιος, Μάρκος Παρφυρόπουλος Κύπριος, Γεώργιος Χρυσόγονος Τραπεζούντιος Ἀλέξ. Τυρναβίτης, Λάζαρος Σκριβίας Τραπε-

ζούντιος, Νεόφυτος ὁ Καυσοκαλυβίτης, Μανασσῆς Ἡλιάδης, Κων)νος ὁ ἐξ Ἰωαννίνων, Γρηγ. Κωνσταντᾶς, Λάμπρος Φωτιάδης, Νεόφυτος Δούγκας, Βενιαμίν, ὁ Λέσβιος, Κων. Βαρδαλάχης, Γ. Γενάβιος, Στέφ. Καρέλλος, Κωνστ. Κλωνάρης, Δημ. Συμυραῖος, Μητροφάνης Γρηγοράς ὁ Δωδωναῖος, Κων. Ψωμάκης, Βασίλ. Ψωμάκης, Νικόλ. Ζερζούλης, Γ. Πραΐδης Μουδανιώτης, Πολυζῶης Κοντός, Κ. Ἰατρόπουλος, Κων. Πολυχρονιάδης κ. ἄ. πολλοὶ.

Ματθαίου Κ. Παρανίκας, Σχεδιασμοὶ. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1867, σελ. 182—184, —Τρ. Ε. Εὐαγγελίδου, ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας, τ. Β' ἐν Ἀθήναις 1836 σ. 395—410 Ἀναστ. Πολυζῶιδου, Γενικὴ Ἱστορία, ἐπιθεωρηθεῖσα καὶ συμπληρωθεῖσα ὑπὸ Γ. Π. Κρέμου, τ. Γ', ἐν Ἀθ. 1889 σ. 189.

Αἱ αὐλαὶ τῶν Ἑλλήνων Ἡγεμόνων ἀπέβησαν καταφύγιον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ ἐστία τῶν φῶτων, δύο ὁάσεις εἰς τὰς ὁποίας ἀνέπνεον δροσερὰν αἶραν οἱ λόγοι τοῦ ἔθνους (βλ. Μ. Παρανίκας ἔ. ἄ. σελ. 184).

Ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Οὐγγυροβλαχίας Ἰγνατίου ἰδρύθη ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1810 ἡ Φιλολογικὴ Ἐταιρεία τοῦ Ἑλληνικοῦ Λυκείου τῆς ὁποίας μέλη ἦσαν οἱ:

Ἰγνατίος, Πρόεδρος.

Ἐγγεληπαρ στρατηγῆς, ὑποπρόεδρος.

Κων)νος ὁ Μπουζαίου.

Ἰλαρίων Δελιάνος, ἀρχιμανδρίτης.

Ἀγάπιος, ἀρχιμανδρίτης.

Γρηγόριος Μπραλκοβάνος.

Πετράκης Ρητορίδης.

Γεώργιος Σλατινιάνος

Νέστωρ Κραϊβδέσκος, Κων. Πανταζόγλου

Κων. Ραστῆς, Γεώργιος Σιλουτζιάρης Ἀρ-

νόβ, Μιχ. Μαύρος, Μανολάκης Καμινάρης

Γεώργ. Σχινας, Κων. Δάρβαρις, Σιλδέστρος,

Φιλίτης, Κων. Καρακάσης, Δημ. Μάρκος, Ρα-

δουκάνος Φιλίτης, Κων. Βαρδαλάχος, Ἀθανά-

σιος Ἰωάννου Βογορίδης, Κυριακὸς Ἰωάννου,

Δημ. Μόστρας, Δημ. Γ. Σχινας, Μιχ. Γ. Σχι-

νας γραμματεὺς, Νικόλ. Σάββας, Μιχ. Χρη-

σταρῆς.

Ἀντεπιστέλλοντα μέλη ἦσαν, ἐν:

Παρισίοις: Α. Καραῆς.

Βιέννῃ: Ἀθ. Γαζῆς, Ἀλ. Βασιλείου,

Δημ. Δάρβαρις, Στέφ. Κομητᾶς, Μαν. Κα-

πετανάκης, Ἀγγ. Ἐγγελ, Κοπιτᾶο καὶ ἐν Βε-

νετίᾳ: Σπυρ. Βλαντῆς (βλ. Ἐρμῆς ὁ Λό-

γιος ἔτ. Α' (1811) σελ. 63—64. Προβλ. Κ,

Ν. Σάββα, Νεοελλην. Φιλολογία, ἐν Ἀθήναις

1868 σελ. 693. Ἄν. Ν. Γούδα, Βίοι Παράλλη-

λοι, τ. Α' Ἀθ. 1869 σελ. 356—357).

Βλ. καὶ Γ. Βλαχογιάννη, ἱστορικὰ ραπτή-

σματα Ἀθήναι 1937 σελ. 95.

Αὕτη ἡ Ἐταιρεία τοῦ Ἑλληνικοῦ Λυκείου

εξεδόθησεν ἵνα συστηθῆ ἐν Βιέννῃ τὸ περιοδικὸν «Ἐρμῆς ὁ Λόγιος», ὅπερ ἐξεδίδετο ἀδιάλειπτος ἀπὸ τοῦ 1811—1821.

ΚΩΝ)ΝΟΣ ΨΩΜΑΚΗΣ

Ἄριστος φιλόλογος καὶ γλωσσομαθῆς, ἐδίδασκε εὐρωπαϊκὰς γλώσσας τὸ πρῶτον εἰς Κων)πολιν καὶ μετὰ ταῦτα εἰς Βουκουρέστιον· οὗτος μετέφρασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνητὸν Βρούτον καὶ Κάσσιον, καὶ συνειργάσθη εἰς τὴν σύνταξιν τῆς Κιβωτοῦ» (Κ.Ν. Σάθα, Ἑορταστικὴ Φιλολογία ἐν Ἀθήναις 1868 σ. 175).

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΨΩΜΑΚΗΣ, νεώτερος τοῦ Κωνσταντίνου ἀυτοῦ ἀδελφός διδασκαλεὺς εἰς τὸν τοῦ 1820 εἰς Βυζάντιον (ἔ.ἀ. σ. 575).

Κατὰ τὸν Τρ. Εὐαγγελίδη (Ἡ παιδεία ἐν Τουρκοκρατίᾳ, τ. Β', ἐν Ἀθήναις 1936 σελ. 405) ἀμφότεροι ἐδίδασκαν τὸ 1818 εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Βουκουρεστίου. Εἶχον πηδᾶσαι ἐν Μεσολογγίῳ, τῷ δὲ 1820 εὐρίσκοντο ἐν Κων)πόλει.

33 Βιέννη. Αἱ σχέσεις Ἑλλήνων καὶ Αὐστριακῶν ἀρχονται ἀπὸ τοῦ 12ου αἰ. Ἔχον συχνότεραι κατὰ τὸν 14ον καὶ 15ον αἰ. ἕνεκα τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς εἰσβολῆς τῶν Τούρκων. Ἡ ἐγκατάστασις Ἑλλήνων συνέβη καὶ δὴ ἐντονωτέρα κατὰ τὸν 17ον καὶ 18ον αἰ., ὅπως καὶ ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ Τρανσυλβανίᾳ. Ἐν Βιέννῃ ἰδρύθη Ἑλληνικὴ κοινότης ὑπὸ ὑποδοῦλων εὐνοηθέντων ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν τοῦ Κάρολου (1699), τοῦ Πασσάου (1718) καὶ τοῦ Βελιγραδίου (1739). Ἐκκλησία (Καπέλλα) τῶν Γραικῶν ἀνάγει εἰς τὸ ἔτος 1723. Τὰς βραδύτερον διχομαχοῦσιν ἐξωμόλυνεν ὁ δικηγόρος Θεόδωρος Κίνδ, ἠρώσας περὶ Ἑλλάδος τῷ 1828. Μετὰ πολλὰς ἀγῶνας ἡ κοινότης ἐπέτυχεν τῆ 12 Μαρτίου 1776 τὴν χορήγησιν χουσοβούλλου, ἵνα ὁ ἕκαστος τοῦ Ἀγ. Γεωργίου θεωρῆται κτῆμα τῶν ἐν Βιέννῃ ἐμπόρων Τούρκων ὑπηκόων, ὁ δὲ ἵσταν εἶναι Ἕλληνας καὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ προσβάνηται καὶ δεύτερος. Τὰ προνόμια ταῦτα ἠρτήσαν καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας Αὐστριακοὺς ἀρχαίους τῆς Ἀγίας Τριάδος. Ἡ Ἀγία Τριάς ἀπῆλθε βραδύτερον ἀπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἑλλάδος, ἐνῶ ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ἐκτίσθη τῷ 1802 ὑπὸ τοῦ Γεωργ. Καρλοβίτη καὶ ἐξηρτάτο ἀπὸ τῶν Πατριαρχείων. Ἐφημέριοι ἐλαμβάνοντο ἐκ τῶν ἱερομονάχων τοῦ Ἀγίου Ὄρους.

Ἐπὶ τοῦ 1804 οἱ ἐκεῖ Ἕλληνες ἐδιδάσκοντο ἐκκλησιαστικῶς. Μετὰ ταῦτα συνέστη κοινωτική ἐκκλησία. Πλούσιοι Ἕλληνες ἦσαν ἐν Βιέννῃ οἱ Ἰωάν. Σίμων Σίνας, Κων. Βέλλιος, Νικ. Δούμας. Ὑπῆρχον ἐκεῖ Ἑλληνικὰ τυπογραφεῖα

ἐν αἷς ἐξεδίδοντο: 1) ἡ «Ἐφημερίς» ἀπὸ τοῦ Μαρκίδου Πούλιου (1791—1797), β) «Ἐρμῆς ὁ Λόγιος» (1811—1821), γ) ἡ «Καλλιόπη» ὑπὸ Ἀθαν. Σταγειρίτου, καθηγητοῦ τῆς Καίρας-Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀνατολικῶν γλωσσῶν, δ) ὁ «Ἑλληνικὸς Τηλέγραφος» ἀπὸ τῆς 17—1—1812 δις τῆς ἐβδομάδος ὑπὸ Δημητρ. Ἀλεξανδρίδου.

Ἰδιωτικὸς διδάσκαλος διετέλεσεν ὁ Γαβριὴλ Κολλωνᾶς ἐξ Ἄνδρου. Τούτον διεδέχθη ὁ Μελέτιος Κουτλουμουσιανός. Ἐδίδασκον ἐπίσης ὁ Μιχ. Παπαγεωργίου, ὁ Δημ. Χατζηπολύζος, ὁ Νεοφ. Δούκας, ὅστις καὶ ἱερεὺς. Ἐπίσης ὁ Διονύσιος Φασλῆς, ὁ Γ. Ρουσιᾶδης, ὁ Διον. Πελοποννήσιος σύγκελλος, ὁ Στυλ. Σπαθῆς Σμυρναῖος, ὁ Κρῆς Μιχαὴλ Ἀποστολίδης ἔπειτα μητροπολίτης Ἀθηνῶν, ὁ Ἐμμαν. Παπᾶς ἐκ Σεφρών, ὁ Ἀθαν. Σταγειρίτης, ὁ Δημ. Δάρβουρις, ὁ Στέφ. Κομμητᾶς, ὁ ἀρχιμ. Ἀβράμιος Ἀγγελᾶτος, οἱ ἀδελφοὶ Καπετανάκη, ὁ Μιχ. Βογιατζῆς, ὁ ἀρχιμ. Ἀρσένιος, ὁ Γρηγ. Καλαγάνης, ὁ Ἀναστ. Λευκίας.

Ἐφημέριοι ἐν Βιέννῃ διετέλεσαν οἱ Ἄνθιμος Γαζῆς, Νεάφυτος Δούκας, Θεοκλ. Φαρμακίδης, Μισαήλ Ἀπιστολίδης.

Μετὰ τὸ 1835 ἐδίδαξαν ὁ Εὐθύμιος Οἰκονομίδης Τρικκέυς καὶ ὁ Νικόλ. Ἀργυριάδης Σιατιστεὺς ὅστις ἐδίδαξε καὶ εἰς Σέρρας.

Ἡ κοινότης ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τὸ Λύκειον τοῦ Βουκουρεστίου εἶχεν ὑποπράξαι εἰς τὰ Γυμνάσια καὶ Πανεπιστήμια τῆς Δύσεως ἵνα ἀποστέλλη τούτους ὡς διδασκάλους εἰς Μακεδονίαν καὶ Θράκην. Διετῆρει καὶ σχολεῖα ἐν Μακεδονίᾳ, Θεσσαλίᾳ, Ἡπείρῳ καὶ Βουλγαρίᾳ.

Ἀπὸ τοῦ 1870 ἕως 1920 ἐδίδαξαν οἱ Θεογένης Λιβαδάς, Εὐγένιος Ζωμαρίδης Ἡπειρώτης.

Ἐν Βιέννῃ ἐγενήθησαν οἱ διαπρέφαντες Μιχ. Ποτλῆς, Ἀχιλ. Ποστολάκας, Ἀθαν. Ρουσόπουλος Ἀναστ. Χριστομάνος, Κων. Κομπογῆς κ. ἄ.

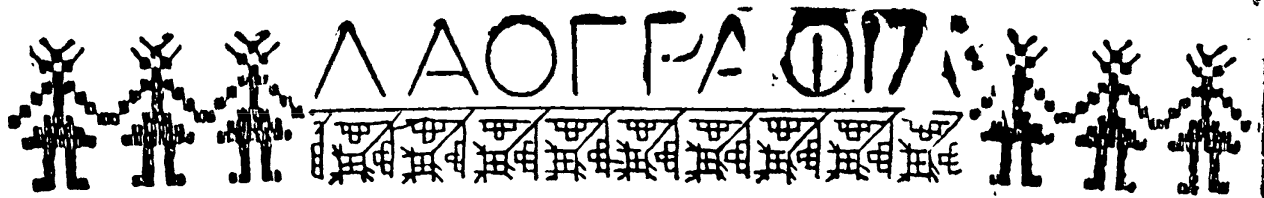
Τρύφ. Εὐαγγελίδου, Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίᾳ, τόμ. Β', ἐν Ἀθήναις 1936 σελ. 425—435.

Ματθ. Κ. Παρονίκα, Σχεδιάσμα. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1867 σελ. 136—7, 212.

Nic. B. Tomadakis, *les communautés helléniques en Autriche: «Festschrift zur 200 jährfeier des Oesterreichischen Haus-, Hof- und staatsarchivs II Band Wien*

1952 σελ. 452—461.— Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ συμβολὴ τῶν Ἑλληνικῶν κοινοτήτων τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας. Ἀθήναι 1953.

ΣΠΥΡΟΥ ΜΟΥΣΕΛΙΜΗ

ΠΟΙΜΕΝΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

ΣΟΥΛΙΟΥ - ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ

(*"Επαινος Γλωσσικῆς Ἑταιρίας Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 1953*)

Ὁ πατέρας μου ἦτον κτηνοτρόφος. Εἶχε κοπάδια πρόβατα, δλα γκισσαλάγια, νταμαρλίτικα καὶ γίδια λιανοτσέφαλα καὶ λακκινιά ἄλογα. Κι' ἐγὼ μικρὸ παιδί, διαν δὲν εἶχα σχολειὸ πῆγαινα στὴ στάνη καὶ δάρ(η)γα τὰ πρόβατα στὴ στρούγκα γὰ τ' ὀρμέξουν. Ἐκεῖ ἄκουγα ἀπὸ τοὺς πιστικοὺς δλα τὰ λόγια τους καὶ τὶς κουβέντες γιὰ τὴ ζωὴ τους. Πῆγαινα καὶ στὸ τσαγκαδομάντρι καὶ προσθήλαινα τὰ ὄρφανὰ ἄρνια καὶ κατοίκια στὶς τσαγκάδες.

Ἔτσι ἔμαθα δλα τὰ ὀνόματα τῶν πραγματιῶν ἀπὸ τὴ μπέλα προβατίνα ὡς τὴ φλώρα γίδα, καὶ τὶς κουβέντες τῶν βοσκῶν.

Ὅλα κείνα, δσα θυμᾶμαι, γιὰτὶ εἶναι καὶ πολλὰ ποῦ ξέχασα, τ' ἀραδιάζω ἐδῶ γιὰ τὴ μελέτη ἐκείνων ποὺ θὰ χρειαθοῦν.

Βέλενη 20 Νέβρη 1953
ΣΠΥΡ. ΜΟΥΣΕΛΙΜΗΣ

Σ Τ Α Ν Η

Γαλάρι(τὸ) = τὸ μαντρί ποὺ κλειοῖν τὰ γαλάρια. Λέγεται καὶ γαλαρομάντρι.

γαλαριάρις(ὸ) = ὁ βοσκὸς τῶν γαλαριῶν. Τὰ κοπάδια χωρίζονται σὲ γαλάρια, στείρα καὶ ζυγοῦρια.

γιδάρις(ὸ) πληθ. οἱ γιδαραιῖοι = ὁ βοσκὸς τῶν γιδιῶν.

γρέκι(τὸ) = τὸ μέρος ποὺ διανικτερεύουν τὰ γιδοπρόβατα (ὄχι ἢ στάνη).

ζυγοῦριάρις(ὸ) = ὁ βοσκὸς τῶν ζυγοῦριῶν.

καβαλάρις(ὸ) = Μακρὸ ξύλο τοποθετημένον ὀριζόντια ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς καλῖδας ἢ τοῦ σπιτιοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου στήριζεται ὄλη ἢ στέγη.

Καλύβα(ἡ) = ἡ ἀχυροσκεπαστὴ καλύβα τοῦ βοσκοῦ, μὲ βᾶση (θεμέλιο) κυκλική, μὲ ὡς ἓνα μέτρο ὀλόγυρα, ξερότοιχο ἢ φράχτη, ποὺ τελιώνει σὲ κωνικὴ ἢ κυκλικὴ (θολωτὴ) ἢ καὶ μὲ δύο ἀετώματα στέγη ἀπὸ ἄχυρα βοΐζας (βοΐζαιμά) ἢ καλύμια. Ἡ φωτιά (ἔ)στιὰ γίνεται στὴν πορτὰ τῆς καλῖδας γιὰ νὰ τρέφεται μὲ τὸν

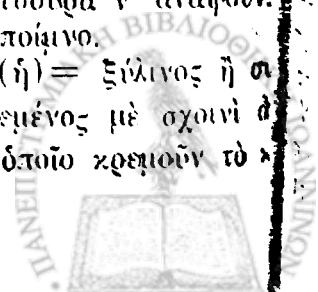
εἰσερχόμενον ἄερα, ὁπότε θεομαινόμενον μπαίνει ζεστὸς καὶ δὲν κριώνει τοὺς ἐνοικοῖς καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ἐξοικονομεῖται χῶρος μέσα. Ἡ πορτὰ πάντοτε μένει χωρὺς θύρα. Στὴ μέση τῆς καλῖδας ὀρθώνεται ἡ φουσκοτύρα, βαστάζοντας τὸν καβαλάρι γὰ μὴ βαῖσει, στὴν ὁποία κριμοῖνται τὰ σέα τῆς καλῖδας, σακκοῦλα (τορβάδες) μὲ ψκοῖ, ντραβιτζίκες, κάπε, ταλαγάνια, κακάβια, γκοιμπλίτσες, τσαντλιές κ' ἄλλα προΐμιατα.

Τὸ βράδι, μετὰ τὸ δείπνο οἱ πιστικοὶ (βοσκοὶ) κοιμοῦνται γύρω στὴ θρακαμνὴ φωτιά μὲ τὰ ποδάρια πρὸς τὴ σιὰ καὶ τὰ κεφάλια πρὸς τὸν τοῖχο, σκεπασμένον μὲ τὶς κάπες καὶ μὲ στρώμα χόρτα ἢ κλάδιά. Οἱ καλῖδες αὐτὲς εἶναι πολὺ ζεστὲς κ' ἀπὸ τὰ ζεστότερα σπιτία.

καπέλι(τὸ) = ξύλινο φτιάρι, οἶνος γο τῆς σιᾶς. Μ' αὐτὸ σιμπᾶν τὴ φωτιά καὶ τσιγκρᾶν τὰ κοῦτσουρα ν' ἀνάψουν.

κοπή(ἡ) = τὸ ποίμνο.

κρεμαστάλα(ἡ) = ξύλινος ἢ σματενῖος κλείσιος δεμένος μὲ σχοινὶ δ τὸν καβαλάρι, στὸν ὁποῖο κρεμοῦν τὸ κ

κάβι ἢ τὸ μπαγκράτσι με τὸ φαί νὰ βράσει ἐπὶ τῆς φωτιάς.

κουλούρα(ἡ) = ἡ ξηροζυμωμένη καὶ ξηροψημένη στὴ θεομὴ θροακαλωμένη κλάμα τῆς σιῶς ζύμη ἀπὸ ἀλεύρι ἀραβο-βίτικο ἢ καὶ καθάριο (σιταρένια).

λιάσα(ἡ) — ἡ πλεχτὴ με κλαδιά θύρα πὸν φράζει τὴν μαντροποριά.

μντροι(τὸ) = ἡ μάντρα πὸν κλειοῦνται τὰ ζῶα.

μασιὰ(ἡ) = σιδερένιο φτιάρι, σύνεργον τῆς σιῶς.

μπαντούλι(τὸ) = Πρόχειρο λιθαροκάλυβο πὸν κλειοῦν τὰ γεννησιάρικα ἀροκατάσιμα πρόχειρα. Δὲν τὰ βάζουν ἀμέσως στὸν τσάρκο γιατί πατιοῦνται ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα, τὰ πιασοῦμενα.

μπάτζιος(ὁ) = τὸ τυροκομεῖο.

μπολίτσα(ἡ) = μικρὸ ἐρμάρι στὸν οἶχο τῆς καλύβας (ντουλαπάκι).

ντιχάλα(ἡ) = ἡ φούρκα. Ἔχει καὶ εταφορικὴ ἔννοια γιὰ κείνους πὸν περπατοῦν ἀδιάκοπα. Φράση: Τοῦ καιρο—Πήλιου τῶμ'ναν τὰ ποδάρια ντιχάλα, πέρα ἄθε, γιὰ νὰ καταφέρει τὴ Κώσταινα νὰ ἄρει τὴ τσούπρα τῆς νύφη.

πιστικὸς(ὁ) = ὁ βοσκὸς πὸν φυλάει δικὰ του ἢ ξένα ζῶα.

ποριά(ἡ) = ἡ θύρα τῆς καλύβας, ἢ μαντροιοῦ, τοῦ τσάρκου, τοῦ μπαντουιοῦ.

πρατίνα(ἡ) = ἡ προβατίνα.

προβατάρης(ὁ) πληθ. οἱ προβατάραιοι = ὁ βοσκὸς προβάτων.

πραθειὰ(ἡ) = τὸ δέρμα τοῦ προβάτου.

σκουλίδα(ἡ) = δέσμη ἀπὸ ἄχυρο ἢ χουκριαῖται στὸ ἕνα χέρι.

σκουτέρης(ὁ) = ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀνῆς, ὁ τσέλεγκας, με πολλὰ γιδροβάτα. Φράση ποιητικὴ τοῦ Κρουσάλλη: «Ἡ-λα γάμουν τσέλεγκας νάμουν κι' ἕνας σκουτέρης».

στάλας(ὁ) = ὁ ἡσκιος πὸν σταλίν τὰ ζῶα τὸ καλοκαίρι.

στάνη(ἡ) — τὸ ποιμνιοστάσια. (ὄχι στάνη).

στιὰ(ἡ) = ἡ φωτιά. Φράση ἀρκιστι-: Μὰ τὴ σιὰ νὰ μοῦ ρέφουν τὰ μάτια σὲ γελᾶω.

στειριάρης(ὁ) = ὁ βοσκὸς στεί-

ρων αἰγοπροβάτων. Γι' αὐτὸ καὶ λέγονται στειρόγίδα, στειρόπρατα.

στειριαραῖοι(οἱ) = πληθυντ. τοῦ στειριάρης.

στρούγκα(ἡ) = τὸ μαντρὶ πὸν χρησιμοποιεῖται γιὰ τὸ ἄρμεγμα τῶν γαλαριῶν αἰγοπροβάτων. Τῶν προβατιῶν εἶναι στρογγυλὴ καὶ τῶν γιδιῶν μακροτσουλωτὴ.

στρουγκολίθι(τὸ) = πέτρινο κάθισμα στὸ ὁποῖο ἀκουμπάει ὁ βοσκὸς κι' ἀρμέγει στὴν μπροστινὴ πορεία τῆς στρούγας.

τσιατῆ(ἡ) = ἡ στέγη.

τζομπάνος(ὁ) = ὁ βοσκὸς. πληθ. Τζομπαναραῖοι. φρασ. δημοτ. τραγουδιοῦ: «τσομπανάκος ἤμουνα προβατάκια φύλαγα».

τσιέλεγκας(ὁ) = ὁ ἀρχηγὸς τῆς στάνης.

τσελεγκάτο(τὸ) = Ὅλα μαζί τὰ πράγματα τῆς στάνης καὶ τὰ ζῶα μαζί.

τσαγκάδι(τὸ) = τὸ γαλάρι αἰγο-πρόβατο πὸν ἔχασε τὸ μικρὸ του.

τσαγκάδομάντρι(τὸ) = τὸ μαντρὶ πὸν κλειοῦν ξεχωριστὰ τὰ τσαγκάδια.

τσάρκος(ὁ) = χαμηλόσκεπη ἀχυροκαλύβα.

φούρκα(ἡ) = ξύλο τοῦ ὁποῖου ἡ μιὰ ἄκρη διχάζεται σὰν εἶδος ν. Τὴ χειρίζονται γιὰ νὰ στηρίζουν ἐπ' αὐτῆς, νὰ κρεμοῦν βαριά πράγματα. Φρασ. Ὁ λόγος τῆς ἦταν τόσο βαρῆς πὸν μῦκατσε φούρκα στὸ λαμῶ.

φουροκούρα(ἡ) = φούρκα ἢ ὁποῖα φέρει καὶ ἐπὶ τοῦ κρομοῦ διχάλες (τσέπια) ἐπὶ τῶν ὁποίων κρεμοῦν τὶς τσαντίλες με τὸ τυρί.

φουροκάζανο(τὸ) = Δυὸ πέτρες παράλληλα τοποθετημένες ἐπὶ τῶν ὁποίων τοποθετεῖται τὸ καζάνι.

φραντζάτσας(ὁ) = ὑπόστεγο ἀπὸ κλαδιά δέντρων γιὰ ἡσκιο τὸ καλοκαίρι πὸν γίνεται στὰ βουνὰ καὶ χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τῆς καλύβας.

χάρτωμα(τὸ) = ὁ ξύλινος σκελετὸς τῆς καλύβας, με τὰ σταλίκια καὶ τὶς βέργες, χωρὶς σκέπασμα.

ΕΙΔΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΤΑΝΗΣ

Ἄρθάλι(τὸ) = σῦμα πὸν προσδέ-

νεται σὲ ἀγγεῖο γιὰ τὴ μεταφορὰ του.

Β λ ά ν τ α (ἦ) = στενόμακρο καδί, σὸ ὁποῖο δέρονται τὸ γάλα μὲ τὸ φουρλέτιο καὶ ξεχωρίζεται τὸ βουτ(υ)ρο.

β ο υ τ σ έ λ α (ἦ) = βαρέλα.

γ ά σ τ ρ α (ἦ) = τεναζιδένιο τερψι μὲ τὸ ὁποῖο σκεπαινεται ἡ ζουλούρα κι' ἐπά-
νου της ἀνάφτεται φοτιά.

γ κ ο υ μ π λ ί τ σ α = κάδος μ' ἀρθάλι
μικρότερος ἀπὸ καρδάρι χρησιμοποιούμε-
νος γιὰ τοποθέτηση ἀρτιμῆς.

Ε ἴ δ ι σ μ α (τὸ) = πράγμα. Φρ. Ὅ,τι
χρήσιμο εἶδισμα ἦταν σπῆτι μου τὸ σῆω-
σαν οἱ Γερμανοί.

κ α ζ ά ν ι (τὸ) = γάζινο μαγειρικὸ
σκεῦος ἀποτελούμενο ἀπὸ τὸ κύριο ἀγγεῖο
καὶ τὸ ἀρθάλι. Αἶνιγμα: «Ἐνας πέτεινος
βρακάτος καὶ σαραντακαπουλάτος, πίνει
νερὸ στὸν κάκαβο. Οὐτ' ὁ πέτεινός χορταί-
νει οὐτ' ὁ κάκαβος φυραίνει». (Ὁ Χάρος
εἶν' ὁ πέτεινός καὶ κάκαβος ὁ κόσμος).
Ἀρχαία λέξη.

κ α ν ά τ ι (τὸ) = ξύλινο λαγίσι μὲ ξύ-
λινη μαζιὰ βίγλα (μπουτσουνάρι) γιὰ πό-
σιμο νερό.

κ α ρ δ ά ρ ι (τὸ) = μικρὸς κάδος, καλ-
λίτερος ὁ κέρινος, χρησιμοποιούμενος στ'
ἄσμεγμα.

κ λ ε ι δ ό ς (ὁ) = μικρὸ ἀρτόσχημο πι-
νάκι μὲ ἐφαρμοστὸ σκέπασμα (πῶμα) σὸ
ὁποῖο θέτεται ἀρτιμῆ γιὰ τοὺς βοσκούς
καὶ τὰ ταξείδια.

κ λ ε ι δ ο π ί ν α κ ο (τὸ) = τὸ πῶμα τοῦ
κλειδοῦ.

κ λ ε ί τ σ α (ἦ) = ραβδί μὲ κλείτσα σὸ
ἐπάνω ἄκρο, ξύλινη ἢ σιδερένια, μὲ τὴν ὁ-
ποία σὺλθαίνον τὰ πρόβατα ἀπὸ τὸ πι-
σινὸ πόδι. Ἡ σιδερένια εἶναι ἀπλή ἐνῶ ἡ
ξύλινη φέρει σκαλιστὰ κεντίδια καὶ παρα-
στάσεις ἀνθρώπων, ζῶων, λουλουδιῶν. Οἱ
καλλίτερες κλείτσες (μαγκούρες) κατα-
σκευάζονται ἀπὸ πηξάρι ἢ ἀρείζη.

κ ο ρ ύ τ ο ς (ὁ) = ξύλινο χονδροκαμω-
μένο σκαριδάκι σὸ ὁποῖο πίνον τυρογάλο
τὰ σκυλιὰ. Φράσ. γιὰ τοὺς παλιανθρώπους:
Αὐτὸς εἶναι σκυλοκόρτο.

κ ο ύ τ ο υ λ α ῖ (ὁ) = ξύλινο τάσι, κύ-
πειο, μὲ τὸ ὁποῖο πίνον οἱ τσομπάνηδες
γάλα.

μ π α γ κ ρ ά τ σ ι (τὸ) = μικρὸ καλαϊσιμέ
νο μέσα κι' ὄξω κακαδάκι, σὸ ὁποῖο μετα-

φέρουν φαί στὴ βοσκῆ ἢ σὸ χωράρι. Τέ-
τιο ἔχει κι' ὁ παπᾶς στὸν ἀγιασιό.

μ π ο υ ζ λ α (ἦ) = μικρὸ ξύλινο ἰδρο-
δοχεῖο, βαρέλα.

μ π ο υ τ σ ο υ ν ά ρ ι (τὸ) = ἡ βίγλα
τοῦ ζανατιοῦ.

ν τ ρ α β ι τ ζ ί κ α (ἦ) = δευμάτινο σα-
ζούλι. Ἀπὸ αὐτὴ γίνεται καὶ ἡ λέξη ντρα-
βιτζιάς διη. ἐκεῖνος πὸν δέν τοῦ λείπει ἡ
ντραβιτζίκα ἀπὸ τὴν πλάτη, ὁ διακονάσης
Φρασ. Τόφραε, τόφραε ἢ μαλαγάνα ἢ Σό-
φω μὲ τὰ ρέσυλα τοῦ καρκεολιοῦ πὸν τὸν
ἔκαμε ντραβιτζίκα (τὸν ἀποτίναξε ἀπὸ
χορήματα).

Ξ ύ σ τ ρ α (ἦ) = ξύλινη ξύστρα πὸν ἀ-
νακατώνει καὶ ξίει τὸ ζυμάρι σὸ σκαριδί.

π ι ν ά κ ι (τὸ) = ξύλινο πιάτο. Κατα-
σκευάζεται ἀπὸ ὄγκους (καρκενόμενα) ποὶ
σχηματίζονται στὸς κορμούς τῶν δένδρων
ἢ ἀπὸ ῥίζες τῆς ἀρείζης, γιὰ νὰ μὴ σγί-
ται. Γλωσσολότης: «Τὸ πινάκι, τὸ σφηνάκι
καὶ τὸ σφηνοπινάκι ποῖος τὸ σφηνάκι
νακόμενε; Ὁ γιὸς τοῦ σφηνοπινάκοδετῆ
Νάχα ἐγὼ τὰ ὑπηρεγα τὰ δὴπηρεγα (ἢ ἰ-
νεργα σύνεργα) τοῦ γιου τοῦ σφηνοπι-
νάκοδετῆ θὰ τὰ σφηνοπινάκοδενα ἐγὼ καλλί-
τερα ἀπὸ τὸ γιὸ τοῦ σφηνοπινάκοδετῆ».

σ έ α (τὰ) = οἱ ἀποσκευές, τὰ διάφορα
πράγματα. Φράσ. Φόρτωσε ὁ τσέλεγκας τὰ
σέα τῆς στάνης σὸ γομάρι καὶ πάει. Μὰ
ἄφρα γειά.

σ κ ό π ι (τὸ) = τὸ ραβδί. Φράση: Πᾶν
σκόπ' (πέθανε).

σ κ υ λ ο κ ό ρ υ τ ο (τὸ) = ὁ κορβί-
τῶν σκυλῶν.

σ ό π ι (τὸ) = ξύλινο εἰδισματάκι, πλά-
κερὴ σανιδούλα πὸν ἔχει ὀλόγυρα ἐσοχ-
Προσδένεται στὶς τρίτες, φυσικὲς ἢ κτε-
μομένες ἀπὸ γκαίρους (σκουλίκια σὰ βα-
δοτσιμπουρα πὸν ζοῦν ὑπὸ τὸ δέρμα ἀ-
γιδιῶν τὸ χειμῶνα) τῶν τομαριῶν, χρη-
μοποιοιμένων γιὰ τυρί.

τ ά λ α κ ο ς (ὁ) = ὁ κάδος.

τ ά σ ι (τὸ) = γάζινο κίτελο.

τ έ ν τ σ ε ρ η (ἦ) = κακάδι μὲ σκα-
σμα, κατσαρόλα.

τ ζ ε λ ι μ π έ ν ι = δευμάτινη σα-
λίτσα γιὰ τοποθέτηση χορημάτων ἢ κατ-
τὸ προτοφάλι.

φ ο υ ρ κ έ π σ ι ο ῖ (ὁ) = μακριὰ ρά-
δος ἢ ὁποῖα σὸ ἕνα ἄκρο ἔχει καρκενόμε-

κυκλικό σανίδι. Χρειάζεται για τὸ δομὸ τοῦ γάλακτος στὴ βλάντα νὰ ξεχωρίσει τὸ βούτυρο.

τσαντίλα(ή) = ἀραιοῦφασμένος κωμικός σάκκος, στὸν ὁποῖο ρίνουν τὸ πνεμένο γάλα, τὴ σπάλλα, καὶ στραγγίζει τὸ τυρόγαλο.

χουλιάρια(τὸ) καὶ χουλιάρα(ή) = τὸ κουτάλι, ἢ κοιποῖλα. Τὰ χουλιάρια κατασκευάζονται ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς βοσκούς με στόμα στρογγυλὸ καὶ κωστή κεντισμένη λαβή. Ὁ κάθε βοσκὸς φέρει πάντοτε μαζί του τὸ χουλιάρι. Τὰ περίσσια χουλιάρια τοποθετοῦνται στὸ χάρτωμα τῆς καλύβας. Φράση: Σαράντα βλάχ' τρῶν εἶ' ἓνα χουλιάρ'

ΜΑΣΟΥΛΙ

(κτηνοτροφικὰ προϊόντα)

Ἄλμυρα(ή) = Ἡ ὕλη πού ἀπομνήσκει τὸν τάλαρο ἢ τὸ ἀσπί, ἀφοῦ ἀφαιρεθεῖ τὸ τυρί. Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀλάτι, γι' αὐτὸ ἐγγεται καὶ ἀρμύρα, καὶ λάσπη τυριοῦ ἀκατατέμνη με τυρόγαλο.

Ἄρτυμη(ή) = τὰ παράγωγα τοῦ ἀλάτος. Φράσ. Ἐφ'γε ἡ ἀρμύρα ἀπὸ τὸν ἀλαρο καὶ μόλιασε τὸ τυρί.

Ἄφρη καὶ ἄφρη(ή) = ὁ ἀφρός τοῦ γάλατος πού σχηματίζεται στὸ καρδάρι τὴν ὥρα τοῦ ἀομέγματος. Φράσ.— Ἰαννά' πά' τὸ χουλιάρ' ἀπὸ τὸ χάρτωμα κι' ἔλα στὸ στρουγκολιδ' νὰ φᾶς ἄφρη.

βούτι(υ)ρο(τὸ) = τὸ προϊόντο ἀδωμένο γάλα.

γαλοτύρι(τὸ) = γάλα ἀγροστιάκο ἀλατισμένο, πού με τὴ φυσικὴ ἐξάτμιση καὶ ψύχρα σφίγγει καὶ πύει. Εἶναι ἡ νοστιμότερο τῶν τυροκομικῶν προϊόντων. Φράσ. Ψωμί καὶ γαλοτύρι ξεπατωρὸς τοῦ σπιτιοῦ.

γιαούρτι(τὸ) = γάλα τὸ ὁποῖο μετὰ γίνεσθαι πύει παθαίνοντας ὑπόξυνη πύωση. Φράσ. λεγομένη ἐπὶ ζωηρῶν καὶ ἡσυχῶν παιδιῶν. Ἄ, γιαουρτοβαφτιμένο τί ἄλλο θὰ πηργάσεις με τὸ μυαλό σου.

γιαουρτόσπι(ο)ρο(τὸ) = ἡ μαγιά τῆς γιαούρτης.

γυνωμένο γάλα(τὸ) = Γάλα πού

ἔλαθε φυσικὴ ζύμωση. Μι' αὐτὸ γίνεται ὁ τραχανάς.

Γζίζα(ή) = τὸ προϊόντο ἀπὸ τὸ τυρόγαλο ὅταν βράσει.

ζεματήρα(ή) = φαγητὸ ἀπὸ ψωμί καλαμπάκισιο καὶ βρασμένο νερό.

κατσιούπι(τὸ) = μικρὸ τομάρι με τυρί.

κομμένο γάλα(τὸ) = Γάλα πού ἀπὸ τὴν πολλὴ ζέσπα ἢ τὸ βράσιμο ἀναλύθηκε σὲ τυρὶ καὶ τυρόγαλο.

κοιφίγγι(τὸ) = ἡ ψημένη χουλιάρια.

κουλέτσια(ή) = μικρὴ κουλούρα πού ψήνεται σκεπασμένη με φύλλα ἀπὸ δένδρα.

κουλιάρια(ή) = τὸ πρωτόγαλο.

κουλαύρα(ή) = ψημένο ἀλευροζύμαρο στὴν καμμένη πλάκα τῆς στίας.

κουρικούτι(τὸ) = τὸ πολυβρασμένο ἀλεύρι.

κουστό(τὸ) (κουφιστὸ) = κουφισμένο ψωμί.

λειψὸ(τὸ) = τὸ ἀκούφιστο ψωμί, τὸ ἄζυμο.

Μασούλι(τὸ) = τὰ τυροκομικὰ προϊόντα. Φράση. Ἀπὸ τὸ μασούλι ἐφέτος δὲν ἔπιασα οὔτε τὸ τοπιάτικο τῶν πραιματιῶν.

μπαζίνα(ή) = κουρκούτη ἀπὸ ἀλεύρι πού βράζεται σβώλους σβώλους, χωρὶς ἀνακάτεμμα.

μπαιροσάνα(ή) = ἡ κουλέτσια.

μπασάρι(τὸ) = τὸ λαχανόψωμα.

μπριζκὸ(τὸ) = γάλα παραγινωμένο νερότριψα(ή) = νερό καὶ ψωμί ἀνακατεμμένο.

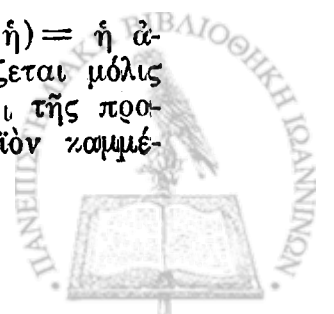
ντάλα(ή) = ἡ κορυφή (ἀφρόγαλο) πού βγαίνει ἀπὸ γάλα καθούμενο ἢ τυρόγαλο ἢ κι' ἀπὸ βρασμένο βούτυρο.

παπάρα(ή) = ἡ ζεματήρα.

προζύμι(τὸ) = ἡ μαγιά τῆς κουφισμένης ζύμης.

πυτιᾶ(ή) = ἡ μαγιά με τὴν ὁποία πύει τὸ γάλα καὶ γίνεται τυρὶ. Παράγεται ἀπὸ μέρος τοῦ στομαχιοῦ βιζαχτάρικου ἀρνιοῦ.

σκιούμπη καὶ σκούμπη(ή) = ἡ ἀφρὴ τοῦ γάλατος πού σχηματίζεται μόλις πέφτει τὸ γάλα ἀπὸ τὸ μαστάρι τῆς προβατίνας στὸ καρδάρι. Τὸ προϊόν καμμέ-

νου μαλλίνου υφάσματος. Φράση: Μοῦ στρούμπιασαν τὰ χεῖλη ἀπὸ τῆ δίψα. Ὁταν δένουν τὸν ἀφαλὸ τοῦ παιδιοῦ ρίνουν στρούμπη γιὰ νὰ ψηθεῖ.

σιτάλαπα(ἡ) = γάλα πιμένο τυρί.

τομάρι(τὸ) = δέρμα. Φράση ὑβριστική: Τὸ ξέρω ἐγὼ τὶ παλιοτόμαρο εἶν' αὐτός, ἀλλὰ τὶ νόκανα μοῦ εἶχε ἢ πλάκα τὸ ποδάρι πατημένο καὶ τοῦκανα ὄλα τὰ ρέουλα.

τροχανάς(ὁ) = σιταρένιο ἀλεύρι ζυμωμένο μὲ γάλα καὶ ξηραμένο στὸν ἥλιο. Εἶναι ἡ μοναδικὴ προωινὴ τροφή τῶν βουνησίων κατὰ τὸ χειμῶνα. Φράση γιὰ κείνους πὺ δὲν παντρεύονται αἰτία ἀνυπάνδρων ἀδελφάδων:— ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΠΑΝΤΡΕΥΕΣΑΙ ΓΙΑΝΝΉ! — Ἐχω τὸν τροχανῶν στὸν ἥλιο (τὶς ἀνύπανδρες ἀδερφές) καὶ τὸν φυλάω πὸ τὶς κότες.

τριψα(ἡ) = ἡ γαλατότριψα. Ψωμί καὶ γάλα ἀνακατωμένα.

τυρί(τὸ) = τὸ παραγόμενον ἀπὸ πιμένο γάλα, ἀφοῦ ἀφαιρεθεῖ τὸ τυρόγαλο.

τυρόγαλο(τὸ) = Κεῖνο πὺ ἀπομνήσκει ἀπὸ πιμένο γάλα ἀφοῦ ἀφαιρεθεῖ τὸ τυρί.

ΟΝΟΜΑΤΑ ΠΡΟΒΑΤΩΝ

ἀρνάδα(ἡ) = τὸ θηλυκὸ ἀρνί.

ἀρνί(τὸ) = τὸ μικρὸ τῆς προβατίνας.

ἀποκομμένο(τὸ) = τὸ ἀποκομμένο ἀπὸ τῆ μάννα τοῦ ἀρνί, πὺ παίει νὰ βυζαίνει.

Βάρα(ἡ) (ἐπίθ.) = ἡ μπέλα προβατίνα πὺ ἔχει μαυριδερὸ πρόσωπο.

βουρλή(ἡ) (ἐπίθ.) = προβατίνα προσβαλμένη ἀπὸ ἀρρώστεια βούβρας, τρέλλας. Φράση: Τὶ κάνς' ἔτσι σὰ βουρλός.

βυζαχτάρι(τὸ) (ἐπίθ.) = τὸ ἀρνί πὺ βυζαίνει.

γαλάρα = ἡ προβατίνα πὺ ἔχει γάλα.

γιδάρα(ἡ) = προβατίνα πὺ ζεῖ μαζὶ μὲ τὰ γίδια.

γκιοσαλάγια(ἡ) = ἡ λάγια προβατίνα πὺ ἔχει τὴν κοιλιά ἄσπρη ἢ καστανοκίτρινη.

ζυγούρα(ἡ) = ἡ ἀρνάδα μέχρι ἐνοῦ χρόνου.

ζυγούρι(τὸ) = τὰ ἀποκομμένο ἀρνὶ μέχρι ἐνοῦ χρόνου.

κάλεσσα(ἡ) = ἡ μπέλα προβατίνα πὺ γύρω στὰ μάτια ἔχει μαῦρο χρῶμα τὸ πρόσωπο.

κάτσενη(ἡ) = ἡ μπέλα προβατίνα πὺ ἔχει καστανοκίτρινο πρόσωπο.

κουρούτα(ἡ) = προβατίνα μὲ κέριστα.

κουτσιαύτα(ἡ) = ἡ προβατίνα πὺ ἔχει τὸ αὐτὸ κομμένο στὴν κορυφή γιὰ σημάδι, γιὰ γνῶρο.

κριαρομύτα(ἡ) = ἡ προβατίνα πὺ ἔχει τὴ μήτη της σὰν τοῦ κριαριοῦ, ἐξογκωμένη στὴ μέση.

Λάγια(ἡ) = ἡ μαύρη προβατίνα (ἐπίθ. λάγιος).

Λάπα(ἡ) = ἡ προβατίνα πὺ ἔχει γυρισμένα πρὸς τὰ κάτω τ' αὐτιά.

Λιάρα(ἡ) (ἐπίθ.) = ἡ τόπους τὸ πὺς μαύρη καὶ τόπους τόπους ἄσπρη προβατίνα, ἡ παρδαλή.

μανάρι(τὸ) = ἡμερωμένο πὺ ἀκολουθεῖ τὸ βοσκὸ καὶ περιποιεῖται ἰδιαίτερα θροεφτάρη.

μπέλα(ἡ) = ἡ ἄσπρη προβατίνα σὲ ὄλο τὸ κορμί, τὸ κεφάλι καὶ τὸ πρόσωπο, ἡ ὠραία.

μπούτσια(ἡ) = ἡ μπέλα προβατίνα πὺ ἔχει γύρω στὰ μάτια ξανθὸ χρῶμα, ἐνῶ τῆλο πρόσωπο εἶναι ἄσπρο.

μυλιώρα(ἡ) = ἀρνάδα δυὸ χρονῶν.

μυλιώρι(τὸ) = ἀρνί δυὸ χρονῶν.

ρούντα(ἡ) = ἡ προβατίνα πὺ ἔχει μαλακὸ μαλλὶ ἀλλ' ἀραιὸ καὶ κοντὸ, κατάλληλο στὴ κατασκευὴ σκεπασμάτων (βελόντες).

ρουπιάρικα(τὸ) = κριάρι χρησιμοποιοῦμενο γιὰ ἀρχηγὸς στὶς παρεῖες.

σκάλα πίσω = λέγεται τὸ πρόβατο ἢ καὶ τὸ γίδι πὺ ἔχει τὸ αὐτὸ σκαλοκομμένο ἀπὸ τὸ πίσω μέρος καὶ

σκάλα μπροστὰ, ἀν τὸχει ἀπὸ τὸ μπροστινὸ μέρος, γιὰ γνῶρο, νὰ ξεχωρίζουν ἀπὸ τὰ ξένα.

σιουγκάρα(ἡ) = ἡ ὁμιμογεννημένη ἰρνάδα.

σιουγκάρι(τὸ) = τὸ ὁμιμογεννημένο ἀρνί.

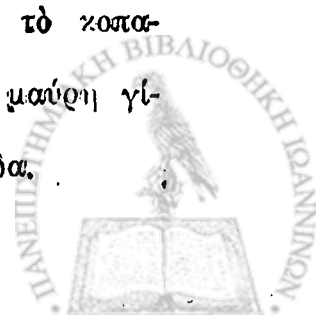
στεῖρα(ἡ) = ἡ προβατίνα πὺ δὲν

ἔχει γάλα, κί' ἐκείνη πού δέν γεννάει.
 στειροπούλα(ή) = ἡ δυὸ χρονῶν
 προβατίνα, ἡ μυλιῶρα.
 στειροπούλι(τὸ) = τὸ μυλιῶρι.
 σχιζαύτιζο(τὸ) = πρόβατο μὲ
 σχισμένο τὸ αὐτὶ ἀπὸ πάνω πρὸς κάτω,
 γιὰ σημάδι, νὰ γνωρίζεται.
 τριτάρα(ή) = ἡ τριῶν χρονῶν
 προβατίνα. Ἀπὸ κεῖ κί' ἀπάνου λέγονται:
 ἀπὸ τέσσαρα, πέντε, κ.λ.π. ἀρνιά.
 τρουπαύτιζο(τὸ) = πρόβατο μὲ
 τρουπημένο αὐτὶ. Τὸ σημάδι αὐτὸ οἱ βο-
 σκοὶ κάνουν στὰ ζῶα πού τάζουν σ' ἐκ-
 κλησιές, βακούφικα γιὰ νὰ γνωρίζονται.
 τσαγκάδα(ή) = προβατίνα πού ἔ-
 χασε τὸ βύζαχτῶρι της.
 τσιούλα(ή) = ἐκείνη πῶχει μικρὰ
 αὐτιά.

ΟΝΟΜΑΤΑ ΓΙΔΙΩΝ

ἀπόρριμα(τὸ) = τὸ μὴ σπὸν και-
 ρό του γεννημένο, τὸ πρόωρο κατσίκι ἢ
 ἀρνί.
 Βαρβάτο(τὸ) = τὸ βαρβάτο γιὰ
 τὸν προουσιῶλο τραγί.
 Βετούλα(ή) = ἡ δυὸ χρονῶν κα-
 τσικάδα.
 Βετούλι(τὸ) = κατσίκι δυὸ χρο-
 νῶν.
 γαίγα(ή) = ἡ γίδα.
 γίδα(ή) = ἡ αἶγα.
 γζάλμπενη(ή) = ἡ κίτρινομυ-
 νη γίδα.
 γζεσέμι(τὸ) = τραγί μουνουχισμέ-
 ο χρησιμοποιούμενο γι' ἀρχηγὸς τοῦ κο-
 πιδιοῦ, ρουπιάρικο.
 γζιόσω(ή) = μαύρη γίδα πού ἔχει
 ἡν κολιὰ ἄσπρη ἢ ὀχρή.
 γζόρμπω(ή) = ἡ μαύρη γίδα.
 διγόνυ(τὸ) = τὸ δημιογεννημένο
 κατσίκι.
 κανούτα(ή) = ἡ σταχτιά γίδα.
 κατσικάδα(ή) = τὸ θηλυκὸ μικρὸ
 γίδας.
 κατσίκι(τὸ) = τὸ ἀρσενικὸ μικρὸ
 γίδας.
 κοπανισμένο(τὸ) = τραγί μὲ κο-
 πισμένα ἀρχίδια, ἀνίκανο γιὰ προουσιῶ-
 λο.
 κουτσοκέρα(ή) = γίδα μὲ τσακι-
 ἔνο τὸ ἓνα ἢ καὶ τὰ δυὸ κέρατα.

λάγκονη(ή) = ἡ μαύρη γίδα μὲ
 ἄσπρες φῶλες στὰ λαγγόνια.
 λιάρρα(ή) = ἡ τόπους ἄσπρη καὶ τό-
 πους μαύρη γίδα, ἡ παρδαλή.
 λιόπρα(ή) = μαύρη γίδα μὲ ποδά-
 ρια καὶ λαιμὸ ἄσπροκίτρινα.
 μούσκοουρη(ή) = μαύρη γίδα μὲ
 ἄσπρες ἢ κανούτες τρίχες στὴ μύτη.
 μουνούχι(τὸ) = κατσίκι ἢ τραγί
 πού τοῦ ἔχουν βγάλει τ' ἀρχίδια. Τὰ κα-
 τσικία, ὅσα δέν προσορίζονται γιὰ βαρβά-
 τα μουνουχίζονται γιὰ νὰ μὴ προουσιῶλῶν,
 ὁπότε φτωχαίνουν καὶ τὸ κριάσι τους μυ-
 ρίζει βαρβατίλες.
 μπάρτζα(ή) = μαύρη γίδα, κίτρι-
 νόχρωμη ὅμως ἀπὸ τὶς πλάτες ὡς τὸ κε-
 φάλι.
 μπινάρια(τὰ) = τὰ δίδυμα.
 μπούτσικα(ή) = μαύρη γίδα μὲ
 καστανοκρίτινο ἢ ὀχρὸ πρόσωπο.
 ντρένια(ή) = μαύρη γίδα μὲ πό-
 δια καὶ λαιμὸ ἄσπροκίτρινο, ἢ λιόπρα.
 ὀρθοκέρα(ή) = γίδα μὲ ὄρθα κέ-
 ρατα.
 πισωκέρα(ή) = γίδα μὲ γυρισμέ-
 να πρὸς τὰ πίσω τὰ κέρατα.
 πρατάρα(ή) = γίδα πού ζεῖ μαζί
 μὲ τὰ πρόβατα.
 πρωτό(γ)εννη(ή) = γίδα τριῶν
 ἐτῶν πού πρωτογεννάει.
 σιούτα(ή) = γίδα χωρὶς κέρατα.
 στειροτσάγκαδη(ή) = γίδα τσα-
 κιάδα πού ἔχει στευρέψει.
 στριμμένο(τὸ) = κατσίκι ἢ τραγί
 πού ἀντὶ νὰ τοῦ βγάλουν τ' ἀρχίδια τὰ
 στρίφουν καὶ κόβονται τὰ νεῦρα τους, ὁ-
 πότε γίνονται ἀνίκανα γιὰ προουσιῶλο.
 τραθημένο(τὸ) = τὸ κοπανισμέ-
 νο τραγί.
 τραῖ(τὸ) = ὁ τράγος.
 τσάπος(ὁ) = ὁ τράγος.
 τσιέφαλη(ή) = ἄσπρη γίδα μὲ
 μαῦρο κεφάλι.
 τσιίπα(ή) = γίδα μὲ μικρὰ καὶ στε-
 νὰ αὐτιά.
 τσακανισμένο(τὸ) = τὸ κοπα-
 νισμένο τραγί.
 τσιουραπάτα(ή) = ἡ μαύρη γί-
 δα μὲ ἄσπρο ποδάρι.
 φλώρια(ή) = ἡ ἄσπρη γίδα.

φρούσια(ή) = μαύρη γίδα με λευκό ή κανούτο μέτωπο.

ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΓΙΔΟΠΡΟΒΑΤΑ

Ὁ Χριστὸς εἶχε τὰ πρόβατα. Τάριμε κι' ἔβγαζε γάλα ἄσπρο. Ὁ διάβολος εἶχε τὰ γίδια. Τάριμε κι' αὐτὸς κι' ἔβγαζε αἷμα.

Μιά μέρα πααίν' ὁ διάβολος στὴ στάν' τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸν ρωτᾷ «γιατί ἐσὺ ἄριμες καὶ βγάεις γάλα ἄσπρο κι' ἐγὼ ἄρμέω καὶ βγάζω αἷμα;».

Ὁ Χριστὸς τοῦ λέει: γιὰ νὰ ρθῶ γὼ ν' ἄρμέξω τὰ γίδια σ' νὰ ἰδεῖς.

Πααίν' ὁ Χριστὸς τ' ἄρμέει καὶ βγάζ' γάλ' ἄσπρο. Μὰ καθένα π' ἄριμε τὸ βούλωνε μὲ τὴ φλοέρα τ' στοὶ ποδάρ'.

Κάν' ἔτσ' ὁ διάβολος, τὸν βλέπ' καί: «οὐ!» κ'άν' τῶν γιδιῶν. Τὰ σκιάζ' καὶ παῖον' τὰ πρόντ'λα.

Ὅσα γίδια βούλωσ' ὁ Χριστὸς εἰν' αὐτὰ πῶχου' ἐμεῖς σήμερα. Τάλλα πὺ πῶμ'ναν ἀβούλωτα εἶναι τ' ἀγριόιδα.

ΟΝΟΜΑΤΑ ΑΛΟΓΩΝ

βαρθάτο(τὸ) = ἄλογο ἰκανὸ νὰ πηδαίει τὶς φοράδες.

γκιόσι(τὸ) = τὸ ἄρσενικὸ μαυριδερὸ μουλᾶρι πὺ ἔχει τὴν κουλιά ὠχροκίτρινη.

γκόρμπα(ή) = ἡ μαύρη φοράδα.

ἐργκιλίτικο(τὸ) = τὸ ἀμάθητο ἄλογο, τὸ ἄγριο πὺ δὲν σαμαρῶθηκε ἀπὸμα.

κλαπακιώρω(ή) = ἡ φοράδα πὺ περπατᾷ κλάπα κλάπα.

κόκκινο(τὸ) = τὸ ξανθὸ ἄλογο.

μούλα(ή) = τὸ θηλικὸ μουλᾶρι.

μουλάρι(τὸ) = τὸ ἄρσενικὸ μουλᾶρι.

μπινέκι(τὸ) = τὸ ἄλογο τῆς καβάλας (ὄχι φορτίου).

ντογι(ὸ) = τὸ κόκκινο ἄλογο.

πουλάρι(τὸ) = τὸ μικρὸ τῆς φοράδας.

πράμμα(τὸ) = τὸ μεγάλο ζῶο, δηλ. ἄλογο, μουλᾶρι, γουᾶρι, γειάδι. Κάποτε λέγεται καὶ τὸ λιανὸ ζῶο, γίδι, πρόβατο.

ρουγκάτισκο(τὸ) = τὸ μὴ καλὰ στρομμένο ἄλογο.

ροῦσο(τὸ) = τὸ ἀνοικτόξανθο ἄλο-

γο. Φράση Δημοτικῶν τραγουδιῶν «οἱ μαυρομάτες θὰ σὲ φᾶν κι' οἱ ροῦσες θὰ σὲ χάσουν».

σαμαριάρι(τὸ) = τὸ ἄλογο πὺ σαμαρῶνεται, τὸ ἡμερο.

σέριτικο(τὸ) = γουᾶρι πὺ σέρει (πηδαίει) τὶς φοράδες.

σίβα(τὸ) = τὸ ἄλογο πὺ ἔχει τὸ χροῦμα τοῦ ἀγριόχοιρου, μουντὸ σταγτερό.

σιδερόψαρο(τὸ) = τὸ ἀσπρόσταχτο ἄλογο.

στοιμμένο(τὸ) = ἄλογο πὺ ἔχει στρομμένα τ' ἀρχίδια. (δὲς τὴ λέξη στὰ ὀνόματα τῶν γιδιῶν).

τριέτικο(τὸ) = ἄλογο τριῶν ἐτῶν.

φοραδιάρι(τὸ) = εἰδικὸ γουᾶρι πὺ πηγαίνει μὲ τ' ἄλογο καὶ πηδαίει τὶς φοράδες γιὰ νὰ γεννοῦν μουλᾶρια.

φορτιάρι(τὸ) = ἄλογο, μουλᾶρι ἢ γουᾶρι σαμαριάρι(τὸ) πὺ χρειάζεται γιὰ φόρταμα.

ψαρι(τὸ) = τὸ ἄσπρο ἄλογο πὺ ἔχει τὸ χροῦμα τοῦ ψαριοῦ.

ΑΡΡΩΣΤΙΕΣ ΤΩΝ ΓΙΔΟΠΡΟΒΑΤΩΝ

βδέλλιασμα(τὸ) = τὸ καταπιεῖ βδελλῶν πὺ τὰ γιδοπρόβατα.

βούριλα(ή) = ἀρρώστια τοῦ ἐγκεφάλου τῶν προβάτων.

Βύζαμα ζάμπας = μεγάλος ἀηδὴς βάτραχος, ἢ ζάμπα, βυζαίνει τὶς γαλάρες γίδες καὶ προβατίνες καὶ προΐσκονται τὰ μαστάρια. Δὲν ὑπάρχει θεορατεία.

γμουμενάκι(τὸ) = Πονόνυχος. Ἐμπιάζουν τὰ νύχια τῶν ζῶων καὶ κουτσαίνουν. Παρουσιάζεται ὅταν εἶναι πολὺς δερκισές.

γκοῦρος(ὸ) = σκουλίκι πὺ ζεῖ ἔκτὸ πὺ τὸ δέρμα τῶν φτωχῶν γιδιῶν τὸ χειμῶνα πιεζόμενο μὲ τὸ χέρι βγαίνει ἀπὸ μικρὴ τρύπα, ἀπὸ τὴν ὁποία μπῆκε ὡς αἰγὸ ἐντόμου.

εὔλογιά(ή) = ἀρρώστια πὺ προσβάλλει καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Ὅσο κρατᾷ αὐτὴ ὅλη ἡ φαμίλια τοῦ βοσκοῦ καὶ τοῦ τσελεγκάτου δὲν ζεματάει τὰ ροῦγα τῆ ἀλλὰ τὰ πλίνει μὲ κρύο νερό. Ἄν τὰ ζεματίσει ζεματάει τὴν ἀρρώστια κι' ἀπομνήσκει στὸ κατάδι.

κακοσπειρί(τὸ) = ὁ ἀνθρώπος.

μασταράς(ὸ) = πόνος καὶ προΐσκ

μο του μασταριού γαλάρας γίδας, από τον όποιο καταστρέφεται το μαστάρι.

- **μπούσια(ή)** = σπείριασμα των χειλιών, ιδίως των κατοικιών από τη βοσκή σε άγκασθερούς θάμνους. Θεραπεύεται με άλειμμα γουρουνόξυγγου.

μυγόφτυμα(τό) = τοποθέτηση των αυγών μεγάλης μνίγας σε πληγές ζώων, από τα όποια βγαίνουν σκουλήκια και τραβήνε τη σάρκα. Θεραπεύεται με πασπάλισμα διλητηριώδικης σκόνης.

παρμάρα(ή) = άγυαλαξία. Προσβάλλει γίδια και πρόβατα. Τα άρρωστα χάνουν το γάλα, κουτσαίνουν, τυφλώνονται. Δεν υπάρχει γιατρεία.

τριχιάσμα(τό) = ή άρρώστια (τριχες, μικρά σκουλήκια) παρουσιάζεται στα πτερόνια. Προσβάλλει ξεχωριστά τ'

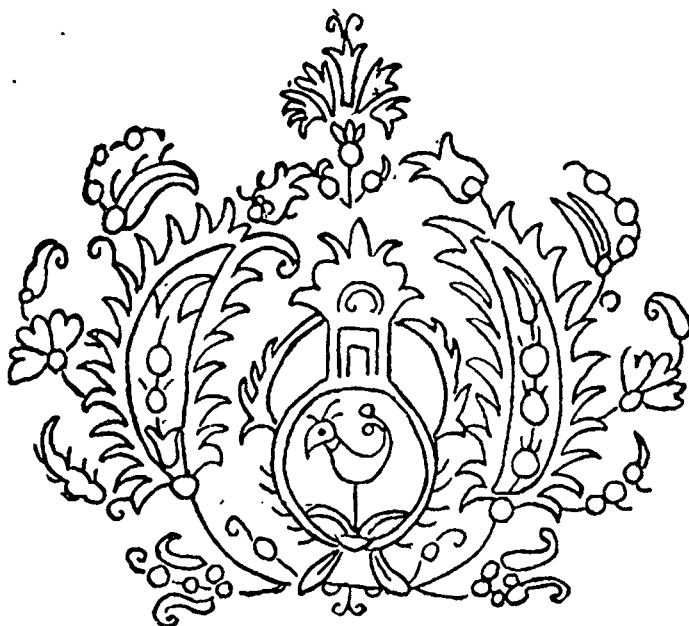
άονιά που δεν ποτίζονται το καλοκαίρι. Είδα και λαγούς προσβαλμένους.

τσέρλα(ή) = διάρροια, χιμούρα. Προσβάλλει μικρά και μεγάλα ζώα όταν τρών πολλή χλόη ή μανουτάρια.

φιδοφάγωμα = Το δάγκωμα ζώου από φίδι. Θεραπεύεται με την έξαγωγή του διλητηριού κεντώντας το προσίμα με βελόνη και πλύσιμο πολλές φορές με σαπούνάδα.

ψώρα(ή) = ή γνωστή ψώρα που μυντεύεται το δέρμα του ζώου από τις τριχες και πληγιάζει. Θεραπεία προληπτική: Καίονται στο άκρο της ουράς με αναμμένο (πυρωμένο) σίδηρο όλα τα ζώα του κοπαδιού.

(Συνεχίζεται)

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

F. LALATTA

Υποβ/ντου τοῦ Πειραματικοῦ Σταθμοῦ Ὀπωροκηπευτικῶν τοῦ Μιλάνου

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΡΟΔΑΚΙΝΩΝ & ΑΛΛΩΝ ΕΙΣ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΚΟΝΙΤΣΗΣ*

ΦΥΤΟ-ΥΓΙΕΙΝΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

1. Παρασιτικά νόσοι

Μεταξὺ τῶν ἀσθενειῶν τῆς ροδακινέας τῶν ὀφειλομένων εἰς μύκητας καὶ αἷτινες δύνανται νὰ προκαλέσουν εἰς τὴν ζώνην Κονίτσης σοβαρὰς ζημίας δέον νὰ μνημονεύσωμεν:

α) **Ἐξώασκος.** Ἡ νόσος αὕτη ἥτις ὀφείλεται εἰς μύκητα «Παραμορφωτικὸν ἐξώασκον» «*Iscoanscus Déformans*» προσβάλλει κυρίως τὰ φύλλα καὶ δύ'εται νὰ λάβῃ εὐρείαν ἐξάπλωσιν λόγῳ τῆς συχνότητος τῶν βροχῶν τοῦ φθινοπώρου καὶ τῆς ἀνοίξεως. Ἡ ποικιλία Χάλε εἶναι ἢ πλέον εὐαίσητος εἰς τὴν νόσον ταύτην. Ἡ μόλυνσις διενεργεῖται τὴν στιγμὴν τῆς ἐκπύξεως τῶν ὀφθαλμῶν. Πρὸς πρόληψιν ἐνδείκνυται ὁ ψεκασμὸς τῶν δένδρων μὲ «*Ziran*» 80ο)ο εἰς δόσιν 0,75 ο)ο εἴτε τὸ φθινόπωρον, κατὰ τὴν πτώσιν τῶν φύλλων, εἴτε τὴν ἀνοιξιν πρὸ τῆς ἐκπύξεως τῶν ὀφθαλμῶν. Εἶναι δυνατὸν ἐπίσης νὰ ἐνεργήσωμεν βραδύτερον, μετὰ τὴν διάρκειαν τῆς περιόδου μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν πρώτων διογκωμένων φύλλων μὲ «*Ziran*» ἢ *TMDT* καὶ εἰς δόσιν 0,2 ο)ο.

β) **Κλοστεροσπόριον (Κορύνειον).** Ὁ μύκης οὗτος προσβάλλει τὰ φύλλα, τοὺς κλαδίσκους καὶ τοὺς καρπούς. Πρὸς πρόληψιν τῆς μόλυνσεως ἐνεργαίμεν τὴν ἰδίαν θεραπείαν μὲ τὴν ἀναφερθεῖσαν εἰς τὸν ἐξώασκον. Ὅταν ἡ προσβολὴ εἶναι βαρεῖα ἐνδείκνυται εἴτε πρὸ τῆς ἐκπύξεως τῶν ὀφθαλμῶν εἴτε ἀμέσως μετὰ τὴν πτώσιν τῶν φύλλων βορδιγάλειος πολτὸς εἰς δόσιν 3 ο)ο.

2) Ἐχθροὶ

Φρονοῦμεν ὅτι δέον νὰ ἀναφέρωμεν ὡς κύρια ἐπιβλαβῆ ἔντομα διὰ τὴν μελλοντικὴν ροδακινοπαραγωγὴν τῆς Κονίτσης, τὰ κάτωθι:

α) **Poncerons.** Ἀφίδες κασταναὶ ἢ πράσιναι καὶ Κοκκοειδῆ (*Cochenille*): Δυνάμεθα νὰ δράσωμεν προληπτικῶς διὰ διενεργείας προληπτικῆς ἀγωγῆς τὸ τέλος τοῦ χειμῶνος μὲ τὰ ἀκόλουθα προϊόντα: λευκὸν ἔλαιον θέρους 2ο)ο — Ἐστέρες Φωσφόρου (50ο)ο 1ο)ο

β) **Tordeüse orientale du pêche.** Τσιγαράς ἢ σιγαροποιός-Ρυγγίτις: Δέον νὰ συστήσωμεν ἐντόνως τὴν ἀποκοπὴν τῶν προσβληθέντων βλαστῶν ἀπὸ τῶν πρώτων σημείων τῆς προσβολῆς. Κατὰ τὸν Ἰούλιον δυνάμεθα νὰ προσφύγωμεν εἰς τὸ παραθεῖον (Φωσφορικὸς ἔστηρ) μὲ δόσεις ἀναγραφομένας ὑπὸ τῶν ἰδιοσυσχευασίων τοῦ ἔμπορου.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 784.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΡΟΔΑΚΙΝΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΖΩΝΗΝ ΕΠΙΔΕΙΞΕΩΣ

Δέον να μη λησμονῆται ὅτι ἡ καλλιέργεια τῶν ροδακίνων εἶναι μορφή τῆς πλέον ἐξελιγμένης γεωργίας. Καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς θὰ καταστῇ δυνατὴ μόνον ὑπὸ συνθήκας ἐφαρμογῆς ἀπασῶν τῶν ὑποδεικνυομένων τεχνικῶν βελτιώσεων.

Ἀπὸ πλευρᾶς οικονομικῆς δύνανται νὰ γίνουν αἱ κάτωθι διαπιστώσεις:

1) Ἡ ροδοκινέα καθίσταται παραγωγικὴ σχετικῶς ἐντὸς βραχείου χρόνου ἀπὸ τῆς φυτεύσεως. Ἐνῶ δηλαδὴ ἕτερα δένδρα ἀπαιτοῦν 6-10 ἔτη διὰ νὰ δώσουν μίαν ὑπολογίσιμον παραγωγὴν, ἡ ροδοκινέα ἤδη τὸ 4ον ἔτος τῆς φυτεύσεώς της δίδει μίαν παραγωγὴν ἀρκούντως καλὴν καὶ τὸ 5ον ἔτος ἡ παραγωγή της εἶναι ἀξιόλογος. Ἡ οἰκονομικὴ της μακροβιότης ὑπὸ τὰς συνθήκας τῆς Ζώνης δύναται νὰ ὑπολογισθῇ εἰς 14-15 ἔτη.

2) Αἱ δαπάναι τῆς φυτοϋγεινῆς, αἵτινες εἶναι αἱ πλέον σημαντικαὶ διὰ τὴν φρουτοποραγωγὴν, διὰ τὴν ροδοκινέαν εἶναι σχετικῶς ὀλίγαι.

3) Δύνανται νὰ προβλεφθῇ ὅτι ἡ παραγωγή ροδακίνων τῆς Ζώνης δύναται νὰ ἀπορροφηθῇ ἀπὸ τὰς ἀνάγκας τῆς τοπικῆς καταναλώσεως τῆς Ἡλείρου ἢ ἐτέρων περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος.

4) Ἡ καλλιέργεια τῆς ροδοκινέας δὲν δύναται νὰ ἐπεκταθῇ εἰς πολλὰς Εὐρωπαϊκὰς ζώνας δεδομένων τῶν σημαντικῶν ἀπαιτήσεων τοῦ δένδρου τούτου εἰς εὐνοϊκὸν κλίμα καὶ ἔδαφος.

5) Εἰς τὰς θερμὰς περιοχάς, ἡ ροδοκινέα ὑπόκειται εἰς βαρεῖαν προσβολὴν τῆς Μυίας τῆς Μεσογείου (*Ceratitis capitata*) ἐνῶ τὸναντίον εἰς Κόνιτσαν αἱ ζημίαι ἐκ ταύτης δὲν θὰ πρέπει νὰ εἶναι σημαντικαί.

6) Τὸ ροδάκινον εἶναι ἓνα φρούτο λίαν εὐαίσθητον μὲ μικρὰ ἀντοχὴν εἰς τὴν μεταφορὰν. Εἶναι φρούτον ὅπερ δέον νὰ καταναλωθῇ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ τῆς συγκομιδῆς του. Δέον κατὰ ταῦτα νὰ προβλεφθῇ μία ἀποτελεσματικὴ ὀργάνωσις τῶν συγκοινωνιῶν.

7) Ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν καταναλώσεως τοῦ ροδακίνου δέον νὰ ὑπομνησθῇ ὅτι ἡ ζήτησις τοῦ ροδακίνου εἶναι ἐντατικὴ μόνον κατὰ τὴν θερμὴν περίοδον.

ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΑΛΛΩΝ ΚΛΑΔΩΝ ΤΗΣ ΔΕΝΔΡΟΚΟΜΙΑΣ ΕΝ ΚΟΝΙΤΣΗ

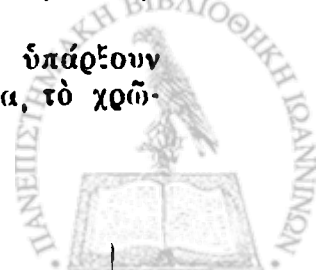
Μηλέαι καὶ Ἀχλαδέαι

Ὑπάρχουν πλείσται θέσεις διὰ τὴν εὐνοϊκὴν ἀνάπτυξιν τῆς Μηλέας καὶ Ἀχλαδέας ἐν τῇ Πειραματικῇ Ζώνῃ Κόνιτσης καὶ Παρακαλάμου εἴτε εἰς τὰς πεδιάδας εἴτε εἰς ὑψηλά.

Παρὰ ταῦτα δέον νὰ μὴ πιστευθῇ ὅτι αἱ καλλιέργειαι αὗται δύνανται νὰ ἀξιοποιήσουν ἐκτάσεις μικρᾶς γονιμότητος. Τὸναντίον, ἀπαιτοῦν βαθεὰ ἐδάφη, καλῶς συστηματοποιημένα μὲ τελείαν στράγγισιν, εὐπρόσβατα (ἀκόμη καὶ ὅταν εἶναι ἔλαφρῶς κικλιμένα) διὰ τὴν κατεργασίαν καὶ διενέργειαν τῶν ραντισμάτων, μὲ δυνατότητα ἀρδεύσεως (τοῦλάχιστον βοηθητικῆς).

Αἱ κλιματικαὶ συνθήκαι φαίνονται εὐνοϊκαὶ γενικῶς. Ἡ σημαντικὴ βροχόπτωσης κατὰ τὴν περίοδον ἀνθήσεως (τέλη Μαρτίου Ἀπρίλος) δύναται νὰ ἀποτελέσῃ πρόσκομμα εἰς τὴν γονιμοποίησιν τῶν ἀνθέων, δεδομένου ὅτι τὸ πλεῖστον τῶν ποικιλιῶν μηλέας καὶ ἀχλαδέας εἶναι αὐτόστειροι. Συνιστᾶται πρὸς τοῦτο ἡ συγκλλιέργεια πλειόνων ποικιλιῶν ἀλληλογονιμοποιουμένων διὰ σταυρογονιμοποιήσεως καὶ ἡ ἔντασις καὶ προστάσις τῆς μελισσοκομίας.

Διὰ τῶν εὐνοϊκῶν θερινῶν κλιματικῶν συνθηκῶν, δύνανται νὰ ὑπάρξουν δυνατότητες παραγωγῆς ἐξαιρετικῆς ποιότητος μήλων ὡς πρὸς τὸ ἄρωμα, τὸ χρομα καὶ τὴν καλὴν συντήρησιν.

Ἡ μεγάλη βροχόπτωσης κατὰ τὴν ἑαρινὴν περίοδον δύναται νὰ προκαλέσῃ βαρείας προσβολὰς Φουσικλαδίου (*Venturia inaequalis*, *Fusicladium dendrinum*), τῶν ὁποίων αἱ ζημίαι εἶναι ἤδη λίαν αἰσθηταὶ εἰς πολλὰς θέσεις ὡς ἐπεσκέφθημεν. Δέον νὰ ἀντιοπῆ ἢ ἀνάπτυξις τοῦ μύκητος τούτου ἀπολύτως δι' ἐπανελημμένων διαβροχῶν, ὡς δέον νὰ ἐνεργήσωμεν 3 ἢ 4 φορές ἀπὸ τῆς ἐκπτώξεως τῶν φύλλων μέχρι τῆς ἀνθήσεως καὶ νὰ τὸν συνεχίσωμεν μετὰ τὴν ἀνθησιν μέχρι τῶν ὑψηλῶν θερμοκρασιῶν τοῦ θέρους. Τὰ πρὸς χρησιμοποίησιν φάρμακα εἶναι λίαν γνωστὰ εἰς τοὺς τοπικοὺς Γεωπόνους, ἀλλὰ διὰ νὰ καθίσταται δυνατὴ ἡ πλήρης θεραπεία δέον νὰ ἐφοδιασθοῦν οἱ παραγωγοὶ διὰ τῶν ἀπαραιτήτων μηχανημάτων, οἷτινες μέχρι στιγμῆς δέν διαθέτουν τοιαῦτα καὶ φαίνεται ὅτι τοῦτο θὰ καιαστῆ δυνατὸν μόνον δι' ἀναπτύξεως συνεταιρισμῶν.

Διὰ τὰς ἀχλαδέας δέον νὰ μελετηθῆ τὸ πρόβλημα προστασίας ἀπὸ τοῦ μύκητος Γυμνοσποράγγειον τῆς Ἀχλαδέας «*Gymnosporangium sabinae*».

Σημαντικοὶ τεχνικοὶ κανόνες

Εἰς τὸ περιβάλλον τοῦτο εἶναι προτιμωτέρα ἡ χρησιμοποίησις ὡς ὑποκείμενου φυτῶν ἐκ σπόρου (φράινκ) τόσοσιν διὰ τὴν μηλέαν ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀχλαδέαν, μὲ μόνην ἐξαίρεσιν τὴν ἀχλαδέαν ποικιλίας «*Passe-crassane*», δι' ἣν ἐνδείκνυται ὡς ὑποκείμενον ἡ κυδωνέα.

Ἡ φυτεία δέον νὰ ἐνεργηθῆ, διὰ φυτὰ ἐλευθέρου σχήματος, εἰς ἀποστάσεις 8X8 μέτρων διὰ τὰς μηλέας καὶ ὀλίγον μικρότερας διὰ τὰς ἀχλαδέας. (Διὰ τὴν ποικιλίαν «*Passe-crassane*» ἐπὶ κυδωνέας συνιστᾶται τὸ σχῆμα φοινικοειδὲς τύπου Φερράρας εἰς ἀποστάσεις 1,5X3 μέτρα).

Δέον νὰ καταργήσωμεν τὴν συγκαλλιέργειαν Μηδικῆς. Ἐνδείκνυται τὸναντίον ἡ συγκαλλιέργεια μὲ μόνιμον λειμῶνα ὡσὰκις διασφαλίζεται ἄρδευσις καὶ ἱκανοποιητικὴ διάθεσις κόπρου καὶ χημικῶν λιπασμάτων. Πάντως, δέον νὰ ἀφίεται πάντοτε ἀρκετὴ καλλιεργουμένη ἔκτασις πέριξ τοῦ κορμοῦ.

Τὸ κλάδευμα θὰ ἐνεργῆται κατὰ πολλοὺς τρόπους ἐν συσχετισμῶ μὲ τὸ κλάδευμα μορφώσεως καὶ ὁδηγήσεως, ἀλλὰ πάντοτε (καὶ τοῦτο εἶναι κεφαλαιώδους σημασίας διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν μίαν πρῶτον καρποπαγωγὴν) νὰ περιορίζεται εἰς τὸ ἐλάχιστον κατὰ τὴν περίοδον σχηματισμοῦ, ὑποκαθιστάμενον εἰ δυνατόν μὲ κάμψεις τῶν κλάδων.

Ἡ καταπολέμησις τῶν ζωϊκῶν παρσίτων δέον νὰ εἶναι λίαν ἐπιμελημένη καὶ συνεχῆς.

Ἡ ἐκλογή τῶν ποικιλιῶν

Μηλέα: *Starc Delicions* (*Delicions rouge* ἐρυθρὸν) *Golden Delicion* (*Delicion* κίτρινον)—*Rome Beauty* (*Morgenduft*) *Renette blanche du Canada* Λευκὴ ρινέττα τοῦ Καναδά. Μόνον εἰς ζῶνας τὰς πλέον ὑψηλὰς—*Rénette champagne*—*Jouathan*.

Ἀχλαδέα: *Coscia*—*Williams*—*Bonne Luise d' Auraches*—*Passe-crassane*.

Δύνανται ἐπίσης νὰ χρησιμοποιηθοῦν καὶ μερικαὶ ἐντόπια ποικιλία αἷτινες ὅμως δέον εἰσέτι νὰ μελετηθοῦν.

Ἡ Δαμασκηνέα

Δύναται νὰ ἀναπτυχθῆ παραλλήλως τῆς καλλιεργείας τῆς ἀχλαδέας ἡ καλλιέργεια τῆς Δαμασκηνέας εἰς τὴν Ζώνην τοῦ Παρακαλάμου ἐπὶ ἐδαφῶν ἅτινα εἶναι ὑπερβολικῶς ἀργιλλώδη διὰ τὴν ροδαίνεον. Πράγματι, ἡ Εὐρωπαϊκὴ Δαμασκηνέα ἐμβολιασμένη ἐπὶ φυτῶν ἐκ σπόρου (*Prunus Domestica*) ἀντέχει εἰς ἀργιλλώδη ἐδάφη, ἐφ' ὅσον διασφαλίζεται καλὴ στράγγισις. Αἱ ἀποστάσεις φυτεύσεως δέον νὰ εἶναι 6X6 μ. Αἱ συνιστώμεναι ποικιλία εἶναι: *Reine Claude dorée* (*Reine Claude verte*)—*Reine Claude diaphane hâtive* (πρώϊμος) —*Anna Spath Italia*. Τὰ κορόμηλα δύ-

νανται να χρησιμοποιηθοῦν εἴτε βιομηχανικῶς (κονσέρβαι ἀπόσταξις) εἴτε ὡς νωπά.

Πρὸς ξήρανσιν: *Prunes d' Ente-Agen-Zu schella.*

Ἡ κλάδεσις τῆς δαμασκηνέας δὲν ἐμφανίζει εἰδικὰς δυσχερείας.

Αἱ δαπάναι διὰ τὴν φυτοϋγεινήν προστασίαν διὰ τὴν δαμασκηνέαν δὲν εἶναι ὑψηλαί.

ΟΡΕΙΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΒΟΡΕΙΩΣ ΤΗΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Τὰ γεωργικὰ ἐδάφη αὐτῆς τῆς περιοχῆς παρουσιάζουσιν ἀρκετὴν κλίσιν ἀλλὰ πολλὰ τούτων ἔχουν συστηματοποιηθῆ διὰ ταρατσῶν.

Δυστυχῶς ἀρκεταὶ τῶν ταρατσῶν ἔχουν καταστραφῆ λόγῳ ἐγκαταλείψεως τῆς περιοχῆς ὑπὸ τοῦ γεωργικοῦ πληθυσμοῦ ἀσχοληθέντος εἰς ἄλλας ἐνασχολήσεις. Πραγματικῶς πολλοὶ κάτοικοι τῆς περιοχῆς ἐγκατέλειψαν τὰ χωρία των διὰ νὰ γίνουιν ἐργάται, κτίσται κλπ.

Ἡ σύστασις τοῦ ἐδάφους εἶναι τελικῶς πολὺ καλή. Ὑφίστανται ἢ δύνανται νὰ δημιουργηθοῦν καλαὶ δυνατότητες ἀρδεύσεως.

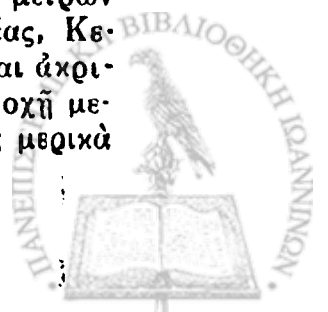
Αἱ κλιματικαὶ συνθῆκαι εἶναι εὐνοϊκαὶ ἰδίᾳ διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς μηλέας, ἣτις δύναται νὰ δώσῃ μίαν παραγωγὴν καρπῶν ἐξαιρετικῆς ποιότητος. Ἀλλὰ πρὸ τῆς προωθήσεως τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἀναπτύξεως τῆς φρουτοπαραγωγῆς ἀπαιτούσης γονιμότητα ἐδάφους, βελτιωμένων τεχνικῶν καὶ σημαντικὰς ἐπενδύσεις ἐγκαταστάσεως ἔχουν τὴν γνώμην νὰ προωθήσουιν τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου. Πράγματι εἰς μεγάλον ἀριθμὸν τῶν ἐκτάσεων τούτων ἡ ἀμπελοκαλλιέργεια ὑφίσταται ἤδη ἀπὸ μακροῦ καὶ χόριν ταύτης αἱ ὄρειναι αὐταὶ γαῖαι εἶχον βελτιωθῆ διὰ τῶν ταρατσῶν.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς φυλοξήρας προκλήθεισαν καταστροφὴν τῶν ἀμπελώνων οἱ παραγωγοὶ δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀντικαταστήσουιν τοὺς ἀμπελώνας μὲ ἀμερικανικὰ ὑποκειμενα, ἀλλὰ τούναντίον ἐγκατέλειψαν τὴν ἀμπελοκαλλιέργειαν, ἀφήσαντες σιγὰ-σιγὰ νὰ καταστραφοῦν αἱ συστηματοποιήσεις τοῦ ἐδάφους. Πάντως φρονοῦμεν ὅτι ἡ Ζώνη εἶναι λίαν ἐνδεδειγμένη διὰ μίαν ἐκμετάλλευσιν ἀμπελοφυτικῆν. Πλέον τούτων ὑπάρχουν διὰ τὴν καλλιέργειαν ταύτην γνώσεις καὶ πείρα κτηθεῖσαι ἀπὸ μίαν μακρὰν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν καὶ ἕνας σχετικὸς ἐξοπλισμὸς διὰ τὴν οἰνοποίησιν.

Ἡ ἀμπέλος δὲν ἀπαιτεῖ ἐντόνους λιπάνσεις κόπρου καὶ χημικῶν λιπασμάτων, αἵτινα ἀπαιτοῦν τὰ καρποφόρα δένδρα τῶν ὁποίων ἡ παραγωγὴ ἐπὶ πλέον ἀρχίζει μετὰ πολὺν χρόνον. Ἐπομένως διὰ φυτεύσεως ἀμερικανικῶν ὑποκειμένων, μὲ πηροάλληλον βελτίωσιν τῆς τεχνικῆς τῆς καλλιέργειας καὶ μὲ παράλληλον βελτίωσιν τῆς οἰνοποιίας, δύνανται νὰ ληφθοῦν ἱκανοποιηκαὶ παραγωγαὶ καὶ οἶνοι καλῆς ποιότητος. Ἐπομένως ἀναμφιβόλως μιᾶς ὑψηλοτέρας προσόδου ἀπὸ τὴν σημερινήν. Ἐν συνεχείᾳ δύναται νὰ ἐπιδιωχθῆ ἡ ἀνάπτυξις τῆς δενδροκομίας φρουτοπαραγωγῆς παραλλήλως τῆς ἀμπελοκαλλιέργειας.

ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΔΕΝΔΡΟΚΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΖΩΝΗΝ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ἡ περιοχῆς Ζαγορίου δὲν προσφέρει εὐνοϊκὰς συνθῆκας διὰ τὴν ἀνάπτυξιν ἐντατικῆς καλλιέργειας φρουτοπαραγωγῆς. Αἱ κλιματικαὶ συνθῆκαι, μὲ καθωρισμένα ὄρια, δύναται νὰ εἶναι εὐνοϊκαὶ εἰς τὰς ἐπιπέδους ἐκτάσεις ἢ τὰς τοιαύτας μὲ ἐλαφρὰν κλίσιν, μέχρις ὑψομέτρου περίπου 1.300 μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, εἰς τὰς ἀκολουθούσας καλλιέργειας: Μηλέας, Κερασεύς καὶ Λεπτοκαρυᾶς. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο δὲν δύναται κανεὶς νὰ εἶναι ἀκριβῆς (ἐλλειψις μετεωρολογικῶν δεδομένων), διότι δὲν ὑφίσταται ἐν τῇ περιοχῇ μετεωρολογικὸς Σταθμὸς. Εἶναι δυνατὸν νὰ σημειωθῶσιν ἑαρινοὶ παγετοὶ εἰς μερικὰ

χαμηλά σημεία τῆν περιοχῆς, γεγονός ὅπερ ἀντενδείκνυται εἰς τὴν φρουτοπαραγωγὴν.

Ἡ φύσις τῶν ἔδαφῶν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι εὐνοϊκὴ εἰς 1) πολλὰς ἐκτάσεις μᾶλλον ἐπιπέδου: ἢ μὲ ἑλαφρὰν κλίσιν εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τῆς περιοχῆς Ζαγορίου, ἂν καί, εἰς μερικὰς περιπτώσεις ἢ περιεκτικότης εἰς ἄργιλλον φαίνεται ὑψηλὴ διὰ τὴν μηλέαν. (Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δέον νὰ ἐνεργηθῶσι δειγματοληψίαι ἀπὸ τοῦδε εἰς τὰς ἐκτάσεις).

Πάντως ἐν τῇ περιοχῇ Ζαγορίου, ἐκτὸς σπανίων ἐξαιρέσεων ἑλλείπουν αἱ πλέον στοιχειώδεις εὐνοϊκαὶ συνθῆκαι διὰ τὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς ἐντατικῆς φρουτοκαλλιεργείας.

Πρὸς γνῶσιν:

1) οἱ κάτοικοι ἔχουν παντελῆ ἑλλειψιν πάσης προπαρασκευῆς.

Δὲν ἔχουν τὴν ψυχολογίαν δενδροκαλλιεργητοῦ, οὔτε γεωργοῦ καὶ εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ καλλιεργητὴς καρποφόρων δένδρων δέον πρὸ παντὸς νὰ εἶναι γεωργός.

2) Αἱ ἐκτάσεις ἀπαιτοῦν βελτιώσεις σημαντικοῦ ὕψους δαπάνης εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Ζώνης καὶ κατασκευὴν ταρατσῶν εἰς τὰς κεκλιμένας ἐκτάσεις. Πλὴν τούτων, δεδομένου τοῦ μικροῦ ὕψους κατακρημνισμάτων κατὰ τὸ θέρος, δέον νὰ διασφαλισθῇ ἢ ἄρδευσις πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς φυτικῆς ἀναπτύξεως κατὰ τὴν περίοδον κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ θερμοκαὶ συνθῆκαι καθίστανται εὐνοϊκαὶ (κατὰ τὴν ἑαρινὴν περίοδον ἢ φυτικὴ ἀνάπτυξις δὲν εἶναι ταχεῖα διότι ἡ μέση θερμοκρασία εἶναι χαμηλὴ) καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν κανονικοῦ μεγέθους καρπῶν.

3) Αἱ κατοικίαι τῶν καλλιεργητῶν εὐρίσκονται συνήθως μακρὰν τῶν ἀγρῶν οἱ ὅποιοι ἐμφανίζουν ἐνίοτε δυσκολίας προσπελάσεως, γεγονός ὅπερ καθίσταται σοβαρὸν ἐμπόδιον διὰ μίαν ἀποτελεσματικὴν ἐφαρμογὴν φυτοϋγιεινῆς προστασίας (δι' ἧς ἐγένετο ἤδη μνεία τῆς σημασίας τῆς ἐφαρμογῆς τῶν κατὰ τὴν περίοδον καθ' ἣν ἐμφανίζουν τὸ μέγιστον τῆς δραστηκότητος), κατεργασίας τοῦ ἔδαφους, συγχομιδῆς κλπ.

4) Ἡ ἑλλειψις μιᾶς μορφῆς διαρκείας ἐν τῇ ἐκτροφῇ τῶν ζώων δὲν διασφαλίζει δυνατότητας παροχῆς μεγάλων ποσοτήτων κόπρου, αἵτινες εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖαι διὰ τὰς ἐκπλυθείσας ταύτας ἐκτάσεις ἀπὸ τὰ πολλὰ ἀτμοσφαιρικὰ κατακρημνίσματα.

Ἄρκει νὰ ὑπομνήσωμεν τὰς διαπιστώσεις ταύτας, διὰ νὰ ἐξάγωμεν τὸ συμπέρασμα ὅτι (παρὰ τὰς εὐνοϊκὰς φυσικὰς συνθήκας) ἐν τῇ παρούσῃ καταστάσει εἰς τὴν περιοχὴν Ζαγορίου ἡ ἀνάπτυξις τῆς φρουτοπαραγωγικῆς δενδροκομίας μὲ ἐμπορικὸν χαρακτῆρα ἐμφανίζει ἐμπόδια, αἵτινα ἴαν δυσχερῶς δύνανται νὰ ὑπερπηδηθῶσι. Θὰ ἦτο ὡς νὰ οἰκοδομούσαμεν ἀνευ θεμελίων.

JEAN BODOZ, Ἑλβετοῦ ἐμπειρογνώμονος

Α ΙΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΤΟΥ ΞΥΛΟΥ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ

1 Ἡ δασικὴ ἐκτασις. Στατιστικῶς ἀπεδείχθη ὅτι τὸ 250/ο τῆς συνολικῆς ἐκτάσεως τῆς Ἡπείρου δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς δασικὴ ἐκτασις. Πράγματι, πλέον τῶν 2/3 τῆς ἐκτάσεως καλύπτονται ἀπὸ λόχμιας καὶ θαμνώδη φυτὰ, αἵτινα παράγουν μόνον καυσόξυλα. Ἡ κατανομὴ τῆς ἐκτάσεως τῶν δασῶν ἔχει ὡς κάτωθι:

ΕΚΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΕΚΤΑΡΙΑ

ΠΕΡΙΟΧΑΙ	ΕΚΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΕΚΤΑΡΙΑ	
	ΘΑΜΝΩΔΗ ΕΔΑΦΗ ΚΑΙ ΛΟΧΜΑΙ	ΛΟΧΜΑΙ ΜΕΡΙΚΩΣ ΚΑΙ ΕΝΤΕΛΩΣ ΔΑΣΟΣΚΕΠΕΙΣ
Ήγουμενίτσα	18.400	2.400
Άρτα	44.400	11.800
Πρέβεζα	12.100	100
Ίωάννινα	26.600	2.000
Μέτσοβον	6.100	13.500
Κόνιτσα	14.100	25.400
Ζαγόριον	20.500	13.000
Παρακάλαμος	8.400	—
ΣΥΝΟΛΟΝ	150.600	68.200

Οί ως άνω αριθμοί δέν είναι άπολύτως άκριβείς. Έν τούτοις έπαρκούν νά άποδείξουν ότι τά δάση τών ήμιορεινών περιοχών τής Ήπειρου είναι πτωχά (θάμνοι καί δασώδεις λόχμαι) καί ότι τά 3/4 θαμνώδη δάση διφυή εύρίσκονται εις τās όρεινās περιοχάς του Μετσόβου, Ζαγορίου καί τής Κονίτσης.

2. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΞΥΛΕΙΑΣ

ΠΕΡΙΟΧΑΙ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΞΥΛΕΙΑΣ ΕΙΣ Μ ³ ΕΤΟΥΣ 1956
Ήγουμενίτσα	200
Άρτα	2.100
Πρέβεζα	130
Ίωάννινα	520
Μέτσοβον	6.000
Κόνιτσα	15.800
Ζαγόρι	12.300
Παρακάλαμος	—
ΣΥΝΟΛΟΝ	36.770 Μ³

Ό άνωτέρω πίναξ δεικνύει άφ' ένός εις ποιόν σημείον εύρίσκονται τά δάση τών πεδινών περιοχών τά όποια είναι πενιχρά, άφοϋ, επί παραδείγματι εις τήν Άρταν τά 11.800 έκτάρια θάμνων παράγουν μόνον 2.100 Μ³ τεχνικής ξυλείας (ήτοι 0,18 Μ³ κατá έκτέριον) καί άφ' έτέρου ότι τó 90% τής συνολικής παραγωγής τεχνικής ξυλείας, προέρχεται εκ τών όρεινών δασών. Δοθέντος ότι οί θάμνοι όσον τών όρεινών όσον καί τών πεδινών περιοχών περιέχουν χονδρά ξύλα, δέον ή γίνη δεκτόν ότι μόνον τά δάση του Μετσόβου, του Ζαγορίου καί τής Κονίτσης προσδιάζουν τήν Ήπειρον μ^ε τεχνικήν ξυλείαν.

Κατανομή κατ' είδος. Τά δάση άποτελοϋνται κυρίως άπό πεύκην, έλάτην, πλάτανον καί όρν. Πρόκειται ίδίως περί τών κατωτέρω είδών:

ΡΗΤΙΝΩΔΗ :	<i>Pinus negra</i>	Πεύκη
	<i>Pinus leucodermis</i>	Έλατον
	<i>Abies cephalonica</i>	Όξυά
ΦΥΛΛΩΔΗ :	<i>Fagus sylvatica</i>	
	<i>Quercus comferta</i>	
	<i>Quercus sessiliflora</i>	
	<i>Quercus penunculata</i>	Δρυς
	<i>Quercus cerris</i>	
	<i>Juglans regia</i>	Καρυδέα
	<i>Platanus orientalis</i>	Πλάτανος
	<i>Castanea vesca</i>	Καστανέα
	<i>Fraxinus ornus</i>	Μελία
	<i>Fraxinus excelsior</i>	
	<i>Tilia argenta</i>	
	<i>Tilia vulgaris</i>	Φιλλύρα
	<i>Ulmus campestris</i>	
	<i>Ulmus montana</i>	Πτελέα
	<i>Pirus malus</i>	Άχλοδέα
	<i>Acer pseudoplatanus</i>	Σφένδαμνος
	<i>Acer platanoides</i>	

Υπάρχουν επίσης έτερα άχρησιμοποίητα είδη *Carpinus Betulus* και *Carpinus Orientalis* και κερασάει (*Pirus avium*).

Είς τας πλουσίας είς διάση όρεινās περιοχās τὰ κυριώ·ερα είδη καλύπτουν κατά προσέγγισιν τας άκολουθους έκτάσεις.

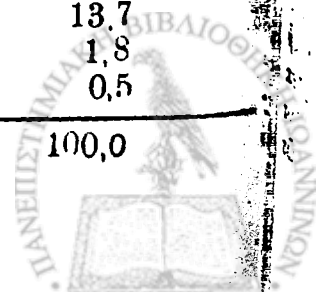
ΕΙΔΗ	ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΔΑΣΩΝ ΕΙΣ ΕΚΤΑΡΙΑ			ΠΟΣΟΣΤΟΝ ο/ο ΚΑΤ' ΕΙΔΟΣ
	ΜΕΤΣΟΒΟΝ ΖΑΓΟΡΙΟΝ ΚΟΝΙΤΣΑ			ΕΚΤΑΣΕΩΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΕΚΤΑΣΕΩΣ
Μαύρη πεύκη	8 710	10.120	11.050	58
PINUS LEUCODERMIS	860	470	2.350	7
Έλάτη	470	2.290	2 870	11
Όξυά	3.460	120	6.950	20
Δρυς	—	—	2.180	4
ΣΥΝΟΛΟΝ	13 500	13.000	25 400	100

Η μαύρη πεύκη και ή όξυά είναι τὰ πλέον διαδεδομένα είδη.

Η διακρινομένη διά τήν ποιότητα λευκόδερμος πεύκη συναντάται δυστυχώς όλιγώτερον από τήν μαύρη πεύκη.

Είς τήν κατανομήν του όγκου τής κατ' είδος τεχνικής ξυλείας τὰ ρητινώδη είναι περισσότερα των λοιπών.

ΕΙΔΟΣ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΞΥΛΕΙΑΣ ΕΙΣ Μ3			ΠΟΣΟΣΤΟΝ ο/ο
	ΕΤΟΥΣ 1956			ΚΑΤ' ΕΙΔΟΣ
	ΜΕΤΣΟΒΟΝ ΖΑΓΟΡΙΟΝ ΚΟΝΙΤΣΑ			ΕΙΣ Μ3 ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΛ. ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ
Πεύκη	4.330	8.510		
Έλάτη	260	3.150	12.360	84,0
Όξυά	1.350	150	3.190	13,7
Δρυς	50	350	210	1,8
Λοιπά Φυλλώδη	10	140	40	0,5
ΣΥΝΟΛΟΝ	6.000	12.300	15.800	100,0

4. Ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν ὄρεινῶν δασῶν

Παρατηρήσαμεν ὅτι αἱ δασικαὶ ἐκτάσεις τοῦ Μετσόβου, τοῦ Ζαγορίου καὶ τῆς Κονίτσης παράγουν περίπου τὸ σύνολον τῆς τεχνικῆς ξυλείας ἐν Ἡλείῳ. Ἐξαιρέσει τινῶν ἰδιωτικῶν δασῶν, τὰ προαναφερθέντα δάση εἶναι κοινοτικά καὶ δημοσία.

Οἱ ἐπόπται δασῶν συνιστοῦν διὰ κάθε δάσος, τόσον κοινοτικὸν ὅσον καὶ δημοτικόν, σχέδιον διεκμηθέρσεως ἐκάστης περιοχῆς ὁρίζον τὴν δεκαετῆ ἐνδεχομένην ποσοτικὴν ὑλοτομίαν. Κατ' ἀρχὴν μόνον τὰ ἐνδεικνυμένα δένδρα δύνανται νὰ ὑλοτομηθοῦν. Εἰς τὰ κοινοτικά δάση ἢ πώλησις τοῦ ξύλου γίνεται ἐπὶ τόπου εἰς τοὺς πλειοδότας. Οἱ ἀγορασταὶ τυγχάνουσι εἴτε ἔμποροι εἴτε πρίσται εἴτε συνεταιρισμοὶ ἐκμεταλλείσεως ἀποτελούμενοι ἐκ τῶν κατοίκων τῶν χωρίων. Ὁ πλειοδότης ἀγοραστὴς ἀναλαμβάνει τὴν εὐθύνην τῆς ὑλοτομίας, τῆς μεταφορᾶς τῆς πρίσεως καὶ τῆς πωλήσεως τοῦ ξύλου.

Οἱ ἀνεπαρκῶς χρηματοδοτημένοι συνεταιρισμοὶ ἐκμεταλλείσεως ἐκτοπίζονται εἰς τοὺς πλειστηριασμούς. Διὰ τὴν ἐξασφάλισιν προσόδου τινὸς οἱ ἐπόπται δασῶν δύνανται νὰ παραχωρήσουν εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς τὰς ἐτησίας ὑλοτομίας τῶν δημοτικῶν δασῶν καὶ νὰ ἐπιβάλλουν ὠρισμένας τιμὰς διὰ τὴν εἰς τοὺς πωλητὰς τοῦ ξύλου. Πρὸς τὸ κοινὸν ὄφελος, ἡ ἐκμετάλλευσις ὅλων τῶν δημοτικῶν δασῶν τῆς Ἡλείου παραχωρεῖται εἰς τοὺς ἐπιτυπίους συνεταιρισμούς.

Ἡ κυριώτερα δυσχέρεια τῆς ὄρεινῆς δασικῆς ἐκμεταλλείσεως συνίσταται εἰς τὰς μεταφορὰς τοῦ ξύλου. Τὸ ὀδικὸν δίκτυον εἶναι εἰσέτι ἀνεπαρκές καὶ ἀπροσάρμοστον πρὸς τὰς εἰδικὰς κλιματολογικὰς συνθήκας τῆς Ἡλείου. Περαιτέρω αἱ δασικαὶ ἐργασίαι ἐκτελοῦνται μόνον κατὰ τὸ θέρος. Ἡ μείζων μερὶς τῶν μεταφορῶν ἐκτελεῖται δι' ἡμιόνων καὶ τὸ ὄριον τοῦ φορτίου ἐπιβάλλει μῆκος κορμοτεμαχίων καὶ δοκῶν περίπου 2.50 μ. κατὰ τρόπον ὥστε περιορίζονται σημαντικῶς αἱ δυνατότητες χρήσεως τοῦ ξύλου. Ἀφ' ἐτέρου ἡ μεταφορὰ ἐκτελεῖται βραδέως καὶ τὰ ξύλα παραμένουν ἐπὶ πολὺ εἰς δάση ἔνθα διατρέχουν τὸν κίνδυνον μολύνσεως ὑπὸ ἐντόμων ἢ μυκήτων. Ἀντιθέτως, εἰς τὰς περιπτώσεις ἔνθα τὰ κορμοτεμάχια δύνανται νὰ μεταφερθοῦν εἰς τὴν ὁδὸν ἀμέσως μετὰ τὴν ὑλοτομίαν ἢ μεταφορὰ ἐκτελεῖται ταχέως (κατ' ἀρχὴν δι' ἡμιόνων καὶ κατόπιν διὰ φορτηγῶν) καὶ τὰ δένδρα τεμαχίζονται εἰς πλεόν καταλλήλους διαστάσεις (κορμοτεμάχια τῶν 4—6 μέτρων ἢ δοκοὶ τῶν 8—15 μ.).

Αἱ σημεριναὶ συνθήκαι μεταφορᾶς ἐπιτρέπουσι μόνον εἰς ἐκτάκτους περιπτώσεις τὴν συνετὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς τεχνικῆς ξυλείας.

5. Πριστήρια.

Ἄπαντα τὰ πριστήρια, ἅτινα ἐπεσκέψαμεν, ἐξαιρέσει τοῦ Μετσόβου καὶ ἐνὸς Πριστηρίου ἐν Ἰωαννίνοις, εὐρέθησαν ἀνεπαρκῶς ἐφαδιασμένα. Ἐφοδιάζονται δι' ἐνὸς πριονίου παλινδρομικῆς λεπίδος ἐντὸς ξυλίνου πλαισίου, χαμηλῆς ἀποδόσεως καὶ δυσχεροῦς ρυθμίσεως. Συνήθως διαθέτουν ἡμικυκλικὸν πριόνιον ἢ πριονοκορδέλλαν. Τὰ προαναφερθέντα πριονιστήρια ἔχουν τὸ πλεονέκτημα τῆς εὐκόλου λύσεως, μετακομίσεως εἰς ἄλλας περιοχὰς καὶ συναρμολογήσεως ἐντὸς δεκαπενθημέρου. Οἱ συνεταιρισμοὶ ἐκμεταλλείσεως κατέχουν καὶ τοποθετῶν τὰ πριονιστήρια πλησίον ὑλοτομημένων περιοχῶν ἢ πλησίον τῶν χωρίων.

Τὰ τετραγωνισμένα ξύλα κατ' ἀρχὴν καταμερίζονται εἰς πλατείας σανίδας διὰ τῆς παλινδρομικῆς λεπίδος καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων εὐθυγραμμίζονται διὰ τοῦ ἡμικυκλικοῦ πριονίου ἢ τῆς πριονοκορδέλλας. Καίτοι ἐφοδιασμένα διὰ μηχανῆς πετρελαίου, τὰ πριονιστήρια εἶναι συνήθως ἀκατάλληλα διὰ τὴν ἀπαραίτητον καταβαλλομένην ἐνέργειαν καὶ ἐπιφυλίτουν δυσμενεῖς συνεπεῖας. Ὁ τεμαχισμὸς τῶν μεγάλων διαμέτρου κορμοτεμαχίων γίνεται διὰ τοῦ πελέκεως κατὰ τρόπον ὥστε

αυξάνει ὁ ὄγκος τῶν ὑπολειμμάτων. Τὰ ὑποστάντα ἐπεξεργασίαν ξύλα πωλοῦνται ἀπ' εὐθείας ἢ ἀποθηκεύονται εἰς τὰς ἀπαθήκας τῆς Ἐνώσεως τῶν συνεταιρισμῶν ἐκμεταλλεύσεως. Ἡ τεχνητὴ ἀποξήρανσις εἶναι ἄγνωστος.

6. Βιομηχανίαι ξύλου καὶ Βιοτεχνίαι.

Πλὴν τῶν πολυαρίθμων μικρῶν πριστηρίων, ὑπάρχουν ἐπίσης ἐν Ἡλείρῳ μερικὰ μεγάλα ἐργαστήρια διὰ τὴν κατασκευὴν παραθύρων, θυρῶν, παρυθυροφύλλων καὶ καθισμάτων. Καίτοι χρησιμοποιοῦνται ἐκσυγχρονισμένοι μηχαναὶ ἢ ὀργάνωσις παρομένη χειροτεχνική. Ἀπ' ἑτέρου ὑπάρχει ἐπίσης ἐν Ἰωαννίνοις εἰδικὸν πριστήριον διὰ τὴν κλιβάνωσιν τοῦ ξύλου τῆς ὀξυᾶς καὶ ἐν μικρὸν νέον καὶ πλῆρες ἐργαστάσιον διὰ τὸν τεμαχισμόν τοῦ ξύλου. Προσφάτως ἔγινεν ἐξαγωγή μεγάλης ποσότητος κορμοτεμαχίων καρυδέας. Εἰς τὸ μέλλον μέρος τοῦ ξύλου τῆς καρυδέας, μηλέας, κερασέας καὶ ἐλάτης θὰ τεμαχίζεται ἐπὶ τόπου.

Τὰ ἐπεξεργαζόμενα τὸ ξύλον μέλη τοῦ συνδικάτου τεχνιτῶν τῆς Ἡλείρου, ἀνέρχονται εἰς 290. Εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν ἀνέρχεται εἰς 132, ἐκ τῶν ὁποίων 22 ἐπιπλοποιοί, 67 ξυλουργοὶ καὶ λεπτουργοί, 43 εἰδικοὶ σαγματοποιοί, κατασκευασταὶ ἐρμουρίων, βαρελσοποιοὶ καὶ ποικίλων ξυλίνων εἰδῶν. Ἐπίσης, ἕτεροι 29 τεχνῖται ἐπεξεργάζονται τὸ ξύλον ἐν Ἄρῃ 64 ἐν Πρεβέζῃ, 43 ἐν Ἡγουμενίτῃ καὶ 61, διασκορπισμένοι ἀνὰ 1—3, εὐρίσκονται εἰς ἕκαστον χωρίον τῆς Ζώνης καὶ εἰ τὸ Μέτσοβον.

Εἰς αὐτοὺς δέον νὰ προστεθοῦν οἱ τεχνῖται οἵτινες δὲν τυγχάνουν μέλη τοῦ συνδικάτου. Κατὰ γενικὸν κανόνα οἱ τεχνῖται ἐργάζονται καλῶς καὶ εἶναι καλλίτερα ἐφοδιασμένοι ἀπὸ τοὺς πρίστας.

7. Τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ ἀγορὰ τοῦ ξύλου.

Πολυαρίθμοι ἔμπροχοι, ἐγκατεστημένοι κυρίως ἐν Ἰωαννίνοις, ἀγοράζουν τὸ ξύλον ἐκ τῶν συνεταιρισμῶν ἐκμεταλλεύσεως καὶ τῶν πριστηρίων. Οὗτοι ἀποδίδουν μεγίστην σημασίαν εἰς τὴν προέλευσιν τοῦ ξύλου, γνωρίζοντες ἐκ πείρας ὅτι ἡ μέση ποιότης τοῦ ξύλου δύναται νὰ ποικίλλει σημαντικῶς. Ἐκλέγουν τὰς σανίδας συμφώνως πρὸς τὴν ποιότητά των, ξεχωρίζουν τὰ μαδέρια καὶ πωλοῦν τὰ ἀτοξηραμένα προϊόντα των, ἅτινα εὐρίσκονται ἀποθηκευμένα εἰς ὑπόστεγα, προφυλαγμένα κατὰ πάσης φθορᾶς.

Γνωρίζουν καλῶς τὸ ἐπάγγελμά των καὶ ἐκμεταλλεύονται τὸ ξύλον ὅσον τὸ δυνατόν καλλίτερον.

Ἡ σημερινὴ ἀγορὰ τοῦ ξύλου κλονίζεται λόγῳ τῆς προσφορᾶς ρωσικοῦ τοιούτου. Μέρος τοῦ ἐμπορεύματος τῶν συνεταιρισμῶν ἐκμεταλλεύσεως, εὐρίσκεται πρὸ πολλῶν ἔτων ἀπώλητον. Οἱ εἰδοποιούμενοι ἀγορασταὶ ἐκλέγουν ξύλα καλῆς ποιότητος. Συνήθως τὸ ξύλον τῶν συνεταιρισμῶν εἶναι ἀπεριποίητον (κυανώσεις, σήψεις, ρωγμαὶ) καὶ συνέπῳς προτιμᾶται ἡ ξυλεία ἑξωτερικῆς προελεύσεως καίτοι ἡ τιμὴ τῆς εἶναι ὑψηλοτέρα.

II. ΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ

1. Ἡ Δασικὴ Ὑπηρεσία καὶ οἱ συνεταιρισμοὶ ἐκμεταλλεύσεως.

Ἡ ἐπιθεώρησις δασῶν θὰ ἔδει νὰ καταρτίσῃ πρόγραμμα διευθετήσεως δι' ἕκαστον κληροτικὸν καὶ δημόσιον δάσος. Τὰ ὑφιστάμενα σήμερον προγράμματα διευθετήσεως εἶναι συνήθως ὀγκύδη περιέχοντα πολυαρίθμους στατιστικάς, βάσει τῶν ὁποίων ὑπολογίζονται αἱ ἐτήσιαι δυνατότητες.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς διατηρήσεως τῶν δασῶν θὰ ἔδει νὰ μὴν ὑπερβάλλωνται αἱ δυνατότητες τῆς φυσικῆς ἀναπτύξεως. Ἐκ τῆς φυσικῆς ἀναπτύξεως θὰ καταστῇ δυνατόν, ἄλλα μὲν τμήματα νὰ ἐκμεταλευθοῦν, ἄλλα δὲ νὰ ἀραιωθοῦν. Ἐν

τούτους, ὁ ὄγκος τῆς ὑλοτομίας ἐντὸς δεκαετίας δὲν θὰ ἔδει νὰ ὑπερβῆ τὸν συνολικὸν ὄγκον τῆς ἐτησίας αὐξήσεως ἐντὸς τοῦ ἰδίου χρονικοῦ διαστήματος. Ὁ προσδιορισμὸς τῆς φυσικῆς αὐξήσεως ἀπαιτεῖ τὴν γνώσιν τοῦ συνόλου τῆς φυσικῆς αὐξήσεως καὶ ἡ τελευταία θὰ ὑπολογισθῆ βάσει τοῦ συνολικοῦ, πρὸ τῆς ὑλοτομίας, ὄγκου τῶν δασῶν κατὰ περιοχὰς καὶ κατ' εἶδος. Τὰ δεδομένα ὑπολογίζονται βάσει μεθόδων, τὰ ἀποτελέσματα τῶν ὁποίων διαφέρουν λόγῳ τῶν διαφορῶν τρόπων ἐπεξεργασίας τῶν στοιχείων. Τὸ ἀνεγνωρισμένον τοῦτο μειονέκτημα δημιουργεῖ μίαν ἀτμόσφαιραν ἀβεβαιότητος.

Διὰ τὴν ἐκ μέρους τοῦ πληθυσμοῦ μὴ ληστρικήν ἐκμετάλλευσιν τῶν δασῶν, οἱ δασονόμοι ἐκτελοῦν καθήκοντα χωροφύλακος, ἅτινα παρακωλύουν τὴν ἀπασχόλησιν των εἰς ἔργα δασοκομικῆς φύσεως. Ἡ ὑλοτομία ἐκτελεῖται ὑπὸ τῶν συνεταιρισμῶν ἐκμεταλλεύσεως ἢ ὑπὸ τινῶν μελῶν τῶν συνεταιρισμῶν, τὰ ὁποῖα ἐργάζονται διὰ λογαριασμὸν τῶν ἐμπόρων. Οὕτω, συνεταιρισμοὶ τινες καθιστοῦν πιθανὴν τὴν καταστροφὴν τῶν ὑπολοίπων δασῶν τῆς Ἡλείρου, εἰς ὀλίγας δεκαετίας.

Οἱ συνεταιρισμοὶ ἀγοράζουσι τὰ πρὸς ὑλοτομίαν ξύλα διὰ δανείων τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς. Τὰ ἐπιτόκια τῶν πρώτων μηνῶν εἶναι πολὺ χαμηλὰ (κυμαίνονται μετρεῖν 0,60)ο δι' ἓνα μῆνα καὶ 1,80)ο διὰ τρεῖς μῆνες καὶ αὐξάνονται ἐπὶ 0,60)ο δι' ἕκαστον ἐκ τῶν ἐπομένων μηνῶν). Συνεπῶς συμφέρει νὰ γίνεταί ταχεῖα ἡ ἐξόφλησις τῶν δανείων, ὥστε νὰ περιορίζωνται ὅσον τὸ δυνατόν τὰ γενικὰ ἐξόδα καὶ νὰ ἀποφεύγωνται αἱ μακροπρόθεσμοι ἐπενδύσεις. Περαιτέρω, ἡ ποιότης τῆς δασικῆς ἐργασίας ὑφίσταται τὰς ἐκ τῶν ἀνωθεν συνεπειὰς καὶ ὁ ἐξοπλισμὸς τῶν πριστηρίων καθίσταται πενιχρότατος. Τὰ κύρια θύματα εἶναι ἀφ' ἑνὸς τὸ δάσος, ὑφιστάμενον ἀρπαγὴν καὶ ἀφ' ἑτέρου οἱ συνεταιρισμοὶ οἵτινες ἀποκομίζουσι ὀλιγοτέρας προσόδους ἐκ τῆς ἀγορασθείσης ξυλείας.

Ἡ ποιοτικὴ ἐργασία τῶν ὑλοτόμων εἶναι πολὺ ἀκανόνιστος. Συχνάκις δὲ ἡ ὑλοτόμησις τῶν δένδρων γίνεται κατὰ τρόπον τυχαῖον καὶ ἐπικίνδυνον διὰ τὰ γειτονικά δένδρα. Οἱ κορμοὶ προιόνονται εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἐκ τοῦ ἐδάφους κατὰ τρόπον ὥστε νὰ αὐξάνωνται τὰ ὑπολείμματα.

Κατὰ τὴν πτώσιν των τὰ δένδρα ἀποφλοιοῦσιν ἕτερα προοριζόμενα νὰ παραμείνουν ἐπὶ τότου καὶ θέτουσι εἰς κίνδυνον τὰ τελευταῖα τοῦτα νὰ ἀπωλέσουν μέρος τῆς ἀξίας των μέχρι τῆς ἐπομένης ὑλοτομίας. Ὁ κίνδυνος οὗτος καθίσταται μεγαλύτερος κατὰ τὸ θέρος, ἰδίᾳ εἰς τὰ δάση ὄξυας, διότι ὁ φλοιὸς ἀποσπᾶται εὐκολώτερα λόγῳ τῆς θερμοκρασίας, ἥτις εὐνοεῖ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ βλάστησιν τῶν μυκήτων. Οὕτω, διὰ τῆς μὴ προσεκτικῆς ἐργασίας των, οἱ ὑλοτόμοι διακινδυνεύουσι τὴν ὑγείαν τοῦ δάσους καὶ τὴν σμίκρυνσιν τῆς ἀξίας τῶν μελλοντικῶν ὑλοτομιῶν.

Τὰ ὑλοτομηθέντα δένδρα διαμορφοῦνται εἰς κορμοτεμάχια. Διὰ τὴν μείωσιν τῆς δαπάνης μεταφέρονται μόνον τὰ ξύλα καλῆς ποιότητος. Τὰ ὑπόλοιπα ἐγκαταλείπονται ἐπὶ τόπου καὶ κατὰ συνέπειαν αὐξάνεται ὁ ὄγκος τῶν ὑπολειμμάτων. Ἡ ἀξιοθρήνητος αὕτη συνήθεια ἐνθαρρύνεται λόγῳ τῶν ὑφισταμένων κανονισμῶν εἰς τὰ δημόσια δάση, ἐνθα ἡ ὑπὸ τῶν συνεταιρισμῶν ἐκμεταλλεύσεως ἀμοιβὴ τῆς δασικῆς ἐπιθεωρήσεως καθορίζεται βάσει τοῦ προοριζομένου νὰ μεταφερθῆ ὄγκου καυσοξύλων. Ἡ μεγάλη ποσότης τῶν ἐγκαταλελειμμένων εἰς τὰ δάση ὑπολειμμάτων θὰ ἀπαιτήσῃ ἐκ μέρους τῶν ἐπιθεωρητῶν δασῶν μεγαλύτερα ἀμοιβὴ προστασίας. Δὲν ἠδυνήθηεν νὰ διαπιστώσω κατὰ πόσον ὁ κανονισμὸς οὗτος διατηρεῖται εἰς τὴν πραγματικότητα. Αἱ ληφθεῖσαι φωτογραφίαι εἰς δάσος ὄξυας δεικνύουσι ἐν τούτοις τὴν ὑψηλὴν ποσότητα τῶν ὑπολειμμάτων.

Τὰ κατάλληλα πρὸς πρίσιν κορμοτεμάχια μεταφέρονται δι' ἡμιόνου ἐκ τοῦ τόπου ὑλοτομίας εἰς τὴν ὁδὸν ἢ συνήθως εἰς τὸ πριστήριον.

Τὰ πριστήρια εἶναι ἐγκατεστημένα εἰς τοὺς πρόποδας τῶν πρᾶνων κατὰ τρόπον ὥστε νὰ καθίστανται προσιτὰ πρὸς τὸν τόπον τῆς ὑλοτομίας. Αἱ συνθῆκαι τῶν

πριστηρίων είναι καταπληκτικά πρωτόγονοι. Είναι εφοδιασμένα δι' ενός πριονίου παλινδρομικῆς λεπίδος ἐντὸς ξυλίνου πλαισίου κινουμένης διὰ μηχανῆς πετρελαίου καὶ ἐνὸς ἡμικυκλικοῦ πριονίου ἢ πριονοκορδέλλας. Τὰ ἐκ παλινδρομικῆς λεπίδος καὶ ἐντὸς ξυλίνου πλαισίου πριόνια εἶναι, πραγματικῶς, ἔργα τέχνης καὶ εὐφυΐας, ἢ ρυθμισίς τῶν ὁλοίων ἐκτελεῖται διὰ ξυλίνου σφηνός. Ἐπαρκεῖ ἐν ἰσχυρὸν κτύπημα τῆς σφύρας ὥστε νὰ ἀπανθρακῶνεται λόγῳ τῆς τριβῆς. Περαιτέρω δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἀρίστης ποιότητος κοπὴ διὰ πριονίου εφοδιασμένου ἐκ μιᾶς μόνον λεπίδος. Ἀντιθέτως, τὰ ὑπολείμματα τῆς κατὰ τοιοῦτον τρόπον κοπῆς καθίστανται πολὺ λεπτά. Ἡ διὰ πολλαπλῶν λεπίδων πρίσις δὲν εἶναι δυνατὴ λόγῳ τῆς εὐκαμψίας τοῦ ξυλίνου πλαισίου μὴ δυνάμενον νὰ ρυθμίσῃ ἀκριβῶς τὴν πίεσιν ἀπάντων τῶν λεπίδων καὶ συνεπῶς ἡ ποιότης τῆς ὑλοτομῆσεως καθίσταται κατωτέρα (ἀνώμαλοι ἐπιφάνειαι). Τὰ πριόνια δέον νὰ ρυθμίζονται καὶ νὰ ἐλέγχωνται συνεχῶς, διότι, λόγῳ τοῦ κραδασμοῦ χαλαρώνουν οἱ σφῆνες.

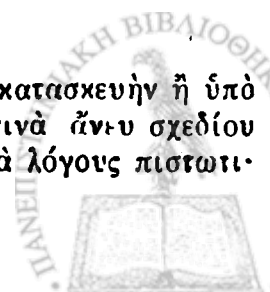
Ἐτερον μειονέκτημα τῶν πριονίων παρουσιάζεται λόγῳ τοῦ τρόπου τακτοποίησεως τοῦ φορτίου τῶν κορμοτεμαχίων. Ταῦτα ἀπλῶς τοποθετοῦνται ἐπὶ ξυλίνων φορηγῶν καὶ τὰ ἄκρα στερεοῦνται διὰ σιδηρῶν ἀγκυλῶν. Συνεπῶς ἡ τομὴ τῶν κορμοτεμαχίων δὲν καθίσταται ἐφικτὴ εἰς ὅλα τὰ μήκη, ἄνευ ἐπαφῆς τῶν ὀπισθίων ἀγκυλῶν ὑπὸ τῶν λεπίδων. Οὕτω περιορίζεται ἡ περαιτέρω κοπὴ εἰς ἀπόστασιν 5 (ἕκατ)μέτρων τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τῶν κορμοτεμαχίων καὶ αἱ σανίδες χωρίζονται εἴτε διὰ τῆς πίεσεως τῶν κορμοτεμαχίων εἴτε διὰ χειροκινήτων μοχλῶν. Παρὰ τὴν διὰ τοῦ πελέκεως ἐξομάλυνσιν τῶν ἐπιφανειῶν, ἡ ποιότης τῆς πρίσεως εἶναι κατωτέρα.

Τὰ κυκλικὰ πριόνια καὶ αἱ πριονοκορδέλλαι χρησιμεύουν διὰ τὴν χάραξιν τῶν σανίδων καὶ δοκῶν. Συνήθως τὰ πριόνια εἶναι πολὺ ἀδύνατα διὰ τὰ χονδρὰ τεμάχια καὶ συνεπῶς ἡ χάραξις εἶναι ἐσφαλμένη. Ὁ τεμαχισμὸς τοῦ ξύλου εἶναι ἀδύνατος καὶ δὲν ὑπερβαίνει 1 μβ τοῦ πριονισμένου ξύλου καθ' ὥραν. Οὕτω παρουσιάζεται ἡ ἀνάγκη τῆς μικρᾶς παραμονῆς τῶν κορμοτεμαχίων πρὸς τῆς πρίσεως εἰς ἀκαταλλήλους περιοχὰς τοῦ δάσους. Ἐπίσης, μεγάλοι ποσότητες ξύλων καταστρέφονται μερικῶς λόγῳ τῆς κυανώσεως, τῆς φλικαίδος καὶ τῆς προσβολῆς ἐκ τῶν ἐντόμων.

Ἐπληροφορήθην, κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς παραμονῆς μου, περὶ τοῦ κοινωνικοῦ σκοποῦ τῶν συνεταιρισμῶν ἐκμεταλλεύσεως, οἵτινες ἐπιτρέπουν εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἄνευ ἐργασίας χωρικοὺς νὰ ὠφεληθοῦν ἐκ τῶν δασικῶν προσόδων. Ἐν τούτοις καίτοι δυστυχῶς δὲν δύναται νὰ ἀποδειχθῇ τὸ ἐναντίον, αἱ πληροφορίες αἵτινας ἀπεκόμισα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς διαμονῆς μου, μὲ ὠδήγησαν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ συνεταιρισμοὶ εὐρίσκονται συνήθως ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ἐνὸς ἢ περισσοτέρων προσώπων, αἵτινα καρποῦνται ἅπαντα τὰ κέρδη. Τὰ πρόσωπα ταῦτα ἔχουν τὰς ἀπαραιτήτους σχέσεις διὰ τὴν διενέργειαν τῆς ὑλοτομίας εἰς τὸ δημόσια δάση καὶ τὰς πιστωτικὰς διευκολύνσεις. Εἰς τὴν πραγματικότητα ἡ ἐννοια τοῦ συνεταιρισμοῦ ὑφίσταται τύποις μόνον καὶ τὰ μέλη ἐργάζονται πρὸς ὄφελος ἐλαχίστων οἰκογενειῶν ἢ ἀτόμων. Ἐὰν πράγματι ἡ κατάσταση εἶναι τοιαύτη, ὑπάρχουν ἐπαρκεῖς λόγοι διὰ τὴν εἰσῆγησιν μέτρων κατὰ τῆς παντοδυναμίας τῶν συνεταιρισμῶν καὶ δὴ κατὰ τῶν συναιτερισμῶν οἵτινες οὐχὶ μόνον κατασπαταλοῦν τὸ ξύλον λόγῳ τῆς ἀπειρίας των, ἀλλὰ ὡσαύτως καταληστεύουν τὰ τελευταῖα τμήματα τῶν ἀποδοτικῶν δισσῶν. Διεπίστωσα ἐν Ἡλείρῳ τοιαύτην σπατάλην τοῦ ξύλου, ἣτις δὲν ὑπάρχει οὔτε εἰς πλούσια εἰς δασικὰς ἐκτάσεις κράτη.

2. Αἱ δασικαὶ ὁδοί.

Ἐναι προφανές ὅτι σκοπὸς τῶν ὑφισταμένων ὁδῶν, ὑπὸ κατασκευὴν ἢ ὑπὸ μελέτην, ἦτο ἡ σύνδεσις τῶν χωρίων. Αἱ ὁδοὶ διασχίζουν δάση τινὰ ἄνευ σχεδίου διὰ τὸ πρόβλημα τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν δασῶν. Ἐν τούτοις διὰ λόγους πιστωτι-

κούς αἱ ὁδοὶ πάλλாகις κατασκευάζονται ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν δασικῶν ὑπηρεσιῶν. Εἶναι ἐνδιαφέρον νὰ διαπιστώσωμεν, ὅτι, ὡς ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὸν δασικὸν τομέα τῶν ὑπὸ τοῦ Κράτους ἐκμεταλλευθέντων 26 000 ἑκταρίων ἐν Καλαμπάκῃ, ἐνθα αἱ ὁδοὶ ἐσχεδιάσθησαν ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς δασικὰς ἀνάγκας, τὸ ὀδικὸν δίκτυον δὲν προσεγγίζει οὐδὲν χωρίον. Τὰ χωρία συνδέονται μόνον διὰ δευτερευουσῶν ὁδῶν μετὰ τοῦ γενικοῦ δικτύου.

Ἡ Δασικὴ Ὑπηρεσία θὰ ἔδει νὰ προβῆ ἕψη ἐν ὀδικὸν δίκτυον κατάλληλον διὰ τὴν συντήρησιν καὶ περιποίησιν τοῦ δάσους, τὴν λογικὴν ἐκμετάλλευσιν διὰ τὴν αὔξησιν τῆς προσόδου ἐκ τῆς ξυλείας καὶ τὴν ἀποτελεσματικὴν ἀντιμετώπισιν τῆς πυρκαϊᾶς. Ἐπὶ τῇ βάσει τοιοῦτου δικτύου δύναται νὰ καταρτισθῇ μελέτη ὑλοτομίας δι' ἐκάστην ἐκμετάλλευσιν καὶ νὰ ἀναζητηθῇ ἡ πλέον ἀποδοτικὴ λύσις τῆς τοῦ συνδυασμοῦ τῶν ὀδικῶν καὶ ἐναερίων μεταφορῶν.

Ἀφ' ἑτέρου, αἱ ὁδοὶ θὰ ἔδει νὰ καταστοῦν ἐξ ἴσου βαταὶ κατὰ τὰς περιόδους τῶν βροχῶν. Ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας τῶν ὁδῶν καὶ μετὰ βροχόπτωσιν ὀλίγων ἡμερῶν, μόνον ἡ «μπολντόζα» δύναται νὰ διέλθῃ. Δὲν θὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς θετικὰς συστάσεις τοῦ κ. Φιλίπ Λαμουρ ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος.

3. Τὰ πριστήρια.

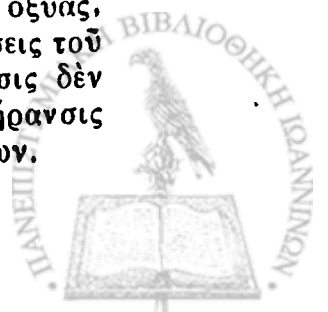
Ρὰ πριστήρια τῶν χωρίων τῶν Ἰωαννίνων ἐξοπλίζονται κατὰ τὸν ἴδιον πρωτόγονον τρόπον, ὡς καὶ τὰ δασικά.

Ἡ μέθοδος εἶναι ἡ αὐτὴ διὰ πριονίου καλινδρομικῆς λεπίδος ἐντὸς ξυλίων πλαισίων καὶ ἡ διαφορὰ ὑπάρχει μόνον εἰς τὸν βοηθητικὸν χώρον, ὅστις ἐπιτρέπει τὸν καλλίτερον χειρισμῶν τῶν μηχανῶν. Μία ἀπίστευτος ἀκαταστασία χαρακτηρίζει τὰ περισσότερα πριστήρια. Τὸ πρόβλημα τῆς λογικῆς διαθέσεως τῶν φλοιῶν, τῆς φυσικῆς ἀποξήρανσεως τῶν πριονιδίων, τῆς τακτικῆς ἐκκενώσεως τῶν ὑπολειμάτων καὶ τῶν πριονιδίων, καθίστανται εἰσέτι δυσεπίλυτα. Δὲν ἀποδίδεται ἡ δέουσα σημασία εἰς τὰ ὑπολείματα, ἅτινα ὑφίστανται ἐγγύτατα τῶν μηχανῶν.

Οἱ ἐργάται ἐργάζονται πολλάκις ὑπὸ ἐπικινδύνους καὶ δυσμενεῖς συνθήκας. Ἡ τεχνητὴ ἀποξήρανσις εἶναι ἄγνωστος καὶ ἡ φυσικὴ ἀποξήρανσις δὲν συντελεῖται καλῶς. Τὰ πάντα ἀφίενται εἰς τὴν τύχην τῶν. Τὰ ξύλα εἴτε καταστρέφονται ὑπὸ τῶν μυκήτων εἴτε ὑφίστανται ρωγμὰς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ τὰ ἄκρα ἐκ τῆς ἀποτόμου ἀποξήρανσεως. Ἐν τούτοις, ἡ φυσικὴ ἀποξήρανσις θὰ ἔδει νὰ συντελῆται ἐν συνδυασμῷ πρὸς τοὺς τοπικοὺς ἀνέμους, τὰς διευθύνσεις, τὰς διαστάσεις καὶ τὰ ὕψη τῶν στύλων, τὰς διαστάσεις τῶν σανίδων, κλπ. Καίτοι δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ τροποποίησις τῆς ὑφισταμένης ἰσότητος, μετὰ τῆς ὑγρασίας τοῦ ξύλου καὶ τῆς σχετικῆς ὑγρασίας τοῦ ἀέρος, ἐν τούτοις δύναται νὰ περιορισθῇ ὁ βαθμὸς τῆς ὑγρασίας ὅστις καταλαμβάνει τὸ ξύλον καὶ νὰ ἀποφευχθῇ ἡ καταστροφὴ τοῦ ξύλου.

Τὸ ἐπιλεγόμενον πριστήριον «Τῶν Ρουμάνων» εἶναι ἐξοπλισμένον διὰ συγχρονισμένων μηχανημάτων καὶ εἶναι εἰδικευμένον εἰς τὴν πρίσιν καὶ τὴν κλιβάνωσιν τοῦ ξύλου τῆς ὀξυᾶς. Ἀνεξαρτήτως τῶν ἐμποδίων καὶ τῶν δημιουργουμένων ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀνταγωνιστῶν δυσχερειῶν, δὲν πιστεύω, ἐν τούτοις, ὅτι τοιαύτη εἰδίκευσις δύναται νὰ ἀποδώσῃ ἐπαρκῶς καὶ νὰ δικαιολογήσῃ τοιαύτην ἐγκατάστασιν.

Ἡ κλιβάνωσις εἶναι μία ἀλλῇ διὰ τοῦ ἀτμοῦ ἐπεξεργασία τοῦ ξύλου. Ἡ ἐπεξεργασία αὕτη δύναται νὰ ἐξισώνῃ (ἀλλ' οὐχὶ νὰ μειώνῃ) τὴν ὑγρασίαν τοῦ ξύλου νὰ προσδίδῃ ἐν ὁμοίμορφον ἐρυθρὸν χρῶμα εἰς τὸ ξύλον τῆς ὀξυᾶς, ἰδυνάμενον νὰ καλύπτῃ τὸν ἐρυθρὸν πυρῆνα, νὰ μειώνῃ τὰς ἐσωτερικὰς πιέσεις τοῦ ξύλου καὶ νὰ διευκολύνῃ τὴν ἐπεξεργασίαν τούτου. Ἐν τούτοις ἡ κλιβάνωσις δὲν δύναται νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν τεχνητὴν ἀποξήρανσιν καὶ ἡ τεχνητὴ ἀποξήρανσις ἰδὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῶν σημερινῶν ἐγκαταστάσεων τῶν Ρουμάνων.

Οὕτω, τὸ ξύλον τῆς ὄξυās ἐν Ἡλείρῳ χρησιμοποιεῖται κυρίως διὰ τὴν κατασκευὴν χειροποιήτων καθισμάτων, σαγμαίων καὶ βαρελίων καὶ συνετῶς δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη κλιβανώσεως μηδὲ τεχνητῆς ἀποξηράνσεως.

Ἀντιθέτως ἕτεροι χρήσεις, ὡς ἡ κατασκευὴ ἐπίπλων καὶ ἡ κατασκευὴ παρκέτων ἐπιβάλλουν τὴν κλιβάνωσιν τοῦ ξύλου τῆς ὄξυās καὶ ἡ τεχνητὴ ἀποξήρανσις καθίσταται ἀπαραίτητος. Οὕτω συνάγεται ὅτι τὸ πρόγραμμα κατασκευῆς τῶν πριστηρίων τῶν «Ρουμάνων» εἶναι ἡμιτελές. Θὰ ἔδει εἶτε νὰ πωλῶνται τὰ τεμάχια ἄνευ κλιβανώσεως (καθεκλόπεδες—δοῦγιες βαρελίων) εἶτε νὰ πωλῆται ἡ ὄξυά «φουρτισμένη» καὶ τεχνητῶς στεγνωμένη ὑπὸ τύπον σανίδων, πινακίων ἢ ἡμιτελῶν τεμαχίων (τεμάχια ἐπίπλων, τεμάχια παρκέτων). Ἐν τούτοις ἡ ἀγορὰ ἐκτὸς τῆς Ἡλείρου ἐξασφαλίζεται μόνον ἐφ' ὅσον οἱ ἀγορασταὶ ἔχουν πλήρη ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν ποιότητα τῆς τεχνητῆς ἀποξηράνσεως, ἄλλως προτιμοῦν νὰ ἐκτελέσουν οἱ ἴδιοι τὴν κλιβάνωσιν εἰς τὰ ἐργοστάσιά των.

4. Ἡ ποιότης τῆς τεχνικῆς ξυλείας τῶν δασῶν τῆς Ζώνης.

Ἀνιφερόμενοι περὶ ποιότητος, θὰ ἔδει νὰ διακρίνωμεν μεταξὺ τῶν ἐκ φυσικῆς αὐξήσεως δένδρων εἰς τὰ δάση (πυκνότης, εὐταξία διασταυρώσεως, συναρμο-λόγησις ξύλου ἐντάσεως, ἐσωτερικὴ ἔντασις, ρόζοι, ἐρυθρὰ καρδία, στρεταὶ χορδαὶ κλπ.), ἅτινα δύνανται νὰ τροποποιηθοῦν διὰ δασοκομικῶν χειρισμῶν καὶ τῶν ἐκ τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ ξύλου μετὰ τὴν ὑλοτομίαν προϋόντων.

Τὰ δάση τῆς ζώνης οὐδέποτε συντηρήθησαν καὶ ὀφείλουν τὴν ἐπιβίωσίν των εἰς τὴν ἔλλειψιν τῶν ὁδῶν καὶ εἰς τὸν ἀραιὸν πληθυσμόν. Τὰ δένδρα ἀνεπτύχθησαν κατόπιν συνεχοῦς ἀγῶνος πρὸς τὰ γειτονικά δένδρα καὶ ἀποδίδουν ξύλον λίαν λεπτὸν εἰς τὰ πυκνὰ δάση καὶ περισσότερον χονδρὸν καὶ ροζῶδες ξύλον εἰς τὰ ἀραιὰ δάση. Οὕτω τὰ ρητινώδη ξύλα εἶναι ἐξαιρετικῆς ποιότητος, ἀλλὰ λόγῳ τῶν πολλῶν καὶ μεγάλης διαμέτρου ρόζων προκαλοῦνται πολλαὶ δυσχέρειαι. Ἡ ἀντίστασις εἰς τὴν εὐλυγισίαν τοῦ ξύλου μειοῦται, οἱ ρόζοι ἀναφαίνονται κατὰ τὴν βαφὴν καὶ ραγίζουν εἰς τὸ κέντρον μιᾶς ὠρισμένης διαμέτρου. Πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ μειονεκτήματος τούτου καθίσταται ἀπαραίτητος ἡ ἀφαίρεσις τῶν ρόζων ἀναλόγως τῆς διαμέτρου αὐτῶν καὶ ἀκόλουθως ἡ πλήρωσις τῶν δημιουργουμένων κενῶν διὰ ξύλου καλῆς ποιότητος οὕτως ὥστε τὰ ἀποκτήσουν μεγαλυτέραν ἀξίαν αἱ σανίδες.

Ἐντὸς τῶν σανίδων οἱ ρόζοι εἶναι περισσότερον ἀνθεκτικοὶ εἰς τὴν φθοράν, ἐν σχέσει πρὸς τὸ ξύλλον τὸ περιβάλλον τούτους καὶ κατ' ἀνάγκην αἱ ὀπαὶ εἶναι ὀλίγα χιλιοστὰ μεγαλύτεραι.

Ἡ ὄξυά εἶναι συνήθως σκληρὴ καὶ τὸ ξύλον τῆς ἀνθεκτικόν. Τοῦτο προκύπτει ἐκ τῆς φυσικῆς ἀντιδράσεως τοῦ ζῶντος δένδρου: κατὰ τὴν διάρκειαν ἀναπτύξεως ἢ στατικὴ ἰσορροπία τοῦ δένδρου διαταράσσεται λόγῳ τοῦ κειοῦ ἐνὸς χονδροειδοῦς κλάδου ἢ τὸ δένδρον ἀπομονώνεται ὑφ' ἐνὸς ἰσχυροτέρου γείτονος κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ φωτὸς καὶ ἀντισταθμίζει τὰς δημιουργηθείσας ἐντάσεις ἐνὸς τοῦ κορμοῦ διὰ τοῦ σχηματισμοῦ ἰσχυροτέρων κατὰ τῆς ἐντάσεως στρωμάτων ξύλου. Τοιαύτης μορφῆς στρώματα ἐπονομαζόμενα ξύλα ἐντάσεως περιέχουν ἐπιμήκεις ραβδώσεις περισσοτέρας τοῦ κανονικοῦ ξύλου, αἱ σανίδες ὡς καὶ οἱ χονδροὶ δοκοὶ περιέχοντες τοιαύτης φύσεως ξύλων ραγίζουν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀποξηράνσεως. Τὸ μειονέκτημα τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἀποφευχθῇ.

Ἄλλο φαινόμενον καὶ ὡσαύτως διαδεδομένον ἐν τῇ ξυλείᾳ τῆς Ζώνης μειονέκτημα εἶναι ἡ ἐρυθρὰ καρδία. Ἐκ μιᾶς ὠρισμένης ἡλικίας ἢ συνεπείᾳ πληγῆς τὰ ἐσωτερικὰ στρώματα τῶν κορμῶν ὑποβάλλονται εἰς μεταμόρφωσιν. Ἀποθέτουν χρωματικὰς οὐσίας (οὕτω ἡ ὀνομασία ἐρυθρὰ καρδία) καὶ τὰ ἀγγεῖα ὑφίστανται

ερμητικῶς κλειστά διὰ σαρκωμάτων προερχομένων ἐκ τῶν γειτονικῶν κυττάρων.

Πλὴν τοῦ ἐντόπιου χρώματος, δυναμένου νὰ θεωρηθῆ ὡς μειονέκτημα ἀναλόγως τῆς χρήσεως τοῦ ξύλου (παρκέτι), ἡ ἐρυθρὰ καρδία περιέχει τὸ μέγιστον μειονέκτημα τῆς δυσκόλου ἀποξηράνσεως καὶ διὲ τῆς δυσκόλου διαβροξείως (βασικὸν μειονέκτημα διὰ τοὺς στρωτῆρες τῶν σιδηροδρόμων).

Τὰ δύο φυσικὰ ταῦτα μειονεκτήματα τοῦ ξύλου τῆς ὀξυᾶς, ἅτινα δὲν θὰ δυναθοῦν νὰ ἀποφευχθοῦν ἢ νὰ μειωθοῦν (ὡς εἰς τὰ ρητινώδη) παρὰ μελλοντικῶς διὰ δασοκομικῆς ἐπεξεργασίας, καθιστοῦν τοὺς λόγους τῆς ὑπὸ τῶν βιομηχανῶν ὑποτιμήσεως τοῦ ξύλου τῆς ὀξυᾶς εἰς τὰς περιοχὰς τῆς Ἡπείρου, Θεσσαλίας καὶ τῶν Ἀθηνῶν, ἃς ἐτεσκέφθημεν. Τὸ ξύλον χρησιμοποιεῖται μᾶλλον ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῆς βιοτεχνίας ἣτις ἀρκεῖται εἰς τὴν φυσικὴν ἀποξήρανσιν.

Εἰς τὰ φυσικὰ τοιαῦτα μειονεκτήματα, προστίθενται ἕτερα σοβαρώτερα, ὀφειλόμενα εἰς κακὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ξύλου μετὰ τὴν ὑλοτομίαν: Πολλαπλὰ ραγίσματα, ἐντομοφαγία, κυάνωσις τῶν ρητινωδῶν καὶ φλυκτῖς τῆς ὀξυᾶς.

Ραγίσματα. Εἶναι ἐκπληκτικὸν τὸ ποσοστὸν τῶν καταστρεφομένων δασῶν καὶ σανίδων ἐκ τῶν μακρῶν καὶ βαθέων ραγισμάτων. Ἡ δυσμενὴς αὕτη κατάστασις προκαλεῖται κυρίως ἐκ τῆς συνειθισμένης δι' ἡμιόνου μεταφορᾶς τῶν προιονισμένων εἰς τὰ δάση ξύλων. Διὰ τὴν μείωσιν τοῦ βάρους τὰ προιονισμένα ξύλα ἐκτίθενται εἰς τὸ ὕτα θρον καὶ εἰς ὑπερθερμαινόμενα ἐκ τοῦ ἡλίου μέρη. Ἡ ἀποξήρανσις τῶν ἐξωτερικῶν στρωμάτων τοῦ ξύλου πραγματοποιεῖται ἴσῃ ταχέως, ἐνῶ τὰ ἐσωτερικὰ στρώματα παραμένουν ὑγρὰ. Ἡ συστολὴ τῶν ἐξωτερικῶν στρωμάτων προκαλεῖ ἰσχυρὰς ἐντάσεις, αἵτινες ραγίζουν ἐν τέλει τὸ ξύλον. Τὰ ραγίσματα θὰ ἠδύναντο νὰ ἀποφευχθοῦν διὰ τῆς καλλιτέρας ἐφαρμογῆς τῆς φυσικῆς ἀποξήρανσεως.

Ἐντομοφαγία. Τὰ ὑλοτομηθέντα ρητινώδη ὑπόκεινται καὶ κυρίως κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ θέρους, εἰς προσβολὰς πολλῶν ἐντόμων, ἅτινα ὠτοκοῦν ἐντὸς τῶν φλοιῶν ἢ σχισμᾶδων τῶν προσφίτως ὑλοτομηθέντων δένδρων (*SCOLYTUS*, μακρόκεροι). Τὰ *Sirex* ἐξ' ἄλλου ὠτοκοῦν εἰς βάθος 10 χιλιοστῶν τοῦ ξύλου. Αἱ νύμφαι διανοίγουν σήραγγας εἰς τὸ βάθος τοῦ ξύλου, αἱ ὁποῖαι ἐπιφέρουν τὸν ὑποβιβασμὸν τῆς ἀξίας τῶν προιονισθέντων ξύλων καὶ συχνάκις μειώνουν τὴν μηχανικὴν τῶν ἀντίστασιν.

Ἡ ὑλοτομία ἐν Ἡπείρῳ ἐκτελεῖται κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ θέρους καὶ ὁσάκις ἡ ἀποφλοιώσις δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ πρὸ τῆς λήξεως τοῦ Μαρτίου, ὁ περιορισμὸς τῆς φθορᾶς δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ μόνον διὰ τῆς ἀμέσου ἀποφλοιώσεως τῶν κορμοτεμαχίων συνοδευομένης ὑπὸ τοῦ ταχέως τεμαχισμοῦ τῶν ξύλων καὶ τῆς φυσικῆς ἀποξήρανσεως. Ἡ μέθοδος τῆς ἐμβαπτίσεως τῶν κορμοτεμαχίων ἐντὸς γλυκέος ὕδατος καὶ τῆς χημικῆς προστασίας τῶν ξύλων, δὲν ἐκτελεῖται ἐν Ἡπείρῳ.

Ἡ κυάνωσις ὀφείλεται εἰς τὴν ὑπὸ τῶν μυκήτων (τύπου *CERATOSTOMELIA*) προσβολὴν τῶν κυττάρων καὶ τῶν τῆς πύκνης καὶ ἐλάτης ἀγγείων. Μὴ δυνάμενα νὰ προσβάλουν τὸ παραπέτασμα τῶν κυττάρων, ἡ ἀνάπτυξις τῶν δὲν λεπτύνει τὸ ξύλον. Ἀντιθέτως ἡ κυάνωσις βλάπτει τὴν ἐμφάνισιν τῶν προιονιδίων καὶ ὑποτιμᾶται ἡ ἐμπορικὴ τῶν ἀξία. Ὁ φλοιὸς προστατεύει τὸ ξύλον κατὰ τῆς κυανώσεως ἐνῶ ἀντιθέτως τὰ ἕντομα, ἅτινα τὸ θέρους τρυποῦν τὸ φλοιὸν δὲν μεταδίδουν τὸν σπόρον τῶν μυκήτων εἰς πολυάριθμα σημεῖα.

Μόνον ἡ ταχεῖα πρῖσις τῶν ὑλοτομηθέντων δένδρων συνοδευομένη ὑπὸ τῆς φυσικῆς ἀποξήρανσεως ἐπιτρέπει τὴν ἀποφυγὴν τῆς κυανώσεως, (πλὴν βεβαίως τῆς ἐμβαπτίσεως τῶν φλοιῶν καὶ τῆς χημικῆς προστασίας). Ἡ χειμερινὴ ὑλοτομία θὰ παρουσίαζεν ὡσαύτως μέγιστον πλεονέκτημα.

Ἡ φλυκτῖς τῆς ὀξυᾶς εἶναι μίᾳ ἀλλοίωσις τοῦ ξύλου εἰς φλοιόν, γενικῶς

δφρειλομένη εἰς τὸν μύκητα *STEREUM PURPUREUM PERS.* Ἡ μόλυνσις τοῦ ξύλου πραγματοποιεῖται ὑπὸ τῶν ὑπολειμμάτων καὶ τοῦ τρόπου ἀποφλοιώσεως. Τὸ μυκήτιον εἰσέρχεται βαθέως ἐν τῷ σώματι τοῦ ξύλου εἰς κατάλληλον θερμοκρασίαν καὶ ὁσάκις τὸ ξύλον εἶναι ὑγρὸν. Πλὴν τῶν τοῦ χρωματισμοῦ ἀνωμαλιῶν (λευκαὶ κηλίδες περιβαλλόμεναι διὰ μελανῶν πλαισίων καὶ ἐκτεινόμεναι κατὰ μῆκος τῶν ἰνῶν τοῦ ξύλου) ἡ παρεία τῶν κυττάρων φθίρεται καὶ οὕτω ἐλαττοῦται ἡ μηχανικὴ ἀντίστασις τοῦ ξύλου.

Διὰ τὴν ἀποφυγὴν τῆς φλυκτίδος, θὰ ἔδει νὰ ἀπαλλαγῶν βαθμηδὸν τὰ ξύλα ἐκ τῶν παρασίτων τῶν καὶ νὰ τεμαχισθοῦν ἀμέσως. Εἰς περίπτωσιν μόλυνσεως, μία καλὴ ἀποξήρασις θὰ περιώριζε τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μυκήτων καὶ τὴν ἐπέκτασίν των.

5. Ἡ ἀγορὰ τοῦ ξύλου καὶ αἱ ποιοτικαὶ ἀπαιτήσεις ἐν Ἡπειρῷ.

Παρά τὰς πολυαριθμοὺς βολιδοσκοπήσεις αἵτινες ἔλαβον χώραν πρὸς διαφόρους ξυλεπόρους, τὸ Ἐμπορικὸν Ἐπιμελητήριον, ὡς καὶ ἡ Ἐνώσις τῶν ἐν Ἰωαννίνοις ἐκμεταλευτικῶν Συνεταιρισμῶν, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ πληροφορηθῶν ἐπὶ τῆς ἐν Ἡπειρῷ χρησιμοποιοηθείσης ποσότητος τεχνικῆς ξυλείας καὶ τῆς πωληθείσης ποσότητος ἐκτὸς τῆς Ἡπειροῦ. Ἐν τούτοις, παρετήρησα ἐν Ἀθήναις ἀγορασθὲν ἐξ Ἡπειροῦ (πέυκη, ἔλατον καὶ ὀξυά) καὶ ἐν τῇ ἀποθήκῃ τῆς Ἐνώσεως τῶν ἐν Ἰωαννίνοις ἐκμεταλευτικῶν Συνεταιρισμῶν σωροὺς ξύλων τρεχούσης ποιότητος, αἵτινα παραμένον ἀτόλητα ἀπὸ δύο ἕως τριῶν ἐτῶν.

Ἡ ἀγορὰ τῶν ἐντοπίων ξύλων ἐπηρεάζεται ὑπὸ τῆς προσφορᾶς ξύλου ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ καὶ ἐξ Κυβερνητικῶν ἀποφάσεων (ὡς ἐμφανίζεται ὑπὸ τῶν ἀρθρῶν τοῦ τύπου εἰς τὸ παράρτημα). Ἡ ἐκτίμησις τοῦ ξύλου τούτου, λόγῳ τῆς ὑψηλῆς ποιότητος (ἣτις ἐλαττώνει τὴν ποσότητα τῶν ὑπολειμάτων καὶ συμψηφίζει τὴν διαφορὰν τῆς τιμῆς) ἐκδηλώνεται οὐχὶ μόνον ὑπὸ τῶν βιομηχάνων, ἀλλ' ὡσαύτως ὑπὸ τῶν τεχνικῶν ὑπηρεσιῶν ὑπουργείων τινῶν, αἵτινες ἐπιβάλλουν εἰς τινὰς περιπτώσεις τὴν χρῆσιν ξύλου ἐκ τῆς ἄλλοδαπῆς.

Ἐν Ἡπειρῷ τὸ ἐμπόριον τοῦ ξύλου χαρακτηρίζεται ὑπὸ εἰδικᾶς συνθήκας. Ἀφ' ἑνὸς οἱ ἄνθρωποι, λόγῳ τῆς ὑφισταμένης πενίας δύνανται μόνον εἰς χαμηλὸς τιμᾶς νὰ καλύψουν τὰς στοιχειώδεις ἀνάγκας των καὶ οὕτω αἱ ποιοτικαὶ ἀπαιτήσεις των μειοῦνται, ἀφ' ἑτέρου οἱ τεχνῖται δύνανται μόνον διὰ τῆς καλλιτέρας χρήσεως τῶν πρώτων ὑλῶν τῶν νὰ καλύψουν τὰς δαπάνας των καὶ ἐπιδιώκουν τὴν ἐξάλειψιν τῶν κηλιδωτῶν ἢ ἐλαφρῶς ἀλλοιωμένων τεμαχίων ξύλου.

Ἐν τούτοις, πολλάκις διεπίστωσα περιπτώσεις καθ' ἃς ἡ τιμὴ ἔσχε δευτερεύουσαν σημασίαν ἐγένετο ἐπιμελημένη ἐπεξεργασία ξύλου κατωτέρας ποιότητος. Ἐθαύμασα τὰς σανιδώσεις καὶ τὰ καινοεργῆ παρκέτα πέυκης ἄριστα ἐπεξεργασμένα, ἐνῶ ἅπαντα τὰ μέρη τῶν σομφῶν ἐκυάνιζον.

Πολλάκις παρετήρησα ξυλογλύπτας νὰ ἐπεξεργάζωνται ἄριστα χαμηλῆς ποιότητος ξύλα ἐνῶ ὑφίσταντο σανίδες καλλιτέρας ποιότητος. Οὕτω κατέληξα εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ποιότης τοῦ ξύλου δὲν ἐκτιμᾶται ἐν Ἡπειρῷ ὡς εἰς ἄλλα κράτη τῆς Εὐρώπης καὶ οἱ Ἡπειρωτῆται εἶναι συνειδησμένοι ἢ ὑποχρεωμένοι νὰ δέχωνται τὰ ἐλαττώματα τοῦ ξύλου ὡς τὸ φυσικόν. Ἐν τούτοις, ἡδη σήμερον αἱ ἀπαιτήσεις αὐξάνονται παρομοίως καὶ ἐν Ἡπειρῷ. Αἱ νέαι οἰκοδομαὶ τῶν Ἰωαννίνων καθίστανται περισσότερο ἐπιμελημέναι τὰ παράθυρα καὶ τὰ ποραθυρόφυλλα κατασκευάζονται ὑπὸ ἐκλεκτῆς ποιότητος ξύλων καὶ αἱ θύραι τῶν εἰσόδων κατασκευάζονται ἐκ μετάλλου.

Εἰς τὰς ἀποθήκας τῶν ἐν Ἰωαννίνοις ἐμτόρων ὑφίστανται οὐχὶ μόνον τὰ εἰσαχθέντα ξύλα, ἀλλὰ ἐπίσης καπλαμάδες καὶ κόντρα πλακέ. Ἡ χρῆσις τῶν νέων ὑλικῶν, ἣτι εἰς πολλὰ ἄλλα κράτη ἤρχισε πρὸ πολλῶν ἐτῶν καὶ καθιστᾷ προβληματικὴν τὴν κατανάλωσιν τῶν ἐκ τῶν πριστηρίων προϊόντων, θὰ ἠδύνατο παρὰ

τὴν χρονικὴν καθυστέρησιν, νὰ προκαλέσῃ τὰς ἰδίας συνεπείας ἐν Ἠπειρῷ. Τὶ θὰ πράξουν οἱ ἐκμεταλλευτικοὶ συνεταιρισμοὶ διὰ τὴν ἀμελῆ καὶ δύσμορφον ξυλείαν τῶν καθ' ὅσον ἤδη σήμερον δὲν ὑφίσταται ἐγγυημένη κατανάλωσις τοῦ ξύλου διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐκ τῆς ὑλοτομίας. Μὴ διαθέτοντες ἐπαρκῆ κεφάλαια δι' ἐπενδύσεις οὔτε ἱκανοὺς ἐμπειρογνώμονας γνωρίζοντας τὰς νέας μεθόδους καὶ δυναμένους νὰ κατευθύνουν τὰς προσπάθειάς των, οἱ ἐκμεταλλευτικοὶ συνεταιρισμοὶ θὰ συνεχίσουν ἀναποφεύκτως τὸν καταμερισμὸν τῶν ξύλων τῶν ὡς εἰς τὸ παρελθὸν μὲ κίνδυνον τῆς ὑποστάσεώς των οὐχὶ μόνον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀγορὰν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Ἠπείρου.

III. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΒΕΛΤΙΩΣΙΝ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΣ ΔΑΣΩΝ ΕΝ ΤΗ ΖΩΝΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΝ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΤΟΥ ΞΥΛΟΥ ΕΝ ΗΠΕΙΡῶ

Ἡ Ἑλλὰς εἶναι χώρα πτωχὴ εἰς παραγωγικὰ δάση καὶ διὰ τοῦτο ἐπιβάλλεται οὐχὶ μόνον ἡ πάση θυσίᾳ διατήρησις τῆς παραγωγικῆς κληρονομίας τοῦ δάσους, ἀλλ' ὡσαύτως ἡ βελτίωσις τῶν δασικῶν συνθηκῶν. Τὸ δάσος τὸ ὅποῖον συντηρεῖται περισσότερον εἶναι καὶ περισσότερον ἀποδοτικὸν μακροχρονίως. Οὕτω θὰ ἔδει νὰ ἀποφευχθῇ πάση θυσίᾳ πᾶν ὅτι δύναται νὰ ἔχῃ προσωρινὴν ὠφελιμότητα ἐπὶ ζημίᾳ τῶν δασῶν τῆς Ζώνης.

Αἱ ἀκόλουθοι εἰσηγηθεῖσαι προτάσεις κατὰ σειρὰν ἐπείγουσας ἐφαρμογῆς ἐπιδιώκουν δύο σκοπούς:

α) Τὴν αὔξησιν τῆς κατὰ κεφαλὴν καὶ κατ' οἰκογένειαν προσόδου τῶν δασικῶν Κοινοτήτων τῆς Ζώνης.

β) Τὴν ἐπιδίωξιν ταύτην θὰ ἐπετύχωμεν διὰ τῆς δημιουργίας ἐν Ἠπειρῷ ἀγορᾶς καὶ βιομηχανίας ξύλου ὑπὸ εὐνοϊκᾶς συνθήκας. Πρὸς τοῦτο θὰ ἔδει νὰ ὑφίστανται οἱ ἀκόλουθοι ὅροι:

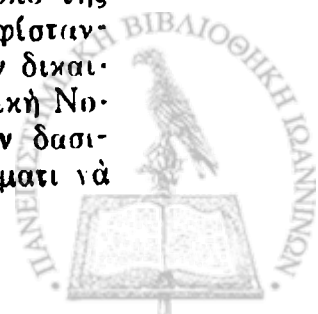
1. Μετεκπαίδευσίς ὑλοτόμων

Αἱ πρακτικαὶ γνώσεις τῶν ἐργατῶν τῶν συνεταιρισμῶν ἐκμεταλλεύσεως εἶναι περιορισμέναι καὶ συνεπῶς ἡ ποιοτικὴ ἀπόδοσις των εἶναι χρομηλή. Ἐχοντες ὡς μέτρον συγκρίσεως τὴν ποιοτικὴν ἀπόδοσιν τῶν ὑπὸ κρατικὴν ἐποπτείαν ὑλοτόμων (π.χ. τῆς Καλαμπάκας) θὰ ἔδει νὰ ὀργανωθῇ εἰς τὸ κέντρον τῶν Συνεταιρισμῶν ἢ Κοινοτήτων σειρὰ πρακτικῶν παραδόσεων διὰ δασικοὺς ἐργάτας περὶ τῆς τεχνικῆς τῆς ὑλοτομίας, τῆς ποιοτικῆς ἐκτιμήσεως τοῦ ξύλου, τῆς προστασίας τοῦ ξύλου, τῆς ἐκλογῆς καὶ συντηρήσεως τῶν ἐργαλείων, ὡς καὶ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν νέων μεθόδων ὑλοτομίας.

Ἡ σειρὰ τῶν παραδόσεων τούτων θὰ ἔδει νὰ προσφέρεται δωρεὰν καὶ ἡ παρακολούθησις των νὰ προστεθῇ ὑπὸ τῶν δασικῶν ὑπηρεσιῶν διὰ τῆς χορηγήσεως τῆς ὑλοτομίας τῶν δημοσίων δασῶν κατὰ προτίμησιν, εἰς ὑλοτόμους, οἵτινες ἐπιτυχῶς παρηκολούθησαν τὴν σειρὰν τῶν παραδόσεων.

2. Εἰσηγήσεις κρατικῆς ἐποπτείας δασῶν.

Ἐν ὄψει τῆς δημιουργίας νέων κρατικῶν δασικῶν ἐκμεταλλεύσεων καὶ τῆς κατενθύνσεως τῆς προσπάθειας ἐν τῇ περιοχῇ Ζαγορίου—Λαϊστίης, ἀπαιτεῖται ἡ ἐπέκτασις τῶν μελετῶν καὶ τῶν πρό τινων ἔτων γενομένων διαβημάτων ὑπὸ τῆς Γενικῆς Ἐπιθεωρήσεως δασῶν ἐν Ἀθήναις. Αἱ δυσχέρειαι ἐν τῇ Ζώνῃ ὑφίστανται δξύταται, λόγῳ τῆς μὴ ἐπαρκοῦς ἐκτάσεως τῶν δημοσίων δασῶν διὰ τὴν δικαίολόγησιν δημιουργίας κρατικῶν ἐκμεταλλεύσεων, ὡς καὶ ἡ ὑφισταμένη Δασικὴ Νομοθεσία, ἣτις δὲν ἐπιτρέπει τὴν ὑπαγωγὴν τῶν δημοτικῶν δασῶν ὑπὸ τὴν δασικὴν ὑπηρεσίαν. Ὅθεν θὰ ἔδει νὰ ἐξευρεθῇ νέος τρόπος, ὡς ἐπὶ παραδείγματι νὰ

ἀνατεθῆ ὑπὸ τῶν Δήμων οὐχὶ μόνον τὸ ὅλον ζήτημα, ἀλλ' ὡσαύτως ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν ὑπὸ τοῦ Κράτους Δασῶν ἔναντι τῆς ἐργασίας τῶν χωρικῶν ἢ μελῶν τῶν συνεταιρισμῶν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ Κράτους καὶ τὴν χορήγησιν τῶν ἐκ τῆς πωλήσεως τοῦ ἔυλου προσόδων εἰς τὴν Κοινότητα. Εἰς περίπτωσιν ἐνθα ἡ Κρατικὴ ἐκμετάλλευσις δὲν θὰ συμπεριλαμβάνῃ ἅπαντα τὰ παραγωγικὰ δάση τῆς Ζώνης, θὰ ἐχρησίμευε, ὡς καὶ εἰς ἄλλας περιοχάς, ὡς παράδειγμα καὶ κίνητρον διὰ τοὺς ἐκμεταλλευτικούς συνεταιρισμούς.

Βελτιώσεις τῶν συνθηκῶν τῆς ὑλοτομίας.

Ἀπαιτεῖται ἡ ἐκπόνησις μελετῶν ὑλοτομίας καὶ μεταφορᾶς ξύλου διὰ τὰς περιοχάς τοῦ Ζαγορίου καὶ τῆς Κοινότητος ὑφ' ἑνὸς ἐμπειρογνώμονος γνωρίζοντος τὰς ὄρεινὰς καὶ δυσβάτους περιοχάς.

Τὰ σχέδια ταῦτα θὰ ἔδει νὰ εἶναι λεπτομερῆ καὶ νὰ προβλέπουν τὴν διανομὴν εἰς τὰς Κοινότητας τῶν παραγωγικῶν δασῶν, λεπτομερείας καὶ καταστάσεις τεχνικὰς καὶ χρηματοδοτικὰς δυνατότητας τῶν δασικῶν ὑπηρεσιῶν, εἰδικὰ συμφέροντα τῶν συνεταιρισμῶν ἐκμεταλλεύσεως, συνηθείας (θερινὰς ὑλοτομίας), τὰς συνθήκας τῶν ὁδῶν καὶ τὰς σημερινὰς τεχνικὰς δυνατότητας.

Βάσει τῶν σχεδίων τούτων θὰ καθίσταται δυνατὸν νὰ ἀποφασίζηται ἡ ἐκλογὴ τῶν ἀπαραιτήτων ὁδῶν καὶ τὰ δάση ποὺ θὰ ἐξυπηρετηθοῦν, ὡς καὶ τὰ δυνάμει νὰ ἐξυπηρετηθοῦν πλέον ἐπωφελεῶς δάση δι' ἑναερίων καλωδίων καὶ δι' ἡμιόνων.

Διὰ τὴν ἐπιτάχυνσιν τῆς ἐφαρμογῆς, τὸ ἤδη προβλεπόμενον σχέδιον τῶν μελετημένων ὁδῶν θὰ ἔδει νὰ τροποποιηθῆ βάσει τῶν δεδομένων ὑπὸ τῶν μελετῶν ὑλοτομιῶν καὶ μεταφορῶν. Ἐκάστη Κοινότης θὰ ἔδει νὰ εἰδοποιηθῆ περὶ τῶν δεδομένων τῆς μελέτης ἀφορώντων τὰ δάση τῆς, ὡς καὶ τὰ πλεονεκτήματα ἅτινα θὰ ἔδει θὰ ἀποκομίσουν ἐκ τῆς συνεργασίας διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων.

Ἡ μελέτη αὕτη θὰ βοηθήσῃ τὴν δασικὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν μελλοντικῶν ποσοτήτων ξυλεύσεως τῶν δυναμένων νὰ ἀποκομισθοῦν, ὡς καὶ τὸν πιθανὸν τρόπον συγκεντρώσεως τῶν προϊόντων αὐτῶν. Καίτοι σήμερον μόνον σάνιδες καὶ δοκοὶ μικροῦ μήκους δύνανται νὰ προέλθουν ἐκ τῶν δασῶν αὐτῶν, ἡ βελτίωσις τῶν συνθηκῶν ὑλοτομίας θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν κατάταξιν τῶν ὑλοτομηθέντων δένδρων εἰς ἀτεμάχιστα ξύλα, εἰς κορμοτεμάχια, εἰς στύλους, εἰς στρωτῆρες σιδηροδρομῶν καὶ εἰς ξυλίαν χαρτοπολυτοῦ, ἀποφλοιωμένα ξύλα, καυσόξυλα καὶ εἰς συλλογὰς εἰδικῶς ἐπιλεγμένων ξύλων δι' ὄρισμένους κλάδους τῆς βιοτεχνίας.

Βάσει τῶν δεδομένων τούτων θὰ καταστῆ ὡσαύτως δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῆ ἡ διατήρησις τῶν μικρῶν κοινοτικῶν πριστηρίων, ὡς καὶ ὁ ἐκσυγχρονισμὸς αὐτῶν ἢ ἡ συγκέντρωσις τῆς ἐργασίας εἰς δύο ἢ τρία νέα πριστήρια.

4. Εἰσήγησις κέντρου πληροφοριῶν

Ἐν ἀναμονῇ τῆς ἐγκαταστάσεως νέων πριστηρίων θὰ ἔδει, βάσει τῶν μελετουμένων συνθηκῶν ὑλοτομίας καὶ μεταφορῶν, νὰ βελτιωθῆ ἡ ποιτικὴ ἐργασία τῶν μικρῶν πριστηρίων καὶ τῶν Συνεταιρισμῶν ἐκμεταλλεύσεως πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς μειώσεως τῆς ποσότητος τῶν ὑπολειμμάτων καὶ τῆς, λόγῳ τῆς βελτιωμένης ποιότητος, διευκολύνσεως τῆς πωλήσεως τῶν πριονιδίων καὶ τῶν ξύλων οἰκοδομῶν. Οὕτω, θὰ ἔδει, ἐπὶ παραδείγματι νὰ συσταθῆ ἐν Ἰωαννίνοις κέντρον πληροφοριῶν διὰ τοῦ ἐπαίον θὰ δύνανται οἱ συνεταιρισμοὶ ἐκμεταλλεύσεως καὶ οἱ πριστηρίων νὰ πληροφοροῦνται ἐπὶ προβλημάτων ὀργανώσεως πριστηρίων, σταθμῶν συγκεντρώσεως φλοιῶν, συντηρήσεως μηχανῶν, τεχνικῆς τῆς πρίσεως, ἐκκενώσεις καὶ χρησιμοποίησις τῶν ὑπολειμμάτων, φυσικῆς ἀποξηράνσεως, ἐργασιῶν μεταφορᾶς εἰς τὰ πριστήρια, κλπ. Τυχάνει μεγίστης σημασίας ἡ τοποθέτησις ἐν τῷ κέντρῳ πληροφοριῶν εἰδικευμένου προσωπικοῦ ἱκανοῦ νὰ δώσῃ ἀπλᾶς καὶ εὐλήπτους ἐξηγήσεις, ὡς καὶ νὰ ἐκτελῆ ὄρισμένας ἐπιδείξεις ἐπὶ τόπου.

5. Δημιουργία τόπου συγκεντρώσεως ξυλείας.

Οί Συνεταιρισμοί εκμεταλλεύσεως και τὰ μικρὰ τοπικά πριστήρια δὲν δύνανται νὰ ἀναλάβουν τὴν τεχνικὴν ἀποξήρανσιν τοῦ ξύλου, τὸ ροκάνισμα καὶ τὴν ταξινόμησιν τοῦ ξύλου εἰς σταθερὰς ποιότητας. Ὅθεν, δεόν νὰ δημιουργηθῇ εἰς σταθμὸς συγκεντρώσεως ξυλείας διὰ τὴν ἀγορὰν τῶν ἀκατεργάστων προϊόντων τῶν μικρῶν πριστηρίων, τὴν συνιήρησιν εἰς ποιότητας, τὴν φυσικὴν ἢ τεχνητὴν ἀποξήρανσιν συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ἀγορᾶς, τὴν μέρησιν τῶν σανίδων, τὸ ροκάνισμα καὶ τὴν μετακόμισιν διὰ φορηγῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ. Ὁ σταθμὸς θὰ ἠδύναντο νὰ παράγῃ ξυλίνους σκελετοῦς, στρωτῆρας, σανίδας κατασκευῆς κιβωτίων, σανίδας, κατασκευῆς στεγῶν καὶ σανιδωμάτων, ξύλα κατασκευῆς παραπετασμάτων καὶ ὄροφῶν. Εἰς τὸν τόπον συγκεντρώσεως τῆς ξυλείας θὰ εἶναι δυνατὴ ἡ πώησις ταύτης διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ ἐμπορικοῦ κέντρου ξυλείας (ὕπ' ἀριθ. 6 πρότασις). Πρὸς δημιουργίαν τόπων συγκεντρώσεως ξυλείας ἐν Εὐρώπῃ προϋτάθῃ ἐπιμόνως ὑπὸ τῶν διὰ τὴν ἀποξήρανσιν ἀπεσταλμένων τοῦ Ο.Ε.Ο.Σ. ἐμπειρογνομῶν εἰς Ἑνωμένας Πολιτείας, τὸ 1954, ὑπ' ἀριθ. 241 σχεδίου.

6. Ἐμπορικὸν κέντρον ξύλου ἐν Ζώνῃ.

Σκοπὸς τοῦ κέντρου θὰ εἶναι ἡ μελέτη καὶ παρακολούθησις τῆς συνολικῆς ἀγορᾶς ξύλου ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐνδεχομένως ἐν Νοτίῳ Ἰταλίᾳ. Γνωρίζοντες τὰς δυνατότητας παραγωγῆς τεχνικῆς ξυλείας τῆς Ζώνης, εἰς πριστήν, εἰς ἡμικατεργασμένα καὶ πλήρως κατεργασμένα προϊόντα, τὸ κέντρον δεόν κατ' ἀρχὴν νὰ διαφωτίζη τοὺς συνεταιρισμοὺς εκμεταλλεύσεως καὶ τοὺς πρίστας περὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς καταναλώσεως καὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν τιμῶν καὶ κατόπιν νὰ προτείνῃ τὴν δημιουργίαν νέων βιομηχανιῶν βάσει οἰκονομικῶν μελετῶν.

Κρίνοντες ἐκ τῆς ἀκολουθοιμένης δραστηριότητος τῶν κέντρων ἑτέρων κρατῶν τῆς Εὐρώπης, θὰ ἦτο δυνατόν τὰ κέντρα ταῦτα νὰ ἐπέμβουν ὡσαύτως ἀμέσως εἰς τὴν οἰκονομικὴν δραστηριότητα ἐξασφαλίζοντα διὰ συμβολαίων, τὴν ποσότητα, τὴν προθεσίαν καὶ ποιότητα τῶν προϊόντων, ἐπιφορτιζόμενα νὰ εἰσπράττουν τὰ ἔσοδα τῶν ὑπὸ τὴν φροντίδα των πωληθέντων ξύλων καὶ νὰ ἐξασφαλίζουν τὴν ἐξόφλησιν τῶν παραγωγῶν.

Τὸ ἐμπορικὸν τοῦτο κέντρον δεόν ὡσαύτως νὰ καθορίζη τὴν τιμὴν καὶ κανονικὴν μεταφορὰν τοῦ ξύλου καὶ τῶν ξυλίνων προϊόντων ἐκ τῆς Ἠπείρου εἰς τοὺς καταναλωτάς.

7. Ἐργαστήριον διαβρέξεως στύλων.

Οἱ χρησιμοποιοιθέντες ὑπὸ τῆς Δ.Ε.Η. στύλοι εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον εἰσηγμένοι ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ὁρισμένοι στύλοι ἐκ πεύκης Ἑλληνικῶν δασῶν διαβρέχονται διὰ κρεαζώτου ἐν Κατερίνῃ.

Ἡ ὀλικὴ παραγωγή τῶν δασῶν τῆς Ζώνης θὰ ἠγοράζετο ὑπὸ τῆς Δ.Ε.Η. ἐφ' ὅσον ἡ δασικὴ ὑπηρεσία ἢ οἱ συνεταιρισμοὶ εκμεταλλεύσεως θὰ ἠδύναντο νὰ ἐξασφαλίζουν κατὰ τὸν ὀρισθεῖσαν προθεσίαν τὸν ἐφοδιασμὸν ἐκ μιᾶς προκαθορισθείσης ποσότητος στύλων. Οἱ στύλοι οὗτοι δεόν νὰ διαβραχοῦν ὑπὸ τὴν φροντίδα τοῦ προμηθευτοῦ, ἐφ' ὅσον ἡ ἐνέργεια αὕτη εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν προκαθορισθεῖσαν ἐντολήν.

Πλὴν τῶν ἐκ πεύκων στύλων τὰ δάση τῆς Ζώνης θὰ ἔδει νὰ παράγουν ἀριθμὸν τινα στύλων ἐξ ἐλάτης. Οἱ στύλοι οὗτοι δὲν δύνανται νὰ διαποτισθοῦν διὰ κρεαζώτου, λόγῳ τῆς ἀνατομικῆς διαρθρώσεως τῆς ἐλάτης, ἣτις παρεμποδίζει τὴν βαθεῖαν διείσδυσιν τοῦ κρεαζώτου εἰς τὸ ξύλον. Ἐν τούτοις, διεξάγονται ἐν Πρεβέζῃ δοκιμαὶ περὶ τῶν πλεονεκτημάτων τῆς μεθόδου «Κόμπρα», ἣτις ἐπιτρέπει τὴν διείσδυσιν τούτου ἐντὸς τῆς ἐλάτης.

Βάσει τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν δοκιμῶν αὐτῶν καὶ τῆς μελέτης τῶν συνθηκῶν ὑλοτομίας (ὑπ' ἀριθ. 3 πρότασις) θὰ ἔδει νὰ μελετηθῇ ἡ δημιουργία ἐν Ἡ-πείρῳ ἐνὸς ἐργαστηρίου διαβρέξεως διὰ κρεοζώτου ἢ διὰ τῆς μεθόδου «Κόμπρα».

8. Ἴδρυσις νέων ἐργοστασίων

Εἶναι εἰσέτι πρόωρος ἡ ἴδρυσις νέων ἐργοστασίων. Ἐν τούτοις, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὸ εἶδος καὶ τὴν ποιότητα τῆς παραγομένης ἐκ τῶν δασῶν τῆς Ζώνης ξυλείας καὶ βάσει τῶν βελτιωμένων συνθηκῶν ἐκμεταλλεύσεως καὶ μεταφορῶν, θὰ ἔδει νὰ δοθῇ προτεραιότης εἰς τὰ ἀκόλουθα ἐργοστάσια.

— Ἐργοστάσιον παρκέτων ὀξυᾶς καὶ ἐνδεχομένως δρυός. Τὸ ἐργοστάσιον τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ προστεθῇ ἢ νὰ συνδυασθῇ μὲ τὸ ἐργοστάσιον τῶν «Ρυμμάτων» ἐν Ἰωαννίνοις.

— Ἐργοστάσιον ξυλίνων ψιφίδων. Αὗται εἶναι περιζήτητοι διὰ τὴν πλακόσρωσιν δαπέδων τῶν ἐργοστασίων, μηχανικῶν ἐργαστηρίων ἀποθηκῶν κλπ. Τὰ ἐργοστάσια ταῦτα ἔχουν τὸ πλεονέκτημα, ὅτι θεωροῦνται καὶ ἀλλήλα πρὸς ἐπεξεργασίαν πύκης δευτέρας καὶ τρίτης ποιότητος.

— Ἐργοστάσιον κατασκευῆς ἐπίπλων τῆς κατηγορίας θρανίων, ἐπίπλων γραφείων, ἱματιοθηκῶν, εἰθηνῶν κορμῶν καὶ τραπεζῶν, ὡς καὶ πεδικῶν ἐπίπλων.

— Ἐργοστάσιον συναρμολογήσεως καὶ τελευταίου σταδίου ἐπεξεργασίας ξυλίνων παιχνιδίων (σιδηρόδρομοι, χειράμαξαι, ἄρματα, φορηγά, ἵπποι, ἐπιπλα τῆς κούκλας, πατίνια κλπ.). Τὰ μεμονωμένα τεμάχια θὰ ἔδει νὰ κατασκευάζωνται ὑπὸ τῶν χωρικῶν κατὰ τὸν χε μῶνα, κατὰ τρόπον ὥστε τοῦτο νὰ ἀποτελῇ κλάδον τινὰ τῆς χειροτεχνίας.

— Ἐργοστάσιον κατασκευῆς κιβωτίων ὀπωρῶν καὶ λαχανικῶν. Ἡ ἴδρυσις τοιοῦτου ἐργοστασίου θὰ ἠδύνατο νὰ ἀντιμετωπισθῇ ὅτε θὰ ἤρχιζε πλέον ἢ ἐκμετάλλευσίς τῶν νεοφυτευθέντων πύκων ἐν Ἡπείρῳ.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΑΡΙΣΤΟΥ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΝΤΟΡΗΣ ΚΑΙ Τ' ΑΦΕΝΤΙΚΑ ΤΟΥ

(ΔΙΗΓΗΜΑ)

Δέν κατόρθωσαν νά βροῦν τρόπο νά κληρονομήσει ἕνας ἀπ' τοὺς δυὸ τ' ἄλογο, τὸ Ντορή. Ὅσοι ἀπὸ κάποιες ἀντιρρήσεις καὶ δισταγμοὺς βρῆκαν τρόπο νά μοιράσουν τὴν ἄλλη περιουσία.

Νά, τὸ ποτιστικὸ χωράφι στὸν Κισσὸ καὶ τ' ἀμπέλι στὴ Φτεροχούνη: δυὸ λαχνοί. «Πάρε, καλὸ παιδάκι, τὸ λαχνὸ τοῦ μπάρα σου τοῦ Νικίττα». Λοιπὸν, τ' ἀμπελώκι θὰ τὸ πάρει ὁ Νικίττας. Μὲ γειά του μὲ χαρά του. Ὁ ἄλλος λαχνὸς εἶναι τοῦ Σταματίτη. Οἱ ἐλιές στὸν ἄη Μάμα, οἱ ἐλιές στὴ Χαρόλακα καὶ τὸ βοϊδάκι: δυὸ λαχνοί. Λοιπὸν, ἡ τύχη. Ὁ λαχανόκηπος στὰ δυὸ, τὸ σπίτι στὰ δυὸ, τ' ἀναρχικὰ στὰ δυὸ. Τίποτε ὅμως δὲν βρέθηκε, πού ν' ἀξίζει ὅσο τὸ ἄλογο. Καὶ γιὰ τὸ σκυλὶ δὲν ἔγινε τίποτε. Ποιὸς θὰ τὸ πάρει; Μὰ πῶς μοιράζεται ἡ πίστι τοῦ σκυλίου; Τὸ καλὸ τοῦτο ζῶο, σὰ νὰ πιστεῦε ὅτι καὶ τ' ἄλλα ζῶα καὶ τὰ πράγματα δὲν θὰ μπορούσαν ν' ἀλλάξουν τὴν ἀφοσίωσή τους, ἔκανε κάτι παράξενο. Τὴν ὥρα τῆς μοιρασιάς ἦρθε στὸ γαγιάτι καὶ ἀδιάφορο στὴ σοβαρότητα τῶν ἀφεντάδων καὶ τῶν συμβούλων, ξαπλώθηκε πάνω στουὺς λαχνοὺς, πού εἶχαν ἀφήσει στὸ πάτωμα γιὰ νὰ «τραβήξει» τ' ἀθῶο παιδί. Κάποιος τὸ χούγιαξε γιὰ νὰ φύγει μὰ κέῖνο ἔδειξε τὰ δόντια, γκρίνιαξε καὶ δὲν κινήθηκε. Ὅταν οἱ ἄλλοι παίρναν μεζὲ καὶ κρασί, σηκώθηκε —κι' ἕνας κληρὸς, ἕνα προμημένο χαρτάκι, εἶχε καλιάσει στὰ πυννά κατσαοῦ μαλλιά του— κι ἄργά, περήφρανο κατέβηκε στὴ σκάλα.

Ἦθελε ὅμως ἢ δὲν ἦθελε ἡ μοιρασιά ἔγινε. Κι ἔτσι ἔπρεπε νὰ γίνει, ἀροῦ πέθανε ὁ πατέρας.

Ὁ Σταματίτης εἶναι δέκα χρόνια παντρεμένος. Ἔχει τρία παιδιά—τριπλὴ γαμιά καὶ τριπλὴ φασαρία. Κι ὁ ἄλλος, ὁ Νικίττας, τρία χρόνια κι ἔχει πρὸς ὥρας μιὰ

χοροῖλα. Τὸ κλάμα καὶ ἡ ἀταξία τοῦ μικροῦ μπορεῖ νά ναι γέλιο καὶ τάξη γιὰ τοὺς γονιοὺς, ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο γιὰ τοὺς ἄλλους. Τὰ παιδιά μεγαλώνουν, ναι, καὶ τὰ βάσανα μεγαλώνουν. Μόνο αὐτό; Ἦ ἀμπάρι τοῦ ἀμοίραστου καρποῦ ἔχει σιτάρι καὶ διχόνοια. Τὸ τεπόζιτο λάδι, θυμὸ κι ὄργη. Τὸ μικροσυμφέρο, πολλές φορὲς πνίγει καὶ τὴν πιὸ μεγάλη ἀγάπη.

Γιὰ ὅλα αὐτὰ ἀποφάσισαν νὰ μοιράσουν τὴν περιουσία. Κι ἔτσι ἔγινε. Ἀλλὰ δὲν βρῆκαν τρόπο νὰ πάρει ἕνας ἀπ' τοὺς δυὸ τ' ἄλογο κι εἶπαν νὰ τῶχουν μαζικὸ. Καὶ βέβαια δὲ μοίρασαν τ' ἄχερο καὶ τὴ βρώμη, πού ἦταν φάγνα τοῦ ζωντανοῦ.

Κι ἀρχίζει ἡ νέα ζωὴ κι ὁ καθένας εἶναι ἀφέντης στὸ βίό του. Καὶ μὲς στὸ τεπόζιτο, στὸ ἀμπάρι καὶ στὸν κῆπο δὲν εἶναι ἡ διχόνοια. Κάθε γυναίκα στὸ νοικοκυριὸ τῆς θὰ ξέρει καὶ θὰ ὀρίζει τ' ἀναρχικὰ καὶ τὰ σκουτικὰ τῆς. Ὅταν τῆς ἀρέσει θ' ἀνάβει τὴ γωνιά τῆς καὶ θὰ βάζει τὸ φαγητὸ στὸ τσοικάλι. Ὅπου τὴν παίρνει θὰ κορεῖ τὸ λαχνάρι καὶ θὰ χαίρεται γιὰ τὴν τάξη καὶ τὴν πάστρα, γιὰ τὴν εἶναι ἀπὸ δουλειὰ δική τῆς.

Ἀλλὰ σιγὰ—σιγὰ τὸ ἀθῶο κι ἄκακο ἀλογάκι ἔφερε τὴ διχόνοια στὶ δυὸ φαιμελιές. Πολλὲς φορὲς καθένας ἦταν πρόθυμος νὰ τὸ περιποιεῖται, μόνο γιὰ νὰ δείχνει πὼς τὸ παραμελεῖ ὁ ἄλλος ἢ γιὰ νὰ ἔχει ἕνα λόγο γιὰ νὰ ζητᾷ ἐξέχωρη ἀνταπόδοση ἀπὸ τὸ ζῶο. Αὐτὴ ἡ περιποίηση γινόταν πρὸς φανερά. Στὰ κοινὰ ἔμαθε τ' ἄλογο πόσο ταπεινὸς εἶν' ὁ ἀνθρώπος, ἔμαθε τὸ γλυμίτσιμα τῆς πείνας καὶ τῆς δίψας. Ἀλλὰ καὶ στὰ φανερά οἱ ἀφέντες του ἀρνήθηκαν καὶ τὴν πιὸ εὐκολὴ φροντίδα.

—'Εκείνος πήγε ἄλεσμα στο μίλο. Ἄς τὸ τσίσει.

—'Εγώ; Δὲν τῶξερα. Ἄς γλιμτροῦει. 'Εκείνος πήγε μὲ δαῖτο στο παζάρι.

Καθένας ἀπὸ πλεονεξία δὲν ἄφηγε εὐκαιρία νὰ κερδίσει γὰτι ἀπὸ τ' ἄλογο κι ἄς ἦταν λιγότερο ἄξιο ἀπ' τὴν κούραση τοῦ ζῶου. Κι ἂν κανένας δὲν μποροῦσε — γιὰτι δὲν εἶχε ἀνάγκη— νὰ ἰσοφαρίσει τὸ κέρδος πὸν εἶχε ὁ ἄλλος, τῶφερον βαριὰ.

Τοῦτη ἡ πλεονεξία δὲν ἦταν δυνατὸ ν' ἀφήσει ἥσυχο κι ἀδιάφορο τὸ ζῶο. Ἐγινε ἰδιότροπο κι ἀπόκτησε ἐλαττώματα, πὸν ἦσαν διαμαρτυρία γιὰ τὴ μεταχείρισή τ' ἀπὸ τοὺς ἀφέντες. Ὁ ἀνθρώπος συγγὰ τὸ χτυποῦσε μὲ τὸ ραβδί, μὲ τὴ βίτσα, μὲ τὴ βουζέροντα, μὲ τὰ γαλινά.

Καὶ κεῖνο στίς καλὲς ἔφερον ἀντίσταση μὲ κλωτσῆς κι δαγκώματα. Κι ἦταν σὰ νὰ ἐνιωθε πὸς ὁ ἀφέντης κατατατοῦσε τὰ ὄρια τ' ἀνθρώπου κι τοῦ θεριοῦ.

Κάποτε ἦταν δεμένο στὴ μουριά τῆς αὐτῆς κι γλιμτροῦγε ζητώντας γὰτι νὰ φάει. Ἰὸ Νικητάς, καθισμένος στο κατώφλι τῆς κατωγόπορας, γάρφωνε τὰ παποῦσια του κι δὲν σηκωνόταν νὰ ρίξει στὸν τασθὰ λίγη βρώμη.

Τ' ἄλογο γλιμτροῦγε. Κι αὐτὸς βλαστημοῦσε γιὰτι ἡ πρόξα πήγαινε στραβά. Τότε ὁ μπαρμπα Γιάννης ὁ γείτονας, ἀπέναντι, ἔβαλε μιὰ φωνή.

—Ρε παλιο—Νικητά, σήκω νὰ βάλεις λίγη ταγή στ' ἄλογο. Ἄν δὲν φάει, θὰ τὸ φᾶν τὰ κοράκια.

—Κάνε δουλιά σου, μπαρμπα Γιάννη.

—Ἄ. νὰ γαδεῖς, ἀγαίρευτε... Βασίλη, εἰτε στο παιδί του, πάρε ἕνα πιάτο βρώμη ἀπ' τὴ δική μας κι δός στ' ἄλογο τοῦ κ'ο Νικητά, γιὰτι φτοῖνος τηράει μὴν τοῦ φάγει ἡ σόλα.

Ὁ Νικητάς προσβλήθηκε. Πέταξε γὰτι τὸ πατοῦτσι κι τὸ σφυρὶ κι μονοσάνταλος σηκώθηκε μὲ μιὰς, ἄρπαξε τὴ φορτωτήρα κι ἔδειρε τὸ ζῶο. Ἐκείνο ἀφῆνιασε, ἔκοψε τὸ σχολινὶ κι ἔπεσε στο λαχανόκηπο. Ἀπὸ κεῖ τῶδιωξε, σειώντας ἀνέμερα μιὰ ξερόλαρα, ἡ γυναῖκα τοῦ Σταμάτη. Κι ὅταν τὸ ζῶο ἡμερωμένο πιά ἔρωγε τὸ χόρτο τοῦ φράχτη, ἐκείνη τὸ τοσβήξε ἀπ' τὸ γαλινὸ κι τῶδεσε μὲ τὴν πείνα του ἔσω ἀπ' τὸ λαχανόκηπο.

Τὸ φταίξιμο γιὰ γὰτι τέτοιες ἀταξίες πάντα τὸ ἔρωγχαν στ' ἄλογο. Ἐμ' βέβαια... Πὸς μεροῦν οἱ λογικοί, αὐτοὶ πὸν κερτοῦν γνώση κι γαλινὸ, νάχουν ἄδικο;

Ἄλλὰ γιὰ ἕνα καλὸ πὸν ἔγινε στὰ ζῶα μσταζύ τους, γιὰτι τὸ φταίξιμο νᾶναι τ' ἄλογο; Γιὰτι τάχα δὲν ἔφταιγε ἡ κατσάρα πὸν τὴν κλωτσοῦσε ὁ Ντορῆς κι πάει καλιά της; Κάτω στο λιβάδι ἔρωγε ἡσυχα τὸ χόρτο. Κανένα δὲν πειράζε. Μόνον ἦσυχα, ἀρρωστινοῦσε τὴν οὐρά του —φράτ—φράτ—φρίτ—φρίτ— γιὰ νὰ διώξει μὲ κλωτσῆς τὴν τὴν ἀλόγοιμνες. Ἡ κατσάρα, σὰ νὰ μὴ τῆς ἔρωγχανε τόσο βροκτοῦσι. λυτὴ πὸν ἦταν, ἔρωγχανε κοντά του, κέντωνε τὸ μουσοῦδι τὴς κι τραβοῦσε τὸ χόρτο γύρω ἀπ' τὸ κεφάλι τοῦ γείτονα. Τῶγανε μιὰ φράτ, τῶγανε διὸ. Τ' ἄλογο γὰτι - γὰτι οἰκονε μὲ βιά τὸ κεφάλι του, ἄφηγε ἕνα φροῖμισμα, σὰν νᾶθελε νὰ πεῖ: Κάμε πέρα, κρεῖ μου... σὲ πειράζω ἐγώ; Ἐκείνη τὸ γαβὰ τῆς... Δὲν καταλάβαινε ἀπὸ διαμαρτυρίες κι εἰρήνευες. Ὅσπου τ' ἄλογο σήκωσε τὸ μπροστινὸ του πόδι κι τῆς ἔδωσε μιὰ κλωτσιά. Τίποτ' ἄλλο. Ἡ κατσάρα ἔβγαλε ἕνα παράξενο βροκνὸ βέλασμα κι δὲν ἔφαγε πιά, ποτέ, ἄλλο χόρτο. Κι ἄλλοτε εἶχε δεχτεῖ χτυπήματα, μὰ ἦταν νὰ γαδεῖ ἀπὸ κείνη τὴν κλωτσιά.

Οἱ ἀφεντάδες δὲ ρώτησαν πὸς ἔγινε τὸ καλὸ κι ὁ Νικητάς ἄρπαξε ἕνα ζῶο κι χτύπησε τὸ Ντορῆ.

Τέτοιες ἀδικίες γίνονταν πολλὲς κι ἄς μὴ τὰ πολυλογεῖτε κι γανόμαστε ἀδικία. Ἡ πολλὴ δουλιά, ἡ πλεονεξία, ἡ ξεσηνέγια, ἡ ἀειλία, ὅλα τὰ κατὰ τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς ἔφεραν μιὰ ἀλλαγὴ στὴ φύση, στὸν κόσμο τ' ἄλογο. Ποτὲ δὲν σέφθηκαν νὰ τὸ ποιήσουν. Ἴσως γιὰτι πᾶστεσαν πὸς τὸ ποιήματα, ὅπως κι ὁ σιωπὸς, δὲ θάταν ἕνα καλὸ τέλος. Κάτι τοῦ ἐκτόδιζε τὸ δρόμο γιὰ τὸ ἀλογοπαζάρο. Ἴσως ἐκείνο νᾶταν ἡ ἀγάτη... Ποιὸς ξέρει;

Ἡ μοῖρα τοῦ Ντορῆ δὲν ἄλλαξε κι δὲταν ἔλειψε ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς διὸ.

«Ἐλεγε» τὰ πεῖ: κείτανε). Καὶ γιὰ τῆτο τὸ θάνατο ὁ Ντορῆς ἔφταιγε. Τ' ἄλογα κλωτσᾶνε. Οἱ ἀνθρώποι ἔχουν τὸ

σους τρόπους: ντουφεκία, μαχαίρια, φαρμάκια, θηλιές... να θανατώνουν τ' άγρια και τ' ήμερα, τετράποδα και πετούμενα, μα δέν κλωτσάνε. Λοιπόν, τ' άλογο φταίει. Στακόταν κάτω απ' τή μουριά, δεμένο απ' τήν κρικέλα που ήταν κτηνημένη στο κορμό του δένδρου. Δεν έκανε τίποτε. Μόνο κοιτούσε, σα να στοχαζόταν τή ματαιότητα τής κοίρασής του και τής ημέρας. 'Ο Νικητάς, χωρίς να ρωτήσει αν είχε τήν προξή του, τὸ σίμωσε και χωρίς πολλή προσφύλαξη, έπιασε και τραβήξε μερικὲς ρίχες τής ούρας του, για να τις ξεριζώσει. Εκείνο στήν άρχή παραμέρισε, σα να ήλωνα, πὼς δὲν δέχεται τέτοια άστειά. 'Ο Νικητάς έπιμενε και πάλι έστριβε τ' άλογο.

—Πρόσεξε Νικητά, θά σε κλωτσήσει, φώναξε ὁ μπάρμπα Γιάννης, αλλά κείνος έγινε πὼς δὲν άκουγε.

Με τις τρίχες τής ούρας τ' άλόγου άφτιαχνε θηλιές, που θά έστινε στο λόγγο για να πιάσει τὰ πουλιά: κοσσύφια, ήλιες, καλογιάννους.

—Πρόσεξε, παιδί μου, να σου λείπουν πουλιά, μα τὸ καλὸ που σου θέλω.

—Άσε με, μπάρμπα Γιάννη. Κάμε κλειδιά σου, φώναξε θυμωμένος ὁ Νικητάς οίχτηκε στ' άλογο.

Τότε, κείνο, ίσως ἀπὸ συμπάθεια στὰ κλειδιά του λόγγου, έδωσε μιὰ γερὴ κλωτά πάνω στήν καρδιά του Νικητά. Έκείνος έβγαλε ένα βαθὺ βόγγο κι έπεσ' ἀπὸ κρικέλα. Έτσι έγινε. Φώναξε άγρια με παραγγιὸ ὁ μπάρμπα Γιάννης κι ὁ σκύλος ἢ σπιτιοῦ του έχωσε τὸ μουσοῖδι του ἀπὸ τὴν πόρτα. σὲ δυὸ κώγκελα του χαγιατιοῦ και άγριζε μιὰ—δυὸ φορές. "Υστερ' ἀπὸ λίγα ἀπ' τις πόρτες, τὰ παράθυρα, τοὺς αἰμούς ήρθε τὸ σκούξιμο κι ὁ θοῆνος. Ήσαν πρέχοντας με φοίχη και τρομο άντρες, γυναίκες, παιδιά. 'Ο Νικητάς κατάλαβε κι ὑπερα στήν άγκαλιά του πρώτου άγριζε βόγγους, άργές βαθιές ανάσες... Έγινε κίτρινος. 'Οι θάνατος λέν πὼς έκλωτσημα κίτρινο. Τ' άλογο, τρομαγμένα κείνο, τραβήξε, έκοψε τὸ σκοινὶ και χάρθηκε στὰ χωράφια. Νά τὸ χτύπησε γιατί έκαμε κείνο τὸ κακό; Ποιὸς ξεύρει άργά τὸ δειλινό, όταν, αντίς για τὸ κρικέλα, στο σπίτι τους ήταν τὸ μοιρολόι

κι ὁ θοῆνος, ὁ μπάρμπα Γιάννης, στήν αὐλή του, είχε μερέψει τὸ ζῶο και τοῦλεγε και τοῦλεγε... 'Ο καλὸς γείτονας με τὸν ἴδιο παραγγιὸ που είχε φιλήσει τὸ νεκρὸ, χάιδευε τ' άλογο.

Έκείνο τὸ φταίξιμο τ' άλόγου οἱ καλοὶ μας άνθρωποι δὲν τὸ σχώρισαν. "Αν ήταν εύκολο ν' αποχτήσουν άλλο ζωντανὸ για τις δουλειές τους θά τιμωροῦσαν τὸ Ντορὴ με θάνατο. Έτσι θά γιαιτρευόταν ὁ πόνος τής καρδιάς τους και τ' άλλα κακά ζωντανά θά παίθναν φρόνηση ἀπ' τὸ βέμα που θάλλωνε τ' άλογο. Και τοῦπρεπε κάτι τέτοιο, γιατί άκόμη δὲ σωφρονίστηκε, δὲν τοῦ ἴδρωσε τ' αὐτί, σαν να μὴν άκουσε τὸ θοῆνο, σα να μὴν έμωσε τὴν άπουσία τ' άφέντη. Νά, τις προσάλλες πηλαλώντας στήν όχη του μιναύλακου, έριξε ένα σακκι λεύρι στο τρεχοῦμενο νερό. Θά πεις πὼς κείνο τὸ παλιόπαιδο, ὁ Θανάσης, τὸ κεντοῖσε με τὸ μακρὸ σουβλερὸ ραβδί και δὲν πρόσχε πὼς έγευρε τὸ φορτίο στὸνα πλευρό. 'Ο Ντορὴς όμως, σαν περισσότερο λογικὸς, έπρεπε να σκεφτεῖ, πὼς με τ' αλεύρι θάκταναν «μοίρασμα» και πρόσφορα για τὴν ψυχὴ του Νικητά.

Πάλι, πὼς τήχετε τοῦτο, τραβώντας έριξε τις φοῦρκες του παχνιοῦ. "Αλλοτε έδωσε μιὰ κλωτσημά, έβει στο κατώϊ, σ' ένα κιαῖπι με μοῦργα και τῶσπασε.

'Αλλ' εκείνο, που έγινε στο χωράφι, μιὰς ντουφεκιᾶς ἀπόσταση, έξω ἀπὸ τὸ σπίτι, δὲν εἶναι να ξεχαστεῖ: "Ανω ποταμῶν. "Α, ὅλα κι ὅλα: οἱ άφεντάδες, οἱ κατσίνες, τὰ σκυλιά, τὰ γαϊδούρια, οἱ μίγες μπορεῖ να φταῖνε. Μπορεῖ, βρε άδερφέ... Μὰ τι έφταιγε ένα παιδάκι, ένα μωρὸ που μουσοῦλαγε; Ναι, ζητοῦσε τις παπαροῦνες και κάρησε πάνω στα χόρτα. Και τι μ' αὐτό; Νά, με λίγα λόγια, πὼς παρὰ λίγο να γίνει τὸ μεγάλο κακό:

Τὸ άλογο, δεμένο κἀπ' ἀπὸ τὴν ἐλιά έτρωγε τὸ χόρτο, που τοῦχαν οίξει. Ήσαν κάτι παλιόχορτα που βγάλαν στο βοτάνισμα. Τέλος πάντων. Πιὸ πέρα, σ' ένα κομματι καρμελοῦ, καθόταν τὸ μικρότερο παιδάκι του Σπαμάτη. "Αλλοτε ήσυχο κι άκίνητο κοιτοῦσε τὸ κινούμενο σιτάρι, αλλοτε έπαιζε χτυπώντας με τὸ δάχτυλο τὸ κάτω χεῖλάκι κι έβγαζε ένα παιγνιδιάρικο παραξενὸ ήχο: τὸ τραγοῖδι τῶν μαρῶν.

Σὲ μιὰ στιγμή μπουσουλώντας ξέφυγε ἀπ' τὴν κουρελοῦ κι ἔφτασε ὡς τὴ δικαιοδοσία τ' ἀλόγου. Στάθηκε μὲ τὰ τέσσερα μπροστὰ στὸ μπουσούδι τοῦ ζώου καὶ σὰ μαγεμένο ἀκούγε τὸ μᾶσημα, ἤσυχο, ἀργό, ρυθμικό. Καὶ σίμωσε πρὸ πολὺ. Σήκωσε ἀπλὰ τὸ κεφάλι καὶ ἀκίνητο κοίταξε τὴ μαγεία καὶ τὴν ἀγαθότητα στὰ μάτια τοῦ ζώου. Μὰ κουρασμένο ἔγειρε πάλι κι ἀπλώσε τὸ χεράκι του καὶ πῆρε ἀπ' τὰ ξένα χόρτα μιὰ παπαρούνα. Τ' ἄλογο ντροπιάστηκε γι' αὐτό. Ἐνας τόσος δὲ ἀνθρωπάκος νὰ πάρει ἀπ' τὸ στόμα του τὴν τροφή του! Δὲ μίλησε, μόνο ἔβγαλε ἕνα φρούμισμα. Τὸ παιδί, ἀδιάφορο στίς ντροπές τ' ἀλόγου, ζοῦπ, κάθησε πάνω στὸ χόρτο. Ἄ, αὐτὸ πάει πολὺ φιλαράκο...

Τότες ὁ Ντορὴς ἔχασε τὴν ὑπομονή του, τ' ἄρπαξε μὲ τὰ δόντια ἀπ' τὰ ροῦχα, στὴν πλάτη, τὸ τίναξε ψηλὰ καὶ τὸ πέταξε περιορρηνητικὰ κάτω στὸ γῶμα. Αὐτὸ ἦταν. Συνέχισε νὰ μασᾷ τὸ χόρτο καὶ δὲν ἔδινε σημασία στίς προσταγές, στίς φοβέρες, στίς κραυγές, στὰ σκουξίματα τῶν ἀνθρώπων. Ἐκεῖνοι τσαλαπατώντας τὸ σιτάρι, τρέξαν καὶ πῆραν ἀπὸ κάτω τὸ παιδί, πού, ἐδῶ πού τὰ λέμε, περισσότερο τρόμαξε ἀπὸ τὴν τραχὴ καὶ τ' ὄψιμο ἐνδιαφέρο τῶν ἀνθρώπων παρὰ ἀπ' τὸ παιγνίδι τ' ἀλόγου καὶ πρὸ πολὺ ἔβλαψε ὅταν τὸ ξεγύμνωσαν γιὰ νὰ δοῦν μήπως ἔλαθε τίποτε σοβαρό.

Ἡ μάννα, σὰ νὰ μὴ τῆς ἦταν πού γλύτωσε τὸ παιδί της, στάθηκε μπροστὰ στὸ ἄλογο, πού ἔτρωγε ἤσυχα τὸ χόρτο, σήκωσε ὀρθωμένη τὰ χέρια καὶ φώναξε:

—Σκοτώστε το. Μᾶς ρήμαξε, μᾶς μανροφόρησε... Τὶ τὸ καμαρώνετε; σκοτώστε το... Κι ἔσκησε, πῆρε ἀπὸ κάτω μιὰ πέτρα, πού τὴν ἔριξε κατὰ τ' ἄλογο, χωρὶς νὰ τὸ χτυπήσει.

Καὶ ἡ ἄλλη, ἡ χήρα τοῦ Νικῆτα, παρասυρμένη καὶ σὰ νὰ ἀνάδωσαν τότες οἱ καημοὶ της, εἶπε σιγανά:

—Σκοτώστε το

Ἡ δύση ἄρχισε νὰ ροδινίζει. Καὶ τὰ πουλιὰ λαλοῦσαν τὸ τραγοῖδι τοῦ δειλινοῦ. Οἱ γυναῖκες, ὕστερα ἀπὸ κείνη τὴ συγγένηση, δὲν μποροῦσαν νὰ δουλέψουν πιά, νὰ βοτανίσουν τὸ χωράφι. Κρίψαν

τὰ σκαλιστήρια, πῆραν τὴν κουρελοῦ καὶ τὸ παιδί καὶ τραβώντας τὴν κατσόικα πάνε γιὰ τὸ σπίτι, μιὰ φωνὴ μαζοῖα ἀπὸ κεῖ.

Ὁ Σταμάτης δὲν ἐτοιμαζόταν νὰ φύγει. Ἀκίνητος κοιτοῦσε τ' ἄλογο

—Τὶ τὸ τηρᾷς; τοῦ εἶπε ἡ γυναῖκα του, περνώντας μπροστὰ του, ἡ σοδειὰ φέτος θάναι μεγάλη ὅσο καμμιά χρονιά! Ἀγοράζουμε ἄλλο. Τοῦτο ἔχει τὸ σατανά μέσα του. Μᾶς ρήμαξε.

—Τὸ δίκανο Σταμάτη, νὰ το, κομέται στὴ βελανιδιά. Εἶναι γεμάτο. Τὶ ἀξίζει μιὰ ριζιά;...

Ὁ Σταμάτης ἔστριψε ἀργὰ τὸ κεφάλι του, ἀπλώσε τὸ χέρι του κι εἶπε:

—Πηγαίνετε στὸ σπίτι. Ἐέρω πού εἶναι τὸ ντουφέκι. Ἐέρω τί κατὸ μᾶς ἔκανε τὸ πολιοζωντανό. Ὁ ἄντρας σου, Βασίλω, ἦταν ἀδερφός μου. Τραβάτε σπίτι.

—Σταμάτη, σκότωτέ το... εἶπε κἀπειρα καὶ πάνε... Τὸ παιδάκι δὲν ἔβλαψε κι ἦταν σὰ νᾶκούγε μαγεμένο τὸ κειδουνάκι τῆς κατσόικας.

Ὁ Σταμάτης ἀκολοίθησε τὶς γυναῖκες μὲ τὸ βλέμμα ὡς πού τις ἔχασε πίσω ἀπὸ τὶς σινιές. Ἔστερα δὲν εἶχε τί νὰ κάνει. Θάπρεπε νὰ λύσει τ' ἄλογο καὶ τραβώντας νὰ τὸ φέροι στὸ παχνὶ καὶ κατόπι νὰ πάει στὸ μαγαζὶ τοῦ Ψαρούλη, νὰ παίξει μὲ τρέφα. Ἔτσι ἔκανε πάντα.

Τώρα, καθισμένος στὸν ὄχτο τῆς αὐλακιάς, ἀναλογίζεται πόσες ζημιές εἶχε κἀκεῖνο τὸ δύστροπο ζωντανό. Θυμῆθηκε τὸ ἀδερφό του τὸ Νικῆτα —μὰ πῶς νὰ τὸν ξεχάσει;— πού τοῦ ἦταν δεξὶ χέρι κι ἄς εἶχαν χωρίσει τὸ βίος. Θυμῆθηκε πῶς στ' ἀπόμυρο τοῦ μαγαζιῦ μέτρησε τόσα τάληρα, ἀποζημίωση, στὸ Στάθη, γιατί ὁ Ντορὴς εἶχε χτυπήσει τὸ παιδί του. Δὲν ἀναρωτήθηκε ὅμως ποτέ: Ποιὸς εἶχε δικαίω τὸ παιδί ἢ τ' ἄλογο, ὁ Νικῆτας ἢ τ' ἄλογο... Τὶς σκέψεις του γιὰ τὸ βίος καὶ τὴν πολιτεία τοῦ Ντορὴ ἔσκόρπισε τὸ πουλιὸ μιὰ γίσσα, πού φτεροῦγαγε στὸ φύλλωμα τῆς βελανιδιάς κι ἔριξε κάτω ἕνα ξεροκιανὸ περσινὸ βελανδίνι. Σήκωσε τὴ ματὰ του, ἀλλ' ἀντὶς γιὰ τὴν γίσσα εἶδε τὸ ντουφέκι πού κρεμόταν.

Σηκώθηκε, σίμωσε στὸν κορμὸ τοῦ δόρου, ἀπλώσε τὸ χέρι του καὶ ξεκομῆσε τ' ὄπλο. Εἶδε πουλιὰ πού πετοῦσαν ἀπὸ αἶ-

λυγαριές, τις βατουλιές... «Σήμερα, ελπε-
 δέ βγήκα να σκαγιώσω κάνα πουλί. Η
 ρηματιά είναι γεμάτη κρίσες κι ο λόγγος
 κοσσίφρια. Στις πλαγιές βγήκανε πέδι-
 λες. «'Αχ, εκείνος ο Νικητάς πόσο 'πιτή-
 ρειος ήταν να πιάνει τὰ πουλιά με τις θη-
 λιές, ποίφτειαχνε μ' αλογότριχες! Μὰ πού
 'είν' ο Νικητάς; Κάμπε, πλαγιές, βοσκοτό-
 πια, πού 'είν' ο Νικητάς;... 'Αχ τὸν σκό-
 πωσε τοῦτο τὸ παλιόλογο, γιατί τοῦ γίρε-
 ψε δέκα τρίχες ἀπὸ τὴν οὐρά του. Ντορή,
 ἔτσι εἶναι. Σήμερα θέλησες νὰ σκοτώσεις
 καὶ τὸ παιδί μου. Παλιόλογο.

»Τὶ ἀξίζει τὸ τομάρι σου; Τὶ ἀξίζει
 ἡ δουλειά σου; Ἡ σοδιά φέτος θάναί με-
 γάλῃ, κι εἶναι πολλὰ πανηγύρια μ' αλογά-
 ρες! Ναί, παλιόλογο...».

Τότε ἔφτασε πάλι στ' αὐτιά του ἡ φω-
 ῆ: «σκοτώσέ το» κι ἔφερε τὴν ἀκροὴ τοῦ
 ποιφρεκιοῦ κοντὰ στὸ μάτι του ζητώντας
 ποι μ' ἀσφάλεια τὸ στόχο. Εἶναι καιρός.
 Ὁ ἀλόγο δὲν κινιέται κι ἔτσι τὸ κεφάλι
 εἶναι εὐκόλο σημάδι. Ἄλλ' ὁ Σταμάτης
 ἐν τραβᾷ τὴ σκανδάλη, δὲν ἀκούει πιά τὴ
 ἰωνή: «σκοτώσέ το». Σὰ νὰ ξέχασε τὸ
 κοπὸ του καὶ νᾶγινε ἀλαφρὸ τὸ ντουκρέ-
 .. ἀκίνητος ἀφοσιώθηκε θεωρώντας τὴν ἀ-
 σπλή κίνηση τοῦ κεφαλιοῦ τοῦ ζῶου: στὸ
 ἐλάχιστο π' ἀνεβοκατέβαινε, στίς φλέβες,
 τὸ λαϊμὸ καθὼς τὸ ζωντανὸ μασοῦσε ἀ-
 ἔριμνο, ἀργὰ ἤρεμο, ριθιμικά.

Ὁ Ντορὴς ἔτρωγε τὰ παλιόχορτα...
 ὁ κρότος ποὺ ἔκανε καθὼς μασοῦσε ἦ-
 εν ὁ σκοπὸς μιᾶς ζωῆς, ποὺ δὲ θᾶπρεπε
 μὰ πάντα νὰ σωπῆσει. Ὁ Σταμάτης δὲν
 εὐνεὶ ὅπ' τις φωνές τῆς φύσης παρὰ τὸ
 ἔσημα. Δὲν βλέπει τίποτε παρὰ τὸ κερά-
 τοῦ ἀλόγου καὶ τὰ χόρτα. Τὶ ἦταν τότε
 τὸ ὄραϊο, πὺ ἀληθινὸ ὅπ' τὴ ζωὴ τ'
 ὄγου; Τὶ ἦταν πὺ ἡμερο, πὺ ἀθῶο
 πὺ τὰ μεγάλα μάτια τοῦ Ντορῆ; Καὶ ποὺ
 ἔωμα ἦταν πὺ μεθυστικὸ ἀπὸ τὸ κόκκι-
 τῆς παπαρούνας;... Πάνω σὲ κεῖνη
 ἡ ἀθῶότητα θὰ πέσει τὸ βόλι τῆς ἀν-
 ὀπινης ἀδυναμίας; Ὁχι!... Πολλές
 ἄρες ξιπνᾷ ὁ καλὸς ἄνθρωπος, ὅσο κι
 εἶναι κείνος πονεμένος, καὶ πνίγει τὸ
 ἔθος. Ἔτσι κι ὁ Σταμάτης. Ἄφησε ἀ-
 λὰ τ' ὄπλο πλάι στὸν ὄγχο κι ἀφοσιώθη
 γιὰ νὰ μὴ ταράξει μιὰ γαλήνη, σίμω-
 τ' ἀλόγο. Περιέπλεξε τὰ χέρια στὸ λαί-

μό του, ἔφερε τὸ πρόσωπο πλάι στὸ κερά-
 λι του... Τ' ἀλόγο στεκόταν ἀκίνητο, μό-
 νο κίπως παρᾶξενά κουνῶσε τ' αὐτιά του,
 σὰ νᾶδινε ἔτσι τὴ συγγνώμη.

Κι ὁ ἄνθρωπος μίλησε:

Ντορή μου, ἀλόγακι μου, πλίσμα κι
 ἐσὺ τοῦ καλοῦ Θεοῦ, τί φταῖς; Ἡμεῖς ἔ-
 χοιμε στὴν καρδιά μας τὸ θεοῖο, τὴν πλε-
 ονεξία, τὴν ἀθῶότητα. Ντορή μου, δὲν ἔ-
 χεις φωνὴ νὰ μοῦ πεῖς: «ἀφεντε-ὄ φταῖς». Δὲ
 καταδέχεται νὰ πᾶς στὸν τάφο τοῦ Νι-
 κητά καὶ νὰ πεῖς: «ἀφεντικό, ἐσὺ ἔρται-
 γες».

Ἔστερω γονάτισε μπροστὰ στὸ μου-
 σοῖδι τοῦ ζῶου, ποὺ εἶχε πᾶψει νὰ μασᾷ
 καὶ τὸν ἄκουε ἐκστατικὸ.

—Ἀλόγακι μου, Ντορή μου, τοῦτο τὸ
 χόρτο τῆς γῆς ἐσὺ τὸ πληρώνεις στὸν πα-
 λιάνθρωπο καὶ κείνος ἀκόνισε τὸ μαχαίρι
 τῆς πλεονεξίας στὴν πλάτη σου. Πῶς θὰ
 μᾶς χωρέσεις; Εἴμαστε τόσο κολασμένοι,
 ποὺ θέλουμε κι ἀπὸ σένα σῶωση.

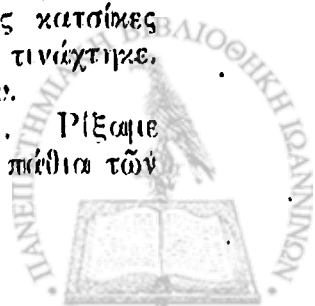
Τότε ἦταν πὺ ὄραϊο ἐκείνο τὸ ζωντα-
 νό. Κι ἦταν σὰ νὰ θεωροῦσε γὰτι ποὺ εἶν'
 πᾶν' ὅπ' τ' ἀνθρώπινα καὶ νᾶνιωθε —τ' ἄ-
 λογο ναί— τὴν ἰερότητα τῆς στιγμῆς, ποὺ
 ὁ ἄνθρωπος σίμωσε τὸ ζῶο καὶ γνώρισε
 γὰτι ἀπὸ τὸ μεγαλεῖο τοῦ Θεοῦ.

Μὲ μιᾶς ὁ Σταμάτης σιγῶθηκε καὶ
 σκοίπισε τὰ μάτια του σὰν νᾶσαν διακρυ-
 σμένα. Μὰ τότε ἦταν ποὺ ἔκλαψε. Στοχῶ-
 στηκε τὴ μοῖρα τ' ἀνθρώπου, ποὺ ἡ φτώ-
 χεια κι ἡ ἀδυναμία τὸν κᾶνον νὰ ζητᾷ λί-
 γη χαρὰ κι ἀπὸ μιὰ τρίχα τ' ἀλόγου.
 εἶδε ἔτσι θαμπά, στὸ μούχρωμα τῆς σκέ-
 ψης καὶ δειλινοῦ, εἶδε τὸν ἀδελφὸ του. Κι
 εἶναι τόσο καλὸς ὁ Νικητάς, τόσο γλυκὸς,
 κι εἶναι σὰ νὰ λέει: Λὲ φταίει ὁ Ντορὴς.

Σκοίπισε πάλι τὰ μάτια του ὁ Σταμά-
 τής κι εἶδε σὶ ῥέχτη τὸ ντουκρέκι του...
 Ἔσκαψε τὸ πῆρε καὶ χωρὶς ἄλλη σκέψη
 σήκωσε τὴν κᾶνη τοῦ ἴφρου.

Τράβηξε μιὰ τὴ σκανδάλη, τράβηξε
 δυνό. Ἀντιβοῦξε ἡ ρηματιά, ἀχολῶσαν ρι
 πλαγιές. Ποιλάκια πέταξαν τρομαγμένα,
 μακροαφτέρουγα, ἕνας σκύλος γανγίζοντας
 πιλᾶλῃσε στὰ στᾶρια, δυὸ τρεῖς κατσίκες
 προῖγξαν... Καὶ τ' ἄλλο τινάχτηκε,
 φεῖντωσε ἡ χαιτή κι ἡ οὐρά του.

—Ἔ, Ντορή, μὴ σκιάξαι. Πῆξαμε
 δυὸ ντουρεκιές στὸν ἀγέρα. Τὰ πᾶδια τῶν

ἀνθρώπων εἶναι μυστήρια, σὰν τὸν ἀγέ-
ρα.

Σιγανοσφυρίζοντας μέρεψε τὸ ἄλογο,
τὸ σίμωσε, τῶπιασε ἀπὸ τὸ χαλινὸ καὶ τοῦ
εἶπε:

—“Ἔτσι εἶναι... Κι ὅταν γλεντᾶμε σὲ
γάμους καὶ σὲ πανηγύρια, οἰχνοῦμε στὸν
ἀέρα. Ἄχ, φίλησε τὸ χέρι μου, ἀλογάκι
μου. Εἶμαι καλὸς, φτωχὸς κι ἀδύναμος, εἶ-
πε κι ἀσυναίσθητα ἔφερε τ’ ἀντίστροφο
τῆς παλάμης στὰ χεῖλια τοῦ Ντορῆ. Ἐκλα-
ψε. Ὅποτερα ἀπὸ λίγο σαμάρωσε τὸ ζῶο,
μάζεψε τὶς τοιχιᾶς καὶ τραβώντας τὸ γύ-
ρισαν σπὸ σπῆτι.

Εἶναι τώρα δυνὸ καλοὶ φίλοι. Πῶς ὁ-
μως θὰ γίνουν φίλοι καὶ οἱ γυναῖκες; Τοῦ-
τες εἶναι πιότερο ἀδύνατα πλάσματα. Θὰ
καταλάβουν ποτὲ τὶς παραξενιᾶς τῆς ψυ-
χῆς τ’ ἀνθρώπου, π’ ἀγκαλιάζει καὶ τὸ φο-
νιά; Τὸ φονιά; Ἄχ, πῶς θὰ νιώσουν πῶς
τὸ φονιά τὸν ἔχομε μέσα μας, τὸν φέρο-
με μαζί μας καὶ πῶς ἔχουμε μαζί μας κάτι
ἀληθινὸ, κάτι ἀπὸ τὸ Θεό; Τοῦτα τὰ μυ-
στήρια πῶς θὰ τὰ καταλάβουν;

Τέτοιες σκέψεις, μελετοῦσε ὁ Σταμά-
της πὺ ἀκούσε χαροῖμενες μακρόσυρτες
φωνές, πὺ ἔρχονταν ἀπὸ τὸ σπῆτι καὶ φτά-
ναν ὡς τὶς γίτσες.

—Νικηταῖνα, ἔρχεται, ἔρχεται, ἔρχε-
ται μετ’ ἄλογο.

—Ἄχ, τὸ βλέπω... Ἐρχεται μετ’
ἄλογο κι εἶναι ζωντανὸ καὶ δὲν ἔχει αἷμα-
τα.

Κι εἶδε τὶς γυναῖκες νὰ τρέχουν σπὸ
δρομάκι κι ἀπρόσεχτα νὰ πατοῦν πέτρες

καὶ χορτάρια καὶ νὰ μὴ φυλάγονται ἀπὸ
τὰ ξερόκλαδα τοῦ φράχτη. Ἐρχονται μ’
ἀνοιχτὲς ἀγκάλιας μετ’ ἄλογο καὶ μετ’ ἄλογο-
τα.

—Ἔε... τί πάθατε; ρώτησε ὁ Στα-
μάτης μετ’ ἄχνὸ γέλιο στὰ χεῖλια.

—Ἀκούσαμε τὶς ντουφεκιᾶς κι εἶπαμε
πὺ τὸ σκοτώσατε... καὶ μετ’ ἄλογο σκοτώσατε
σὰ νὰ γινε φονιὰ καὶ κλάψαμε... Ἄχ,
ζεῖ τ’ ἄλογάκι μας... Ζεῖ. Ποτὲ δὲν μᾶς
ἔφταιξε, ποτὲ.

Καὶ χάδευαν οἱ γυναῖκες τὸ ζωντανὸ.
Μάλιστα ἡ Σταμάταινα, πὺ μετ’ ἄλογο μα-
νία εἶχε πεῖ «σκοτώσατε το», τ’ ἀγκάλιασε
καὶ τὸ φίλησε.

—Καὶ ποιὸς σὰς εἶπε πὺ δὲν φταίει;
ρώτησε μετ’ ἄλογο συγγίνηση ὁ Σταμάτης.

Ξάφνου στάθηκαν ἀκίνητες οἱ γυναῖκες
καὶ μιά, ἡ χήρα, θωρώντας πρὸς τὴ δύνη
στη μεγάλη θυρία, εἶπε:

—Οἱ ντουφεκιᾶς μᾶς τὸ εἶπαν, ὁ θάνα-
τος.

Κι ἡ ἄλλη μάζεψε μετ’ ἄλογο τὸ
μαλλιά της κι εἶπε:

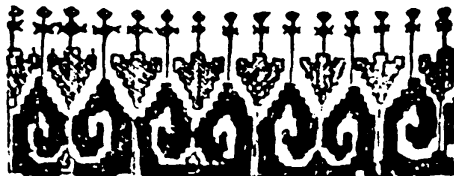
—Οἱ ντουφεκιᾶς, ὁ θάνατος.

—Οἱ ντουφεκιᾶς στὸν ἀγέρα. Εἶπαμε
ἔμεῖς. Ντορῆ, γιὰ τὰ πάθια τῶν ἀνθρώ-
πων καὶ γιὰ τὸν ἀγέρα! Ἔ, μεριάστε νὰ
περάσομε.

Καὶ παρομέρισαν, σὰ νὰ ταν νὰ περά-
σει κάποιος μεγάλος, πὺ δάφευε τὴν ἀ-
γάπη τὴν τιμὴ, τὴ χαρά.

Καὶ πᾶνε.

Τότες εἶχε ἡ ἑσπέρα τόσο φῶς, τόσο
φῶς!

ΤΣΙΓΓΑΝΙΚΑ...

Α'.

Τσανιήρια γύφρων οὐκ πουλιά κοπαδιασιά
μὲ τὰ φιερά μισάνοιχτα γιὰ πέταμα.
Μαγιάτικη πανσέληνος. Καὶ ποιὸς βασιὰ
τῆς ποδοπλάγιαχτης καρδιάς τὸ ζέσιαμα;

Μαῦρες ξωθιὲς ἐδῶ γλιστροῦν σιὴν ποταμιά,
καταφρονοῦν τοῦ κνηγοῦ τὸ δόκανο.
Ἀγάπη, ἀπόψε θρόνιασες σιὴ χάρβαλη τὴ φράχιτη
τὸ μάτι ποῦ τὶς ψαχουλεύει βάσκανο.

Β'.

Τοιγγάνες ὄνειρόπαριες σιὰ οὐράνια σεργιανίζουν
σὲ χρυσοκάπουλα καβάλλα σύγγεφα—ἄτια.
Κι οἱ χαριορίχτες μάντισσες τὶς γειτονιὲς γυρίζουν
ἀνωμαλλιάρες, ξέστητες, μὲ γάπας μάτια.

Κι ὁ δουλενιὴς ὁ μάστορας σφυροκοπάει καὶ πλάθει
μὲ τὴ βαριά πρὸ τὸ σίδερο σι' αἰὸνι.
Κι ὁ βιολιτζῆς μὲ δοξαριὲς —ψυχῆς ἀγκοῦσα, ἀγκάδι—
λαλεῖ προφήτης θρηνωδὸς μαζὶ κι ἀηδόνι.

Γ'.

—ᾠ Μάγισσα, τῆς γυφιουριάς σκλάβα κρατεῖς τὴ φάρα.
Ἐὸν τὸν ἀκατάδεχτο μὲ ξόρνια πιάνεις.
Τὴν κόρη μὲ μανόγαλα μεθᾶς τὴν πεισματάρρα.
Ὅχιὰ τοῦ δαίμονα, ποῦ γλείφεις καὶ δαγκάνεις.

ᾠ! Μὲ τὰ γιαιοσοφία σου πῶς ξεδιφοῦν τὰ χεῖλια!
Καὶ πῶς λαγιάζουν τῶν παθῶν οἱ βουκολάκοι!
Στὸ πρόβιαγμα σου ἀνήμερο θεοῖδ ξυπνάει ἡ ζήλεια,
ξερνάει θανατικὸ μαχαίρι καὶ φαρυμάκι!...

Δ'.

—Ἀγάπη, ἀπόψε θρόνιασες σιὴ χάρβαλη τὴ φράχιτη
τὸν πειρασμὸ ἀδυσώπητο κουρσάρο, ἀφέντη.
—Κόρη, θὰ σκίρης ἄβουλη σιὴς παρθενιας τὸ σφάχιτη.
—Χαρά σου, κνηγέ, ποῦ θὰ χορτάσης γλέντι.

Ἡ βαιουλιὰ πασιάδα τους κι ἐρωτικὴ κρυψώνα.
Φιδοπλοκάμια σφίγγονται πόδια καὶ χέρια.
Τὰ χεῖλη φρύγει ἀκοίμητη τοῦ πόθου ἢ λαμπηδόνα
κι ἰχώρα ἀομέγει ἀπ' τὰ κορμιά τους ἢ Κυνθέρεια.

Ε'.

Ἀλήτη Γύφτε, Θεουπαίχτη γιορτασιή,
πὺν σέρονεις ἀλυσόδειτην ἀρκούδα.
Ἐοὺ τῆ μοῖρα σου κρατεῖς χειροπιασιή.
Πέια σὰν λεύτερο πουλί, τραγοῦδα!

Δὲν σὲ τρομάζει πόλεμος καὶ πυρκαγιά.
Παιρίδα, βίος, φαμίλια κλεῖς σιὴν τέγια.
Γιὰ σένα πάντα ἀνδοβολεῖ ἡ Προπομαγιά.
Τὸ Παρηγύρι τῆς Κακάθας γλέγια!...

(Ἄρσια, Μάης 1960)

ΓΙΩΡΓΟΣ ΡΑΓΚΟΣ

ΔΙΧΟΣΤΑΣΙΑ

Ἐοὺ πὺν πάλι προβάλες βαθειά μου,
Φύτρα κακιὰ τῆς Νύχτας, μὲ τοῦ τροβου
Τῆν προσωπίδα σὶδ ἴδιο πρόσωπὸ μου,
Κυρήγηρες γιὰ πάντα τῆ χαρά μου;

Ὅχιροὶ κὲ ἀδέσφια δίδυμα: Τὸ ἐγὼ μου
Τὸ ἀληθινὸ ποῖδ νά 'ναι; Τῆ σηλιά μου
Νὰ παρατῶ καὶ νά 'ναι; τοῦ Γάμου
Τῆν τάξη νὰ σαλεύω καὶ τοῦ Νόμου;

Ἡ σάμπως νά 'μαι ἐγὼ πὺν μέσαδέ μου
Ἡ ἀρχαία φωνὴ τοῦ Ἀδάμ, ἢ τρομαγμένη,
Μ' ἀπελπισιὰ ζητᾷ τοῦ Θεοῦ τῆ χάρη;

Ἴδον ὁ Νυμφίος ἔρχεται!...

—Κύριέ μου,

Κάμε νά 'μαι ἡ ψυχὴ πὺν σὲ προσμένει.
Ευπνή, μὲ τ' ἀναμμένο τῆς λυχνάρι.

ΣΥΜΕΩΝ ΚΟΥΡΗΤΗΣ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ Ι. ΜΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΑ ΣΤΑ ΧΙΟΝΙΑ

(ΔΙΗΓΗΜΑ)

Στὸ βάθος χιονισμένη ἡ Πίνδος, μὲ τὶς κορφές της χαμένες στὰ σύννεφα τοῦ βορρακίμένου οὐρανοῦ. Μάννα καλὴ πού δὲν ξεχωρίζει τὰ παιδιά της, μάειδε ἀσχοκίδια, μάειδε ζαρκάδια. Δῶθε τὸ Βόιο, ὀλόλευκο πύργο τοῦ Κόσμου...

Κροσταλλιασμένος καὶ γαλαζοπῶς ὁ ἀγέρας ἔρχονται κεῖθε, ἀναβε τριαντάφυλλα στὰ μάγουλα καὶ ξαστέρωνε τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων μέσα στὸ δικό τους φῶς, ἴσο πὺν κάθε ματιὰ νὰ εἶναι γλυκιά, καὶ σὺν κάποτε καὶ πολὺ φαριμακερή. Θέ μου, ἄλλοι κι' ἄλλοι στὰ νιάτα...

Κατὰ τὸ χωριὸ πὺν χίτταξε, μιὰ θοοῦρα στοχατὰ κάδουνταν πάνωθὲ του, γιομένη ἀπ' τὸ καπνὸ τῶν τζακιῶν, ὡς τὸν ἠλάτενε ὁ ἀγέρας καὶ τὸν ἤσκωνε ἡ μέλα πὺν ἔφρευγε.

Ἀκόμη τὰ πάντα κρατούσανε τὴν φωνὴ τῶν Χριστογιέννων. «Τὰ σχαρίζια Οὐρανέ, φάσκιωσε ἡ Παναγιά!».

Ἐάννου, ἓνα μαντήλι, ὀλόφλογο, μὲ κόρσσια χρυσά, φάνταξε πάνω πὺν τὰ σπία τοῦ χωριοῦ, στραπρατοκοπώντας, δίπλα—ξεδίπλωσε καὶ χῶθηκε μέσα σ' ἓνα τζάκι πὺν ἦταν, βέβαια, τοῦ δικοῦ του σπιτοῦ.

Τρεμαγμένος σίμωσε τὴ μοῦλα του καὶ ἀχούλεψε στὸ δικό του. Δὲν τὸ εἶχε χάσει ὀλόφλογο μαντήλι μὲ τὰ χρυσὰ κόρσσια! Ἦταν δέκα ὀχτῶ χρονῶν παλληκάρι Μῆτρος καὶ λοιπὸν χαμογέλασε βαθειὰ τυχιμένος.

—Ἐ! κάτι θὰ πῆρες γιὰ τὴν ἀρραβιαστικιά! Ἔκαμε ὁ χωριανὸς πὺν ἔρχονταν τὸ κατόπι.

—Ἀϊ, γάϊ! ἔσκουξε ὁ Μῆτρος στὴ μύλα καὶ δὲν ἄκουσε.

Ἐλάισε ὁ χωριανός.

Ἦ δὲ σῶνεται ἡ στρατά καὶ ἡ κουφάτα δὲ σῶνεται. Εἶπε πάλι:

—Ἐσύ, λένε, δὲν τὴν εἶδες τὴν ἀρρα-

βιαστικιά σου μέχρι τὰ τώρα. Τάχα ὀσες φορές ἦθε, τύχαινε ἀναποδιά κι' ἔλειπες, ἡ κάποια δουλειὰ βιαστικὴ πὺν ἔπαιρνες τῶν ὀμματιῶν σου...

Τὰ μάγουλα τοῦ Μῆτρος σπύθες πέταξαν. Κάτω ἀπ' τὰ πόδια του τὸ χιόνι τριζοβόλησε καὶ δὲν ἦθερε ἂν ἡ καρδιά του ἦταν πὺν ἔκαμε ἔτσι. Τὶ ἦθελε κι' ἔβγαине ἀντάμα μὲ ἄλλους στὴ στρατά; Τὶ δὲν πῆγαινε μόναχος, μὲ τὴ μοῦλα του.

Ἦ δρόμος γυρνάει ὀλο καγκέλια.

—Νύχτα θὰ μποῦμε στὸ χωριό, Μῆτρο...

Νύχτα ἂς ἔμπαιναν, αὐτὸς δὲ χτύπησε τὸ δικό του ζῶο. Ποιὸς θάβγαине, μαθές, νὰ τὸν καρτερέση ὀταν θάφτανε; Ἦ καμπερὴ ἡ μάννα του, ἄλλος κανέναν!

—Ἦθεες, Μῆτρο; θὰ τοῦ πῆ. Ἦκουσα τὸ κουνδούνη τῆς μοῦλας καὶ κατέβηκα. Θὰ κρύωσες τόση στρατά. Ἦσε νὰ ξεφορτώσω, καὶ τράβα ἐσύ νὰ πυρωθῆς στὸ τζάκι.

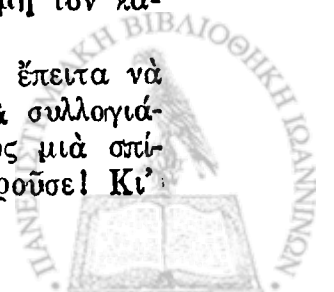
Θάσφιγγε τὴ μαντήλα τῆς μιὰ ὀκμὴ φορὰ γύρω στὸ πρόσωπο, προτοῦ καταπιαστῆ μὲ τὸ ξεφόρτωμα, κι' ὁ Μῆτρος δὲ θὰ τὴν ἄφηνε— ὀπως δὰ γίνονταν πάντα.

Πολὺ τὴν ἀγαποῦσε τὴ μάννα του ὁ Μῆτρος, μὰ τώρα αὐτῆς δὲν εἶχε κέφια γιὰ τέτοια...

Κάτι εἶχε ἀλλάξει μέσα του καὶ τὰβλεπε ὀλα τὰ πράματα τοῦ κόσμου ἄλλοιῶς κι' ὀπαλλοιῶς.

Ἦ μποροῦσε νὰ χασομερήσει πὺν νὰ πέσει ἡ νύχτα καὶ νὰ κοιμηθῆν ὀ ἂνθρωποι κι' ὀταν φτάσει κανεῖς νὰ μὴ τὸν καταλάβη!

Μόνος του νὰ ξεφορτώσει, ἔπειτα νὰ καθῆσει δίπλα στὸ τζάκι καὶ νὰ συλλογιῆσει—κι' ἂς εἶναι σβυστὸ δίχως μιὰ σπύθα— καὶ νὰ κομηθῆ— ἂν μποροῦσε! Κι'

ούτε νὰ φάη, ὡς τοῦ κόπιζε ἡ ὄρεξη γιὰ καλὰ ἀπὸ καιρὸ τώρα...

—Δὲν κάνουν οἱ ἄνθρωποι κατὰ πῶς κάνεις, μπρὲ Μῆτρο! Τοῦ εἶχε πῆ πολλές φορὲς ἡ μάννα του...

—Ὅσο ζυγώνει στὸ χωριό, τόσο καὶ πὸ πολὺ συλλογιέται τὰ λόγια τῆς:

—Δὲν κάνουν οἱ ἄνθρωποι κατὰ πῶς κάνεις!

—Ἔτσι κάνουν, ἔτσι κάνουν, μιὰ ἄλλη φωνὴ ξεπετάχτηκε μέσα του καὶ οἱ δυὸ αὐτὲς φωνὲς πῆραν νὰ μαλώνουν, καὶ νὰ ἀπερδεύονται πὺρ τίποτα στὸ τέλος δὲν ξεχώριζε, παρὰ ἀκούγε ἓνα βουϊτὸ στὸ μυαλό του. Τότε κάποιος σὰν νὰ τοῦ ἔβαλε μιὰ τρικλοποδιά, σύγκαιρα ἔνοιωσε σπρωξιά σπὸν ὄμο νὰ πέση...

—ὦ! νάπεφτα ἐδῶ καὶ νὰ κοιμᾶμουνα, ἀπόψε νὰ μὴ πῆγαίνα στὸ χωριό!

—Παραπατᾶς παραβίζοντας, ὄρε Μῆτρο. Μπαῦ κι' εἶσαι πιωμένος ἢ ἀρρωστος;

—Αὐτὴ ἡ μούλα ἀπόψε, πολὺ μὲ πεδεύει, ἔσκουξε. Σήκωσε τὸ μαστίγι καὶ τῆς ὄργωσε τὰ πλευρά.

Κόμποι—κόμποι τὸ αἶμα ἔσταξε στὴν ψιγὴ τοῦ Μῆτρον γιὰ κείνο τὸ χτύπημα. Ἄς εἶναι. —ἄλλη φορὰ θάβγαίνε μονάχος στὴ στοάτα, μονάχος μὲ τὴ μούλα του.

Καὶ νά! Τὶ ἀνάγκη ἦταν πὺρ βιάστηκαν τόσο; Ἐφτασαν πιά. Ἡ μάνα του μὲ τὸ λυχνάρι ἀναμμένο τὸν καρτεροῦσε στὴν αὐλή.

—Πολὺ ἄρχησες, μπρὲ παιδί, τοῦ εἶπε γι' ἀπάντησι στὴν καλησπέρα του. Χειμῶνας καιρὸς, κι' οἱ λύκοι δὲν ἀπολείπουν...

Ὁ Θεὸς νὰ φυλάη... Ἔ. Καὶ τὶ τῆς πῆρες;

—Ἐνα θάμα!

—Γιὰ νὰ δῶ, μπρὲ Μῆτρο, γιὰ νὰ δῶ!

Τράβα, μάννα, σὰν ξεφορτώσω θὰ σοῦ τὸ φέρω νὰ τὸ δῆς.

Ἡ μάννα ἄφησε τὸ λυχνάρι στὸ πεζοῦλι χαμογελώντας.

Σήγουροι θὰ εἶναι πιά, συλλογιέται. Αἴριο θὰ πάη ὁ Μῆτρος, στὴν ἀρραβωνιαστικιά του... Δόξα σοι, Κύριε, μὲ τὴ σειρά πὺρ ἔβαλες στὸν κόσμο!

Ὁ Μῆτρος ξεφόρτωσε, ταχτοποιῆσε τὸ ζῶο στὸ ἀχούρι, χασομέρησε ὄμο μπο-

ροῦσε, ἔπειτα πῆρε τὸ μαντήλι καὶ τὸ πῆγε στὴ μάννα του νὰ τὸ δῆ.

Λομπάδιαζαν καὶ τριζοβολουσαν τὰ ξύλα στὸ τζάκι.

—Νάτο, τῆς λέει, καὶ τὸ πετάει στὰ χέρια τῆς καλοδιπλωμένο σὲ ψιλὸ χαοτὶ, δεμένο μὲ γαλάζια κορδέλλα φιόγγο!

—Ὀῦου! ἔκαμε κείνη, καθὼς δὲν τόπιασε καὶ τῆς ξέφυγε στὴ φωτιά.

Φύλαξε ὁ Θεὸς, τίποτε δὲν ἔπαθε...

—Ἔ! καί; Ἄς καίγονταν, τί τρόμαξες; εἶπε ὁ Μῆτρος πὺρ ἀκούγε τὴν καρδιά του νὰ σφυροκοπᾶ, κοντὰ νὰ σπάση.

—Ἰου! τί λόγια λές, τί λόγια! Εἶναι τὸ πρῶτο δῶρο πὺρ θὰ τῆς κάνεις καὶ νὰ καίγονταν; Δὲν εἶναι καλὸ, μάτια μου, δὲν εἶσαι καλὸ...

—Ἐγὼ μάννα, θὰ πάω νὰ κοιμηθῶ. Κουράστηκα, κι' ἔχω αἴσιο δρόμο... Ἄ! Καλὴ νύχτα!

—Στάσου μπρὲ, νὰ τὸ δῶ καὶ νὰ σοῦ πῶ τὴ γνώμη μου...

Ἀπόμεινε στὴ μισάνοιχτη πόρτα.

—Ὀῦ! Ὀῦ! θὰ ξετρολλαθῆ Μῆτρο!

Τότε ὁ Μῆτρος ἔδωσε μιὰ κι' ὄλο τὸ σίτι τράνταξε.

—Ἐἴπα καλὴ νύχτα! Ἐσκουξε πίσω ἀπ' τὴ πόρτα πὺρ ἔκλεισε.

—Ἔ! παιδί, ἔ! παιδί, τόσο πολὺ πιά τὴν ἀγαπᾶς; συλλόγιασε ἡ μάννα.

Ἀρχισε ν' ἀπλώνη ἡ μέρα κι' ὁ Μῆτρος δὲν ἀκούστηκε ἀκόμα. Ἄς τὸν ξυπνήσω εἶπε ἡ μάννα.

—Μῆτρο, μπρὲ Μῆτρο! Ζύπνα, Μπρὲ εε!

—Καλὰ, μάννα!

—Ἄϊ, κατέβα νὰ ντυθῆς, εἶναι ἀργά! Τὸν φρόντισε στὸ ντύσιμο, τὸν ξέβγαλε στὴν αὐλή, τοῦ ἔδωσε καὶ τὸ μαντήλι γιὰ τὴν ἀρραβωνιαστικιά.

—Ἐλα ὅποτε νάνε, Μῆτρο!

Κεῖνος κρέμασε τὸ κεφάλι καὶ κίνησε. Δὲν πέρασε ἀπ' τὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ μὴ τὸν δοῦν.

Ἐκοψε ἀπ' τὰ κρηπιάδια, πετάχτηκε πέρα ἀπ' τὸ ποτάμι, πῆρε δίπλα τὶς σειρῶν λευκαδιῶν καὶ σταμάτησε σὲ μιὰ βροσύλα.

—Ὁχι, Μῆτρο, ὄχι, Μῆτρο! Πᾶς σὲ κείνη πὺρ ἔχει τὶς ἀσπράδες μου, γιὰ τοῦ

το σταμάτησε· σὲ μένα, σὰν νὰ μουρμού-
ρησε στὴν ψυχὴ του ἡ βουσοῦλα...

— Ἀμὴ, καὶ σὲ μᾶς ποὺ ἦρθε, φώνα-
ξαν τὰ λευκάδια, δὲν ἦρθε σὲ μᾶς. Πάει
σὲ κείνην ποὺ ἔχει τὴν κορμισσασσιά μας!

Κίνησε πάλι. Πίσω ἀπὸ «να πουρνάρι
κάποιος λαγὸς πετάχτηκε, πῆρε τὸν ἀνή-
φορο, ἴσα πέρα κατὰ τὸ χωριό της. Σὲ λί-
γο ἀγριοπερίστερα πέρασαν ψηλάθε, πε-
τώντας κι' αὐτὰ πρὸς τὰ ἐκεῖ...

Περπατᾶει, ὅμως τὰ πόδια του ὄλο καὶ
βαραίνουν τώρα.

Τέλος, σταματᾶει λαχανιασμένος καὶ
ἀπιδῶνει τὸ δῶρο του στὴν τούφα τοῦ χιο-
νιοῦ, στὸν κορμὸ ἑνὸς κομμένου δέντρου.

Γύρω του, πάνω στὰ χιόνια, σπιθοβο-
λάει ἡ μέρα.

Τὸ Βόιο δεξιᾶθε ξεχωρίζει καλοχάρα-
χτο.

— Ἄν πάω; Ἄν πάω;... Συλλογιᾶ-
ζει ὁ Μῆτρος. Μπορῶ τάχα νὰ πάω; Στ'
ἀλήθεια μπορῶ;!

Τὸ λοιπὸν πῆγα. Νᾶμαι—ᾶς ποῦμε...

— Καλῶς ἦρθες, Μῆτρο! Θὰ μοῦ
τοῦν...

— Καλῶς σᾶς βοῆκα, θὰ τοὺς πῶ!

Ἡ ἀραβωνιαστικιά λείπει. Ἐ, κάπου
πῆγε καὶ λείπει, δὲν εἶναι αὐτοῦ.

— Φωνάξτε, φωνάξτε τὴ Δέσπω νὰ φέ-
ρει κέρασμα! Ἦρθε ὁ Μῆτρος— θὰ τῆς
παραγγείλουν...

Νά, καὶ ἡ Δέσπω. Δὲν ἔχει τί ν' ἀπο-
ῖνη— αὐτός, ὁ Μῆτρος! Χτυπᾶει ἡ καρ-
διά του, τὰ πόδια του λυγίζουν...

Εἶναι νὰ τοὺς κερᾶσῃ ἡ Δέσπω τώρα.

Παίρνει τὸ κρυσταλλοπότηρο— ἔτσι, νὰ
σοι...

Τὰ μάτια τῆς Δέσπωσης λάμπουν.

— Στὴν ὑγείᾳ σας, λέει ὁ Μῆτρος.

— Στὴν ὑγείᾳ σας, νὰ ζήσετε!

— Πιὲς ἕνα κόμα, παρακαλᾶει ἡ Δέ-
σω χαμογελώντας.

Ὅταν χαμογελᾶει, δυὸ λευκάδια γί-
ννται στὰ μάγουλά της.

Εἶναι μέρες, εἶναι ὥρες ποὺ ἡ καρδιά
τοῦ Μῆτρος σταματᾶει...

Χτυποῦν τὰ ποτήρια— ἄκου! οὐρλιά-
ζουν οἱ λίκου!...

— Ἦ μπελᾶς, τί μπελᾶς ὄλα τοῦτ'α!

Ἄ! λίκου. Χέ! ποῦ κίνησα τέτοια μέρα;
εἶπ κατὰ ἰστίπ ἀστόχαστος, μὰ τὴν ἀλή-

θεια...

Ἄρπάζει τὸ μαντήλι ἀπ' τὸν κορμὸ
τοῦ δέντρου καὶ μπρὸς—πίσω γιὰ τὸ χω-
ριό.

Καὶ ἦταν ἡ καρδιά του χαρούμενη!

* * *

Ἐ! εἶπε πὼς στὴ μεγάλη ράχη ἄκου-
σε λίκους ποὺ οὐρλιάζαν καὶ λοιπὸν γύρι-
σε...

Τὴ νύχτα μάτι δὲν ἔκλεισε. Κείνη ἡ
χαρὰ ποὺ ἔννοιωσε ἀκούγοντας τοὺς λύ-
κους τὰ οὐρλιάζουν, σιγά—σιγά, τόμου
πάτησε στὸ χωριό, πόνος ἀβάσταχτος κι'
ἀτελεισιὰ τοῦ ἔγινε.

Τὴν ἀγαποῦσε τὴ Δέσπω ὅσο πιά δὲν
παίρνει ἄλλο, τὴν ἀγαποῦσε καὶ χάνονταν
— ὅπως ἡ πᾶχνη στὸν ἥλιο...

Σημερώνοντας, κατὰ τὸ μεσημέρι, ἦρ-
θε ἡ Δέσπω μὲ τοὺς γονιούς της. Καιρὸ εἶ-
χαν ν' ἀνταμώσουν, ἔτσι κάμαν τὴν ἀπό-
τασι, καὶ ἦρθαν. Ἡ Δέσπω κρατοῦσε στὴν
ἀγκυλιά της πλῆθος ὀλόφλογα, θαιμαστὰ
τριαντάφυλλα.

Πόσο πιὸ ὁμορφη τὴν ἔδειχναν!

— Ἀργήσαμε, συμπεθέρα, εἶπε ἡ μάν-
να της. Θὰ ἐροχόμασταν σήμερα νοσήτε-
ρα, ὅμως ὅταν φτύσαμε σ' ἕνα κομμένο
δέντρο εἶδαμε πάνω στὰ χιόνια πεσμένα
τριαντάφυλλα. Ἄϊντε παρακάτω σὲ μιὰ
βουσοῦλα, ἔπειτα σὲ κάτι λευκάδια—καὶ
ξεκόψαμε ἀπ' τὸ δρόμο, κλώσαμε ἀπὸ τὰ
κηπάδια...

Μαζεύοντάς τα ἡ Δέσπω, χασομερῆσα-
με.

Χειμῶνα καιρὸ, ποῦ βρέθηκαν πιά τρι-
αντάφυλλα;

Ἡ μάννα τοῦ Μῆτρος τὰ κύτταξε κι'
αὐτὴ παραξενεμένη:

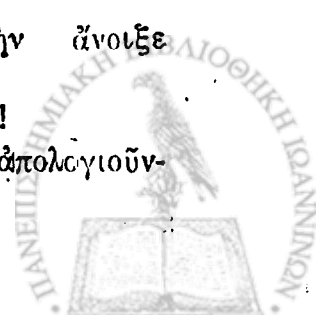
— Ποῦ βρέθηκαν, μέρι;

Δὲν ἦταν τριαντάφυλλα, ἦταν οἱ σκέ-
ψεις τῶν λευκῶν περιστεριῶν ποὺ ἐρωτευ-
μένα κινοῦνε νὰ πᾶνε στὴν ἀραβωνιαστι-
κιά τους!

... Σίμωσε στὴν πόρτα, τὴν ἀνοίξε
καὶ φώναξε:

— Μῆμητρο! Μῆμητρο!

Ποῦ βρίσκονταν καὶ δὲν ἀπολογιοῦν-
ταν αὐτὸ τὸ παιδί;...

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Στιβαγμένα σιὰ ράρια σὲ σειρὸς ἀφρογες,
 ἀσφυχτικά πιεσμένα ἴθνα μὲ τ' ἄλλο,
 χρόνια ἰώρα κραυγάζουν τὴν παρουσίᾳ τους
 ἀφωνα, διακριτικά κι' ἀξιώπρεπα.
 Πόσο χροῶμα δικασμένο σ' ἀκινήσια!
 Πόση ζωὴ καὶ κίνηση σὲ δεσμά!
 Κόσμος ἀνόμοιος σὲ χρόνιο σφιχταγκάλισμα.
 Ψυχρὴ παρᾶταξη μιᾶς κατ' ἀνάγκην μοίρας,
 στέκεται ἀλύγιστη — πειρώματα ὑπομονῆς
 κι' ἐκδηλῆς εὐγένειας πρὸς τὸν γείτονα...

Πιέζεται τὸ σοφὸ πνεῦμα, τὸ διεισδυτικό,
 τὸ καθολικὸ κι' ἔγκλειστο,
 πάνω σιὸ σιῆθος μιᾶς τριχρεοῦς μπαλλάντας.
 Τὸ θέατρο σαρκάζει καιαπροβούπο
 σιῆ σευνή καὶ πισιῆ ἱστορία.
 Τὸ μνθιστόσημα, ὁ μέγας ἀλήτης τῆς Λογοτεχνίας
 δένεται σὲ δεσμά γάμου,
 μὲ τὴν κλειστή, τὴ μονήρη κι' ἀκεφῆ πραγματεία...
 Κι' ὄλα μαζί, ὁ Σαίξπηρ κι' ὁ Ἴψεν,
 ὁ Χάμσον κι' ὁ Μπαλζάκ
 ὁ Τσέχωφ κι' ὁ Πόε
 ὁ Καζαντζάκης κι' ἡ Μπάκ,
 δέχονται τὴν ἄδικη τύχη μιᾶς συνῆπαρξης
 πανέρημης, ἔγκλειστης κι' ἀποπνικτικῆς!

Ὁ γλιπρὸ κι' ἀξιώπρεπη παρῆα
 πὸν δάμασεν ὁ ἄνθρωπος τὴν ἐλεύθερην δομὴ τους
 καὶ ἰώρα, σιῆλιες ἐγχρωμες εἰς παρᾶταξιν
 μὲ ἱερογλυφικά ὀλόχρῃσα σιὸ μέτωπο,
 περιμένουνε τὸ χέρι τὸ ἐνθερμο
 πὸν θὰ τὰ σῦρει ἔξω σιὸ φῶς,
 προσφέροντάς του γι' αὐτό,
 τ' ἀκριβὸ τίμημα μιᾶς συμπακνωμένης ζωῆς!

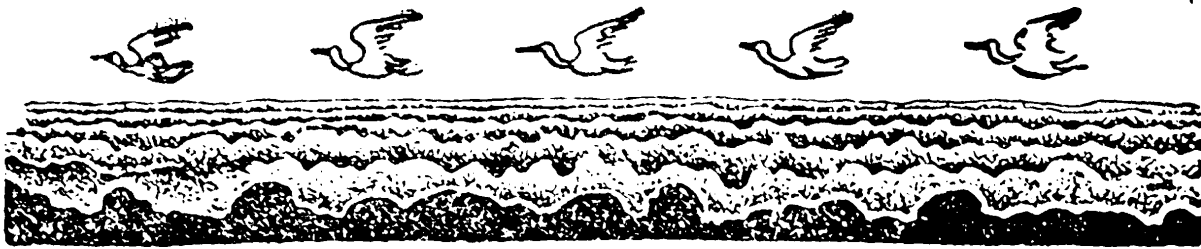
ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΓΑΛΑΝΑΚΗ—ΒΟΥΡΛΕΚΗ

ΠΗΓΑ ΤΟ ΠΡΩΪ

Ὁ καθένας δείχνει τὴν ἀγάπη του.
 Μὲ κάτι. Μὲ τὰ ἴδια.
 Ὁ ἀγαπημένος μου ἐμένα
 φῦτιπε κυκλάμινα σιὸς λόγγους
 γιὰ τὰ πάω τὸ πρῶτὶ τὰ τὰ μαζέρω.
 Δοκίμασα τὸ γλυκὸ αἶμα
 π' ἀφισαν τὰ ξεσχισμένα χέρια του
 πάνω σιὰ πουρνάρια
 καθὼς πῆγα τὸ πρῶτὶ τὰ τὰ μαζέρω.

N. ΚΟΚΚΑΛΙΔΟΥ—ΝΑΧΜΙΑ

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΙΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΑΠ' ΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟ ΠΟΛΕΜΟ

ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΩΤΟ

Μετάφραση—Σχόλια : Π. ΒΑΡΛΑΜΙΓΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ὁ Γάιος Ἰούλιος Καίσαρ ὑπῆρξε χωρὶς ἀμφιβολία μιὰ ἀπὸ τὶς σημαντικώτερες προσωπικότητες τῆς ἱστορίας. Γεννήθηκε τὸ 100 π.Χ. καὶ, δολοφονήθηκε ἀπὸ τοὺς πολιτικούς του ἀντιπάλους τὸ 44, σὲ ἡλικία δηλαδὴ 56 ἐτῶν.

Ὁ Καίσαρ δὲν ὑπῆρξε μόνον ἰκανώτατος στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς ἀλλὰ καὶ δεινὸς ρήτωρ καὶ συγγραφεὺς. Τὰ ἀπομνημονεύματά(1) του ἀπὸ τὸ Γαλλικὸ πόλεμο ἀνήκουν στὰ ἄριστα δείγματα αὐτοῦ τοῦ εἶδους. Χαρακτηρίζονται ἀπὸ ἀπλότητα, σαφήνεια καὶ γλαφυρότητα.

Παρ' ὅλην ὅμως τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν καθαρότητά τους, παρουσιάζουν καὶ αὐτά, ὅπως ἄλλωστε καὶ κάθε ξενόγλωσσο κείμενο, ὠρισμένα προβλήματα γιὰ τὸ μεταφραστή. Πρῶτα—πρῶτα, ἐπειδὴ κάθε γλῶσσα, ἀνάλογα μὲ τὴν ψυχοσύνθεση, τὴν ἰδιομορφία καὶ τὸν τρόπο ζωῆς τοῦ λαοῦ που τὴν ὁμιλεῖ, ἔχει ἀναπτύξει ὠρισμένους, προσωπικούς θὰ λέγαμε, τρόπους, γιὰ νὰ ἐκφραστῆ, ὁ μεταφραστὴς πολλές φορές εἶναι ὑποχρεωμένος ν' ἀπαγκιστρωθῆ ἀπ' τὸ πρωτότυπο καὶ νὰ προσπαθῆ νὰ βρῆ τὰ ἀντίστοιχα μέσα στὴ δική του γλῶσσα γιὰ νὰ ἀποδώσῃ τὸ νόημα, χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸ γράμμα.

Τέτοιες ἰδιομορφίες ἢ Λατινική, σὰν γλῶσσα ἀρχαία καὶ μὲ μεγάλη παράδοση, παρουσιάζει πολλές. Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, ὁ νέος ἑλληνικὸς λόγος, βασικὰ ἀκαλλιέργητος ἀκόμη καὶ πού γιὰ ὠρισμένες περιπτώσεις δὲν μᾶς ἔχει διαμορφωμένο σταθερὸ γλωσσικὸ αἰσθητήριον, ἀναγκάζει τὸ μεταφραστή, νὰ καταφύγῃ σὲ φραστικὰ μέσα πού τὰ γέννησε ἢ καθαρῶνται(1) ἢ νὰ χαλαρώσῃ τὸ πυκνὸ ὕφος τοῦ πρωτοτύπου μὲ χλιαρὲς περιφράσεις.

Παράδειγμα σχετικὸ μὲ τὰ παραπάνω μᾶς παρέχουν οἱ ἀναφορικές—τελικές προτάσεις τῆς Λατινικῆς πού εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀποδοθοῦν πιστὰ μὲ τὰ μέσα πού μᾶς παρέχει ἡ δημοτική.

Ἐπίσης μιὰ ἰδιοτροπία τῆς Λατινικῆς εἶναι ἡ σχεδὸν ἀκατανόητη—γιὰ τὸ Ἑλληνικὸ γλωσσικὸ αἰσθητήριον—σὲ ὠρισμένες περιπτώσεις οἰκονομία τῆς στὰ μέσα συνδέσεως· εἰδικώτερα μάλιστα στὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Καίσαρος—λόγῳ ἴσως τῆς φύσεως τοῦ ἔργου—ἢ ἰδιοτροπία αὐτὴ παρουσιάζεται μεγαλωμένη. Ἀντίθετα, ἡ ἀρχαία καὶ ἡ νέα Ἑλληνική ἔχουν ἀνάγκη ἰσχυροτέρου συνδεσμικοῦ καὶ μοριακοῦ ὀπλισμοῦ ἀπὸ

(1) Στὸ βιβλίον τοῦ αὐτοῦ ὁ Καίσαρ περιγράφει τὶς προσπάθειές του νὰ ὑποτάξῃ τὴ Ρωμαϊκὴ κυριαρχία στὴ βορειοδυτικὴ Εὐρώπη.

(1) Δὲν ἀξίζει ἐξ ἄλλου τὸν κόπο νὰ δικαιολογῆται κανεὶς γι' αὐτό, γιατί εἴτε τὸ θέλομε εἴτε ἄχι, ἡ καθαρῶνται ἀποτελεῖ πιά ἓνα ἀναπόσπαστο κομμάτι τοῦ γλωσσικοῦ μας κορμοῦ πού δὲν μποροῦσε μὲ κανένα τρόπο νὰ ἀγνοήσωμε.

τῆ Λατινική. Γι' αὐτὸ σὲ πολλὰς περιπτώσεις ὁ μεταφραστὴς εἶναι ἀναγκασμένος νὰ προσθέσῃ ὁ ἴδιος στὴν ἑρμηνεία τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὸ νεοελληνικὸ λόγο μόρια, ὥστε νὰ δέσῃ τὸ κείμενό του.

Σὲ ὠρισμένες περιπτώσεις οἱ τροπικὲς, χρονικὲς καὶ οἱ αἰτιολογικὲς μετοχὲς θὰ ἀποδίδωνται ἢ μὲ ἐμπρόσθετους προσδιορισμοὺς ἢ μὲ πρόταση, ὅμοια μὲ ἐκείνη στὴν ὁποία ἀνήκουν καὶ μὲ τὴν ὁποία θὰ συνδέωνται μὲ συμπλεκτικὸ σύνδεσμο. Καὶ τοῦτο γιὰ νὰ ἀποφεύγεται ἡ χαλάρωση τοῦ ὕφους ἀπ' τὴ δημιουργία πολλῶν δευτερευουσῶν προτάσεων.

Σ' αὐτὸ ὁ μεταφραστὴς θὰ ὀδηγηθῆται ἀπὸ τὸ γλωσσικὸ του αἰσθητήριον καὶ μόνο.

Ὅπου γίνεται καινοτομία στὴν ἀπόδοση θὰ δηλώνεται καὶ θὰ δικαιολογηθῆται μὲ ὑποσημείωση.

Ἡ Γαλλία οὐδὲν ὅλον εἶναι χωρισμένη σὲ τρία μέρη; ἀπ' τὰ ὁποία τὸ ἓνα κατοικοῦν οἱ Βέλγοι, τὸ ἄλλο οἱ Ἀκουϊτανοὶ καὶ τὸ τρίτον ἐκεῖνοι πὺν σιῆ γλῶσσα τοὺς μὲν ὀνομάζονται Κέλται, σιῆ δὲ δική μας Γάλλοι. Αὐτοὶ ὅλοι διαφέρουν μετὰξὺ τοὺς σιῆ γλῶσσα, σιῆς συνήθειες καὶ τοὺς νόμους.

Ἀπ' ὅλους αὐτοὺς οἱ πρὸς πολεμοχαρεῖς εἶναι οἱ Βέλγοι, καὶ αὐτὸ ὀφείλεται ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ σιῆ βροϊσκόνηται πολὺ μακρὰ ἀπ' τὴ μόρφωση καὶ τὸν πολιτισμὸ τῆς δικῆς μας ἐπικρατείας σιῆ Γαλλία, ἀπ' τὴν ἄλλη σιῆ ἐλάχιστα τοὺς ἐπισκεπτόνηται ἔμποροι καὶ εἰσάγουν ὅσα συντελοῦν σιῆν ἐκδήλωση τῶν ψυχῶν, ἀκόμη δὲ σιῆ βροϊσκόνηται πολὺ κοντὰ σιῆς Γερμανοὺς πὺν κατοικοῦν πέρα ἀπ' τὸ Ρῆνο, μὲ τοὺς ὁποίους κάνουν συνεχῶς πόλεμο. Γιὰ τὴν ἴδια αἰτία οἱ Ἑλβετοὶ ἐπίσης ξεπεροῦν τοὺς ἄλλους Γάλλους σιῆν ἀντιρεία, ἐπειδὴ δηλαδὴ καθημερινὰ συγκρούονται μὲ τοὺς Γερμανοὺς ἢ ὅταν προσπαθοῦν νὰ τοὺς ἀναχαιτίσουν σιῆ σὺννορά τοὺς ἢ ὅταν οἱ ἴδιοι κάνουν πόλεμο σιῆ χώρα ἐκείνων.— Ἀπ' αὐτὰ τὰ τρία μέρη τὸ ἓνα, πὺν εἶπαμε πὺς τὸ κατέχουν οἱ Γάλλοι, ἀρχίζει ἀπ' τὸ Ροδανὸ ποταμὸ, ὀρίζεται ἀπ' τὸ Γαρόννα, τὸν ὠκεανὸ καὶ τὴν χώρα τῶν Βέλγων· ἀγγίζει ἀκόμη ἀπ' τὴν πλευρὰ τῶν Σηκοτανῶν καὶ τῶν Ἑλβετῶν καὶ τὸν ποταμὸ Ρῆνο. Ἐχει δὲ κατεύθυνση πρὸς τὸ Βορρᾶ.

Τὸ Βέλγιο ἀρχίζει πέρα ἀπ' τὰ πρὸς μακρινὰ σὺννορα τῆς Γαλλίας, ἐκτείνεται σιῆ μῆκος τῆς κοίτης τοῦ κάτω Ρῆνον καὶ ἔχει διεύθυνση βορειοανατολική. Ἡ Ἀκουϊτανία ἐκτείνεται ἀπ' τὸ Γαρόννα ποταμὸ μὲχρι τὰ Πυρηναῖα ὄρη καὶ τὴν πλευ-

ρὰ τοῦ ὠκεανοῦ πὺν βρέχει τὴν Ἰσπανία· ἔχει διεύθυνση βορειοδυτική.

II

Ἀνάμεσα σιῆς Ἑλβετοὺς ὁ πρὸς ξακουστός καὶ ὁ πρὸς πλούσιος ὑπῆρξε ὁ Ὀργκετόριξ. Αὐτὸς τὴν ἐποχὴ πὺν ὑπατοὶ ἦσαν ὁ Μ. Μεσοάλλας καὶ ὁ Πούπιος Πίος, ἀπὸ ἀρχομανία συνωμότησε μὲ τοὺς εὐγενεῖς καὶ ἔπεισε τὸ κοινὸν νὰ βγοῦν μ' ὄλο τὸ σιῆ ἀπ' τὴν χώρα: εἶναι εὐκολώτατο, ἔλεγε, μιὰ καὶ τοὺς ξεπεροῦν ὄλους σιῆν ἀντιρεία νὰ καταλάβουν τὴν ἐξουσία ὀλόκληρης τῆς Γαλλίας. Σ' αὐτὸ τοὺς ἔπεισε εὐκολώτερα, γιὰ τὴν ἡ χώρα τῶν Ἑλβετῶν περιβάλλεται ἀπ' ὄλες τὴς πλευρὰς μὲ φινικὲς ὄχρησσεις· ἀπ' τὴν μιὰ πλευρὰ μὲ τὸ Ρῆνο, ποτάμι πάρα πολὺ πλατὺ καὶ βαθύ, πὺν χωρίζει τὴν Ἑλβετικὴν πεδιάδα ἀπ' τὴν Γερμανία· ἀπ' τὴν ἄλλη πλευρὰ μὲ τὸ ψηλὸτατο βουνὸ Γίόρα, πὺν βροϊσκόνηται ἀνάμεσα σιῆς Σηκοτανῶν καὶ τοὺς Ἑλβετοὺς· ἀπ' τὴν τρίτην πλευρὰ μὲ τὴν λίμνη Λεμάνη καὶ τὸ Ροδανὸ ποταμὸ πὺν χωρίζει τὴν δικὴν μας ἐπικρατεία σιῆ Γαλλία ἀπ' τὴν Ἑλβετία. Αὐτὸ ἦταν αἰτία νὰ περιορίζεται ἡ ἐξάπλωσὴ τοὺς καὶ μὲ μεγαλύτερη δυσκολία νὰ μποροῦν νὰ κάνουν πόλεμο μὲ τοὺς γειτόνους τῶν. Αὐτὸ τὸ ἐμπόδιο, σὺν ἀνθρώποις πολεμοχαρεῖς πὺν ἦσαν, τοὺς σιῆνοχωροῦσε πάρα πολὺ. Σὲ σύγκριση μὲ τὸν πληθυσμὸν τοὺς καὶ τὴν φήμη τοὺς σιῆ πολεμικῆ καὶ τὴν ἀντιρεία, θεωροῦσαν τὴν χώρα τοὺς περιορισμένην, δεδομένου δι' ἔφτανε σιῆ μῆκος μὲν διακόσιες σαράντα χιλιάδες πάσσα, σιῆ πλάτος δὲ ὄγδοοντα.

III

Αὐτὰ δὲ καὶ τὸ κῦρος τοῦ Ὀργκειτόριγος τοὺς παρακίνησαν καὶ ἀπεφάσιον νὰ εἰσιμῶσουν ὅσα χρειάζονται γιὰ τὴν ἔξοδο· νὰ ἀγοράσουν δηλαδή μὲ συνεισφορὰ ὅσα μπορούσαν περισσότερα ὑποζύγια καὶ κάρρα, νὰ σπείρουν ὅσο μπορούσαν περισσότερα σπαριά, γιὰ νὰ ἔχουν στὴ διάθεσὶ τοὺς ἀφθονο καρπὸ γιὰ τὴν πορεία, καὶ νὰ σταθεροποιήσουν εἰρήνη καὶ φιλία μὲ τὶς γειτονικὰς ἐπικρατίαις.

Γιὰ νὰ κάμουν αὐτὲς τὶς προετοιμασίαις θεώρησαν ἀσχετὰ τὰ δυὸ χροῖνια· σὶὸν τρίτο ὤρισαν τὴν ἔξοδο μὲ νόμο. Γιὰ τὴν πραγματοποιήσασιν αὐτῶν τῶν σχεδίων ἐξέλιξαν τὸν Ὀργκειτόριγα. Αὐτὸς ἀνέλαβε μόνος του νὰ μεταβῇ σὰν πρόεδρος στὶς γειτονικὰς ἐπικρατίαις. Σ' αὐτὴ του τὴν περιοδεία ἔπεισε τὸ Σηκουανὸ Κάστικο, τὸ γνιὸ τοῦ Καταμανταλάδη, πὸν ὁ πατέρας του εἶχε σὶὰ χέρια του πολλὰ χροῖνια τὴν ἐξουσία ἀνάμεσα σὶοὺς Σηκουανοὺς καὶ πὸν ἡ Σύγκλητος τὸν εἶχε ὀνομάσει φίλο τοῦ Ρωμαϊκοῦ λαοῦ, νὰ καταλάβῃ τὴν ἐξουσία μέσα στὴ χώρα του, πὸν πρὶν εἶχε ὁ πατέρας του. Ἐπίσης ἔπεισε τὸν Αἰτιοῦ Ντιουμόριγα, τὸν ἀδελφὸ τοῦ Ντιβινακοῦ, πὸν τότε κατεῖχε τὴν ἀρχὴν στὴ χώρα του καὶ πὸν ἦταν πολὺ ἀγαπητὸς τὸ λαό, νὰ κάμῃ τὸ ἴδιο· τοῦδωσε μάλιτα καὶ τὴν κόρη του γιὰ γυναικᾶ. Ὑπετήρηξε ὅτι εἶναι πολὺ εὐκόλη δουλειὰ νὰ φέρουν εἰς πέρας τὴν ἐπιχείρησιν, μὶὰ καὶ αὐτὸς θὰ κατεῖχε τὴν ἐξουσία στὴ δική του χώρα, ὅτι δὲ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὡς ἡ χώρα του εἶναι ἡ πιὸ ἰσχυρὴ σ' ὅλη τὴ Γαλλία, ἀκόμη δὲ ὅτι μὲ τὶς στρατιωτικὰς δυνάμεις του θὰ τοὺς ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐξουσία. Μ' αὐτὰ τὰ λόγια τοὺς παρότρυνε καὶ ὠροκίστηκαν πῶσι μεταξὺ αὐτῶν, ἄρχισαν δὲ νὰ ἐλπίζουν ὅτι μὲ τὴ βοήθεια τῶν τριῶν πιὸ ἰσχυρῶν καὶ γενναίων λαῶν, θὰ κατορθώσουν νὰ κυριαρχήσουν πάνω σ' ὅλην τὴν Γαλλία.

IV

Αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις ἀναφέρθη μὲ μῆμα σὶοὺς Ἑλβετοὺς. Αὐτοὶ σύμφωνα τὰ ἔθυμά τοὺς ὠροσαν ὅτι ἔπρεπε ἀ-

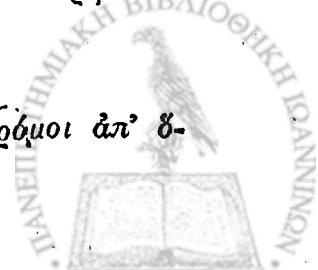
ναγκαστικῶς νὰ ἀπολογηθῇ δέσμιος· ἂν καταδικαζόταν ἔπρεπε γιὰ τιμωρίαν νὰ κατῆ στὴ φωτιά. Τὴ μέρα δὲ μὴς πὸν ὠροίσθηκε γιὰ τὴν ἀπολογία του ὁ Ὀργκειτόριξ μάζεψε σὶὸ δικαστήριον ὄλους ὄσοι κατὰ ὀποιοδῆποτε τρόπο ἀνῆκαν στὴν οἰκογένειάν του, κοντὰ σὶς δέκα χιλιάδες ἄτομα, μάζεψε ἀκόμη σὶὸ ἴδιο μέρος καὶ ὄλους τοὺς ὑποτελεῖς καὶ τοὺς χρεῶστες του. Μὲ τὴ βοήθεια αὐτῶν κατάφερε νὰ μὴ ἀπολογηθῇ. Καὶ ἐνῶ ἡ πολιτεία ἀγαναχτισμένη μ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεσι προσπαθοῦσε μὲ τὰ ὄπλα νὰ πειύχῃ τὸ δίκαιόν της καὶ οἱ ἀρχεὺς συγγένητων γι' αὐτὸ ἀνθρώπους ἀπ' τὴν ὑπαιθρο, ὁ Ὀργκειτόριξ πέθανε. Ὑπάρχει ἐν τούτοις ὑπόψια, ὅπως πιστεύουν οἱ Ἑλβετοὶ, ὅτι αὐτοκαταδικάσθηκε σὲ θάνατον.

V

Ἐν τούτοις, μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου οἱ Ἑλβετοὶ μὲ ἴση προθυμία ἐπιχειροῦν νὰ κάμουν ἐκεῖνο πὸν εἶχαν ἀποφασίσαι, νὰ βγοῦν δηλαδή ἀπ' τὴν χώρα τους. Ὅταν πῶς ὠροίσαν ὅτι εἶναι εἰσιμὸι γι' αὐτὴ τὴν ὑπόθεσι, ἔβαλαν φωτιά καὶ ἔκαψαν ὄλες τὶς πόλεις τους, δώδεκα τὸν ὀριθμὸν, τὶς κῶμες τους, κοντὰ σὶς τετρακόσιαις καὶ τὰ λοιπὰ ἰδιωτικὰ οἰκοδομήματα. Ἐπίσης ἔκαψαν ὄλον ἐντελῶς τὸν καρπὸ, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνον πὸν θὰ ἔπαιρναν μαζί τους, γιὰ νὰ μὴν ἔχουν καμμιὰ ἐλλίδα ἐπιστροφῆς στὴν πατρίδα καὶ νὰ εἶναι περισσότερο πρόθυμοι νὰ ἀντιμετωπίσουν κάθε κίνδυνον. Πρόσβαξαν δὲ νὰ πάσῃ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του ὁ καθένας ἀπ' τὴν πατρίδα εἰσιμὰ τροφίμα γιὰ τρεῖς μῆνες. Μὲ τὴν ἴδια ἐπίσης σκέπη ἔπεισαν καὶ τοὺς γειτονικοὺς Ρανοικοὺς, Τούλιγκας καὶ Λατοβίκους νὰ κάμουν τὶς πόλεις καὶ τὶς κῶμες τους καὶ νὰ πᾶνε μαζί τους. Ἐπίσης δέχτηκαν κοντὰ τοὺς καὶ ἔκαμαν σιμμάχους τῶν τοὺς Βοίους, πὸν εἶχαν ἐγκατασταθῆ πέρα ἀπ' τὸ Ρῆνο καὶ οἱ ὀποῖοι εἶχαν διαβῆ ἀπέναντι στὴ Νωρικὴ πεδιάδα καὶ πολιορκοῦσαν τὴ Νωρήια.

VI

Ὑπῆρχαν δυὸ κυρίως δρόμοι ἀπ' ὀ-

που θὰ μπορούσαν νὰ βγοῦν ἀπ' τὴν περιοχὴ τους: ὁ ἕνας μέσα ἀπ' τὴ χώρα τῶν Σηκουανῶν, στενὸς καὶ δύσκολος, ἀνάμεσα ἀπ' τὸ ὄρος Γιόρα καὶ τὸ Ροδανὸ ποταμὸ, ἀπ' ὅπου μόλις καὶ μετὰ βίας θὰ μπορούσαν νὰ περάσουν ἕνα—ἕνα τὰ κάρα— κρέμεται δὲ ἀπὸ πάνω του πανήγυλλο βουνὸ ἔτσι πὺν ελάχιστοι θὰ μπορούσαν νὰ τοὺς ἐμποδίσουν. Ὁ ἄλλος μέσα ἀπ' τὴ δική μας ἐπικράτεια στὴ Γαλλία, πολὺ εὐκολώτερος καὶ προσιώτερος, γιατί ἀνάμεσα στὰ ὄρη τῶν Ἑλβετῶν καὶ τῶν Ἀλλοβόρων πὺν πρόσφατα εἶχαν κάμει εἰρήνη, κλύει ὁ Ροδανός, καὶ αὐτὸς σὲ μερικὰ μέρη εἶναι διαβατὸς ἀπὸ πεζούς. Ἡ τελευταία πόλη τῶν Ἀλλοβόρων ἢ Γενεύη βρῖσκεται πολὺ κοντὰ στὰ ὄρη τῶν Ἑλβετῶν. Νόμιζαν λοιπὸν ὅτι ἢ θὰ πείσουν τοὺς Ἀλλοβόρους, γιατί δὲν τοὺς ἔβλεπαν πιά νὰ ἔχουν καλὲς διαθέσεις γιὰ τοὺς Ρωμαίους ἢ ὅτι θὰ τοὺς ἐξαναγκάσουν νὰ ἀνεχθοῦν τὸ πέρασμά τους ἀπ' τὴ χώρα τους. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐτοίμασαν ὅλα τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ἔξοδο, ὥρισαν μέρα κατὰ τὴν ὁποία νὰ συγκεντρωθοῦν ὅλοι στὴν ὄχθη τοῦ Ροδανοῦ. Ἦταν δὲ αὐτὴ ἡ μέρα ἢ 28η Μαρτίου σὶν καιρὸ πὺν ἕπαιτοι ἦσαν ὁ Πίσσων καὶ ὁ Γκαμπίνιος.

ΥΠ

Μόλις πληροφορήσαν τὸν Καίσαρα γι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ὅτι δηλ. οἱ Ἑλβετοὶ ἐπιχειροῦν νὰ περάσουν μέσ' ἀπ' τὴ δική μας ἐπικράτεια, σπντίμενε τὴν ἀναχώρησή του ἀπ' τὴ πόλη (Ρώμη), ἔσπευσε μὲ ὅσο μπορούσε μεγαλύτερες καθημερινὲς ποσεῖς στὴν πέρα ἀπὸ τὴς Ἀλπεις Γαλλία καὶ ἔφθασε στὴ Γενεύη. Ὁρίσσε σ' ὅλη τὴν ἐπαρχία νὰ συγκεντρωθοῦν ὅσο τὸ δυνατὸ μεγαλύτερο ἀριθμὸ στρατιωτῶν (στὴ πέρα ἀπ' τὴς Ἀλπεις Γαλλία ὑπῆρχε συνολικὰ μιὰ λεγεῶνα), καὶ διέταξε νὰ κοπῆ ἢ γέφυρα πὺν ὑπῆρχε στὴ Γενεύη.

Μόλις οἱ Ἑλβετοὶ πληροφορήθηκαν τὴν ἀφίξή του, τοῦστειλαν γιὰ πρόσβεις τοὺς πιδὲ ἐπιφανεῖς ἀνθρώπους τῶν — αὐτῆς τῆς προσβείας τὴν ἀρχηγία εἶχε ὁ Ναμέγιος καὶ ὁ Βεροκλιότιος— γιὰ νὰ

τοῦ πὺν ὅτι σκέπτονται, λόγω πὺν δὲν ὑπάρχει ἄλλος δρόμος, νὰ περάσουν μέσα ἀπὸ τὴν ἐπικράτειά μας, καὶ ὅτι δὲν θὰ προκαλέσουν καμμιὰ ζημίαν ὅτι δὲ παρακαλοῦν νὰ τοὺς ἐπιτρέψη μὲ δική του πρωτοβουλία νὰ περάσουν. Ὁ Καίσαρ ὁμως, ἐπειδὴ εἶχε ὑπ' ὄφει τον τὸν ὑπατο Λεύκιο Κάσσιο πὺν σοκωθῆκε καὶ πὺν ὁ στρατὸς του νικῆθηκε καὶ ἀχλωιωτίσθηκε ἀπὸ τοὺς Ἑλβετοὺς, νόμισε ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ συγκατατεθῆ. Οὔτε πίστευε πὺν ἀνθρώποι μὲ κακὲς διαθέσεις (γιὰ τοὺς Ρωμαίους), ἂν τοὺς δινόταν ἢ εὐκαιρία νὰ περάσουν μέσα ἀπὸ τὴ Ρωμαϊκὴ ἐπικράτεια, θὰ ἀπέφευγαν τὴς ἀδικίες καὶ τὰ κακοεργήματα. Ὅμως γιὰ νὰ μισέση νὰ κερδίση χρόνον, ὥπου νὰ συγκεντρωθοῦν οἱ στρατιῶτες πὺν εἶχε ὀρίσει ἀπ' τὴν περιοχὴ, ἀπῆντησε σὶν ἀπεσταλμένους πὺν χρειάζεται προθεομία γιὰ νὰ σκεφθῆ: ἂν δὲ θέλουν κάτι, νὰ ἐπιτρέψουν σὶν 13 Ἀπριλίου(1).

ΥΠΠ

Στὸ μεταξὺ μὲ τὴ λεγεῶνα πὺν εἶχε μαζί του καὶ μὲ τοὺς στρατιῶτες πὺν εἶχαν συγκεντρωθῆ ἀπ' τὴν περιοχὴ, κατασκευάζει ἀπ' τὴ Λευάννη λίμνη πὺν χύεται σὶν Ροδανὸ ποταμὸ, μέχοι τὸ βουνὸ Γιόρα πὺν χωρίζει τὴ χώρα τῶν Σηκουανῶν ἀπ' τοὺς Ἑλβετοὺς, ἀπ' τὴ μιὰ ἄκρη στὴν ἄλλη, τοῖχο δέκα ἐννιά χιλιάδες πᾶσσα μακρὸν καὶ δέκα ἔξ πῶδια ψηλὸν.

Μόλις τελείωσε αὐτὴ ἡ δουλειά, τοποθέτησε φρουρὰς καὶ ὠχύρωσε φρούρια, γιὰ νὰ μισέση εὐκολώτερα νὰ ἀποκορῆ τοὺς Ἑλβετοὺς, ἂν ἐπιχειροῦσαν νὰ περάσουν χωρὶς τὴ θέλησή του.

Ὅταν δὲ ἔφτασε ἢ μέρα πὺν εἶχε συμφωνήσει μὲ τοὺς ἀπεσταλμένους τῶν Ἑλβετῶν καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ξαναπαροροιάσθηκαν σὶν Καίσαρα, ἀπῆντησε δὲ τὴ δὲν μισέση νὰ ἐπιτρέψη σὲ κανένα νὰ περάση μέσα ἀπ' τὴ Ρωμαϊκὴ ἐπικράτεια, γιατί εἶσι τοῦ ἐπιβάλλον καὶ οἱ ἀρχεῖς

1. Τὸ κείμενον γράφει *ad Id April*, πρᾶγμα πὺν σημαίνει κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Εἰδῶν τοῦ Ἀπριλίου. Εἰδοὶ δὲ ἔκαλοῦντο ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους γιὰ μὲν τοὺς μῆνες Ἰανουάριο, Μάρτιο, Μάιο καὶ Ὀκτώβριο ἢ 15η, γιὰ τοὺς ὑπολοίπους ἢ 13η.

του και η Ρωμαϊκή παράδοση ακόμη δήλωσε ότι, αν επιχειρούσαν να χρησιμοποιήσουν βία, θα τους αντιμετώπιζε.

Οι Έλβητοι, όταν έχασαν αυτή την ελπίδα, άλλοι αφού έξεψαν μαζί πλοία ή πολεμικά και άλλοι απ' τους πόρους όπου το βάθος του ποταμού ήταν ελάχιστο — κάποτε τη μέρα, συχνότερα όμως τη νύχτα — δοκίμασαν μήπως μπορούσαν ν' ανοίξουν δρόμο. επειδή όμως προσέκρουσαν και στο όχρωμα και στην αντίσταση των στρατιωτών και στη βροχή των ακοιτιών, εγκατέλειψαν αυτή την προσπάθεια.

IX

Τους άπευνε λοιπόν ένας δρόμος, εκείνος ανάμεσα από τους Σηκουανούς, απ' όπου όμως λόγω των σιενών δεν μπορούσαν να περάσουν χωρίς τη συγκατάθεσή των.

Επειδή δὲ δεν μπορούσαν να τους περάσουν μόνοι τους, έστειλαν πρόσβεις στον Αιδούο Νιουμνόριγα, για να πάρουν με τη μεσολάβησή του τη συγκατάθεση των Σηκουανών.

Ο Νιουμνόριξ από τη μια μεριά είχε πολύ μεγάλη επιρροή ανάμεσα στους Σηκουανούς, χάρις στην εύνοια και τη γενναιοδωρία του απέναντί τους, κι απ' την άλλη μεριά ήταν φίλος με τους Έλβητους, γιατί απ' αυτή τη χώρα είχε πάρει για γυναίκα του την κόρη του Ουγκετόριγος κι ακόμη γιατί από άρχομαχία μηχανορραφούσε και ήθελε να κρατή με εύρογες όσο γίνεται περισσότερες επικράτειες: σύνδεσμο μαζί του. Έτσι δέχτηκε να μεσολάβηση και πέτυχε από την πλευρά των Σηκουανών να ανεχθούν το πέρασμα των Έλβητων ανάμεσα από τη χώρα τους, κι άφαιρε μάλιστα ώστε να ανταλλάξουν σταξύ τους δηήρους. Και αυτό οι Σηκουανοί μὲν, για να μην εμποδίσουν τους Έλβητους να περάσουν, οι Έλβητοι δὲ να να περάσουν χωρίς κακουγήματα και βλάβες.

X

Ο Καίσαρ ἐν τῷ μεταξύ πληροφο-

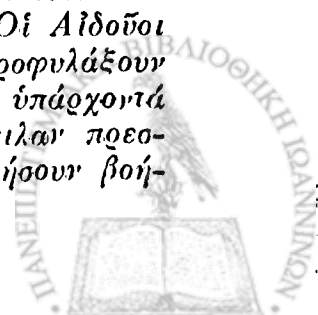
ροείται ότι οι Έλβητοι έχουν κατά του να βαδίσουν μέσα από την πεδιάδα των Σηκουανών και των Αιδούων προς την περιοχή των Σαντόνων που δὲν άλέγουν μεγάλη άπόσταση από τη χώρα των Τολοζατίων, η οποία βρίσκεται μέσα στη δική μας επικράτεια.

Αν συνέβαινε αυτό, ο Καίσαρ κατάλαβαινε πως θα ήταν πολύ επικίνδυνο για τη Ρωμαϊκή επικράτεια, να έχει γειτόνους, σε μια περιοχή έκτεταμένη και πάρα πολύ καρπική, ανθρώπους πολεμοχαρείς και εχθρούς των Ρωμαίων. Γι' αυτό το λόγο έβαλε για διοικητή επί κεφαλῆς στο φρούριο που είχε κατασκευάσει το Λαθιηρό, ο ίδιος δὲ έσπειρε με μεγάλη ταχύτητα στην Ίταλία. Στρατιολόγησε εκεί δυο λεγεῶνες, έβγαλε ακόμη απ' τα χειμαδιά των τρεις λεγεῶνες που παραχειμάζαν γύρω από την Άκυλητα, και με αυτές τις πέντε λεγεῶνες έσπειρε από εκεί που ήταν, ανάμεσα από τις Άλπεις, ο κοντινότερος δρόμος για την πέρα από τις Άλπεις Γαλλία. Εκεί όμως οι Κεύτρονες, οι Γκραγιόκελοι και οι Καίτριγες κατέλαβαν τα ύψήματα και προσπαθοῦσαν να κόψουν το δρόμο του στρατού. Αφού απέκρουσε πολλές τέτοιες επιθέσεις, από το Όκελον που βρίσκεται στο τέμα της πλησιέστερής μας επικράτειας στη Γαλλία, έφθασε σε έφια μέρος στα σύνορα των Βοκαντίων, στην πέρα επικράτειά μας στη Γαλλία.

Από εκεί οδήγησε το στρατό του στη χώρα των Άλλοβοόγων, κι απ' τους Άλλοβοογες στους Σεγκουοιάθους. Αυτοί οι τελευταίοι βρίσκονται έξω απ' τη δική μας επικράτεια, λῶντοι μόλις περάση κανείς το Ροδανό.

XI

Οι Έλβητοι στο μεταξύ είχαν περάσει τις δυνάμεις των μέσα από τα σιενά και τη χώρα των Σηκουανών, είχαν δὲ φθάσει στην περιοχή των Αιδούων και λεηλατούσαν την ύπαιθρο. Οι Αιδούοι επειδή δὲν μπορούσαν να προφυλάξουν ούτε τους εαυτούς των ούτε τα υπάρχοντά τους από τους Έλβητους, έστειλαν πρόσβεις στον Καίσαρα για να ζητήσουν βοή-

θεια. ("Ἐλεγον δὲ) δι' ἵνα τοὺς εἶχε ἐκτιμήσει ὁ Ῥωμαῖκός λαὸς ἀπὸ ἀνέκαθε ὥστε δὲν θὰ ἔπρεπε σχεδὸν μισοσιὰ σιὰ μάτια τοῦ σισοατοῦ γὰρ ἐρημιώνεται ἡ ὑπαιθρός των, γὰρ οὐρώνται τὰ παιδιὰ τους σιὴν αἰχμαλωσία καὶ γὰρ κορσεύονται οἱ πόλεις των. Ταντόχρονα οἱ Ἀμπαρροι Αἰδοῦοι, ογγερεῖς καὶ θυαίμοι τῶν Αἰδοῦων, πληροφοροῦσαν τὸν Καῖσαρα πὼς ἀφοῦ ληλατήθηκε ἡ ὑπαιθρός των, με δυσκολία ογγρατοῦν τὴ δύναμη τῶν ἐχθρῶν ἀπὸ τὴ πόλεις των. Ἐπίσης οἱ Ἀλλόβοροες πὼν εἶχαν οἰκήματα καὶ κτήματα πέρα ἀπὸ τὸ Ῥοδανό, κατέφυγαν κρηνημένοι σιὸν Καῖσαρα καὶ δήλωσαν πὼς ἐκτός ἀπὸ τὸ ἔδαφος τῶν χωραφιῶν τους, δὲν τοὺς ἀπομένει τίποτε ἄλλο. Ἀυτὰ ἔκαμαν τὸν Καῖσαρα καὶ ἔκρινε πὼς δὲν ἔπρεπε γὰρ περιομένη ὥσπον οἱ Ἐλβετοὶ γὰρ φθάσων σιὴν περιοχὴ τῶν Σαντόνων, ὅποτε θὰ εἶχαν καταστραφῆ ὅλα τὰ ὑπάροχοντα τῶν ογγιμάχων.

XII

Ἐπάρχει ἓνα ποτάμι μετὸ ὄνομα Ἀράρης(1), τὸ ὁποῖο ἀνάμεσα ἀπὸ τὴ χώρα τῶν Αἰδοῦων καὶ τῶν Σηκουανῶν γύνεται σιὸ Ῥοδανό, με ἀπίστευτη ἡρεμία, τόσο πὼν μετὰ τὰ μάτια γὰρ μὴ εἶναι δυνατὸν γὰρ διακρίνη κανεὶς πρὸς ποιά μεριά κινάει.

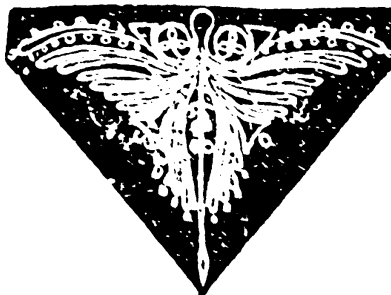
Ἀυτὸ τὸ ποτάμι οἱ Ἐλβετοὶ ἀφοῦ ἔξεψαν μάζι σχεδίες καὶ βάρκες, ἄρχισαν γὰρ τὸ διαβαῖνον. Ὅταν δὲ ὁ Καῖσαρ μετὰ τοὺς κατασκόπους του πληροφοροῦσθῆκε δι

1. Αὐτὸς πὼν τώρα οἱ Γάλοι ὀνομάζου *Saône*.

οἱ Ἐλβετοὶ εἶχαν περάσει τὰ τρία τέταρτα ἀπὸ τὴς δυνάμεις των ἀπέναντι καὶ δι' σχεδὸν τὸ ἓνα τέταρτο εἶχε ἀπομείνει ἀπὸ τὴ δῶθε ὄχθη τοῦ Ἀράρη, κατὰ τὴς προῖτες ὥρες(2) βγήκε μετὰ τρεῖς λεγεῶνες ἀπὸ τὸ σισοατόπεδο καὶ πλησίασε ἐκεῖνο τὸ τμήμα τῶν Ἐλβετῶν πὼν δὲν εἶχε περάσει ἀκόμη τὸ ποτάμι. Ἐπεσε κανεπάνω τους σὲ σιγμὴ πὼν βοσκοκόνταν σὲ δύσκολη θέση καὶ δὲν τὸν περιέμεναν, καὶ σκότωσε πολλοὺς ἀπὸ αὐτούς. Οἱ ἱππολοποὶ τῶβαλαν σιὰ πόδια καὶ κρούφηκαν σιὰ κορινὰ δάση. Αὐτὸ τὸ τμήμα τὸ ὠνόμαζαν Τυρογορητό. Σημειωτέον δι' ὁλόκληρη ἡ Ἐλβετικὴ ἐπικράτεια ἦταν χωρισμένη σὲ τέσσερα τμήματα.

Ἀυτὸ τὸ τμήμα μόνον ἦταν σιὴν ἐποχὴ τῶν προπάτων μας ὁ Λεύκιος Κάσσιος εἶχε βγῆ μετὰ σισοατὸ ἀπὸ τὴ χώρα μας, τὸν εἶχε φονεύσει καὶ εἶχε αἰχμαλωτίσει τὸ σισοατὸ του. Ἐποὶ εἶτε τυχαῖως εἶτε με σινεργία τῶν ἀθανάτων θεῶν, τὸ τμήμα ἐκεῖνο τῶν Ἐλβετῶν πὼν εἶχε προκαλέσει τρωμερὴ σινεφορὰ σιὸς Ῥωμαίους, αὐτὸ καὶ πρῶτο τιμωρήθηκε. Μετὰ αὐτὴ του τὴν ἐνέργεια ὁ Καῖσαρ ἐκδικήθηκε ὄχι μονάχα τὴν ἀδικία πὼν εἶχε γίνε σιὴν πατριδα του, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνη πὼν εἶχε γίνε προσωπικὰ σιὸν ἴδιο, γιὰτὶ οἱ Τυρογορητοὶ σιὴν ἴδια μάχη πὼν καὶ τὸν Κάσσιο εἶχαν φονεύσει καὶ τὸν ἱππολοποτὴρο Λεύκιο Πίσσο πάλπο τοῦ πεθεροῦ τοῦ Λεικίου Πίσου.

2. Τὸ κείμενο γράφει *de tertia vigilia*, πρῶτομα πὼν σημαίνει «μετὰ τὴν ἑναρξὴ τῆς τετάρτης φυλακῆς». Οἱ Ῥωμαῖοι χωρίζαν τὴ νύχτα σὲ τέσσαρες φυλακῆς (βάρδιες).

Q. HORATIUS FLACCUS

ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ*

*Εμμετρῆ ἀπόδοσις: Τ. ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

333 Ἡ τῆ γὰρ τῆς ὁμορφίᾳς ζητοῦν, ἢ γὰρ διδάσκουν
οἱ ποιητῆς — ἢ καὶ τὰ δύο: καὶ διδαχὴ καὶ τέχνη.

335 Σύντομος γάμισαι, ὅτι κ' ἂν ᾖ πῆς, γοργὰ γὰρ γὰρ γὰρ μαθαίνῃ
καὶ γὰρ γὰρ τὰ κρατῆ καλὰ τὰ λόγια ὁ νοῦς ὁ σβέλιος:
περίσσια ἢ μνήμη δὲν κρατᾷ, σὰν ξέχειλο ποιῆρι.

Ἄ μῦθος, τὸ φανταστικόν, γὰρ πάη πλάϊ σιὴν ἀλήθεια:
μονάχος ἰοῦ γὰρ πιστευθῆ δὲ θὰ μπορέσῃ, ἄγροι,
340 πὸν ἢ Λάμια ἴδραε, ζωντανὸν δὲν βγαίνει ἀπ' ἴην κοιλία τῆς(31).

Ἡ τάξη τῶν συγκλητικῶν τ' ἀλαφρὰ ἔργα ψέγει
καὶ τ' ἀδοιγηρὰ ποιήματα περιφρονοῦν οἱ ἰππότες(32).
Βιβλίον, πὸν τ' ὠφέλιμον καὶ τὸ τερονδ ἔχει ομίξει,
τέροντας καὶ διδάσκοντας, κερδίζει ὅλες τὶς ψήφους.
345 Στους Σώσιους δίνει χοήματα(33), τὶς θάλασσες διαβαίνει
σὶδ συγγραφέα τὸν ἔακουσὶ πολλὴ ζωὴ χαρίζεται(34).

Εἶναι καὶ σφάλματα, πὸν ἐμεῖς γὰρ συγχωροῦμε πρόπει.
Δὲ δίνει πάντοτε ἢ χοοδὴ τὸν ἦγο πὸν γυροῦνον
χέρι καὶ νοῦς: βαρὺν ζητᾷς κ' δὲν ἐκείνη δίνει

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 756 καὶ τέλος.

31. (στ. 340). Ἡ Λάμια ἦταν βασίλισσα τῆς Λιβύης ἀνθρωποφάγος καὶ ἔπειτα
βασιόνισσα, πὸν ἔτρωγε τὰ παιδιά. Ἡ παράδοσις παρέμεινε ἕως τὴν ἐποχὴ μας, ὅπου
ἡ Λάμια θεωρεῖται στρίγλα πὸν τρῶει μικρὰ παιδιά.

32. (στ. 342). Οἱ στίχοι 341—344 μᾶς μεταφέρουν στὶς συγκεντρώσεις τοῦ
Ρωμαϊκοῦ δήμου, ὅπου ψήφισαν χωριστὰ οἱ διάφορες τάξεις. Γι' αὐτὸ μιλάει σὶ τέλος
περὶ ψήφων ὁ ποιητῆς. Γι' αὐτὸ *conscriptae seniorum* εἶναι οἱ λόχοι τῶν συγκλη-
τικῶν καὶ μὲ τὴ σειρά *Ceteri* οἱ μετὰ ἀπ' αὐτοὺς ἐξέχοντες, δηλ. οἱ ἰππότες, ἢ τάξη
τῶν ἰπποτῶν.

33. (στ. 345). Οἱ ἀδελφοὶ Σώσιοι ἦταν ἐκδότες βιβλίων. Τὸ πρῶτο ἡμιστίχιον λοι-
πὸν σὲ ἐλεύθερη ἀπόδοσις θὰ μποροῦσε γὰρ εἶναι: «πλουταίνει τοὺς ἐκδότες σου».

34. (στ. 346). Δηλ. κερδίζει ὁ συγγραφέας τὴν ὑστεροφημίαν. Δὲν ὁμιλεῖ ὁμοῦς
γὰρ ἀθανασία ὁ ποιητῆς, δηλ. γὰρ δόξα ἀθάνατη.
γὰρ ἀθανασία ὁ ποιητῆς, δηλ. γὰρ δόξα ἀθάνατη.

- 350 μήτε τὸ βέλος πάντοτε χιπᾶει ἐκεῖ πὸν θέλει.
 Τὰ πῶ πολλὰ τοῦ τραγουδιοῦ σὰ λάμπουν, δὲν κοιτάζω
 κάποια σημάδια ἀμέλειας νὰ βρῶ, πῶχουνε μείνει,
 ἢ φρσικὲς ἀτέλειες ἀνθρώπινες· πὸν πᾶμε;
 Ἀντιγραφέας, πὸν ἄστοχα κάνει τὸ ἴδιο λάθος,
- 355 —κι' ἄς τοῦ τὸ εἰποῦν— συγχώρεση δὲν ἔχει καὶ χλευάζουν
 κιθαρωδὸ, πὸν πάντοτε σὶ τὸ ἴδιο σημεῖο λαθεύει.
 Ἔτσι, ὅποιος σφάλλει περισσά, λέω μοιάζει τοῦ Χοιρίλου(35),
 πού, ἂν εἶναι κάποιοτε καλὸς, γελῶ θαναμάζοντάς τον
 κι' ἀγανακτῶ, τὸν Ὀμηρο σὰ βλέπω νὰ νυστιάζη(36).
- 360 Μὰ συγχωρεῖται σὶα μακρὰ ἔργα νὰ ἔρηπ ὁ ὕπνος.
 Στὴν ποίηση, σὰ σιὴ ζωγραφιά, σιμὰ νὰ βλέπης ἄλλα
 κι' ἄλλα μακρονὰ —καλύτερα. Τὸ ἠμίφως θέλει εἰτοῦτο
 κ' ἐκεῖνο θέλει ξαστεριά καὶ φῶς καὶ δὲ φοβᾶται
 τὸν ἀδοιτηρότατο κριτὴ· μιὰ φορὰ τέρπει εἰτοῦτο,
- 365 θ' ἀρέση ἐκεῖνο, κι' ἂν τὸ εἰποῦν δέκα φορὲς ἀκόμα.
 Ὁ λόγος τοῦ πατέρα σου τὰ δοθὰ κι' ἂν σοῦ διδάσκῃ
 κι' ἂν μοναχὸς σου σωφρονῆς, ἄκου κι' αὐτὸν τὸ λόγο,
 πρωτότοκε(37): εἶναι πράγματα πὸν κι' ἀνεκτὰ καὶ μέτρια
 τὰ συγχωροῦν ὁ δικαστὴς κι' ὁ δικηγόρος εἶναι
- 370 κατώτεροι ἀπὸ τὸ λαμπρὸ Μεσσάλλα(38) καὶ δὲν ἔχουν
 τοῦ θαυμαστοῦ Κασκέλιου Ἀουλου(39) τὴ σοφία.
 Μὰ τοὺς τιμοῦν τὸν ποιητὴ τὸ μέτριο κανένας
 μήτε Θεοὶ μήτ' ἀνθρώποι καὶ σιῆλες τὸν σχωρᾶνε(40)

35. (στ. 357). Ὁ Χοιρίλος ἦταν ἀδέξιος ποιητὴς, πὸν λέγουν ὅτι ἔζησε στὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

36. (στ. 359). Ὁ Ρωμαῖος ποιητὴς Ἐννιος, πὸν τὸν ἀναφέρει παραπάνω ὁ Ὀράτιος, ἔλεγε ὅτι διαβάζοντας τὸν Ὀμηρο συχνὰ ἔβλεπε ὄνειρα. Ἡ λαμπρὴ ἀφήγησις συχνὰ εἶναι σὰ νανουριστικὸ τραγούδι. Ἡ σὸν τὴ φωτιά πὸν μᾶς κοιμίζει γλυκά, ὅταν καθόμιστε δίπλα σ' ἓνα χωριάτικο τζάκι. Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ ἡ ἄλλη ἐρμηνεία: Ἡ ποίηση τοῦ Ὀμήρου, παραδέχεται ὁ Νίτσιε (Ἡ γέννησις τῆς Τραγωδίας) εἶναι ἓνα ὄνειρο σαφέστατο, ἓνα ὄραμα λαμπρὸ ποὶ βλέπει ὁ κοιμισμένος.

37. (στ. 363). Δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε ὅτι ἡ «ποιητικὴ τέχνη» εἶναι ἐπιστολὴ πὸν τὴν ἀπευθύνει ὁ ποιητὴς πρὸς τοὺς Πείσιωνες, πατέρα καὶ γιουῦς. Ἐδῶ ὁ ποιητὴς στρέφει τὸ λόγο πρὸς τὸν πρῶτο γιὸ.

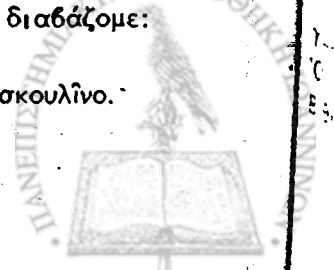
38. (στ. 370). Ὁ *Messalla* ἦταν ἀπὸ τοὺς καλύτερους ρήτορες τοῦ καιροῦ του.

39. (στ. 371). Ὁ *Cassellius Aulus* ἦταν περίφημος νομομαθὴς· ἀνήκε στὴν τάξη τῶν ἱπποτῶν.

40. (στ. 373). Ὁ Ὀράτιος ὀνομάζει ἐδῶ *Columna* αὐτὸ πὸν ὠνόμασε *Pila* στὴ σάτιρα ΙΥ τοῦ βιβλίου Ι. Κατὰ τὸν ἀρχαῖο σχολιαστή, ὑπῆρχαν στήλες στὶς στοές, ὅπου οἱ ποιητὲς ἔγραφαν γιὰ νὰ πληροφορήσουν γιὰ τὴν ἡμέρα καὶ τὸν τόπο πὸν θὰ διάβαζαν σὶ τὸ κοινὸ τὰ ἔργα τοὺς. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι σ' αὐτὲς τὶς στήλες ἔγραφαν ἐπίσης, ὅπως σήμερα στοὺς τοίχους, τὰ πρὸς πᾶλση βιβλία, ἐπίσης γιὰ τὰ σπιτία, γιὰ τὰ χαμένα ἀντικείμενα κ.τ.λ. Σὲ κάποια ἐλεγεία τοῦ Προπέρτιου π.χ. διαβάζομε:

Παῖδι, γρήγορα αὐτὰ σὲ κάποια στήλη δῆλωσέ τα
 καὶ γράψε ὅτι ὁ ἀφέντης σου κάθεται στὸν Ἐσκουλίνο.

(βιβλ. ΙΥ, ἔλεγ. XX).

Μιά μουσική παρόμοια σ' εὐχάριστα τραπέζια,
 375 μέσο βαρύ, τὸ μέλι τῆς Σαρδῶνς με παπαρούνα(41)
 δυοσραστοῦν· χωρὶς αὐτὰ μπορεῖ νὰ γίνῃ δειπνο.
 Καὶ τὸ τραγούδι, ποῦ ἔγινε νὰ τέσπῃ τὶς ψυχές μας,
 ἂν πέσῃ λίγο ἀπ' τὸ ὑψηλό, οἰά χαμηλά θὰ γείρῃ.

Ὁ ἀνίδεος —οἰὰ πολεμικὰ γυμνάσια δὲν πηγαίνει
 380 κι' ἥνοχος μὲν' ὁ ἀμάθειςτος δίσκου, τροχοῦ καὶ σφαίρας,
 νὰ μὴ γελᾶσῃ ἀνεύθυνα τὸ μαζεμένο πλῆθος.
 Κι' ὅμως ὁ ἄπειρος τολμᾷ νὰ σιτιχορογῇ· πῶς ὄχι;
 Ἐλεύθερος κι' ἀπὸ γενιὰ καλὴ ναι—καὶ τὸν γράφουν
 γιὰ φόρο ἰππότη καὶ τρωτὸ κανένα δὲν τοῦ βροίσκουν.

Μὴ γράφῃς τίποτε χωρὶς τῆς Ἀθηνῶν τῆ γνώμη.
 Ἔτοι σιοχάζεσαι κι' ἐσύ μ' ἂν κάπου κάτι γράφῃς,
 τοῦ Μείνου(42) τοῦ κριτικῶν' κι' ἐμεῖ καὶ τοῦ πατέρα
 τὴν κρίση ζήτησε κι' ἐννιά νὰ τὸ φυλάξῃς χρόνια.
 Ἄν ἡ μεμβράνη φυλαχτῇ, μπορεῖς νὰ τὴν ἔσοχίσῃς
 390 ἀνέκδοτη, τὶ μιὰ φωνὴ ποῦ βγήκε δὲ γνωρίζει.

Στοὺς δασοζώητους, τῶν Θεῶν ὁ ἐρμηνευτὴς Ὀρφέας
 φόνους καὶ μαρῆς τροφῆς δίδαξε ν' ἀποφεύγουν
 κι' εἶπαν γι' αὐτὸ πῶς μέρενε τὶς τίγρες, τὰ λιοντάρια.
 Εἶπαν γιὰ τὸν Ἀμφίονα πῶς ἔχτισε τὴ Θήβα
 395 τὶς πέτρες μεταφέροντας με τῆς λύρας τὸν ἦχο
 κι' ὅπ' ἤθελε τὶς πηγαινέ. Τέτοια σοφία ὑπῆρχε
 κοινά, δικά, τὰ ἱερά, τὰ φαῦλα νὰ χωρίζῃ
 καὶ τὴ μοιχεία νὰ σιταματᾷ, νὰ δίνῃ στοὺς συζύγους
 τὰ δίκαια, πόλεις ἔχτισε καὶ χάραξε σὲ ξύλα(43)
 400 τοὺς νόμους· τιμὴ κι' ὄνομα οἱ θεῖοι ποιητῆς ἐπῆραν
 καὶ τὰ τραγούδια. Ὁ ἑκακοιστὸς Ὀμηρὸς κι' ὁ Τυρταῖος
 γιὰ πόλεμο τὶς ἀντρικῆς ψυχῆς ἐξέσηκώσαν.
 Μὲ τὰ τραγούδια εἰλώθησαν τῶν χρησιμῶν οἱ λόγοι,
 δείχτηκε ὁ δρόμος τῆς ζωῆς. Τῶν βασιλέων ἡ χάρη
 405 ζητήθηκε μὲ τοὺς ρυθμοὺς τῶν Πιερίδων—κι' ἠῦραν,
 ἑκούρασμα κόπων μακροῦν, σὸ τέλος, τοὺς ἀγῶνες.

41. (στ. 375). Οἱ παλαιοὶ Ρωμαῖοι ἀνακάτευαν με μέλι ξηροὺς σπόρους παπαρούνας ἄσπρης κι' ἔτρωγαν στὸ τραπέζι. Ὁ Πλίνιος γράφει τὰ ἐξῆς: «Τῆς παπαρούνας κυρίως τρία γένη, τὸ λευκὸ, ποῦ τὸν ξηρὸ καρπὸ του μαζί με μέλι τὸ παρέθεταν οἱ παλαιοὶ στὰ δείπνα κ.τ.λ.». Αὐτοὶ οἱ σπόροι ἀνακατωμένοι με μέλι τῆς Σαρδηνίας ἦταν πολὺ γων. Θεωροῦνταν πολὺ αὐστηρὸς κριτικὸς. Μιλᾷει γι' αὐτὸν ὁ Ὀράτιος στὴ σάπια Χ. πολὺ πικρὸ, ὅπως βεβαιώνει ὁ Βιργίλιος (*Ecloga VII*, στ. 41) *immo exa videretibi amarior herbis* (=θὰ σοῦ φανῶ πικρότερος ἀπὸ τὰ φυτὰ τῆς Σαρδηνίας).

42. (στ. 387). Ὁ *Spurius Metius Tarpa* ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς κριτὰς φιλολογικῶν ἔργων. Θεωροῦνταν πολὺ αὐστηρὸς κριτικὸς. Μιλᾷει γι' αὐτὸν ὁ Ὀράτιος στὴ σάπιρα Χ. Ὁ Αὐγουστος εἶχε διορίσει κριτικοὺς τῶν φιλολογικῶν ἔργων ποῦ ἔμεναν στὴν Παλατῖνα Βιβλιοθήκη.

43. (στ. 399) . Οἱ πρῶτοι νόμοι ἦταν γραμμένοι σὲ στίχους.

- Τ' ὄραϊο τραγούδι πλάσμα εἶναι τῆς φύσης ἢ τῆς τέχνης;
 Ρωτοῦν. Μὲ δίχως ἔμπνευση δὲν ξαίρω ἐγὼ τί ἀξίζει
 ἠτέχνη, μήτε ἢ ἔμπνευση χωρὶς σπουδή. Γυροῦν
 410 ἑξάστιση ἀμοιβαία τὰ διὸ κι' ἀρμονικὴ βοήθεια.
 Ὁ ἀρματοδοξοῦς πὸν εὐχεται σὶ τέρμα γιὰ τὰ φάση,
 δούλεψε, ὑπόφερε πολὺ, κι' ἀπὸ παιδί' ἔχει ἰδρώσει
 ἔχει κουώσει, ἀπὸ ἔρωτες κι' ἀπὸ κρασι δὲν ξαίρει.
 Ὁ αὐλητής, τὰ Πύθια πὸν ὑνεῖ. προῶτα ἔχει μάθει
 415 κοινὰ σὲ δάσκαλο αἰσιτηρό. Κι' ὅποιος θαροεῖ φησόμενος
 καὶ λέει «γράφω ποιήματα λαυτοῦν» τὰ πιάση ψῶρα.
 Ὅπως γιὰ μένα εἶν' ἄσχημο τὰ μένω πάντα πίσω
 κι' ὅ,τι δὲν ἔμαθα τὰ λέω αὐτὸ πῶς δὲν τὸ ξαίρω.
 Καθὼς συναίνει ὁ κήρυκας τὰ πλήθη τὰγοράσων,
 420 ἔτοι καλεῖ τοὺς κόλακες τὰ τρέξων γιὰ τὸ κέρδος
 ὁ ποιητής, πῶγει χρόνὸ γιὰ τόκο καὶ χωράφια.
 Ἄν βροῖκετ' ἕνας πὸν μπορεῖ πλούσιο τὰ δώση δειπνο,
 τὰ ἐγγνηθῆ γιὰ ἕναν φτωχὸ καὶ τ' ἀπαλλάξη κάποιον
 ἀπὸ μιὰ δίκη, σ' ἀπορία θάμναι, ἂν αὐτὸς διακρίνη
 425 (καλόινχος) τὸν ψεύτικον ἀπ' τὸν πιστό τον φίλο.
 426 Ἄν ἔδωσες ἢ ἂν σκέπτεσαι κάποιον τὰ δώσης καὶ
 μὴν ἀπαγγεῖλης στίχους σου σ' αὐτόν, γὰρ γερῆτον.
 Χλωμὸς ἀπὸ συγκίνηση, «ὠραῖα, σωσιῶν», θὰ κοάξη
 ὅ' ἀναπηδήση, ζωηρὰ τὸ πόδι τὰ χιτικῆση
 430 καὶ δάκρυα θὰ σιαλάξουνε τὰ φιλικὰ τον μάτια.
 Σὰν πληρωμένες σὲ νεκρό, πὸν κλαῖν, μοιρολογίστριες,
 πὸν θλίψη δείχνουν πὸ πολλὴ κι' ἀπὸ τοὺς σωσιῶν θλιμμένους
 ἔτοι διαφέρει ὁ ψεύτικος, ἀπ' τὸν σωσιῶν ἐπαινέτη.
 Πολλὰ ποιήρια τὸν κερῶν, μὲ τὸ κρασι παιδεύουν
 435 οἱ ἀρχόντοι, διατ' ζητοῦν γι' αὐτοὺς τί γνώμη κάποιος ἔχει
 κι' ἂν πρέπει τῶν φίλων τους. Ἐσὶν ἂν τραγούδια γράψης,
 τῶν ἀλεπούδων πρόσεχε ποτὲ μὴ γίνης θῦμα.
 Στὸν Κοϊνίλιο(44) ἂν διάβαζες καὶ, «διόρθωσέ το,
 ἂν θές, αὐτό, θὰ σοῦλεγε, «κι' αὐτό».

—Μὰ πῶς τὰ γίνης;

- 440 Καὶ διὸ καὶ τοεῖς δοξίμασα φορὲς, χαμένους κόπος». —
 —«Ἐὰν σὶ ἀμύονι βάλε τοὺς κακοπλασμένους στίχους». —
 Τὸ λάθος ὑπεράσπιζες, ἀντὶ τὰ διορθώσης;
 Δὲ σοῦλεγε πὰ ἴποτε μὴτ' ἔπεφε σὲ κάποιον
 τὰ μὴν αὐτοθαυμάζεσαι χωρὶς ἀντιλογία.
 445 Τοὺς χαλαροὺς ἢ τοὺς σκληροὺς στίχους θὰ ψέξη ὁ ἀξιος
 κι' ὁ συνειτός· ἢ πένητα τον τοὺς ἀκοιμους θὰ σθήση,
 κάθε σιολλίδι περιττὸ θὰ κόψη, θὰ φωτίση
 τὰ σκοιεινὰ, σὶ ἀμφίβολα σημάδι θὲ τὰ βάλη
 καὶ ποιά χρειάζονται ἀλλαγὴ κι' αὐτὰ τὰ σημειώση.

44. (στ. 438). Ὁ *Quintilius Varus* ἦταν στενὸς φίλος τοῦ Βιργίλιου καὶ τοῦ Ὀ-
 κράτιου. Σ' αὐτὸν ἀπευθύνεται ἡ 18ῃ ᾠδῇ τοῦ πρώτου βιβλίου. Θρηνεῖ τὸ θάνατο ὁ ποιη-
 τὴς στὴν 24ῃ ᾠδῇ. Εἶχε πεθάνει λίγον καιρὸ πρὶν ἀπὸ τὴν σύνθεσιν τῆς «Ποιητικῆς
 Τέχνης».

450 Θὰ γίνῃ Ἀρίσταρχος(45) καὶ δὲν θὰ εἰπῇ: «Πῶς νὰ λυτήρω
τὸ φίλο γιὰ ἓνα τίποτε;» Πολλὴ ζῆμιά εἰν' τὸ λίγο,
τὴν ἀοχημηγνύποδοχί, τὸ σκῶμμα ἂν προκαλέσῃ.

Σὰν ἀρρωστον ἰκτερικὸ, τρελλὸν ἢ ψωριασμένο
ἢ χτυπημένο ἀπ' τὴν ὀργὴ τῆς Ἀριστεμῆς, πὺν τρέμουν
455 νὰ τὸ ἀγγίξουν — τὸν τρελλὸ τὸν ποιητὴ ἀποφεύγουν
οἱ φρόνιμοι — μὰ τὰ παιδιὰ κι' οἱ ἀνόητοι τὸν θαυμάζουν.

Ἐπέρροχους τοὺς στίχους του, λαθεύοντας, νομίζει
κι' ἀσκοπα πάει σὰν κυνηγὸς πὺν κυνηγάει κοιτούφια·
κι' ἂν πέσῃ σὲ χανιάκι ἢ σὲ πηγάδι, θὰ φωνάξῃ:
460 — «Πολῖτες, βοηθήστε με!». Ὅμως κανεὶς δὲν πάει.
Νὰ τοῦ κρεμάσῃ ἓνα σκοινὶ κι' ἂν ἔτρωχῃ κανέναν,
— «μονάχος του ἂν δὲν ἔλεσε», θὰ τοῦ λεγῶ, «πῶς ξαίρεις;»
Τοῦ Σικελιώτη ποιητῆ, θ' ἀφηγηθῶ τὸ τέλος:

Ἄσπεδοκλῆς ἀθάνατο θέλοντας νὰ τὸν ποῦνε,
465 ἐπήδησε μὲ ἀπάθεια στὴ φλογερὴ του Αἶνα(47).
Ν' αὐτοκτονοῦν οἱ ποιητὲς δικαίωμα τους εἶναι.
Ἄν σωτηρία δὲν ἤθελε, σκοιῶνει αὐτὸς πὺν σώζει.
τὶ μιὰ φορὰ δὲν τόκαμε μήτε ἂν σωθῇ θὰ γίνῃ
ἄνθρωπος ἢ θὰ πάρῃ νὰ ζητιάη θανάτου δόξα.

470 Καλὰ δὲν ξαίρουν τὸ γιὰτὶ φτιάχνει καὶ φτιάχνει στίχους·
τὴν πατρικὴ δὲν τίμησε σιὰχτη(48), γιὰ τόπον ἅγιο
ὃ μαρὸς βεβήλωσε; Τὸν κυνηγάει μιὰ τρέλλα.
Σὰν τὴν ἀρκούδα πονέσασε τὰ κάγκελλα καὶ βγῆκε
τοὺς στίχους του ἀπαγγέλλοντας διώχνει ὅμοια ἀπὸ κονιά του
475 τὸν ἄμαθον καὶ τὸ σοφὸ. Ἄλλοι, σ' ὅποιον ἀρπάξῃ,
σὰ βδέλλα πὺν δὲν ξεκολλάει πρὶν αἷμα νὰ χοριάσῃ(49).

T E Λ Ο Σ

45. (στ. 450). Πράκειται γιὰ τὸν κορυφαῖο τῶν Ἀλεξανδρινῶν φιλολόγων πὺν ἤκμασε στὴν ἐποχὴ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ φιλαδέλφου. Τὰ περίφημα σχόλιά του στοὺς Ἑλληνες ποιητὲς (καὶ ἰδίως στὸν Ὅμηρο) λέγουν ὅτι ὑπερέβαιναν τοὺς 80 τόμους.

46. (στ. 454). *Morbis regius*, λέει ὁ ποιητὴς. Πράκειται γιὰ τὸν ἰκτερο, τὴν Χρυσή. Οἱ ἀρχαῖοι πίστευαν ὅτι θεραπεία τῆς ἀρρώστιας αὐτῆς εἶναι νὰ ζῆ κανεὶς βασιλικά. Σήμερα ἐμεῖς λέμε κατὰ παρόμοιον τρόπο «ἀρχοντικὴ ἀρρώστια», τὴν ἀρρώστια ἐκείνη (συνήθως χρονία) πὺν ἀπαιτεῖ μεγάλες δαπάνες.

47. (στ. 465). *Pygidius* ὑπάρχει στὸ κείμενο (=ψυχρός). Μερικοὶ θέλουν νὰ πιστεῦουν ὅτι ὁ ποιητὴς θέλει νὰ εἰπῇ: τρελλός. Ἄλλὰ τὸ πιὸ σωστὸ εἶναι αὐτὸ πὺν κι' ἐμεῖς ἐννοοῦμε μὲ τὴ λέξη ψυχραῖμος.

48. (στ. 471). Ἡ περιφρόνηση πὺν δείχνουν τὰ παιδιὰ πρὸς τοὺς γονεῖς ἀποδοκιμάζεται μὲ φρίκη ἀπ' ὅλους τοὺς λαούς. Ἐδῶ δὲν λείπει μόνον ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸν πατέρα, ἀλλ' ἀκόμα ὑπάρχει ἡ βεβήλωση πραγμάτων ἱερῶν. Γιατὶ οἱ ἀρχαῖοι τὴ σπάχτη τῶν νεκρῶν τὴ σέβονταν σὰν ἓνα ἀπὸ τὰ ἱερώτερα πράγματα.

49. (στ. 475). Μολονότι ἡ «Ποιητικὴ Τέχνη» ἀποτελεῖται ἀπὸ σκόρπιες γνώμες, ἐν τούτοις φαίνεται καθαρὰ στὸ σημεῖο αὐτὸ τὸ τέλος. Ἀφοῦ μίλησε ὁ ποιητὴς γιὰ τὰ διάφορα εἶδη τοῦ ποιητικοῦ λόγου, γιὰ τὴ σύνθεση, γιὰ τὸ κοινὸ καὶ τὴν πρωτοτυπία, γιὰ τὴν ἀστοχὴς «λόξεσ» καὶ γιὰ τὴν ἀνάγκη νὰ κρατοῦμε αὐστηρὸ τὸ μέτρο τῆς κρίσεως γιὰ τὰ ἔργα τῆς τέχνης, καταλήγει μὲ τὴ μανία πὺν ἔχουν μερικοὶ νὰ γράφουν καὶ νὰ γράφουν στίχους χωρὶς σκοπὸ καὶ χωρὶς λογικὴ. Εἶναι ἡ τελευταία παρατήρηση, πὺν ἔχει νὰ κἀνῃ καὶ καταλαβαίνομε ὅτι τελειῶνει.

ΠΑΝΟΥ ΓΡΙΣΠΟΥ

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ & ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

Ο ποιητής Σαράντος Παυλέας δέκα χρόνια ύστερα από την πρώτη ποιητική Συλλογή που μᾶς ἔδωσε στὰ 1939 με τὸν τίτλο «Ἀποδημίες», ἄρχισε νὰ μᾶς παρουσιάσῃ σχεδὸν μιὰ Συλλογὴ κάθε χρόνο, ἀπὸ τὰ 1948 μέχρι τὰ 1960.

Ἔτσι μᾶς ἔδωσε στὴ σειρά:

«Τὸ ταγοῦδι τῶν Ὀρειῶν» 1948.— «Ὀδὴ στὸ Αἶγαῖο» 1949.— «Ἡ συμφωνία τῆς Χαρᾶς» 1950.— «Γυμνὴ γῆ» 1951.— «Ζωντανὴ γλῶσσῃ» 1952.— «Χαιμένη Ἀνοιξη» 1954.— «Αἰσιοδοξία καὶ περιφάνεια» 1955.— «Ζεστὴ οὐλίσσῃ» 1956.— «Ἰσχυρὴ ζοιή» 1957.— «Θαλασσινὴ Φῆμι» 1958.— «Καθαρὸς καρπὸς» 1959.— Καὶ «Θέλῃσι καὶ Σζιῶ» 1960.

Ἰσχυρὰ ἀπὸ τόσο πλοῖσι καὶ πυκνὴ παραγωγὴ, θὰ περιμένε κανεὶς νὰ βρεθῆ μπροστὰ σ' ἓνα ἀγκυρῶδες ποιητικὸ ἔργο. Ὅμως, καὶ αὐτὸ τὸ λέγω γιὰ τιμὴ του, δὲν εἶναι ἔτσι. Τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Π. δὲν εἶναι ἀγκυρῶδες σὲ ἀριθμὸ στίχων, ἀλλὰ σὲ ποιότητα. Σὰν νέος ποιητὴς ὁ Παυλέας, ἀνήκει στὴ Σχολὴ τῆς νέας Τέχνης (ὅσο καὶ ἂν εἶναι ἀνάρμωστος ὁ ὄρος, εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ τὸν χρησιμοποιήσουμε). Ὁ στίχος του εἶναι ἀπέριττος, τείνει στὸν κουβεντιαστὸ λόγον, μ' ὄλον που δὲν τοῦ λείπει ὁ βιβλικὸς τόνος, ὁ ἀποφθεγματικὸς, καὶ ἡ γλῶσσα του δὲν εἶναι καθαρὴ δημοτικὴ, ἀλλὰ οὔτε καθαρεύουσα. Εἶναι αὐτὴ ἡ σύγχρονη μικτὴ γλῶσσα με γραμματικὴ καὶ σύνταξιν δημοτικῆς. Καὶ εἶναι ἀκόμα ὁ στίχος του πλαστικὸς, ἀλλὰ σμιλεμένος πάνω σὲ σκληρὸ ὑλικὸ καὶ εἶναι οἱ εἰκόνας του πιστές, ἀλλὰ ζωγραφισμένες με χρώματα ψυχρὰ καὶ σὰν φωτισμένες με «πεπολωμένο» φῶς.

Με τέτοιον ἐξοπλισμὸ ξεκινώντας ὁ Παυλέας, δὲν μπορούσε παρὰ νὰ καταλήξῃ ἐκεῖ ἀκριβῶς που κατέληξε. Θὰ δοῦμε πού.

* * *

Ἡ ποιητικὴ παραγωγὴ τοῦ Παυλέα, μπορεῖ νὰ ξεχωρίσῃ καὶ νὰ καταταχθῆ σὲ δύο κατηγορίες.

Στὴ μιὰ κατηγορία πηγαίνουν τὰ ποιήματα, ἢ οἱ Συλλογές, που καταλαμβάνονται θέματα κοινά, θέματα τῆς καθημερινῆς ζωῆς ἢ θέματα πολυδουλεμένα, τρομμένα ἀπὸ τὴν μεγάλῃ χρήση.

Λόγον χάριν στὴ Συλλογὴ «Γυμνὴ γῆ» μᾶς ξαναλέει τὸν παλιὸ βιβλικὸ μῦθον τοῦ «Καὶν». Ὅμως με πόση πιστότητα, με πόσο σεβασμὸ στὸ βιβλικὸ κείμενον. Εἶναι ν' ἀπορῆ κανεὶς γιὰ ποῖον λόγον νὰ ξαναδίνεται ὁ βιβλικὸς μῦθος, μιὰ καὶ δὲν ἔρχεται καμμιά καινούρια ἀχτίδα νὰ τὸν φωτίσῃ, κανένα καινούριον ποίημα νὰ τὸν γωνιοσκοπήσῃ. Καὶ ὅμως τὸ θέμα τοῦ Καὶν, προσφέρει τόσο ὑλικὸ γιὰ μιὰ ἀνασύνθεσιν ἢ ἀνανέωσιν τοῦ μῦθου. Ὁ Καὶν που μετακίνησε ἕναν πολιτισμὸ γλιετροῖδων, που ἔγινε ὁ ἐπαναστάτης, ἐκπολιτιστὴς τῆς Ἀνθρωπότητος, που ἄνοιξε τὸ δρόμον στὸ Νομάδα γιὰ νὰ κατακτήσῃ τὴ Γῆ, παραδέχονεῖ μέσα στὸ ποίημα τῆς Συλλογῆς ἀδικαίωτος, ἀναζητώντας ἕναν τάφον. Ἀλλὰ μπορεῖ ποτὲ ὁ

Κάιν νά πεθάνη; "Όσο σκάβει τόν τάφο του, τόσο πιό ζωντανός ξεπετάγεται ἀπό τή γῆ. Αὐτό θά πῆ γεωργός. Κάθε μέρα ὡς σπὰ χρόνια μας ὁ Κάιν σκοτώνει τόν ἀδελφό του τόν "Αβελ δίχως φόβο, δίχως δάκρυα καί καμμιά φωνή δέν ἀκούγεται νά τοῦ φωνάζη:

«Κάιν, πού εἶναι ὁ "Αβελ ὁ ἀδελφός σου...»

"Άλλο παράδειγμα. Στή Συλλογή «Θαλασσινή φήμη» ὑπάρχει μιὰ σειρά μικρῶν ποιημάτων, πού λές κι' εἶναι γραμμένα δίχως ποιητική συγκίνηση. Τό χειρότερο ὅμως σ' αὐτά τὰ ποιηματάκια, εἶναι ὅτι θυμίζουν ἀλλοτινές φωνές:

«Γέριχο πουρνάρι μου, πού στὸν κοιφωμένο σου κορμὸ φωλιάζει
καί περπατάει τὸ ἀγριομυρμήγκι. («Τὸ πουρνάρι»)

«Κάλλιο ἔχω νά μένω στὸ σπήλιό μου παρὰ μέσα στὸν πολιτισμὸ μας
νά μὲ κοιμάει τοῦ πεύκου τὸ κλαρί, νά μὲ ξυπνάει τοῦ πουλιοῦ τὸ φωτερό
(τραγούδι

κάλλιο ἔχω τῆς ρεματιᾶς ν' ἀκούω τῆ λεύκα νά μελετάει τὸ φῶς
νάχω τὴν πέτρα μου προσκέφαλο καί τὴν ξενοιασιά μου στρωῶμα...»

«Κιέφτικο τραγούδι»

"Ἐξῆ, στίχοι πού θυμίζουν τέσσερους ποιητές: Μαβίλη, Κρουστάλλη, Παπαντωνίου, Δημοτικό.

"Ἄς ἀνοίξουμε μιὰν ἄλλη ποιητικὴ Συλλογὴ τὴν «Ίσχυρὴ ζωὴ». Ἄπο τοὺς πρώτους κι' ὅλας στίχους ἀκοῦμε ἐκείνη τὴν ἀλλοτινὴ φωνή:

«Δὲν ξέρω γιατί ἔχω τὴν αἴσθησι πὼς ἔχω μείνει
ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν ἔξω»

Κι' ἐγὼ δὲν ξέρω πὼς ἔχω τὴν ἐντύπωσι πὼς ἀκούω Καβάφη.

Δὲν μᾶς ἐπιτρέπει ὁ χῶρος νά ἐξακολουθήσουμε τὴν πορεία μας ἀνάμεσα στὰ «μικρὰ» ποιήματα τοῦ Παυλέα. Ὁ ποιητὴς δὲν ἔχει τύχη μὲ τὰ μικρὰ, τὰ καθημερινά, τὰ ἀσήμαντα περιστατικά. "Όχι πὼς δὲν ὑπάρχει ποίηση καί δραματικὸ μεγαλεῖο

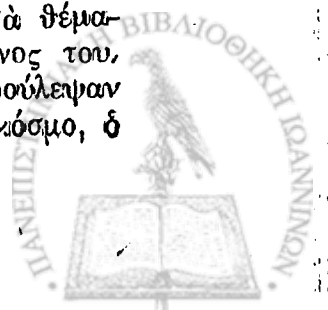
«οἰκτῆς ζωῆς τὰ ταπεινά καί τὰ συνειδησιμένα»

κατὰ πὼς λέει ὁ Παλαμαῆς. Ἄλλὰ γιατί ἀνάμεσα σ' αὐτά, ὁ Παυλέας δὲν βρίσκεται στὸ ἄλμα του. Θέλουν τὸ δικό τους ποιητὴ, τὸν δικό τους διηγηματογράφου, τὸν δικό τους ζωγράφο, οἱ φτωχογειτονιές καί τὰ συνειδησιμένα. Μ' αὐτά κι' ὁ Αἰσχύλος θά σημειῶνε ἀποτυχία. Καί τοῦτο γιατί θέλουν, αὐτὸ πρὸ παντός, τὸν οἰκεῖο ἐκφραστικὸ τρόπο. Καί τὸ μεγαλόστομο, τὸ βιβλικὸ ὕφος τοῦ Π. δὲν προσιδιάζει στὰ καθημερινὰ θέματα. Δὲν μπαίνουν στὴν αὐλὴ ἑνὸς φτωχόσπιτου λαϊκῆς συνοικίας, μὲ βελάδα ἢ φράσκα καί ψηλὸ καπέλο καί λουστρίνια. Μπαίνουν μὲ ροῦχα ἀπὸ ἀλατζᾶ καί κασκέτοι καί ἀρθύλες. Διαφορετικὰ καί σὺ μένεις ξένος πρὸς τὸν χῶρο καί ὁ περίγυρος πρὸς ἐσένα.

* * *

Αὐτά, λοιπόν, εἶναι τὰ ποιήματα τῆς μιᾶς κατηγορίας.

Τὰ ποιήματα (Συλλογές) τῆς δεύτερης κατηγορίας εἶναι ἐκεῖνα ὅπου ὁ ποιητὴς καταπιάνεται τὰ μεγάλα φιλοσοφικὰ θέματα, πού ἰδιαίτερα κατακαίουν τὴν ἐποχὴ μας. Ἐδῶ ὁ Παυλέας βρίσκεται στὸ στοιχεῖο του. Γι' αὐτὰ τὰ θέματα εἶναι διαμορφωμένος ὁ στίχος του, γι' αὐτὸ ὁ μεγαλόστομος ὁ τόνος του, γι' αὐτὸ ἡ σκληρὴ λάμψη τοῦ ἀπσαλοῦ πού ἀμιλεῖται. Γιατί, ἂν ἄλλοι ἐδούλευσαν τὸν πηλὸ ἢ τὸ ξύλο, ἢ τὸ μάρμαρο γιὰ νά πλάσσουν τὸ γλυπτό τους κόσμου, ὁ

II. έδούλεψε τὸ σίδηρο τὸ ψυχρὸ καὶ τὸ ἀτσάλι, γιὰ τὰ δικά του δημιουργήματα.

Καὶ μὲ πόση εὐχέρεια κινεῖται ἀνάμεσα στὸν κόσμον τῶν μεταφυσικῶν ὄντων. Καμμιά πορεία κοπιαστικῆ, κανένα λαχάνιασμα, στὴ ῥοή τῶν δεκάδων στίχων ποὺ οικοδομοῦν ποιητικὰ τὸ μεταφυσικὸ Κόσμο. Ἄνετα, ἀνάλαφρα, σὰν νὰ πέταξε ἀπὸ πάνω του, ὁ ποιητὴς, τὸ φορτίο τῆς ὑλικῆς του ὑπόστασης, προχωρεῖ, λοξοδρομεῖ, πισωστρέφει μέσα εἰς τοὺς ψηλαφητοὺς δαιδαλόδρομους τοῦ Ἄγνωστου. Ἡ περιοχή τοῦ Ἄγνωστου, εἶναι ὁ γεωμετρικὸς τόπος τοῦ Παυλέα.

Τὸ νόημα, ἡ οὐσία, ὁ σκοπὸς τοῦ Κόσμου, νὰ τὸ μεγάλο πρόβλημα ποὺ στήν οὐσία ἀποτελεῖ τὸ περιεχόμενο τῆς ποιητικῆς ἀνησυχίας τοῦ Παυλέα.

Καὶ μιὰ ἀπὸ τὴ μορφή τοῦ προβλήματος, ἡ ὑλοποίησή του, ὁ Θάνατος. Γύρω ἀπὸ τὸ μεγάλο θέμα τοῦ Θανάτου, ἀναλύσεται ἡ ποιητικὴ σκέψη τοῦ Παυλέα.

Βέβαια ἓνα φιλοσοφικὸ θέμα, καὶ τέτοιο θέμα, φυσικὸ εἶναι νὰ σκεφθῆ κανεὶς ὅτι ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν πείρησι τὸ λυρισμὸ καὶ τὴν μεταβάλλει σὲ ἔμμετρη φιλοσοφία. Γιὰ τοῦτο, χρωστάω εἰς τὴν ἀρχὴ νὰ πῶ, ὅτι ὁ λυρισμὸς τοῦ Π. βρίσκει τὸν τρόπο νὰ ξεχυθῆ πηγαῖος μέσα ἀπὸ τὰ ἀνατριχιαστικὰ μοτίβα τοῦ θανάτου καὶ πρὸ ζωντανὸς παρ' ὅσο θὰ ἔβγαινε μέσα ἀπὸ ἓνα ἀνθρώπινο περιβόλι. Ἀκριβῶς ὅπως νοιώθουμε τὴ ζωὴ πρὸ θεομὴ μέσα ἀπὸ τὸ πρὸ πικρὸ μοιρολόγι:

*«Εἶδες ἀγαπημένη μου πῶς μᾶς ζήλευε ὁ νεκροθάφτης
τὴν ὥρα ποὺ περνούσαμε ἀγκαλιασμένοι τὸ δρόμο τῶν κισσορρισιῶν;
Διάβασες, ἀγαπημένη μου, τί μᾶς ἔλεγαν τὰ μάτια του,
τὴν ὥρα ποὺ ἔφεγγεν ἡ δημοφιλία σου τὸ χάσμα τῶν νεκρῶν;»
(«Περίπατος». Στὴ Συλλογὴ «Αἰσιοδοξία καὶ Περηφάνεια»)*

Ἀπὸ τὰ 1955 ποὺ ὁ Παυλέας μᾶς ἔδωσε τοὺς ἀνατριχιστικὰ λυρικοὺς αὐτοὺς στίχους, ἡ ποίησή του διέγραψε ὡς τὰ σήμερα μιὰ πορεία ἡρεμίας μέσα στὸ πεδίο τοῦ Θανάτου. Στὰ προηγουμένα χρόνια φαίνεται σὰν νὰ ἐπαναστατῆ ἐναντία στὴν ἰδέα τοῦ θανάτου. Καὶ τοῦτο, γιὰ τὸ Θάνατο, δὲν τὸν βλέπει ἀκόμα σὰν τὸ οὐσιαστικώτερο μέρος καὶ τὴ σημαντικώτερη λειτουργία τῆς σιμπαντικῆς ὑπαρξῆς, ἀλλὰ σὰν γήϊνη ἐκδήλωση, σὰν ἀδικη στέρωση ἑνὸς φυσικοῦ δικαιώματος ποὺ ἔχει δοθῆ στὰ ὄντα καὶ ἰδιαιτέρα στὸν ἄνθρωπο. Σὰν φάντασμα πλανιέται ὁ θάνατος καὶ μάλιστα ὁ βίαιος θάνατος, πάνω στὰ ἀνθρώπινα πλάσματα κι' αὐτὸ τὸν κάνει νὰ ξεσηκώνεται ἐναντία καὶ στὸν ἴδιο τὸ Θεό.

*«Εἴμαστε ἄνθρωποι, Κύριε, ἄνθρωποι, ἄνθρωποι.
δὲν εἴμαστε ἢ λάσπη τῶν δρόμων σου
γιὰ νὰ μᾶς πατᾶς μὲ τίς μπότες τῆς κραταιότητάς σου!
Φιάνουν πιά οἱ βροπιές τῶν καταπονησιῶν σου
Ἀδέρφια χιμπῆσιε τίς σάλπιγγες τῆς χαρᾶς!»
(«Ἡ Συμφωνία τῆς Χαρᾶς» 1950)*

Δὲν ἀγωνιζότανε τότε παρὰ γιὰ μιὰ γήϊνη κατάργηση τοῦ θανάτου. Ἄνθρωποι εἴμαστε, μιὰ ζωὴ, τόσο σύντομη μάλιστα, τὴν ἔχοιμε, ἄς ζήσοιμε τὴ ζωὴ μας, ἄς μὴν τὴν κόβουμε στὴν πρὸ ἀίωρη ὥρα τῆς.

Γι' αὐτὴν τὴν ἐπίγεια εἰρηνικὴ ζωὴ, δὲν χρειάζεται κανμιὰ ἐπέμβαση ἀνώτερων δυνάμεων. Ἦ ὁ ἄνθρωπος μόνος του εἶναι αὐτάρκης νὰ τὴν κερδίσει. Δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ἐπιζητηθῆ τὴ βοήθεια τῶν Οὐρανῶν. Φτάνει νὰ θελήσῃ καὶ νὰ ἀποφασίσῃ ν' ἀδρανώσῃ τὴν εὐτυχία του πάνω στὴ Γῆ.

«Ἄγγελε τῆς καλωσύνης ἐλέησέ μας, ἐλέησέ μας

έλεησε τὸν πλανήτη μας ἄγγελε τῆς καλωσύνης».

Ὁ ἄγγελος τῆς καλωσύνης δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἡ πλευρὰ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς καλωσύνης ποὺ ἔχει ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος.

Λοιπὸν, ὡς φαντασθοῦμε πὼς ὁ ἄγγελος τῆς καλωσύνης μᾶς ἐλέησε καὶ πὼς οἱ ἄνθρωποι ὑλόγραφαν καὶ ἐφάρμοσαν μιὰ συμφωνία, «τῆ Συμφωνία τῆς χαρᾶς». Ὅμως μ' αὐτό, ὁ Θάνατος δὲν ἐξαφανίζεται, δὲν παύει νὰ τὸν ἐπισκέπτεται τὸν ἄνθρωπο, κι' ὄχι μονάχα τὸν ἄνθρωπο ποὺ ἔζησε τὴ ζωὴ του, ἀλλὰ καὶ τὸν νέον, τὸν ἄνθρωπο ποὺ δὲν τὴν ἔζησε ἀκόμη, ἢ ἐκείνον ποὺ δὲν τὴν ἔζησε ὡς τὸ τέλος. Ἄλλωστε τί σημαίνει «ἔζησα τὴ ζωὴ μου»; Τί σημαίνει «γέγρασα»; Ἄν ἡ αἰτιολογία τοῦ θανάτου εἶναι τὰ γεράματα, τὸ ἐρώτημα —γιατί νὰ πεθαίνουμε, συμπληρώνεται μὲ τὸ ἐρώτημα— γιατί νὰ γεροῦμε; Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἡ ποίηση τοῦ Π. ἀνακαλύπτει τὴ στενότητα τοῦ χώρου ποὺ μέσα του κινεῖται. Καὶ ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτό, ἡ ποιητικὴ ἀνησυχία του ἐγκαταλείπει τὴ γῆινη, τὴν προσωρινὴ ἱκανοποίηση, τὴ λύση τῆς χαρᾶς πάνω στὴ Γῆ, καὶ μεταπηδαεὶ σπὸ μεταφυσικὸ; στὸ πέραν ἀπὸ τὸν τάφο. Στὶς Σινιλογές (Καθαρὸς καρπός» (1959) καὶ «Θέληση καὶ Σκιά» (1960) ἡ μεταφυσικὴ σκέψη τοῦ Π. ὀλοκληρώνεται καὶ στρέφεται πρὸς μιὰν αἰσιόδοξη ἀντίκριση τοῦ θανάτου, ποὺ δὲν εἶναι φιλοσοφία αὐτοπαρηγοριᾶς, ἀλλὰ ὑποταγῆς στὸν ἄσπεκτο φυσικὸ Νόμο:

«Ὅταν πεθαίνουμε γινόμεσθε παντοεινὰ νέοι
ὅταν γεννιόμεσθε, τὴ γέννηση τὴν ἰσώει ὁ μαρμαρὸς».

Αὐτὴ ἡ ἀρχὴ δίνει τὴν εὐκαιρία σπὸν ποιητὴ, νὰ παρουσιάσῃ ὁμορφους στοχασμοὺς, ποὺ δικαιώνονται ποιητικά. Δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει πιά ἡ φιλοσοφία του. Ὅ,τι εἶχε νὰ μᾶς πῆ, τὸ εἶπε σὲ δυὸ στίχους. Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα δὲν ἐξετάζουμε παρὰ τὸ ἐποικοδόμημα τῶν στοχασμῶν του, ποὺ κι' αὐτοὶ δὲν εἶναι, ἢ τοῦλάχιστον δὲν εἶναι ὀλότελα, πρωτότυποι. Μᾶς ἐνδιαφέρει ὅμως ἡ ποιητικὴ τους ἀπόδοση. Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι μὸλις ἀπὸ δῶ ἀρχίζει ἡ ποίηση τοῦ Παυλέα. Καὶ μαζὶ μὲ τὴν ποίηση ἀλλάζει καὶ τὸ ὕφος, ὁ μεγαλόστομος τόνος ὁ διδυραμβικὸς μετριάζεται κι' ὁ κουβεντιαστὸς λόγος πέφτει ἀπὸ στόμα πραγματικὰ στοχαστικὸ.

«Ἄν εἶχαμε τὴν αἰσθησιὴ ἀθάνατη, ὁ πόθος μας θὰ ἦταν ἀθάνατος
ἢ ὕλη ποὺ δὲν πεθαίνει ἀναίσθητη εὐτυχῶς εἶναι
κι' ὁ Θεὸς γιὰ νὰ ζῆ αἰώνιος, δὲν μπορεῖ παρὰ νάναϊ ἀσυγκίνητος
ὅπως ὁ φόβος εἶναι τοῦ χύματος κι' ἡ ἐλευθερία ἀνήκει
στὸ ἐνδόνυχό μας πῦρ».

«Μὴ φοβᾶσαι πιᾶσε με, ὁ αἰώνιος ὕπνος εἶναι γλυκὸς
σὰν ἄβυσσος γυναικας
ὅπου πέφτουμε καὶ γεννᾶμε τοὺς ἀπογόνους»

«Ὡ νύχια σ' ἀγαπῶ ποὺ κατεβαίνεις ἀπὸ τὸ βουνὸ
... νὰ μᾶς μαθαίνεις πὼς ὁ θάνατος εἶναι ἕνας φίλος ἀγαπητὸς»

«Ὅταν δὲν ὑπάρχω, περισσότερο ὑπάρχω
μὲ ζωὴς χίλιες»

«Ἡ ὕλη, ἔλλειψη εἶναι,
ἂν δὲν ἦταν, δὲ θάχαμε ποιεῖ τόση πεῖνα παραδείσου».

«Ο θάνατος πού σᾶς μιλιῶ εἶναι μιᾶς ζωῆς ἄλλη ὄψη ὅπου αὐτάρκες εἶστε».

«Ο θάνατος δὲ μᾶς ἀφαιρεῖ τίποτε, μᾶλλον μᾶς προσθέτει, μᾶς γεμίζει. Θάνατο παίρνουμε καὶ Θάνατο δίνομε κάθε μέρα. Ἀγαπᾶτε ὡ ἀγαπᾶτε τὸ φίλο μας τὸ θάνατο, αὐτὸν τὸν φιλόανθρωπο Θεό μας»

«Ὁ θάνατος εἶναι μιᾶς ζωῆς ἄλλης νεότης»

«Ἡ πιὸ τέλεια στιγμή τοῦ δέντρον εἶναι ὁ καρπός, ἡ πιὸ τέλεια στιγμή τοῦ βίου ὁ θάνατος»

«Μὰ γιατί νὰ φωνάζω τὸν ἕμνο τῆς ζωῆς μὲ τὴν κάθε τοῦ σώματός μου ἴνα; Γιατί σιὸ βάθος τῆς κάθε κίνησής μου ὁ φόβος τοῦ θανάτου νὰ μὲ τυραννεῖ;»

«Μὰ γιατί κάθομαι λοιπὸν ἐδῶ, ἀφοῦ ἕνας δρόμος τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀπόλυτης παρτοῦ ὑπάρχει χάος νὰ γίνω...»

«ζῶ γιὰ νὰ γίνω καθαρὸς ὅπως ὁ καθαρὸς καρπὸς ρέει ἀπὸ τοῦ ἀλωνιστῆ τὸ χέρι».

Δὲν εἶναι οὔτε ἡ πίστις στὴ μετὰ θάνατο ζωὴ, οὔτε ἡ πίστις στὴ μετεμψύχωση, ἡ ἀνανέωση τῆς ζωῆς ἵσπερα ἀπὸ τὸ θάνατο, ἡ φιλοσοφία τοῦ Παυλέα. Εἶναι ἡ διάμειψις τῆς ἴλης, μιὰ ὁλόκληρη θεωρία, δοσμένη σὲ δυὸ στίχους: «ὄταν δὲν ὑπάρχω, περισσότερο ὑπάρχω μὲ ζωὴς χίλιες».

Κι' ὅταν λέει:

«ζῶ γιὰ νὰ γίνω καθαρὸς ὅπως ὁ καθαρὸς καρπός» αὐτὸ δὲν ἔχει καμμιά σχέση μὲ τὸν Χριστιανικὸ ἔξαγνισμό τῆς ψυχῆς ἀλλὰ μὲ τὴ λειτουργία πού κάνει ἡ Φύσις γιὰ δικούς της σκοποὺς

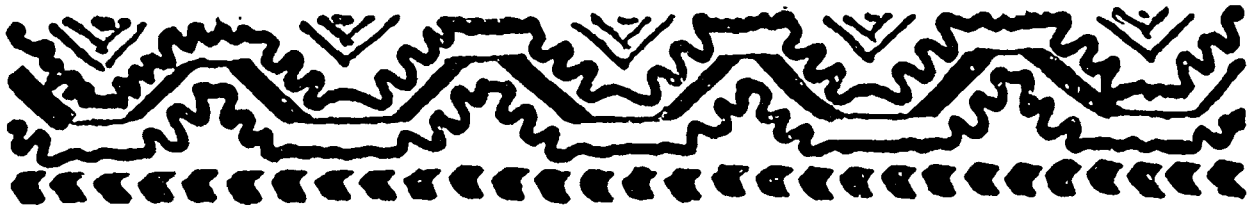
Ἡ ποίηση τοῦ Σαράντη Παυλέα δὲν εἶναι οὔτε πεισιθάνατη, οὔτε κἂν ἀπαισιόδοξη. Ἀρχισε κι' αὐτὴ μὲ τὸ κοινὸ θέμα ὄλων τῶν νέων ποιητῶν, πού ἡ γενιά τους ἔζησε τὴ φρίκη τοῦ β' παγκόσμιου πόλεμου, τῆς κατοχῆς, τῆς καταπάτησης τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας. Στὴν ἀρχὴ ἐκκαίγεται σὰν κραυγὴ διαμαρτυρίας καὶ ἀτόγνωσης. Μὰ σιγὰ σιγὰ χαμηλώνει, γουρμαῖζει, γίνεται λόγος καὶ τὸ φυσικὸ φαινόμενον τοῦ θανάτου ἀντιμεταπίπτει μὲ ἡρεμία καὶ ἐντάσσεται μέσα στὰ γενικά πλαίσια ἐνὸς σιμπατανικοῦ, καθολικοῦ οργανικοῦ πανθανασισμοῦ.

Ἡ ζωὴ εἶναι μιὰ βραχύτατη φάσις ἐνὸς φαινόμενου πού στὴ μεγάλη του φάσις, λέγεται θάνατος. Ἡ φάσις «ζωὴ», σιὸ κύλισμα τῶν αἰῶνων, ὄλο καὶ θὰ μικραίνει, ἴσασε πού νὰ μηδενιστῆ. Καὶ τότε δὲν θὰ μπορῆ κανένας νὰ πῆ:

«ὄταν δὲν ὑπάρχω, περισσότερο ὑπάρχω μὲ ζωὴς χίλιες».

Καὶ καμμιά ἡχὴ δὲν θὰ ὑπάρχει ν' ἀπεκρυσθῆ στὴ φωνὴ τοῦ ποιητῆ: «ὑπάρχει τίποτε μετὰ ἀπὸ ἐμέ;».

ΕΝΑΣ ΒΑΡΔΟΣ ΤΗΣ ΤΣΙΓΓΑΝΙΚΗΣ ΖΩΗΣ

Ο ΓΥΦΤΟΣ ΓΙΟΥΣΣΙΝ ΚΕΡΙΜ

Έδω και είκοσι—τριάντα χρόνια, ήταν πάρα πολύ δύσκολο να συναντήσει κάποιον που να φιλαλογή ανάμεσα στους Νομάδες που περιπλανιόντουσαν στη Βαλκανική. Τα παιδιά των Γύφτων ιδιαίτερα, μεγάλωναν μέσα στην πείνα, στη γύμνια και στη ντροπή, γράφει ο Μπόρις Ντέλτσεβ στο αγγλόφωνο περιοδικό «Μπουλγκάρια», χαιρετίζοντας τη γέννηση ενός μεγάλου Τσιγγάνου ποιητή, του Γιουσσίν Κερίμ.

Ο ποιητής Γιουσσίν Κερίμ, ξιδανικεύει τώρα τη ζωή της φυλής του με τα επικολυρικά τραγούδια του, που είναι ζωντανά, σημαντικά σύμβολα. Ο ποιητής, προϊόν του συνταραχτικού καιρού μας, είναι ένας αληθινός Γύφτος που μιλάει για το Λαό του και μόνο, που ζή στο περιθώριο της κοινωνίας, μές στους αώνες και που τώρα παίρνει λίγο ως πολύ μέρος στη ζωή του διεθνούς φιλοπρόοδου συνάλου.

Ο Κερίμ γεννήθηκε στις 26 Ιουλίου 1928 κοντά στο Σλάβικο Βίτ και πρωτόγινε χαλκιάς καθώς το карабани των γεννητόρων του όργωνε τη Βαλκανική Γή, παραπλάϊ στο Δούναβη.

Το πρώτο του ποίημα ήταν: «Οι 250.000», αφιερωμένο στις αναπλαστικές προσπάθειες Νεολαίας. Ύστερα δούλεψε ως ράφτης. Στα 1955 εξέδωσε στην πατρίδα του «Μπάη Γκάνιου» την πρώτη του ποιητική Συλλογή: «Τραγούδια του Καραβανιού» που σημείωσε μιὰ τεράστια και πρωτοφανή έπιτυχία, αφού έξαντλήθηκε μέσα σέ λίγες μέρες, πράγμα τὸ όποιο κι' αποτέλεσε πηγή υπερηφάνειας για τούς άπανταχού Γύφτους. Πολλά άπ' τὰ ποιήματά του μεταφράστηκαν σέ πολλές γλώσσες κι' άπό σήμερα και στη δική μας.

Ο Γιουσσίν Κερίμ, συχνά ζή ανάμεσα στα τσιγγάνικα карабаниα, κοιμάται κάτω άπ' τὰ σκεπασμένα με χαλιά τσαντήρια κι' άκούει, μιλάει και τραγουδάει τὰ παθήματα της φυλής του. "Ολ' αυτά τάκλεισε τελευταία στη δεύτερη ποιητική του Συλλογή: «Τρουμπάσα».

Νά μερικά, χαρακτηριστικά δείγματα της ποίησής του:

ΒΑΣ. ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΟΤΑΝ ΓΕΝΝΗΘΗΚΑ...

Έγώ, μέσ' σ' ένα πλάνο карабани
γεννήθηκα, σέ γύφτικη ισαντήρα.
Τουγγόρα μου άντρες, ζώα, γυναικομάνι,
σιδ χάος μοιρολογούν μιὰ ζήση σιείρα...

Ο κάμπος π' άνασιίθηκα, θλιμμένος
σις κλαίουσες λιές κείται, πλάϊ σιδ ποιάμι.
Έκει άπτάμα μάλλους καθισμένος,
πάν' σ' άδειους σάκκους φόραγα καλάμι.

Στη γέννα μου, έβρεχε κι' ήταν οκοιάδι
τρισάθλιοι σιδ δρόμοι γύρα άμυχλιασμένοι.

Παιδάκια αναθρομένα δίχως χάρδι,
ἴσκιοι δακρύζανε κοκκαλιασμένοι.

Ἐγὼ σιὸ λῦκνο, ἢ μάννα μου σιὸ μνημα
σιὸ παγονέρι μέλουσε ὁ πατέρας...
Στις φλέβες μου ἢ φωτιά! Κι' ἀνοίγω βῆμα,
κι' αἰώνια λὲς μὲ σπρώχνει μπρὸς ὁ ἀγέρας.

ΑΠ' ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΑΤΑ

Ἡ ὥρα μας ἐπέρασε κ' οἱ σύντροφοί μου σὲ ἴπνο
βαθὺ Φεγγάρι μου ἔπεσαν, πὺν πᾶς νὰ βασιλέψης.
Καὶ μόνο ἐγὼ, φίλε μ' Ἀλῆ, σὲ σκέφτιομαι σιὸν ξύπνο
τὸ πῶς καλοπατιρένεσαι καὶ τὶ θὲ νὰ μοῦ κλέψης!

Ἡμέρες δεκατέσσερες ὁ γάμος θὰ κρατήση
κι' ἔκει, ὅλη ἢ γειτονιά, θὰ συναχθῆ σιὸ γλέντι.
Καὶ τὰ δικὰ του ὁ καθεὶς θὰ πῆ καὶ θὰ ρωτήση
τὸ τὶ ἔφαγε, πῶς χόρευε καὶ πόσο ἔπινε ἀφέντι!

Πίνω κι' ἐγὼ Ἀλῆ, γιὰ σέ, καὶ σιὴν παλῆ φίλιὰ μας
καὶ σιέλνω σου μηνύματα μὲ τὸ μικρὸ μου σίχο:
Πῶς χαίρομαι περὶ φανα πὺν κάποτε ἢ καρδιά μας
σφαλνοῦσε τὸ ἴδιο ἴδιον πὺν γκρέμισε σὰν τοῖχος...

Ἀπ' τὰ μικρά μας, Ἀλῆ, παίζομε συνατοί μας
καὶ τῶξερες π' ἀγάπησα δλάξαφρα τὴν Ἀτα.
Δικὴ μου πὺν θὰ γίνουνη, γιὰ πάντα, σιὴ ζωὴ μας,
καὶ τὴν ἄρα μ' ἀπαράτησε γιὰ χάρη σου σιὴ σιράτα.

Εἶθε νὰ ζήσετε, Ἀλῆ, πολὺ καὶ μὲ εἰρήνη
καὶ τρισευτυχιμένη αὐτὴ καὶ μάννα τῶν παιδιῶν σου.
Χῶμα νὰ πιάνης φίλε μου, καὶ μάλαμα νὰ γίνη
καὶ τὸ μικρὸ σου σπιτικὸ αἰώνιο φῶς καὶ βίος σου.

Καὶ σιὰ ζαμάνια πὺν θὰ ρθοῦν, καὶ διαν κόνω γέμο
καὶ γὸν διαν θὰ πατιρενιῶ, χαρὰ σὰν θὰ σπιώσω.
Τότε μονάχα, ἂν βολῆ, συνάντηση θὰ κάμω
μαζὶ σου Ἀλῆ, μὰ θὰ μπορῶ φίλια γιὰ σέ νὰ νοιώσω;

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ Η ΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΜΙΑ ΠΡΟΤΑΣΗ

Σε μιὰ τελευταία έκπομπή του προγράμματος «Όμιλούν οί Είδικοί» έγινε λόγος για τήν κριτική του βιβλίου. Γύρω άπ' τὸ μικρόφωνο είχαν συγκεντρωθεῖ τὰ πιὸ γνωστὰ ὀνόματα τῆς Ἀθηναϊκῆς κριτικῆς καὶ εἶπαν πολλὰ καὶ διάφορα πρὶν νὰ καταλήξουν στὴν γνωστὴ ἀντιδικία συγγραφέων καὶ κριτικῶν. Πολλοὶ εἶναι οἱ λόγοι ποὺ προκαλοῦν καὶ συντηροῦν αὐτὸν τὸν διάλογο —καυγᾶ ἀνάμεσα στὶς δυὸ παρατάξεις. Μεροληψίες, ἐγωϊσμοί, ἀδικίες, ὑποκειμενικότητες, ἀνεπάρκειες κ.λ.π. Ἐκτὸς ὅμως ἀπ' ὅλα αὐτά, τὰ τελευταία χρόνια παρουσιάστηκε ἄλλος ἕνας λόγος, σοβαρὸς αὐτῇ τῇ φορά. Ὁ μεγάλος ἀριθμὸς τῶν λογοτεχνικῶν βιβλίων ποὺ κυκλοφοροῦν. Ἐκατοντάδες τὰ καινούρια βιβλία κάθε χρόνο. Οἱ κριτικοὶ λίγοι καὶ οἱ στήλες τους περιορισμένες καὶ μιὰ φορά τὴν ἐβδομάδα ἢ τὸν μῆνα. Πῶς νὰ ἐξαρκέσουν σὲ τόσες ὑποχρεώσεις. Μοιραῖα συνέπεια, πολλὰ βιβλία καὶ συγγραφεῖς μένουν γιὰ πάντα ἀγνοημένοι. Καὶ περισσότερο οἱ νέοι καὶ οἱ πρωτόβγαλτοι, ποὺ ἔχουν ἀνάγκη ἀπ' ὀβοήθεια καὶ συμπαράσταση. Ἔτσι τὸ πρόβλημα περιπλέκεται καὶ τὸ χάσιμα στὰ γράμματά μας μεγαλώνει. Σταματᾶ ἡ φυσιολογικὴ πορεία καὶ ἡ ἀνανέωση τῆς λογοτεχνίας μας, σὲ μιὰ ἀντιπνευματικὴ μάλιστα ἐποχὴ σὰν τὴν σημερινή. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ πρόταση ποὺ ἔκανε, κατὰ τὴ συζήτηση ποὺ μνημονεύσαμε, ὁ γνωστὸς στοχαστὴς καὶ κριτικὸς κ. Μπάμπης Κιλάρας, νομίζουμε πῶς εἶναι πολὺ σωστὴ, θετικὴ καὶ ἀνοίγει μιὰ διέξοδο.

Ἡ πρόταση εἶναι ἡ ἀκόλουθη: «Κοντὰ στὸν κύριο φιλολογικὸ κριτικὸ κάθε ἔφημερίδας καὶ περιοδικοῦ ποὺ θὰ παρακολουθεῖ καὶ θὰ κρίνει τὰ πιὸ σημαντικὰ, κατὰ τὴ γνώμη του, βιβλία, μιὰ φορά τὴν ἐβδομάδα, νὰ ὑπάρχει ἕνας δεύτερος κριτικὸς, βοηθός, ποὺ θὰ παρακολουθεῖ τὰ ὑπόλοιπα βιβλία μὲ σύντομους χαρακτηρισμοὺς καὶ βιβλιογραφικὲς ἀναλύσεις σὲ μικρὰ σημειώματα».

Ἡ πρόταση αὐτὴ εἶναι πρακτικὴ καὶ τὴν ἐφαρμόζουν ὅλες σχεδὸν οἱ ξένες ἔφημερίδες ἀπὸ χρόνια. Εἶναι δύσκολο νὰ ἐφαρμοσθεῖ κι' ἀπὸ τὶς δικές μας ἔφημερίδες;

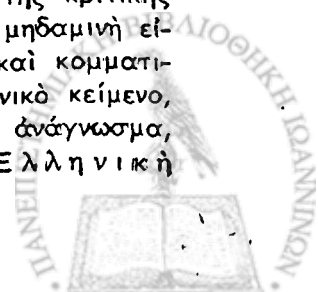
ΥΨΟΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Καὶ μιὰ ποὺ ὁ λόγος εἶναι γιὰ τὶς ἔφημερίδες πρέπει νὰ τὸ πούμε καθαρά: δὲν βρίσκονται στὸ ὕψος τῆς ἀποστολῆς τους, τὸ πνευματικὸ. Γιατὶ ὁ τύπος, ἡ περίφημη «τεμπρη ἐξουσία» δὲν εἶναι μονάχα μιὰ οἰκονομικὴ ἐπιχείρηση μὲ σκοπὸ τὸν πλουτισμὸ. ἔχει καὶ ὑποχρεώσεις, ἀπ' τὶς πιὸ πνευματικὲς. Κι' αὐτὲς τὶς ὑποχρεώσεις φαίνεται πῶς ἔχει ξεχάσει ἀπὸ καιρὸ.

Ἄλλοτε, ἡ ἔφημερίδα εἶταν πλαισιωμένη μὲ ξεχωριστὰ ὀνόματα συγγραφέων καὶ λογοτεχνῶν κι' ἀπ' τὶς στήλες τῆς ἐμφανιζόταν πῆθος ἐκλεκτὰ κείμενα καὶ ἰδέες σὲ μιὰ γοητὴ διαλεκτικὴ πορεία. Χρονογράφημα, κριτικὲς στήλες τακτικώτατες, ἀναγνώσματα ἐθνικὰ, ποιήματα, ἀρθρογραφία φιλολογικὴ, ἀποσκοπήσεις, συνεντεύξεις καὶ πολλὲς ἄλλες

σελίδες μὲ ἐντυπώσεις ποὺ ἔμειναν κλασσικὲς. Δὲν χρειάζεται νὰ ἀναφέρουμε ὀνόματα, γιατί ὅλοι οἱ παλιοὶ λογοτέχνες, καλοὶ καὶ μέτριοι, πέρασαν ἀπὸ μιὰ ἢ περισσότερες ἔφημερίδες.

Σήμερα ὅμως συμβαίνει τὸ ἀντίθετο. Ἡ ἑλληνικὴ λογοτεχνία βρίσκεται ἔξω ἀπ' τὴν δημοσιογραφικὴν περιοχὴ, σὰν ἐξόριστη. Καὶ οἱ ἐλάχιστες συνεργασίες, εἶναι ἡ ἐξάιρεση ποὺ ἐπιβεβαιώνει τὸν κανόνα. Οἱ περισσότερες ἔφημερίδες κι' ἀνάμεσά τους οἱ πιὸ εὐπορες, ἔχουν καταργήσει κάθε φιλολογικὴ συνεργασία, ἀκόμα καὶ τὶς στήλες τῆς κριτικῆς τοῦ βιβλίου κι' ἀρκοῦνται σὲ μιὰ μηδαμινὴ εἰδησιογραφία συχνὰ μεροληπτικὴ καὶ κομματικὴ καὶ περιφρονοῦν κάθε λογοτεχνικὸ κείμενο, ἂν δὲν εἶναι περιπετειῶδες λαϊκὸ ἀνάγνωσμα, κατάλληλο γιὰ ἐπιφυλλίδα. Ἡ ἑλληνικὴ

λογοτεχνία για τις ελληνικές εφημερίδες κατάντησε ο φτωχός κι' ενοχλητικός συγγενής. Μιά άμελητέα ποσότης, μία περιττή πολυτέλεια, για την μηχανοκρατική εποχή των πυραύλων και των δορυφόρων.

Είναι όμως ανάγκη να σταματήσει πια αυτή η άρνηση. Η περιφρόνηση της λογοτεχνίας μας, που είναι περιφρόνηση της ψυχής του Έθνους. Πρέπει να επικρατήσουν πνευματικώτερα κριτήρια της ποιοτικής στάθμης του τύπου, γιατί διαφορετικά δεν θα άργήσουν να εμφανισθούν τα θλιβερά αποτελέσματα και για τις δυο πλευρές. Ο τύπος πρέπει να βοηθήσει την λογοτεχνία, απ' την οποία θα επιτύχει σωτήρια κέρδη. Είναι μια απ' τις βασικές υποχρεώσεις του και ανάγκη επιτακτική για την πνευματική ζωή του τόπου.

Ποιοι όμως θα αντίληφθούν και θα πραγματοποιήσουν αυτήν την αλλαγή πορείας του Έλληνικού τύπου;

ΤΙ ΓΝΩΜΗ ΕΧΟΥΝ;

Ένα άλλο θλιβερό φαινόμενο: η διαστρέλωση του κοινού γούστου, που συνεχίζουν ανενόχλητα τα ποικιλώνυμα εβδομαδιαία έντυπα, με τις καταπληκτικές κυκλοφορίες τους και τα φθοροποιά δημοσιεύματά τους. Ένώ τα λογοτεχνικά βιβλία μένουν αζήτητα στα ράφια των βιβλιοπωλείων και τα φιλολογικά περιοδικά συνεχίζουν με αμέτρητες θυσίες την έκδοσή τους, τα λαϊκά περιοδικά ξεφυτρώνουν σαν τα μανιτάρια και κυκλοφορούν σε δεκάδες και εκατοντάδες χιλιάδες τεύχη κάθε βδομάδα. Τα γαργαλιστικά κείμενα, οι πολύχρωμες γυμνότητες και η κολακεία των κατώτερων ένστικτων του κοινού, είναι ένας όλισθηρός δρόμος που παρασέρνει καθημερινά μυριάδες θύματα σε πόλεις και χωριά. Είναι μια χρόνια δηλητηρίαση μικρών και μεγάλων που δημιουργεί φοβερούς κινδύνους για την πνευματική υγεία του Έθνους. Δεν είναι άσχετη ή μεγάλη κυκλοφορία των «κίτρινων» αυτών εντύπων, με την αύξηση της διαφθοράς και της εγκληματικότητας, με την χαλάρωση του σεβασμού προς τις θρησκευτικές αξίες, με την καχεξία της εκπαίδευσης και την αδιαφορία του μεγάλου κοινού για τα πνευματικά θέματα και την τέχνη γενικά.

Δεν είναι άραγε κανείς υπεύθυνος για όλα αυτά; Ή μήπως είναι δύσκολο να αντιμετωπισθεί το σοβαρό αυτό ζήτημα; Το κακό που προξενούν τα λαϊκά έντυπα είναι αφάνταστα μεγαλύτερο από όσο φαίνεται. Κι' αν το Κράτος κυηγά και τιμωρεί τόσο αυστηρά τους εμπόρους ναρκωτικών του σώματος, τότε δεν

θαπρεπε να είναι ακόμα πιο αυστηρό για τους εμπόρους τῶν ναρκωτικῶν τῆς ψυχῆς;

Τι γνώμη έχουν εκείνοι που δίνουν την άδεια κυκλοφορίας και άτέλειας χαρτιού σ' αυτά τα έντυπα;

ΤΑΚΗΣ ΣΩΤΗΡΧΟΣ

ΤΟ Α' ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΚΔΟΤΩΝ - ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΩΝ

Για τους παροικούντες την λογοτεχνική Ίερουσαλήμ είναι γνωστό ότι οι σχέσεις λογοτεχνικών και εκδοτών έχουν σχεδόν διακοπεί. Μοναδική αίτια ή μηδαιμινή, αν όχι άυπαρκτη, κυκλοφορία του λογοτεχνικού βιβλίου. Έτσι οι πρώτοι αντικατέστησαν τους δεύτερους και τυπώνουν οι ίδιοι τα έργα τους αναλαμβάνοντας όλες τις σχετικές δαπάνες. Έξαιρέση αποτελούν ελάχιστοι Έλληνες πεζογράφοι που τα βιβλία τους έχουν κάποια ευρύτερη απήχηση στο κοινό.

Παρ' όλα αυτά όμως, τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν λογοτέχνες και εκδότες διασταυρώνονται πολλές φορές κι' έχουν κοινό ενδιαφέρον και αλληλεξάρτηση. Το βιβλίο και το έντυπο γενικά, είναι η περιοχή όπου κινούνται και οι δυο αυτές οικογένειες. Γι' αυτό και το Α' Πανελλήνιο Συνέδριο των Έκδοτών—Βιβλιοπωλών που έγινε στο τέλος του περασμένου Αυγούστου στην Αθήνα, ενδιαφέρει εξ ίσου και τον λογοτεχνικό κόσμο της χώρας. Δεν μπορούμε να πούμε πως μάς ικανοποίησε από πολλές πλευρές. Δεν έχει όμως και τόση σημασία. Είναι το πρώτο βήμα, ή αρχή. Παραβλέπουμε λοιπόν τις όποιες ελλείψεις και χαιρετίζουμε την πρώτη αυτή οργανωτική προσπάθεια των Έκδοτών—Βιβλιοπωλών της Ελλάδος, με την εύχη να συνεχιστεί και να καρποφορήσει για το καλό της πνευματικής ζωής του τόπου.

Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ...

Ύστερα απ' το Συνέδριο αυτό, που άρχισε και τέλειωσε την ίδια μέρα, λές και δεν υπήρχαν θέματα να το απασχολήσουν και που συγκροτήθηκε με τον πιο σιωπηλό τρόπο, γιατί οι μεγάλες εφημερίδες είχαν προσηλωμένες στους καυγάδες της Μπέ—Μπέ και τα διαύγια του Ωνάση, θα περίμενε κανείς να ενδιαφερθούν οι αρμόδιοι παράγοντες και να φροντίσουν να ακούσουν τουλάχιστο τα δίκαια και πολύ λογικά αιτήματα των Έκδοτών. Δυστυχώς όμως όλοι, εκτός απ' την τιμητική εξαίρεση του κ. Γ. Κουρναούτου, έλαμψαν διά της απουσίας των! Έτσι το Συνέδριο θύμισε την

βιβλική μορφή του «Φωνή βοώντος εν τη έρήμω...».

Ίσως να παρατηρήσει κανείς ότι πιθανόν οι άρμόδιοι να είχαν άλλες υποχρεώσεις εκείνη την ημέρα. Δεν αποκλείεται, μολοντί είδοποιήθηκαν έγκαίρως. Την έπομένη όμως, όταν το προεδρείο του Συνεδρίου πήγε στο Υπουργείο Παιδείας για να έπισκεφθεί τον κ. Υπουργό, ο Γενικός Γραμματέας άρνήθηκε να τους παρουσιάσει. Σε έντονη πίεση των Έκδοτών ο κ. Γραμματέας έθεσε ζήτημα παραιτήσεώς του.

Δεν χρειάζονται σχόλια.

✠ ✠

ΟΙ ΕΞΕΡΣΕΙΣ

Μολοντί οι έκδοτικές συλθήκες στον τόπο μας είναι περισσότερο από δυσμενείς, υπάρχουν ακόμα μερικές τολμηρές εξαιρέσεις στην έκδοση έλληνικών βιβλίων, που πρέπει και να τις προσέχει κανείς, να τις υπογραμμίζει, αλλά και να τις υποστηρίζει. Είναι τα φωτεινά εκείνα σημεία που συντηρούν κάποιες έλπίδες για το μέλλον. Ένα τέτοιο ευόιωνο σημείο είναι η δωδεκάτομη «Ίστορία της Έλληνικής Έπαναστάσεως» του Άκαδημαϊκού Δ. Κάκκινου, που κυκλοφόρησε τελευταία ολοκληρωμένη και φροντισμένη άπ' την «Μέλισσα» χάρη στον ράκτη έκδοτη κ. Γ. Ραγιά. Το κλοσιαίο αυτό έργο, με την ευρύτατη παιδευτική σημασία, έμνε δημοσίευτο πάνω άπό είκοσι χρόνια. Κι' όμως πρόκειται για την μοναδική διεξοδική μελέτη της Έθνεγεσίας του 1821, για μια ιστορική σύνθεση, κλασσική στο είδος της. Άλλά κι' ένα όλόκληρο ράφι μεγάλων δερματόδετων τόμων, που χρειάστηκε πολυς μόχθος, πολλή άγωνία και τεράστια έξοδα για να τυπωθούν.

Πρέπει να συγχαρεί κανείς τον ήλικιωμένο συγγραφέα για τον όγκο της έρευνητικής και συγγραφικής του εργασίας. Άλλά πρέπει να επαινέσει και τον νέο έκδοτη για το παράπολο έκδοτικό του έγχειρημα. Είναι και τα δύο, φαινόμενα που δεν τα συναντούμε συχνά.

✠ ✠ ✠

ΟΥΑΝ ΚΑΡΛΟΣ ΠΕΝΤΕΜΟΝΤΕ

Ο Φιλελληνισμός είναι μια πολύ άρχαία παράδοση, πάντα τιμητική, για τον τόπο μας και άπετέλεσε ανάμεσα στους αιώνες τίτλο μμής για τους ξένους και κριτήριο πολιτισμού. Άμέτρητες μυριάδες, μικροί και μεγάλοι, άπ' όλες τις γωνίες της γής, στάθηκαν και στέκουν έκστατικοί μπροστά στο ιστορικό αύμα, που λέγεται Έλληνικό πολιτισμός. Έκ θύμα που ο κόσμος όλος συνεχίζει να το άπτρεύει με πάθος άληθινό και μόνο έμείς, οι

κληρονόμοι και συνεχιστές, δεν μπορούμε να το έκτιμήσουμε και να το αξιοποιήσουμε σαν μοναδική και γόνιμη παράδοση.

Άς αφήσουμε όμως τις γκρίνιες. Αύτη τη στιγμή θέλουμε να ύποδεχούμε τον καινούριο φιλέλληνα, που μάς ήρθε άπ' την μακρινή Ούρουγουάη, μια χώρα στο κάτω άκρο της Νότιας Άμερικής. Συγγραφέας και δημοσιογράφος άπ' τους καλύτερους της πατρίδας του, έφτασε πριν άπό δυό χρόνια με μορφωτική άποστολή και μαζί για να προσκυνήσει την γενέθλια γή του δυτικού πολιτισμού. Χουάν Κάρολος Πεντεμόντε είναι το όνομά του και η μαρτυρία του ένα σύντομο βιβλίο με τον τίτλο: «Η Έλλάδα στην ούρουγουανή διανόηση». Πρόκειται για μια σειρά άρθρα γραμμένα με πολλή άγάπη κι' ένθουσιασμό, για την άρχαία και την σύγχρονη Έλλάδα, που δημοσιεύτηκαν σ' έφημερίδες της Ούρουγουάης. Δεν είναι το πρώτο, ούτε το τελευταίο βιβλίο που έμπνέει στους ξένους η πατρίδα μας. Ούτε και προσφέρει τίποτα το καινούριο η το βαθυστόχαστο. Είναι όμως μια σιγκινημένη σελίδα στο τεράστιο βιβλίο του φιλελληνισμού, μια ζεστή και πολύ άνθρωπινη έκφραση είλικρινών αισθημάτων. Γι' αυτό κι' έμείς τη δεχόμαστε σαν μια πράξη φιλίας και συγκρατούμε το όνομα του συγγραφέα και της πατρίδας του.

ΤΑΚΗΣ ΣΩΤΗΡΧΟΣ

✠ ✠

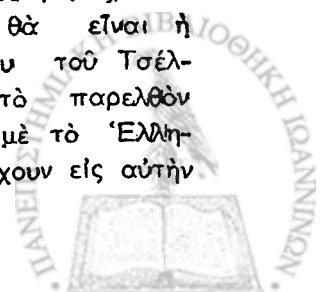
ΕΝΩ ΠΕΙΝΟΥΝ ΑΝΘΡΩΠΟΙ...

Καταχωρούμε, χωρίς σχόλια, την πιαρακάτω είδηση. Είναι χαρακτηριστική της άμβλυσης που έχουν πάθει οι συνειδήσεις στον καιρό που ζούμε:

ΓΑΣΤΡΟΝΟΜΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΕΙΑ

ΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑ

Είκοσι μέλη του Γαστρονομικού Συλλόγου Ταξιδιωτών του Λονδίνου άνεχώρησαν άπό την πρωτεύουσα της Άγγλίας την 8ην Σεπτεμβρίου δια περιοδείαν 14 ήμερών εις αναζήτησιν περιφήμων έδεσμάτων εις την Ίταλίαν, την Ίσταμπούλ και τας Έλληνικας Νήσους. Επίσημος προσκεκλημένος εις την περιοδείαν είναι ο καθηγητή Σέρ Άλμπερτ Ρίτσαρτσον, πρώην Πρόεδρος της Βασιλικής Άκαδημίας, ο όποιος όταν έπιστρέμη εις την Άγγλίαν, μετά το τέλος του ταξιδίου, θα δώση άνεπισήμως διαλέξεις δια κάθε μέρος, το όποιον έπεσκέφθη. Αύτη θα είναι η πρώτη περιοδεία του Συλλόγου του Τσέλση, ο όποιος ιδρύθη κατά το παρελθόν έτος. Η περιοδεία θα γίνη με το Έλληνικόν σκάφος «Έλλάς» και μετέχουν εις αύτην

δώδεκα άνδρες και όκτώ γυναίκες οι όποιοι συμμερίζονται την αγάπην διά τó καλό φαγητό, τó καλό κρασί και την καλή συζήτησι. 'Η όμως τών «καλοφαγάδων» θα έπισκεφθή την Βενετίαν, την Κρήτην, τας 'Αθήνας, την Μύκονον, τούς Δελφούς, την Ρόδον, την Δήλον, την Κνωσσόν και την 'Ισταμπούλν.

...Κι' ύστερα έχομε την άντοχή ν' άκούμε τις ύποσχέσεις που οι 'ίδιοι δίνουμε για μιá... καλύτερη αύριο!!!

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑ

Συνήλθε στην πόλη μας τó Β' Συνέδριο Συμβουλευτικών 'Επιτροπών Χειροτεχνίας τών Νομών 'Ηπείρου, 'Επτανήσου και Δυτικής Στερεάς 'Ελλάδος. Δέν δυνηθήκαμε, ως τώρα, να σχηματίσουμε μιá καθορήν ιδέα για τή μορφή της λειτουργίας που έχει αυτός ó 'Εθνικός 'Οργανισμός Χειροτεχνίας. 'Η έκλογή τών 'Ιωαννίνων για τó Συνέδριο αυτό ύπήρξεν έπιτυχημένη. Θα ύποδείξουμε κιόλας πώς θα ήταν άκόμα καλύτερα αν γίνονταν στα Γιάννινα κι' ένα μόνιμο κλιμάκιο του 'Οργανισμού Χειροτεχνίας. 'Η 'Ηπειρος είναι ó χώρος που έχει μιá μακρά και ιδιόρρυθμη παράδοση λαϊκής τέχνης, ή όποία δέν έχασε —άκόμα και στις μέρες μας— τόν έντονο χαρακτήρα της. 'Αλλά, όμως, τί έγινε στο περίφημο αυτό Συνέδριο κι' άκόμα τί άποφάσισε ó 'Εθνικός 'Οργανισμός Χειροτεχνίας για την ανάπτυξη της στην 'Ηπειρο και γενικώτερα στη χώρα μας, δέν γνωρίζομε. Έχομε τή γνώμη, πώς ó 'Οργανισμός Χειροτεχνίας θα έπρεπε να είχε παρουσιάσει τώρα κάποια άποτελέσματα. Και χρόνος πολύς διέρρευσε —άπό τότε που ιδρύθηκε— και χόρηματα δόθηκαν και «είδικοί» ξένοι πληρώθηκαν για να τόν βοηθήσουν να συγκροτηθή. 'Ωστόσο, άπ' ό,τι έχομε ύπ' όψιν μας, ή προσπάθεια αύτή δέν ξεπέρασε άκόμα τó στάδιο τών συζητήσεων. Ξανατονίζομε την σοβαρότητα της άποστολής που έχει ó Ε.Ο.Ε.Χ. Πρέπει να φροντίση για να έπιστρατεύση όλες τις δυνάμεις, κατά λαογραφική περιοχή, και να τις κινητοποιήση βάσει ένός αύριότερου προγράμματος. 'Αλλοιώς, φοβόμαστε ότι δέν θα έπιτύχη να έλθη σ' έπαφή με την παράδοση της 'Ελληνικής λαϊκής χειροτεχνίας, ώστε να μπορέση να βγάλη άπ' αύτή μοτίβα και χαρακτηρισ, για να κάμει έτσι μιá βιώσιμη μεταφορά τους στην καθημερινή ζωή τών καιρών μας. Μακάρι να πέφτουμε έξω στην σωστή έκτίμηση της δραστηριότητας του 'Οργανισμού Χειροτεχνίας. 'Αλλά,

θα προσπαθήσουμε να ξαναγράφομε πάνω στο ίδιο θέμα.

Δ. Κ.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

'Αναστασίου Χ. Τσιάρρα (δημ)λο
«'Η Σχολική έργασία της πρώτης τάξεως του Δημοτικού Σχολείου», σελ. 280.
'Εκδ. Οίκος Σιδέρη. 'Αθήνα 1960.

'Ολοι όσοι διακονούμε τή λαϊκή Παιδεία, γνωρίζομε πολύ καλά την πληθώρα τών δυσχερειών και τών συχνά δυσεπίλυτων προβλημάτων, που όρθώνει μπροστά μας ή άγωγή τών παιδιών του Λαϊκού Σχολείου και ξεχωριστά εκείνων της Α' τάξεώς του. Γκώς δηλ. θα γίνει φυσική κι άβίαστη ή προσαρμογή τών μικρών μαθητών στο καινούργιο περιβάλλον του Σχολείου, κατά ποιά άπο τες έν χρήσει μέθοδες θα έπιδιωχθή ή προσφορά τών άναλογων πρòς την τρυφερή αύτή ήλικία μορφωτικών άγαθών, πώς θα έπιχειρηθή ή βυθόμετρηση της ψυχής τών παιδιών και ή παραπέρα σκόπιμη ανάπτυξη τών ικανοτήτων της, τών παραγόντων θα ζητηθή ή βοήθεια, πώς θα οργανωθή ή έν γενεί σχολική ζωή και κίηση, πώς θα ύπερπηδηθούν οι ποικίλες αναφυόμενες αντιδράσεις στην πορεία της όλης έργασίας κι ένα σωρό άλλα. Φυσικό είναι όλα τα παραπάνω έρωτήματα να καταπονούν τόν όπειρο κατά κύριο λόγο δάσκαλο, που θα κληθή να τ' άνιμετωπίση. Του δημιουργούν συνηθέστατα μιάν μόνιμη άγχώδη ψυχική κατάσταση, που συδαιλιζει ή ίερή συναίσθηση του καθήκοντος, ή μη δέ έγκαιρη και ως ένα βαθμό πετυχημένη λύση τους, έχει συχνά σαν όποτέλεσμα τó χαντάκωμα της όλης στην τάξη αύτή προσπάθεια, με συνέπειες όδυνηρές για τούς τροφίμους της και τó ίδιο τó Σχολείο γενικώτερα.

Πολλοί ως τώρα γνώστες τών προβλημάτων αυτών, —γιατί κι αυτοί άναστράφηκαν προτύτερα μαζί τους στον ίδιο άκοιβώς χώρο —έσπευσαν, με τόν τρόπο του βέβαια ό καθένας συνταιριασμένο πρòς τις νεώτερες απαιτήσεις και τάσεις της Παιδαγωγικής, να βοηθήουν τόν έν λόγω λειτουργό, ν' άνταποκριθή στο έπίμοχθο έργο του, παρέχοντάς του σχετικές για την άποτελεσματικώτερη ένασκηση του όδηγίες. Στόν όχι τόσο εύρο λοιπόν κύκλο τών τέτοιων βοηθημάτων, τó άρτιώτερο χωρίς άμφιβολία και πιό ολοκληρωμένο, άνήκει και τó πιό πάνω βιβλίο του μετεκπαιδευμένου στο Πανεπιστήμιο 'Αθηνών συμπατριώτη δασκάλου κ. 'Α. Τσιάρρα, που ó

Έκδοτ. Οίκος Σιδέρης κυκλοφόρησε τελευταία σέ ογκώδη κι υποδειγματικά φροντισμένη έκδοση. Τò βιβλίο χωρίζεται σέ τέσσερα, όσες και οί έποχές του έτους, μέρη, όπου σέ μερικώτερα του καθενός κεφάλαια, έξετάζονται στη σειρά και διεξοδικώτερα ή διδακτική εργασία στην έν λόγω τάξη, ή ψυχολογική έρευνα και καθοδήγηση τών μαθητών της, καθώς και ή συνεργασία με τούς γονείς, αναφέρεται δέ στην παιδαγωγική προσπάθεια μιάς σχολικής χρονιάς, που ό σ. πραγματοποίησε στην Α' τάξη του έξεταξίου Προτύπου τής Ζ. Π.Α. Ίωαννίνων, υπό την άμεση καθοδήγηση και έποπτεία του καθηγητού της τών Παιδαγωγικών κ. Κ. Κίτσιου, του όποιου φιλοσοφημένη και πολύ έμπερίστατη εισαγωγή προστάσσει. Η θεμελίωση τής άλλης εργασίας πάνω στα αξιώματα τής Πατριδογνωσίας, Έθνικιάς Διδ)λίας και Αύτενέργειας — χαρακτηριστικό τρίπτυχο του Συγχρόνου Σχολείου του Σχολείου Αύτενέργειας και ζωής καθώς τò λέγει — ή σφαιρική, λεπτολόγα και με βάση την τριμερή πορεία Δ)λίας διαπραγματέυση τών έπι μέρους ένοτήτων ειλημμένων από τή Στενώτερη Πατρίδα τών μαθητών, ό πρωτότυπος τρόπος δι)λίας τής πρώτης Ύνάγνωσης, Γραφής και Άοίθμησης, ή ψυχολογική έρευνα με έκτέλεση εύφυών ψυχολογικών πειραμάτων και έξαγωγή έπιστημονικά όρθών παρατηρήσεων, συνθέτουν τίς κυριώτερες από τίς άρετές αυτού του βιβλίου. Άκόμα ή πλατειά χρήση του λογογραφικού παράγοντα σαν πεδίου πλούσιου άντλησης ποικίλων για τὰ παιδιά μορφωτικών αγαθών κι ή στρωτή και χωρίς άκρότητες διημητική γλώσσα, καθιστούν τò βιβλίο εύχάριστο έντρύφημα και για τούς γονείς εκείνους, που πέρα από τήν κάποια μύση τους στα ειδικώτερα ζητήματα τής άγωγής, έπιθυμούν να τονίσουν τήν συμβολή τους στο δύσκολο έργο της. Είναι αλήθεια πως ό συγγρ. έδούλεψε με κέφι κι έβαλε τήν ψυχή του ύλη, προκειμένου να παρουσιάση μιάν εργασία καθ' έλα πλήρη, κατακλύπτοντας όλους χωρίς έξαίρεση τούς τομείς τής δι)κής στην τάξη αυτή δραστηριόπητος, με δυνατότητες προέκτασής της και στην άμέσως έπόμενη της τάξη, ίκανή δέ να σταθή σύντροφος άχώριστος και βοηθός πολύτιμος στον καθένα που θάθελε ν' άσχοληθή με ή συγκεκριμένη αυτή περίπτωση.

Τὰ όρια ένός άπλου σημειώματος δέν έντρέπουν να έκταθώ σέ πλατύτερην άνάλυση του έργου, που τήν άξιζε. Σταματώ λοιπόν ένω, ποιώντας σύσταση θερμή στους συναδέλφους, όσους άνησυχεί σοβαρά ή Α' τάξη και ή προβλήματά της, να κατευθύνουν άνενδοία

στα τήν εργασία τους σ' αυτή, πάνω στο δρόμο που τόσο άπλετα φωτίζει με τò ποιήμα του ό κ. Τσιάρας, βέβαιοι από τὰ πριν για τούς πολλούς και εύχυμους καρπούς που θάχουν να συγκομίσουν στο τέρμα της.

ΣΤΕΦ. ΜΠΕΤΤΗΣ

* * *

Κώστα Ξ. Σίμου: «Σκληρή πορεία» (ποιήματα), Κάιρο, 1959.

Ό Κώστας Σίμος, ζεστός και ανθρώπινος εύαίσθητος δέκτης, ξαναδίνει με τήν «Σκληρή πορεία» τò γνωστό κλίμα άπ' τή χώρα του Νείλου. Δέν μπορούμε να πούμε, βέβαια, πως οί στίχοι του ανταποκρίνονται στις άπαιτήσεις τής σύγχρονης ποίησης, αλλά αυτή άκριβώς ή έλλειπει μόχθου δέν τὰ βαραίνει. Άναντίρητα είναι προσόν ή είλικρίνεια. Τὰ θέματα, όλα σχεδόν άντλημένα άπ' τήν δεύτερη πατρίδα του τήν Αίγυπτο — είτε άπ' τήν Κοινωνία είτε άπ' τή φύση — δίνουν ένα ιδιαίτερο τόνο όμοιογένειας. Σ' αυτόν τò χώρο, ό Κώστας Σίμος, έδωσε «όμπο—όμπο τίς συγκινήσεις του και, πολλές φορές, τίς σκέψεις του, έστω και αν δέν είναι όλες ποιητικά δόκιμες. Ωστόσο, μιά προσεκτικώτερη και αυστηρότερη έπιλογή θ' άνέβαζε πάρα πολύ τήν ποίησή του: Σε χαιρετώ από καρδιάς χώρα τών Φαραώ. Δεύτερη Σύ πατρίδα μου, ώραία Νειλοχώρα.

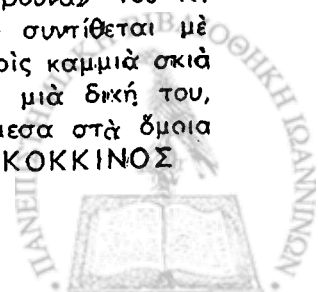
Επιβάλλεται —κατά τήν γνώμη μας— να έπιμείνη στα σημεία τούτα ό ποιητής. Έχει παράδοση κι' έχει άκόμα πολλά να δώσει στα απόδημα Γράμματά μας.

* * *

Κ. Στούρνα: «Έλληνικά βουνά» (Β' έκδοση), Άθήνα, 1960.

Ύστερ' από 20 χρόνια, ό Κ. Στούρνας ξανατυπώνει μιάν άφηγηματική πορεία στα βουνά μας. Στο βιβλίο αυτό διατηρεί όλη τήν άπειραχτη παρέα με τή φύση που ξέραν οί άνθρωποι πριν άπ' τόν πόλεμο. Στίς σελίδες του κ. Στούρνα, ή καθαρότητα κι' ή ποιητική ξεγνοιασιά συνθέτουν μιά ξεκούραση για τήν ψυχή, δίνοντας έτσι μιά πολύτιμη φυγή στις όμορφες εκείνες έκδρομές που οί περισσότεροι από μάς δέν προλάβσαμε να ζήσουμε. Είναι, τέλος ένα ταξιδιωτικό κείμενο, γεμάτο άπ' τὰ δικά μας βουνά και που μέσα του κινούνται πνευματικές όδοιπορίες που δέν γίνονται τώρα τόσο εύκολα. Άκόμα, τὰ «Έλληνικά βουνά» του Κ. Στούρνα είναι ένα βιβλίο που συντίθεται με καθαρά Έλληνικά χρώματα, χωρίς καμμιά σκιά άγχους. Καί, σαν τέτοια, έχει μιά δική του, μιά ξεχωριστήν ύπόσταση άνάμεσα στα όμοια του είδους του.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Γιάννη Μπενέκου: «Ἡ δίκη τοῦ Δυσέα Ἀντρούτσου», Ἀθήνα 1960.

Δὲν μπορούμε ἀσφαλῶς νὰ ἐπιβάλουμε στὸν κ. Μπενέκο τὶς ἰδέες μας, ὅπως δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς ἐπιβάλῃ τὶς δικές του, γιατί τότε μόνον εἴμαστε ἐλεύθεροὶ ἠθικὰ ἄνθρωποι, ὅταν σεβάμαστε τὶς γνώμες τῶν ἀνθρώπων ποὺ σκέφτονται διαφορετικὰ ἀπὸ μᾶς. Εἶναι ἀδύνατο ὅμως νὰ τοῦ ἀρνηθοῦμε, καθὼς καὶ στὸ πρῶτο τοῦ βιβλίου —οἱ ἀληθινοὶ Σουλιῶτες— τὸ πάθος τοῦ γιὰ τὸ θέμα τοῦ καὶ τὴν ἀλύτῃ ἐνημέρωσή του. Εἶναι πραγματικὰ ἐπιβλητικὸς ὁ ὄγκος τῶν μελετῶν καὶ τῶν ἀπομνημονευμάτων, ποὺ ἀναγκάστηκε νὰ διαβάσῃ ὁ συγγραφέας, γιὰ νὰ σταθῇ πιστὸς στὴν ἀποστολὴ ποὺ ἔταξε στὸν ἑαυτό του: τὸν ἐξαγνισμό τῆς ἀδίκῃ κατασπιλωμένης μνήμης ἐνὸς ἥρωα τῆς ἐθνικῆς μας παλιγγενεσίας. Ὑπῆρχε ὅμως οὐσιαστικὰ θέμα; Γιατί, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τοὺς σκοποὺς καὶ τὰ καμῶματα τοῦ Κωλέτη, τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ ἄλλων, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὰ πράγματι φοβερὰ ἐλαττώματα τοῦ διάσημου ἀρματωλοῦ, ὁ λαὸς βοηθημένος —πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσῃ ὁ κ. Μπενέκος— ἀπὸ τὰ σχολικὰ ἐγχειρίδια, διατηρεῖ μέσα στὴν καρδιά του μιὰ εἰκόνα τοῦ Ἀντρούτσου γεμάτη λεβεντιά καὶ ποίηση. Νομίζουμε λοιπὸν ὅτι παρασύρεται καὶ πάλι ὁ συγγραφέας, «καθὼς καὶ στὴν πρώτη του μελέτη εἶχαμε διαπιστώσει, ἀπὸ ἓνα μεθοδολογικὸ, πολὺ βαρὺ, σφάλμα, τοῦ ἱστορικοῦ σχήματος ποὺ ἔχει υἱθετήσῃ: τὸν χωρισμὸ τῶν κοινωνιῶν σὲ ἀγγέλους καὶ δαίμονες καὶ τὴν ἐφαρμογὴ σημερινῶν κριτηρίων σὲ καταστάσεις τόσο ρευστές, τόσο ἀπηχτες, ὅσο ἦταν ἐκεῖνη ποὺ μέσα τῆς ἔδρασε ὁ ὀνομαστὸς ἥρωας. Φέρουν βέβαια τὴν εὐθύνη τους— γιὰ ὅλες τὶς ὑποχωρήσεις ποὺ ἔκαναν, ὡς ἡγέτες ὑπεύθυνοι τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος, στὶς ἀνθρώπινες ἀδυναμίες καὶ στὰ ἀτομικὰ τους πάθη—, ὁ Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Κωλέτης, χωρὶς ὅμως αὐτὸ νὰ ἀπαλλάσῃ καὶ τὸν Ἀντρούτσο —παρὰ τὶς συχνές ἀποστροφές τοῦ Σιληγόρου, ποὺ θυμίζουν κάποτε ἐπαρχιακὸ Πταισματοδικεῖο— ἀπὸ τὴν εὐθύνη του γιὰ τὸν ἀγριο φόνο ἀνθρώπων, γιὰ τὴν ἐκτέλεση τοῦ Νούτσου, γιὰ τὴν ἀπληστία του καὶ γιὰ τὴν ἀπάρνηση τελικὰ —καὶ ἡ λέξη ἀπάρνηση εἶναι πολὺ ἐπιεικής— τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνα. Ἡ εὐθύνη τους ὅμως δὲν πρέπει νὰ μετρηθῇ μὲ σημερινὰ μέτρα, οὔτε νὰ θεωρηθῇ μέσα ἀπὸ τὸ πρῶτο μιᾶς ὀριστημένης κοσμοθεωρίας. Ἀμάρτησαν συχνὰ «κατὰ τὴν Ἐπανάσταση καὶ οἱ ταγοὶ καὶ ἱτὰ ἐκτελεστικὰ ὄργανα. Ἐβγαῖναν ἀπὸ τὴν ἀναρχία, τὴ δουλειὰ καὶ τὸ χάος φορτωμένοι, μαζί μὲ τὶς ἀρετές τους, μὲ ἐλαττώ-

ματα καὶ κακίες ἐγγενῆ σὲ μιὰ κοινωνίαν ὑποδουλωμένη, Καί, μέσα ἀπὸ τὸ πρῶτο τῆς ἐποχῆς ποὺ τοὺς ἐπλασε, πρέπει νὰ κοιτάξουμε τὸν τρόπο ποὺ μ' αὐτὸν ἀντιμετώπισαν τὶς βαρεῖές τους εὐρύνες. Κι' ἐν ἐθυσίασαν συχνὰ στὸν ἐγωισμό, στὸ συμφέρον, στὴν ἀτομικὴ φιλοδοξία —καὶ ὁ Ἀντρούτσος δὲν εἶναι ἀσφαλῶς ἄμοιρος ἀπὸ τέτοιες παρακτροπές—, δὲν τοὺς ἔλειψε οὔτε ἡ ἀγωνιστικὴ διάθεση, οὔτε τὸ πνεῦμα τῆς θυσίας, ποὺ ἦταν ἀπαραίτητα γιὰ νὰ κερδιθῇ ἡ ἐλευθερία.

Ὁ συγγραφέας παρουσιάζοντας μὲ τόση ἀμεραληψία, πράγμα ποὺ πολὺ τὸν τιμᾷ, τοσούτους ἐκλεκτοὺς μάρτυρες στὴ δίκη του, πιστεύει εἰλικρινῶς ὅτι ἀποκαθιστᾷ, στὰ μάτια τοῦ ἔμπειρου ἀναγνώστη, τὴν μνήμη τοῦ Δυσέα, ποὺ τὴν ὑποθέτει μειωμένη; Πιστεύει πῶς αὐτὸ ἐπιτυγχάνεται μὲ τὶς κραυγαλέες ἐπικλήσεις τοῦ συνηγόρου; Δὲν ξέρομε. Πιστεύουμε ὅμως ὅτι μᾶς φτάνουν οἱ πρόσφατοι διχασμοί, γιὰ νὰ μὴν προσπαθοῦμε νὰ συδουαλίζουμε ἐκείνους, ποὺ ἔθεσαν σὲ κίνδυνο κατὰ τὴν εὐφρόσυνη ἐποχὴ τοῦ 21, τὴν ἐθνικὴ μας ὑπόθεση.

Ὁ κ. Μπενέκος, ἀκαταπόνητος καὶ εἰλικρινῆς μελετητῆς τοῦ ἐπαναστατικοῦ μας ἔπους, πιστεύουμε ὅτι ἀδικεῖται ἀπὸ κάποιον ὑπεροβικὸ ζῆλο, καὶ ἀπὸ τὴν ἀκαμψία τῶν θέσεων ποὺ θέτει ἐκ τῶν προτέρων στὸν ἑαυτό του, Μιὰ μοναδικὴ σκοπιὰ δὲν ἀρκεῖ γιὰ νὰ ἰδῇ κανεὶς ξάστερα τὸν πολυσύνθετό μας κόσμο. Εἶναι ὅμως βέβαιο ὅτι ὅταν θὰ μπορέσῃ νὰ ἀξιοποιήσῃ, ὡς ἱστορικὸς μελετητῆς, τὰ πράγματι ἀξιόλογα προσόντα του καὶ τὴν τίμια πάντα πρόθεσή του, θὰ δώσῃ ἔργο ποὺ θὰ ἐνδιαφέρῃ ὄσους θὰ ἐπιθυμοῦν νὰ κοιτάξουν κατὰ μάτια τὴν ἀλήθεια.

A. Γ.

✱ ✱

Νικολάου Λιεσκῶφ, Νουδέλλες καὶ διηγήματα, μετάφραση ἀπὸ τὰ Ρωσικὰ Ἀ. Α. Πάλλη, ἔκδ. «Δίφρος», Ἀθήνα 1960.

Ὁ Νικολαΐ Λιεσκῶφ, ἔζησε καὶ μεγάλωσε σὲ καιροὺς ποὺ στὴ Ρωσία ἐπικρατοῦσε ἀκόμα ὁ θεσμὸς τῆς δουλοπαροικίας, ποὺ καταργήθηκε, μόνις στὰ 1861. Οἱ χωρικοὶ ἦταν κτῆμα τῶν ἀφεντάδων των, ποὺ μπορούσαν νὰ τοὺς κάνουν ὅτι ἤθελαν καὶ τοὺς πουλοῦσαν, μαζί μὲ τὸ κτῆμα ὅπου αὐτοὶ ἐργαζόταν. Σὰν ὑπάλληλος τῆς Στρατολογικῆς Ὑπηρεσίας καὶ ἀργότερα μιᾶς γεωργοεμπορικῆς ἐπιχείρησης, ὁ Ν. Λιεσκῶφ, γύρισε ὀλη σχεδὸν τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ρωσία καὶ ἄρχισε νὰ γράφῃ ἀπὸ τὰ τριάντα του χρόνια, μὲ τὴν κατάργησι ἀριθμῶς τῆς δουλοπαροικίας.— Ὁ Λιεσκῶφ, πα-

ραβιάλλεται με τὸ Μαπασσάν τῆς Γαλλίας καὶ τοὺς καλλίτερος διηγηματογράφους τῆς Δύσης. Περιγράφει στὸ βιβλίο του αὐτὸ τὸ ἀπάνθρωπο φέροσιμο τῶν μεγαλοκτηματιῶν, τὴ στὸ Ρωσικὸ στρατό, τὴν κραিপάλῃ τῆς ἀριστοκρατίας· τὴ βαθεῖα θρησκευτικὴ πίστη, ἀλλὰ καὶ τὴ δεισιδαιμονία ταυτόχρονα τοῦ Ρωσικοῦ λαοῦ, καὶ τὶς περιέργες δοξασίες καὶ προλήψεις τῆς αἵρεσης τῶν Παλαιόπιστων. Μαζὶ του μπαίνουμε, τόσο στὰ μέγαρα τῶν μεγιστάνων ὅσο καὶ τὶς ἱζμπες τῶν μουζίκων, τὶς κιμπίτσες τῶν νομάδων, τὰ μοναστήρια, τοὺς στρατώνες καὶ τὰ καπηλειὰ τῶν φτωχῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ καμπαρὲ τῶν πλουσιῶν, ὅπως ὄλα αὐτὰ ἀναφέρονται στὸν πρόλογο τοῦ μεταφραστῆ, ἀπ' ὅπου καὶ τὰ μεταφέρουμε.— «Τὸ ἔργον τοῦ Λιεσκῶφ —συνεχίζει ὁ μεταφραστῆς— εἶναι ἓνα πραγματικὸ ἐθνολογικὸ μουσεῖο, ὅπου διατηροῦνται, ζωγραφισμένα, με ἀδρὰ χρώματα καὶ λεπτότατο χιούμορ, οἱ ἀπειράριθμοι ἀνθρώπινοι τύποι τῆς πρὸ ἑκατὸ χρόνων Ἀγίας Ρωσίας».

Ἡ μετάφραση αὐτῆ τῆς ἐργασίας τοῦ Λιεσκῶφ, πολὺ ἐπιμελημένη καὶ ἀποδοτικὴ τοῦ χαρακτῆρα τοῦ πρωτότυπου.

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

✽

Πέτρου Σπανδωνίδη: «Ἡ σύγχρονη λογοτεχνικὴ Σαλονίκη»— Θεσσαλονίκη 1960.

Ἡ καινούρια μελέτη τοῦ κ. Σπανδωνίδη —πραγματεία τὴν ὀνομάζει ὁ ἴδιος καὶ συνεπῶς στὴν πρόθεσή του προβαίνει στὴν ἀναγκαία ἀφαίρεση γιὰ νὰ ὀργανώσῃ μιὰ σύνθεση— εἶναι ἐντοπισμένη στὸν πνευματικὸ χῶρο τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἰδιαίτερα στὸ λογοτεχνικὸ. Αὐτὸς ὁ χῶρος —ὅπως καὶ ὁ συγγραφεὺς στὸν πρόλογό του τονίζει—, στάθηκε ἱκανός, νὰ νικήσῃ τὴ μοῖρα του —αὐτὴ πού ὕφανε γύρω του ἢ ἐνσυνείδητη ἢ ἀσυνείδητη πρόθεση τῆς πρωτεύουσας— πρῶτα γιὰτὶ ἔκρυβε στὸ ὑπέδαφός του ἓνα πλῆθος εὐγενῶν μετάλλων κι' ὕστερα γιὰτὶ ὑπάρχει ἐκεῖ μιὰ ἀγωνιστικὴ διάθεση ποιότητας. Τὸ ἀποτέλεσμα συγκροτεῖ μιὰ ἔκφραση πού σὲ ἀρκετὰ σημεῖα τῆς ἔχει περισσότερο βᾶθος —κι ὄχι ἀπλῶς «νὰ ἀμιλλάται», ὅπως λέει ὁ κ. Σπανδωνίδης— ἀπὸ ἐκείνη τῆς πρωτεύουσας, καὶ παρουσιάζει μιὰν ὕψη πού τῆς προσδίνει ἰδιαιτερότητα καὶ δύναμη νὰ ξεφεύγῃ ἀπὸ τὴν ὁμοιομορφία τοῦ σχήματος, ἔστω κι ἂν αὐτὸ τοποθετεῖται σὲ ἀνώτερα ἐπίπεδα συνθέσεως. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῆ ἡ πνευματικὴ Θεσσαλονικὴ τείνει νὰ δημιουργήσῃ ἓνα κλίμα πού ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά ἀφομοιώνει πρὸ ἐνεργητικὰ καὶ πρὸ οὐσιαστικὰ

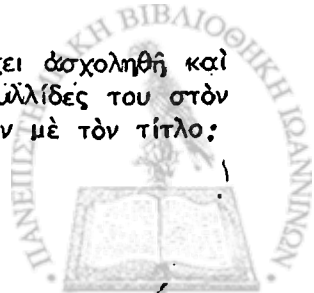
τὰ σύγχρονα εὐρωπαϊκὰ ρεύματα κι ἀπὸ τὴν ἄλλη μορφολογεί βαθεῖες ἐσοχές στὸ χῶρο τοῦ μέλλοντος.

Αὐτὴ τὴν προβολὴ τοῦ λογοτεχνικοῦ δυναμικοῦ τῆς Θεσσαλονίκης, πραγματοποιεῖ ὁ κ. Σπανδωνίδης με τὸ νέο βιβλίο του. Καὶ ἡ ἀξιολόγησι ὅσων περιλαμβάνονται σ' αὐτό, πεζογράφοι καὶ ποιηταὶ τῆς παραδόσεως καὶ σύγχρονοι, ὅπως καὶ κριτικοί, δοκιμιογράφοι καὶ μελετηταί, γίνεται με βᾶση τὰ οὐσιαστικὰ στοιχεῖα τῆς προσφορᾶς των, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ σχολὴ πού καθέννας ἀνήκει, τὴν ἀτμόσφαιρα μέσα στὴν ὁποία ἀναπνέει καὶ ἐκφράζει τὰ βιώματά του, ἢ τὴ μορφή με τὴν ὁποία ὑλοποιεῖ τὴν ἔμπνευσή του. Πιστεύω πὼς αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἡ ἀξιολόγησι εἶναι ἡ ἀντικειμενικώτερη θεώρησι ἑνὸς πνευματικοῦ ἔργου κι ἀκόμα ἡ καλλίτερη μέθοδος γιὰ νὰ συγκροτηθῇ ἡ μορφή μιᾶς ἐποχῆς, νὰ δοθῇ «ἡ συνείδησις» τοῦ φαινομένου —ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, μιλώντας γιὰ τὴν ποίησι(1).

Ἔτσι, με συμπυκνωμένο λόγο, δίνοντας γιὰ κάθε ἓνα λογοτέχνη τὰ οὐσιαστικώτερα σημεῖα τῆς προσφορᾶς του, —ἀπὸ τοὺς πεζογράφους κρίνονται: ὁ Δέλιος, ὁ Πεντζίκης, ἡ Παπαδημητρίου, ὁ Μηλιόπουλος, ὁ Ἀλαβέρας, ὁ Βασιλικός, ἡ Παραφεντίδου, ἀπὸ τοὺς ποιητὰς ὁ Κατσόγιαννης, ἡ Ζιτσαῖα, ὁ Ντάλιας, ὁ Γκοσιόπουλος, ἡ Διδασκάλου (παραδοσιακοί), ὁ Παυλέας, ὁ Νίντας (τῆς ἀνανεωμένης παραδόσεως), ὁ Βαφόπουλος, ὁ Θεμέλης, ἡ Καρέλλη, ὁ Ἀναγνωστάκης, ὁ Βαρβιτσιώτης, ὁ Κύρου, ὁ Χριστιανόπουλος, ὁ Θασίτης, ὁ Ἀρσλόνογλου, ὁ Ἰωάννου, ὁ Βαλιάλης, ὁ Σαμουηλίδης, ὁ Εὐστρατιάδης (ποιηταὶ τοῦ σύγχρονου κόσμου), κι ἀπ' τοὺς κριτικούς, δοκιμιογράφους καὶ μελετητὰς: ὁ Καλεύρας, ὁ Σπανδωνίδης, ὁ Λαούρδας κι ὁ Φρόγκος— ὁ συγγραφεὺς, ἄσχετα με ὠρισμένες διαφορὰς γνώμων πού μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν γύρω ἀπὸ τὴν τέτοια ἢ τέτοια ἐκτίμησι ἑνὸς ἔργου, πραγματοποιεῖ ἀπόλυτα τὶς προθέσεις του καὶ δίνει με βαθεῖες τομῆς, μιὰ ὁλοκληρωμένη εἰκόνα τῆς σύγχρονης λογοτεχνικῆς Θεσσαλονίκης, τῆς πόλεως, πού μπορεῖ νὰ ὑπερφηανεῖται γιὰ τὰ πνευματικὰ τῆς ἐπιτεύγματα κι ἀκόμα γιὰτὶ συγκαταλέγει ἀνάμεσα στοὺς διανοουμένους τῆς ἓνα κριτικὸ τῆς ὀλικῆς τοῦ Πέτρου Σπανδωνίτη,

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

(1). Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα ἔχει ἀσχοληθῇ καὶ ὁ ὑποφαινόμενος σὲ δυὸ ἐπιφυλλίδες του στὸν «Πρωτὸν Λόγον» τῶν Ἰωαννίνων με τὸν τίτλον: «Περὶ τέχνης, ἐλάχιστα».

Νίκου Κάσδαγλη: «Κακαρμένοι»
Μυθιστόρημα, 1959.

Μα είναι άραγε μυθιστόρημα; Οι διακρίσεις του σελίδες, με τον πλούσιο διάλογο και το τόσο μικρό σχήμα, δεν θα γέμιζαν εξήντα σελίδες του περιοδικού μας και υποτίθεται πως το μυθιστόρημα είναι ένα είδος με ένα κάποιος εύρος. Είναι νουβέλλα; ούτε κι' αυτό. Είναι μια άλληλουχία σκηνών που θα ταίριαζαν μάλλον σε θεατρικό έργο, μα με πρισματική, με πολυεδρική τοποθέτηση του θεατή. Όπως οι κυβισταί ζωγράφοι ανατέμνουν σοφά το αντικείμενο, και το δείχνουν συγχρόνως από όλες του τες πλευρές, έτσι και ο κ. Κάσδαγλης δείχνει από πολλές σκοπιές τον κάθε του ήρωα, και από διάφορες κατευθύνσεις χύνει επάνω του τα φώτα των προβολέων του. Και το πείραμα, αν και δεν ξέρουμε αν είναι πρωτότυπο, είναι πάντως καταπληκτικά ενδιαφέρον. Γι' αυτό το μικρό βιβλίο διαβάζεται με μεγάλη ευχαρίστηση, και αφήνει μια γεύση πικρής, μα ζωντανής αλήθειας. Είναι ένα λογοτεχνικό πείραμα ιδιόρρυθμο, που δεν έχει καμιά σχέση με την ήθογραφία, μα που θυμίζει επιστημονική κατασκευή. Είναι αλήθεια ότι ο πίνακας, με την προφανή νατουραλιστική του τάση, με την κατάχρηση των κακεμφάτων και της κοπρολογίας, με την φανερή επιμονή σε ό,τι χειρότερο έχει η ψυχή του ανθρώπου, και με τον αδιάκοπο δόλιχο δρόμο μεταξύ στρατωνισμού και πορνείου, δεν πείθει ότι ο συγγραφέας είναι θεατής αμερόληπτος, ούτε ότι, μεταξύ των προθέσεών του, δεν συγκαταλέγεται και ένα κάποιο κήρυγμα ούτε ότι οι τύποι του είναι γνήσιοι ανθρώπινοι τύποι. Μα η ζωηρότητα του διάλογου, η νευρώδης και λιγύλη περιγραφή, η ικανότητά του να εναλλάσσει με φυσικότητα τις σκηνές, ή σκηνοθετική του δηλαδή ικανότητα, δίνουν στην αφήγηση δύναμη και νεύρο και λιτότητα, και παρέχουν την έντυπωση ανθρώπου που είναι γενικά προικισμένος για το θέατρο. Και τελευταίο, το μεγαλύτερό του προτέρημα: δεν είναι φλύαρος. Στο βιβλίο του κ. Κάσδαγλη δεν υπάρχει θέση για όμφαλοσκοπία. Δεν νοθεύεται με ανούσιους έγκεφαλαισμούς, με τους γλυκασμούς και τις δήθεν ψυχολογικές αναλύσεις, με την ατάρεσκη ανάπτυξη κοινών τόπων, που είναι συχνά ή μάλιστα των όμσειδών Έλληνικών έντυπων. Τα προειγράμματά του είναι σκληρά, ή σάρκα του δεν είναι πλαδαρή και πληθωρική. Έχει κάτι το κλασσικό, που υπόσχεται πολλά για το μέλλον. Ο κ. Κάσδαγλης έχει στόφα αληθινού συγγραφέα, και όταν θα μπορέσει να συμπιλωθή λίγο με την ποίηση, που ως φαίνεται την απεχθάνεται όπως ο διάβολος το ά-

γίασμα, όταν μπορέσει να διαποτίσει με αυτή την ύλη του, όταν αποφασίσει να απαλλαγεί από την μανία του να θέλη να δημιουργή έντυπώσεις με μέσο τα περιττώματα και τις άλλες έκκρίσεις του ανθρώπινου σώματος, θα γράψει, είμαστε γι' αυτό βέβαιοι, έργο που θα κερδίσει την κοινή αναγνώριση. Α. Γ.

Κ. Σολδάτου: 'Ανδρέας Κάλβος. «Η πρώτη καθηγεσία του στην 'Ιόνιο 'Ακαδημία», 'Αθήναι, 1960.

Τα τελευταία χρόνια γίνεται από κάθε πλευρά μια σημαντικώτατη προσπάθεια για να ανασυγκροτηθεί και να προβληθεί η σπουδαία προσωπικότητα του 'Ανδρέα Κάλβου, του φλογερού πατριώτη και μεγάλου ποιητή, που χάρισε στην 'Ελληνική λογοτεχνία, με ένα έκφραστικό όργανο ιδιότυπο, μερικά από τα πιο γνήσια δημιουργήματά της. Δεν είναι όμως καθόλου εύκολη υπόθεση το ξαναζωντανάσμα του ανθρώπου αυτού, του τόσο απόκοσμου και τόσο ιδιόρρυθμου. Τα ψυχολογικά κριτήρια δεν άρκούν, ούτε οι αισθητικές αναλύσεις, ούτε η άτελειώτη ώρασιολογία: Χρειάζεται μελέτη σοβαρή, αναδίφηση αρχείων, προσφυγή σε γραπτές πηγές. Με τέτοια μέσα θα φωτισθή πρώτα ο άνθρωπος, για να γίνη δυνατών κατόπιν να ερμηνευθή το έργο. Και στον δρόμο αυτό μπήκε εδώ και κάμποσα χρόνια ο διευθυντής της 'Εθνικής Βιβλιοθήκης κ. Κ. Σολδάτος. Με μια σειρά από μελέτες έξουχιστικές δεν παύει να φωτίζει, πλευρά προς πλευρά, τον άνθρωπο Κάλβο, με τους πόθους και τις αγωνίες και τις άπαγοητεύσεις που αναστάτωναν, στην διάρκεια της δραματικής ζωής του, την μεγάλη του ποιητική ψυχή. Η τελευταία από τις μελέτες αυτές: 'Ανδρέας Κάλβος— Η πρώτη καθηγεσία του στην 'Ιόνιο 'Ακαδημία, αφού δώσει μια εικόνα γενική, αλλά πολύ πειστική, της όρμης του 'Ελληνισμού για μάθηση και των προσπαθειών του Καποδίστρια και του Γκύλφορντ για την ικανοποίηση της όρμης αυτής, ξεαίρει συγχρόνως την τεράστια σημασία της ίδρύσεως της ονομαστής Σχολής και το καθαυτό καθηγητικό έργο του ποιητή, που η πολύπλευρη και βαθιά του μόρφωση, καθώς και η έν γένει ψυχική του προπαρασκευή, τον έκαναν άξιο να αντιμετωπίσει το βαρύ καθήκον του φωτισμού μιάς γενιάς νέων, που τους έθέρμαινε ή έφεση για την κατάκτηση της ανθρώπινης σοφίας, ως όπλου για την κατάκτηση της πνευματικής ελευθερίας. Η μελέτη του κ. Σολδάτου, για το λιτό, το επιγραμματικό ύφος της και την πλατειά ενημέρωση, είναι συμβολή πολύτιμη στην μελέτη του καλβικού έργου γι' αυτό ελπίζουμε πως δεν θα είναι η τελευταία. Α. Γ.

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

- «Τό πρώτο χάδι» τῶν Τέννεσου Γουίλιαμς καὶ Ντόναλτ Γουίνταν.
- «Τὸ ἔξυπνο πουλί» τῶν Ν. Τσιφόρου καὶ Πολ. Βασιλειάδη.
- «Ὁ δειλὸς κι' ὁ τολμηρὸς» τοῦ Γκαμπριέλ Ἀρου.
- «Ἰόρνα σπῖτι, ἄγγελέ μου» τοῦ Τόμας Γούλφ.
- «Ὁ πρίγκιψ καὶ ἡ χορεύτρια» τοῦ Τέρενς Ράττιγχαν.
- «Ὁ ἔμπορος τῆς Βενετίας» τοῦ Οὐίλλιαμ Σαίξπηρ.
- «Ἄννα Κλάϊμπερ» τοῦ Ἀλφόνσου Σάστρε.

Στὸ προηγούμενο τεῦχος μιλήσαμε γιὰ τέσσερα ἀπὸ τὰ ἔντεκα ἐναρκτήρια ἔργα τῆς ἐφετεινῆς περιόδου. Ὑπολείπονται ἄλλα ἑπτὰ, πού θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν σήμερα. Ἔτσι θὰ ὀλοκληρώσουμε τὴν ἐντύπωση πού προκαλοῦν οἱ πρῶτες αὐτὲς παραστάσεις τῶν Ἀθηναϊκῶν θιάσων. Μιὰ ἐντύπωση πού ἐπαληθεύει καὶ προσεπικυρώνει τὶς γνωστὲς διαπιστώσεις γιὰ τὴν ἔλλειψη καλοῦ δραματολογίου, γιὰ τὸν βεν-τεττισμό, τὴν ἐμπορικότητα καὶ ὅλα τὰ ὑπόλοιπα θλιβερὰ συμπτώματα τῆς θεατρικῆς κακοδαιμονίας τοῦ τόπου.

Θὰ προσθέσουμε ἀκόμα ὅτι, ἐπειδὴ τὰ ἔργα πού πρέπει νὰ κριθοῦν εἶναι ἀρκετὰ καὶ ἡ παρουσιάσή τους δὲν μπορεῖ νὰ ἀναβληθεῖ περισσότερο, ἢ ἀνασκόπισή μας, κατ' ἀνάγκη, θὰ εἶναι πολὺ σύντομη.

✱

Τὸ «Πρῶτο χάδι» πού ἀνέβασε στὸ «Θέατρο Ἀθηνῶν» ὁ θιάσος Ἀ. Ἀλεξανδράκη—Β. Ζαβιτσιάνου, εἶναι ἀκριβῶς τὸ πρῶτο ἔργο τοῦ διαδόχου Τέννεσου Γουίλιαμς, χωρὶς νὰ εἶναι καὶ πρωτόλειο. Τὸ ἔγραψε μὲ τὴν συνεργασία τοῦ Ντόναλτ Γουίνταν μάλις τέλειωσε ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος κι' ἐκφράζει τὸ πνεῦμα ἐκείνου τοῦ καιροῦ μὲ κάποια πίστι κι' αἰσιοδοξία. Βέβαια δὲν λείπουν κι' ἀπὸ δῶ οἱ τόνοι τῆς ἀρρώστιας, τῆς ἀπελπισίας καὶ τῆς διάλυσης, πού γίνονται ἀργότερα τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ συγγραφέα τοῦ «Γυάλινου κόσμου». Δὲν εἶναι ὅμως τὸ ποσοστὸ τους τόσο μεγάλο καὶ κυρίως ὑπάρχουν ἀντίρροπες δυνάμεις, πού ἀγωνίζονται γιὰ μιὰ καλλίτερη ζωὴ (Ἄντριαν, καπετὰν—Κορνέλιους, Ματίλντα). Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ στὴν τεχνικὴ πλευρὰ τοῦ ἔργου μὲ τὶς τρεῖς ὀρθόδοξες πράξεις του, πού δὲν εἶναι ἀπαλλαγμένες ἀπὸ κάποιες ρητορικότητες κι' ἀπίστομες ἀλλαγές.

Ἡ σκηνοθεσία τοῦ Μηνᾶ Χρηστίδη, μᾶς πείθει ὅτι ὁ νέος αὐτὸς καλλιτέχνης ἂν δὲν ἔχει νὰ παρουσιάσει ἐπαναστατικὲς καινοτομίες, ἔχει καλὸ γούστο καὶ ἀρκετὴ φροντίδα στὴ δουλειά του. Ἴσως νὰ μὴ βρῆκε ἀκόμα τὴν εὐκαιρία γιὰ μιὰ πιὸ προσωπικὴ ἐργασία. Ἡ Β. Ζαβιτσιάνου καὶ ὁ Ἀλεξανδράκης κέρδισαν

δυσὸ ἀκόμα πρῶτες νίκες μὲ τὸ «Πρῶτο χάδι». Προχωροῦν τὸν καλλιτεχνικὸν δρόμον μὲ ὠραῖες πραγματοποιήσεις. Τὸ ἴδιο θὰ λέγαμε καὶ γιὰ τὸν Τίτο Βανδῆ. Ἡ Ἀλίκη Γεωργούλη δὲν ἔπειθε, ἐκτὸς ἀπὸ μερικὲς στιγμὲς, τὸ βάψιμό της γι' ἄλλη μιὰ φορὰ κακὸ. Τὸ σκηνοτικὸ τοῦ Γ. Στεφανέλλη μέσα στὸ πνεῦμα τοῦ ἔργου.

✱

Τὸ θέατρο πού βάφτισε μὲ τὸ ὄνομά της καὶ τὸ λάμπρυνε μὲ τὴν καλλιτεχνικὴ της παρουσία ἡ μεγάλη Μαρίκα Κοτοπούλη, κυριαρχεῖται τὰ τελευταῖα χρόνια ἀπὸ ἓνα πνεῦμα τυφλῆς ἐμπορικότητας, μὲ παραστάσεις καὶ ἔργα πού κολακεύουν τὸ μεγάλο κοινὸ καὶ τοῦ χαρίζουν «χωνευτικὰ» θεάματα καὶ φτηνὸ πνεῦμα. Δὲν θὰ σχολιάσουμε καθόλου τὸ ἔργο, γιὰτὶ δὲν παρουσιάζει τίποτα τὸ καινούριο στὴν ὥς τὰ τώρα «παραγωγή» τοῦ ζεύγους Ν. Τσιφόρου καὶ Πολ. Βασιλειάδη. Πράκειται γιὰ ἔργο γραμμένον σύμφωνα μὲ τὴν γνωστὴ συνταγὴ τῆς θεατροβιομηχανίας, μὲ τὴν πρόσθετη παρατήρηση ὅτι ἡ συνταγὴ ἐκτελέστηκε βιαστικὰ καὶ χωρὶς ἐπιτυχία. Γι' αὐτὴν παράσταση δὲν θὰ εἶχαμε νὰ ποῦμε τίποτα. Εἶναι ἀντάξια τοῦ «κειμένου». Κρίμα μονάχα στὸ ταλέντο τοῦ Ντίνου Ἡλιοπούλου, πού φθείρεται κάτω ἀπὸ ἓνα τέτοιο ρεπερτόριο. Βέβαια, ἐπαινετὴ προσπάθεια κάνει νὰ ὑποστηρίξει τὰ Ἑλληνικὰ ἔργα. Χρειάζεται ὅμως καὶ κάποια ἐπιλογή. Ὅχι τυφλὴ προσκόλλησις στὶς ἐμπορικὲς μονάχα ἐπιτυχίες. Τὸ θέατρο ἔχει ἀσφαλῶς ἔξοδα, εἶναι ἐπιχείρησις. Δὲν εἶναι ὅμως μονάχα ἐπιχείρησις.

✱

Τὰ ἴδια ἰσχύουν καὶ γιὰ τὸ «Κεντρικὸ» τοῦ κ. Σοφισιάνου, ὅπου παίζει ὁ θιάσος τοῦ Δ. Χόρν. Τὸ ἔργο εἶναι τρίτη ἢ τέταρτη διασκευὴ ἐνὸς ἐγγλέζικου ἀστυνομικοῦ ρομάντζου καὶ στηρίζεται στὸ πολὺ χρησιμοποιημένον (εὐρημα) τῆς διπλοπροσωπίας. Γίνεται βέβαια μιὰ προσπάθεια γιὰ ἐμβάθυνση στὰ ψυχολογικὰ αἷτια τοῦ διχασμοῦ τῆς προσωπικότητας, χωρὶς νὰ παρουσιάζει ὅμως τίποτα τὸ σημαντικὸν στὰ ἤδη γνωστά. Προσφέρει ὅμως πολλὰς

εύκαιρίες στον Χόρν, για να κάνει επίδειξη του πληθωρικού του ταλέντου, που η γοητεία του είναι στ' αλήθεια ακατανίκητη. Την ίδια όμως στιγμή σκέφτεται κανείς κι' αν δεν είναι φλεγματικός άγανακτεί, βλέποντας μια καλλιτεχνική δύναμη σαν τον Δ. Χόρν να σπαταλιέται στις επιδερμικές κοινοτοπίες του διεθνούς μπουλνάρ. Θάπρεπε ίσως να έχει κι' ο ίδιος μεγαλύτερες αξιώσεις απ' τον έαυτό του. Είναι καιρός πια να δούμε κι' ένα καλό έργο στο θέατρο της πλατείας Κολοκοτρώνη.

Η παράσταση φροντισμένη από τον Μ. Χρηστίδη, υπηρετεί άριστα το πνεύμα του γάλλου διασκευαστή Γκαμπριέλ Αρού, απ' όπου προέρχεται η Έλληνική μετάφραση των Α. Αντωνίου και Γ. Δανιήλ. Απ' τους υπόλοιπους ήθοποιους πρέπει να αναφέρουμε την έξοχη έρμηνεία του Κώστα Ρηγόπουλου, στον ιδιόριθμο ρόλο του Θουείτς. Ο νέος αυτός καλλιτέχνης συνεχίζει σταθερά την άνοδική του πορεία και ξέρει πάντα να βρίσκει τον σωστό δρόμο που οδηγεί στην καρδιά του κάθε ρόλου του. Επίσης η Σμάρω Στεφανίδου άπολαυστική σαν κ. Έντιθ Μπίλιγκλυ. Αντίθετα η Βούλα Χαριλάου και ο Σπύρος Μουσούρης υπέτησαν αισθητά. Χαρακτηριστικά τα σκηνικά του Μ. Αγγελόπουλου.

✱

Άλλη μια ωραία παράσταση στο υπόγειο του «Θεάτρου Τέχνης» με το «Γύρνα σπίτι, άγγελέ μου» του Τόμας Γούλφ, σε θεατρική διασκευή της Κέττυ Φρίνγκς. Άλλα μόνο παράσταση, γιατί το έργο δεν παρουσιάζει τίποτα το ξεχωριστό. Το μόνο ίσως στοιχείο που έβαρυνε στην έκλογή του είναι η μεγάλη έπιτυχία του στην Άμερική κι' άκόμα το ότι ταιριάζει στο καλλιτεχνικό κλίμα του θιάσου που ήγείται ο Κάρολος Κούν.

Ο μύθος περιστρέφεται γύρω από ένα οικότροφείο του 1916 στο Άλταμοντ της Β. Καρολίνας. Κύριο πρόσωπο η κ. Έλιζα Γκάντ. Γύρω της ένας όλόκληρος κόσμος ζει και κινείται κάτω απ' την δυναμική κι' άκούραστη θάληση της οικοδέσποινας. Θέλει να εξασφαλίσει οικονομικά και κοινωνικά τα παιδιά της. Στο τέλος όμως πετυχαίνει το αντίθετο. Να τα έκμηδενίζει και να γίνεται άθελά της η αίτία της δυστυχίας τους. Ο πατέρα, ένα άποτυχημένος καλλιτέχνης, δεν έλπίζει πια σε τίποτα. Το ίδιο κι' ο μεγάλο γυιός, που είναι άρρωστος και ύποκύπτει στο μοιραίο. Έτσι μένει ο μικρότερος γιός ο Εύγένιος, που έχει ωραία όνειρα και θέλει να τα πραγματοποιήσει. Για να γίνει όμως αυτό πρέπει ν' άποδεσμευτεί απ' το οικότροφείο, να φύγει. Μόνος

του δεν μπορεί. Του λείπει η δύναμη. Όταν την βρίσκει άργότερα σ' έναν άτυχο έρωτα φεύγει άμέσως «για να γνωρίσει τον κόσμο». Την στιγμή όμως που φεύγει άκούει, ποιητική άδειά, την φωνή του νεκρού άδελφού του Μπέν, που του άποκαλύπτει ότι «ο κόσμος είναι αυτός ο ίδιος».

Κανένα μήνυμα, κανένας προβληματισμός η ιδέα στο «Γύρνα σπίτι, άγγελέ μου». Έχει όμως μια έρευνητική διεισδυτικότητα, μια ψυχολογική δύναμη και πάνω απ' όλα χαρακτηρισ άληθινούς, θεατρικούς θα λέγαμε. Η δραματική συνέπεια και συνοχή σ' όλο το έργο, μάς κάνει να ξεχνάμε ότι πρόκειται για διασκευή από μυθιστόρημα. Σ' αυτό βέβαια συμβάλλει, εκτός απ' την έπιτυχημένη διασκευή, η έμπνευσμένη διδασκαλία του Κούν και η δημιουργική έρμηνεία των πιδό πολλών ήθοποιών. Επίσης και τα σκηνικά του Στέλιου Όρφανίδη. Ξεχώρισαν με το άμφογο παίξιμό τους η Άγγέλικα Καπελλαρή, σαν μητέρα και ο τάλαντούχος νέος καλλιτέχνης Μήμης Κουγιουμτζής, σαν Εύγένιος Γκάντ. Επίσης ο Δ. Χατζημάρκος στον ρόλο του πατέρα, η Έκάλη Σώκου ως Λάουρα και ο Άλέκος Ουδινόης, σαν άδελφός Μπέν. Η μουσική του Μ. Πλέσσα έξω από το πνεύμα του έργου. Ο Μ. Πλωρίτης μετέφρασε προσεκτικά την διασκευή της Κέττυ Φρίνγκς.

✱

Όπερέττα του παλιού καιρού θυμίζει «Ο κοιμώμενος πρίγκιψ» που η Έλληνική μετάφραση τον άπέδωσε για λόγους έμπορικότητας «Ο πρίγκιψ και η χορεύτρια». Συγγραφέας ο Τέρενς Ράττιγκαν, που είχε γράψει κάποτε την «Βαθειά γαλάζια θάλασσα», Σκηνοθέτης ο Κ. Μουσούρης, που κοιτάζει μονάχα την καλή έπιφάνεια των παραστάσεων κι' όχι το βάθος των έργων. Πρωταγωνίστρια η Άλίκη Βουγιουκλάκη, που οι δυνατοί προβολείς του κινηματογράφου φώτισαν το όνομά της πολύ δυσανάλογα προς το ταλέντο της. Δεν άρκει όμως η επανάληψη των τυποποιημένων σκέρτσων της για να κρατήσει ένα ρόλο πάνω στη σκηνή, έστω κι' αν ο ρόλος αυτός είναι η Ντόροθυ Λάγκαστερ. Όσο για τον μύθο του έργου, που άναπτύσσεται γύρω από έναν άπίθανο αντίβασιλέα, μιας ύποθετικής χώρας και μια φτωχή άλλα πανέξυπνη Άμερικάνα μπουλλαρίνα, δεν χρειάζεται να μιλήσει κανείς. Πρόκειται όλοφάνερα για ένα έργο με έμπορικές άποκλειστικά έπιδιώξεις. Έτσι έξηγγείται και ο μύθος και οι άπιθανότητες, το φτηνό χιούμορ, τα παραγεμίσματα κ.λ.π. *Guarda e Passa*, λοιπόν, για να θυμηθούμε γνωστή έκ-

φραση που επαναλαμβάνεται μονίμως στα σημειώματα θρυλικού κριτικού μας.

Από τους ήθοποιους πρέπει να ξεχωρίσουμε τον Σταύρο Ξενίδη, στο ρόλο του υπαλλήλου του Φόρειν Όρφις και την Βάσω Μεταξά, σαν γυναίκα του αντιβασιλέα. Ο Μάριος Άγγελόπουλος έκανε και πάλι εύσυνείδητα τη δουλειά του.

✱

Ο «Έμπορος της Βενετίας» του Σαίξπηρ παρουσιάστηκε στο Έθνικόν Θέατρο, από πεντάπρακτος τρίπρακτος, από κωμωδία κόντεψε να γίνει δράμα με τον υπερτονισμό της τραγικής πλευράς του Σάλλωκ κι' από ποιητικό κείμενο εμφανίστηκε σε πεζό λόγο και μάλιστα με την μετάφραση που έκανε ο Άλέξανδρος Πάλλης στα 1894 και είναι η πρώτη μεταγλώττιση του έργου στα Έλληνικά.

Ο Μινωτής πρωταγωνιστής πέτυχε περισσότερο απ' τον Μινωτή σκηνοθέτη. Γιατί η εργασία του δευτέρου θύμιζε πολύ τις σκηνοθετικές αντιλήψεις προγενέστερων συναδέλφων του. Ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά την ερμηνευτική γραμμή του βασικού ανδρικού ρόλου. Η δραματική λύση που προτίμησε ο πρώτος σκηνοθέτης της Έθνικης Σκηνής για πολλούς δεν είναι η σωστή. Αυτό όμως αποτελεί σημείο αντιλεγόμενο ανάμεσα στους κύκλους των σκηνοθεσιών και δεν μπορεί να συζητηθεί στον λίγο χώρο αυτής της στήλης.

Συνολικά το έργο άρεσε. Ο Κλ. Κλώνης με τις σκηνογραφίες του και ο Α. Φωκάς με τα κοστούμια του, συνέβαλαν θετικά στην επιτυχία. Στον τομέα της ερμηνείας ή απόδοση όλων των ήθοποιών υπήρξε ικανοποιητική. Πρέπει όμως να μνημονεύσουμε ιδιαίτερα τον Α. Μινωτή και την Β. Μανωλίδου στους πρώτους ρόλους, καθώς και τους Στ. Βόκοβιτς, Ν. Τζόγια, Α. Μαλλιουρά και τον Γ. Φιλιππίδου.

✱

Ο θίασος της Έλσας Βεργή ξεκίνησε κι' έφετος με τις ίδιες υψηλές επιδιώξεις και με την πρόθεση να δώσει έργα ποιότητας και παραστάσεις αληθινού θεάτρου. Μέχρι στιγμής όμως δεν είδαμε να πραγματοποιείται καμιά απ' τις υποσχέσεις της. Γιατί ούτε ο Ισπανός Άλφόνσος Σάστρε σαν συγγραφέας, ούτε και η «Άννα Κλάϊμπερ» του σαν έργο, είναι τα καλλίτερα στοιχεία για μια άναδημιουργική προσπάθεια. Φαίνεται όμως ότι η επικεφαλής του «Θεάτρου Βεργή» δεν έχει αποβάλλει τις κοκκές συνήθειες και τις αδυναμίες της βενετέζας που απέκτησε στο θέατρο της οδού Άγίου Κωνσταντίνου. Διαφορετικά δεν θα φρόντιζε ώ-

στε το ρεπερτόριο του θιάσου της να είναι κομμένο και ραμμένο στα δικά της μέτρα και το κάθε έργο «έπάνω της», σε σημείο που να μη λείπει σχεδόν ποτέ απ' την σκηνή.

Στην «Άννα Κλάϊμπερ» παρακολουθούμε την έρωτική ιστορία δυο αδύνατων ανθρώπων, χωρίς ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Ο συγγραφέας ακολουθεί την τεχνική της θεατρικής αφήγησης, που τόση εντύπωση έκανε τον καιρό του μεσοπολέμου. Σήμερα πια δεν ξαφνιάζει κανένα, γιατί το κοινό την έχει συνηθίσει στην πρώτη μορφή της, τον κινηματογράφο, απ' όπου την δανείστηκε το θέατρο. Συνεπώς και στη μορφή και το περιεχόμενο το έργο του Α. Σάστρε δεν προσφέρει τίποτα το καινούριο. Γιατί λοιπόν το διάλεξε ή Έλσα Βεργή; Δεν νομίζουμε πως λείπουν τα Έλληνικά έργα, που συγκριτικά είναι πολύ καλλίτερα απ' την έρωτική κοινοτοπία του Ισπανού δραματουργού. Τουλάχιστον μ' ένα Έλληνικό έργο, εκτός που ενισχύεται η ντόπια παραγωγή, έχουμε το πλεονέκτημα ότι μιλούμε στον Έλληνα θεατή απ' ευθείας στη γλώσσα του και για την δική του ζωή και ύπαρξη. Και το κοινό μας έχει δείξει πολύ πατριωτισμό και πολλή αγάπη για τα έργα των δικών μας συγγραφέων. Γιατί λοιπόν ή Έλσα Βεργή, ο Δ. Χόρν, ο Κ. Μουσούρης, ή Κατερίνα, ο Δ. Μυράτ και οι άλλοι θιασάρχες καταφεύγουν στην ξένη παραγωγή; Αυτό όμως είναι ένα απ' τα πολλά φλογερά ερωτήματα που θα μπορούσε μόνον κανείς να θέσει, αλλά χωρίς και να περιμένει απάντηση.

Τέλος, για να επανέλθουμε στην «Άννα Κλάϊμπερ» πρέπει να αναφέρουμε την δημιουργική εργασία του Μήτσου Λυγίζου. Η σκηνοθεσία του έδωσε ζωή και δύναμη σε μια σειρά μικρές σκηνές και εικόνες. Σπονδύλωσε το υλικό του και πέτυχε τον σωστό ρυθμό που χρειαζόταν η παράσταση.

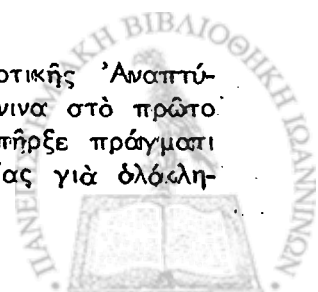
Η Έλσα Βεργή μάς χάρισε μια όμορφη δημιουργία παίζοντας τον ρόλο της Άννας Κλάϊμπερ. Ο Νίκος Κούρκουλος πετυχημένος φοιτητής Άλφρέδος Μπερτόν. Ο Θ. Μορίδης πειστικός σαν συγγραφέας, μολονότι βρισκόταν έξω απ' το κλίμα του. Τα λιτά σκηνικά του Παύλου Μαντούδη, δείχνουν ότι η πρώτη αυτή εμφάνισή του προοιωνίζει καλή εξέλιξη.

ΤΑΚΗΣ ΣΩΤΗΡΧΟΣ

✱ ✱

Έκδηλώσεις

—Το Συνέδριο της Κοινοτικής Άναπτυξης, που συνήλθε στα Γιάννινα στο πρώτο δεκαήμερο του Οκτωβρίου, υπήρξε πράγματι ένα γεγονός εύρτερης σημασίας για όλη την

ρη τὴν Ἠπειρο. Οἱ γνώμες ποὺ προτάθηκαν κι' οἱ παρατηρήσεις, ποὺ διεύπωσαν πολλοὶ ἀπ' τοὺς Κοινοτάρχες, ἔδωκαν τὴν εὐκαιρία στὴν Διοίκηση νὰ ἔλθῃ καλύτερα σ' ἐπσφή μὲ τὴν ὑπαιθρο. Ἐκινώντας ἀπ' τὶς διαπιστώσεις αὐτές, πιστεύομε πὼς ἓνα τέτοιο Συνέδριο, θὰ ἦταν καλὸν νὰ διευρυθῆ ἀκόμα περισσότερο, γιὰ νὰ δυνηθῆ ἔτσι νὰ συμπεριλάβῃ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς. Γιατὶ εἶναι ἔξω ἀπὸ κάθε συζήτηση πὼς, πρὸ παντὸς σήμερα, καὶ τὰ χωριά κι' οἱ πόλεις μιᾶς περιοχῆς ἔχουν ἀμεση ἀνάγκη μιᾶς συντονισμένης προσπάθειας γιὰ τὴν προαγωγή στὴ ζωὴ τους. Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Συνεδρίου, ὁ Γεν. Γραμματεὺς τοῦ ἀββατοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος κ. Πόγγης, ἔδωσε καὶ μιὰ διάλεξη στὸ «Παλλάδιο» μὲ θέμα «Κοινοτικὴ Ἀνάπτυξις».

Ἡ «Ἐταιρία Ἠπειρωτικῶν Μελετῶν», ἐπέτυχε, πρωτοβουλία τοῦ Πρέδρου τῆς κ. Κων. Φρόντζου, νὰ φέρῃ καὶ στὴν πόλῃ μας τὰ Ἐθνικὰ Μπαλλέττα τῆς Κεϋλάνης, ποὺ πραγματοποιοῦσαν τρεῖς παραστάσεις (17—19) 11.60) στὸ Κινηματοθέατρον «Παλλάδιον». Ἡ ἐνέργεια αὐτὴ τῆς «Ε.Η.Μ.» δὲν ἔδωσε μονάχα τὴν εὐκαιρία στὰ Γιάννινα νὰ γνωρίσουν ἀπὸ κοντὰ ἓνα ἄσσιο χορευτικὸ συγκρότημα ἀπ' τὶς Ἰνδοασιατικὲς περιοχές, ἀλλὰ καὶ νὰ ἔλθῃ —κατὰ κάποιον τρόπο— σ' ἐπαφή μὲ τὸν πνευματικὸ χαρακτήρα τῆς Κεϋλάνης. Ὁ χορὸς, γιὰ τοὺς λαοὺς αὐτοὺς, εἶναι τὸ ἰσχυρότερο καὶ τὸ πιὸ καλλιεργημένο μέσο ἔκφρασης. Καὶ τὰ Μπαλλέττα τῆς Κεϋλάνης, συγκροτημένα μὲ αὐστηρὴ λιτότητα στὴν ἐπιλογή ἐθνικῶν χορῶν, παρουσίασαν καθαρὲς λαϊκὲς —ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ— χορευτικὲς ἐπιδείξεις τῆς πατρίδας τους. Εἶταν μιὰ εὐκαιρία ποὺ ἀξιοποιήθηκε.

Στὴν εὐκαιρία τῆς ἐπετείου τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, ἐκτὸς ἀπ' τὸν συνηθισμένον ἑορτασμὸν —ποὺ πολλὰς φορὲς καλύπτεται ἀπὸ τὸ τυπικὸ σχεδὸν πρόγραμμα, κι' ἀπὸ μιὰ ἐθιμοτυπία τυπικότητος—, δόθηκε φέτος καὶ μιὰ διάλεξη. Ὁμιλητὴς εἶταν ὁ κ. Γιάννης Δάλλας, ποὺ ἀνέπτυξε στὴν αἴθουσα τῆς Ζωσιμαίας Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας, τὸ θέμα «Ἡ ἀκτινοβολία τῆς 28ης Ὀκτωβρίου στὴ λογοτεχνία μας».

Ἐκθεση Ζωγραφικῆς

Ἀπ' τὶς 15—26 Ὀκτωβρίου, ἡ ζωγράφος κ. Χρυσούλα Ζῶγια, ἔκαμε μιὰν ἐκθεση στὴν αἴθουσα τῆς Λέσχης Ἰωαννίνων. Τὸ ἔργο τῆς κ. Ζῶγια, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λυρικὸ καὶ λαογρα-

φικὸ ἦρθε νὰ διοικῆται ἐκτὸς ἰσορροπίας ἀπὸ τὴν πόλῃ μας νὰ ἐπικοινωνήσουν μ' ἓνα ἐνδιαφέρον καλλιτεχνικὸ θέμα, δεδομένου ὅτι οἱ ἐκδηλώσεις αὐτοῦ τοῦ εἴδους σπανίζουν στὰ Γιάννινα. Δυστυχῶς, ὅμως, ἡ πώληση πινάκων ὑπῆρξε ὀδυνώδης περιορισμένη, παρ' ὅλο ποὺ ἡ κ. Ζῶγια ἐξέθεσεν ἔργα ποὺ εἶχαν καὶ τὴν ποικιλία θεμάτων καὶ ποιότητα. Γιὰ μιὰν ἄλλη φορὰ, θὰ μπορούσε νὰ πῆ κανεὶς, ὅτι τὰ Γιάννινα δὲν δικαίωνουν καὶ οἰκονομικὰ τὶς ἐκθέσεις ζωγραφικῆς. Εὐτυχῶς πού, σὲ ἀντιστάθμισμα, οἱ διανοούμενοι καθὼς καὶ οἱ φιλότεχνοι ἔδειξαν ἀντίθετα ἓνα θερμὸ ἐνδιαφέρον κι' ἐξετίμησαν κατ' ἀξίαν τὴν ἰδιόμορφη ζωγραφικὴ ἐργασία τῆς κ. Χρυσούλας Ζῶγια.

Δ Κ.

✽

Τὰ ἀγαθοεργὰ καταστήματα

Στὶς 8 Νοεμβρίου, ἔγινε ἡ θεμελίωση «ι' ἐνὸς ἀκόμη Διδασκτηρίου τῶν Ἀγαθοεργῶν Καταστημάτων, κοντὰ στὴ Νέα Ζωσιμαία Σχολή, στὸ οἰκόμετο τῆς εὐεργέτιδος Ἐλισ. Καστρισοῖα. Ἡ δραστηριότητα, ποὺ ἀναπτύσσουν τὰ Ἀγαθοεργὰ Καταστήματα καὶ ἡ πρωτοβουλία σ' αὐτὰ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἰωαννίνων κ. Σεραφεῖμ, ὡς προέδρου, ὄχι μονάχα αἰρεῖ τὸ Σῶμα αὐτὸ στὸ ὕψος τῆς ἀποστολῆς του, ἀλλὰ καὶ δείχνει πὼς ἔχει «ι' ἓναν σοβαρὸ προγραμματισμὸν. Στὰ Γιάννινα, ὅπου ἡ παράδοση τῶν εὐεργετῶν καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἔχει δημιουργήσει ἐν' ἀπ' τὰ μεγαλύτερα κεφάλαια στὴ νεώτερη ἱστορία μας, παρόμοια ἔργα εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ κρατοῦν ἓνα μέρος τῆς ὑπόστασός τους. Ἐπαινοῦμεν τὴν πράξη «ι' εὐχόμεσθε εὐλικρινά».

✽

Εἰς μνήμην Π. Μουντάκη

Φίλος τοῦ ἀποθανόντος Παύλου Μουντάκη, γνωστοῦ στὴν Ἠπειρο Σταρτωτικῶν Δικαστικῶν Συμβούλου καὶ λογίου, κατέθεσε ἀνωμῶς 500 δραχμ. εἰς μνήμην Π. Μουντάκη, γιὰ συνδρομὲς τῆς «ΗΠΕΙΡ. ΕΣΤΙΑΣ» ὑπὲρ ἀπὸρων μαθητῶν κατὰ τὴν κρίση τοῦ περιοδικοῦ.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

—Τεύχος 99—100 ον, σελ. 673, στήλ. 1, στίχ. 3, ἡ λέξις «λόγος» ποὺ δημοσιεύεται ἐντὸς παρενθέσεως, δὲν ὑπάρχει στὸ κείμενον τοῦ κ. Τσαντήλη.

—Τεύχος 101ον, σελ. 751, ὁ στίχ. 9—10 νὰ διαβασθῇ:

.....
Τὴν οὐσία τῆς τὴν ἀναλλοίωτη
Τὴν φωνὴν τους ἀκῶ νὰ φωνάζῃ (καθὼς ἡ
πομπὴ ξαναμμένη

